राप्ती गाउँपालिका

एकीकृत आवधिक योजना

आ.व.(२०८०/०८१-२०८४/०८५)

राप्ती गाउँपालिका

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय

मसुरिया, देउखुरी दाङ, लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

२०८०

शुभकामना मन्तब्य

नेपालको संविधान जारी भई तीन तहका निर्वाचन सम्पन्न भई सङ्घीयता कार्यान्वयन भई स्थानीय सरकारको दोस्रो कार्यकालको एक वर्ष नाघिसकेको छ। सात सय ५३ वटा स्थानीय तहहरूमा जनप्रतिनिधिहरूले पूर्ण रूपमा कार्यारम्भ गरी एक चरणको वार्षिक योजना, बजेट तथा वार्षिक विकास कार्यक्रम तर्जुमा भई कार्यान्वयनमा रहेका छन्। नेपालको संबिधान अनुसार संघियताको महत्वपूर्ण कडिको रुपमा स्थापित तीन तहका सरकारहरु मध्ये स्थानिय सरकारको रुपमा राप्ती गाउँपालिका पनि क्रियाशिल रहदै आएको छ। लुम्विनी प्रदेशको मध्यभागमा अबस्थित यस गाउँपालिका प्रदेशको राजधानी पनि भएको हुदा सिमित श्रोत र साधन बाट असिमित अबस्यकता पुरा गर्दै, सहिदहरुको सपना साकार पार्दै राप्ती गाउँपालिकालाई समृद्ध पालिका बनाउनु पर्ने जिम्मेवारी हाम्रो काधमा आएको छ।

आवधिक योजनाबाट दिगो विकासका लक्ष हासिल गर्न स्थानीय सरकारले अपनाउनुपर्ने विधिहरू स्पष्ट हुन्छन्। स्थानीय सरकारका प्रमुख समस्या, समाधान र सम्भावनाहरू केलाउनका लागि योजनाबद्ध विकासको जरुरी हुन्छ । जसले अन्ततः राजनीतिक नेतृत्वको सफलताको मार्ग प्रशस्त गर्दछ भन्ने विश्वास लिएको छु।

आवधिक योजनाले स्थानीय सरकारमा विधि र प्रकियालाई संस्थागत गर्दछ। कुन अवधिका कुन क्षेत्रमा कुन काम कसले र कहिले गर्ने भन्ने कुराको अग्रिम रूपमा स्पष्ट हुन्छ। आवधिक योजना निर्माणको लागि विद्यमान स्थितिको पूर्ण विवरण तयार हुनु पर्दछ। विद्यमान स्थितिलाई कुन अवधिमा कुन स्तरमा रूपान्तरण गर्ने खाका तयार हुन्छ। यसले प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्रमा ध्यान केन्द्रित गरी अनावश्यक क्षेत्रमा हुने लगानीलाई निरुत्साहित गर्दछ। आवधिक योजनाले सम्भाव्य स्रोतको पहिचान र प्रक्षेपण गर्दछ। यसले विषय क्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति र प्रमुख कार्यक्रम निर्धारण गर्दछ। सो योजनामा उल्लिखित लक्ष्य, उद्देश्य प्राप्त गर्ने गरी योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयनको लागि विधि, कार्य तालिका र जिम्मेवारी सहित अनुगमन तथा मूल्याङ्कन समेतको व्यवस्था गरिन्छ। जसबाट सम्पूर्ण सरोकारवालालाई समेत स्थानीय सरकारको काम कारबाहीको बारेमा जान्न बुझ्न सहज हुन्छ। यसबाट स्थानीय सरकारलाई सङ्क्रमणकालीन व्यवस्थापनमा सहजता पुग्न गई सहज मार्गदर्शन गर्ने अपेक्षा गरिएको छ।

स्थानीय सरकार बिचका आयोजना तथा कार्यक्रमको सञ्चालनका लागि लागतमा साझेदारी गरी लाभको बाँडफाँड गर्न सकिन्छ। यसका लागि पनि आवधिक योजना सहायक हुन्छ। आवधिक योजना निर्माणमा छिमेकी पालिकाहरूको समन्वय र साझेदारी हुन सकेमा त्यसले कार्यान्वयनमा सहजता ल्याई स्रोत साधनको मितव्ययी परिचालन आजको आवश्यकता हो।

स्थानीय तहलाई आवधिक योजना निर्माणको लागि आवश्यक ज्ञान, सूचना, प्रविधि र प्राविधिक सहयोग गर्नुपर्ने नैतिक दायित्व सङ्घीय सरकारको हो। सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय सरकारले योजना निर्माणमा समन्वय, साझेदारी र सहकार्य गरेमा मात्र बिहङ्गम राष्ट्रिय दृष्टिकोणलाई स्थानीयस्तरमा प्रतिबिम्बित गर्न सकिन्छ भन्न अवधारणाका आधारमा राप्ती गाउँपलिकाकाले दोरो आवधिक

योजनाको रुपमा राप्ती गाउँपलिकाको एकृत आवधिक योजना २०८०/८१-०८४/८५ निर्माण गरेको छ। यस राप्ती गाउँपालिकाको भौगोलिक अवस्था र अबस्थितिलाई मध्यनजर राख्दा यस पालिकामा कृषि, उत्पादनमुलक उद्योग र पर्यटन क्षेत्र बिकासको उच्च सम्भावना रहेको छ। यि क्षेत्रहरुनै यस पालिकाका आर्थिक समृद्धको महत्वपूर्ण आधारको रुपमा रहने ठम्याई रहेको छ। तसर्थ यि क्षेत्रहरुका लागि मानबिय पुजी तथा भौतिक बिकास गर्नु पर्ने आबस्यकता रहेको छ। साथै नेपालको संबिधानद्वारा निर्दिष्ट समाजबाद उन्मुख आर्थिक सामाजिक ब्यबस्था हासिल गर्नुपर्नेछ।

राप्ती गाउँपालिकाको निती तथा कार्यक्रमलाई आधार बनाएर राप्ती गाउँपालिकाले लिएको "समृद्ध राप्ती, सुखी र खुसी राप्तीवासी" को लक्ष्यलाई हासिल हुनेगरी आवधिक योजना निर्माण गरिएको छ। गरिबी निवारणलाई जोड दिदै भौतिक पुर्वाधारको निर्माण , रोजगारी सिर्जना, गुणस्तरिय शिक्षा र स्वास्थ्य , लैङ्गिक समानता, महिला शसक्तिकरणका साथै बाताबरण संरक्षण र बिपत ब्यबस्थापन समेतलाई योजनामा समेटिएको छ। यस आविधक राप्ती गाउँपलिकाकाको समग्र आर्थिक, सामाजिक ,सास्कृतिक र भौतिक विकासमा महत्वपुर्ण टेवा पुग्ने विश्वास लिएको छु।

स्थानीय तहको दोस्रो निर्वाचन पश्चात हामी निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरुले जनताका मागहरुलाई सम्वोधन गर्नुपर्ने चुनौतीकाविच हरेक वस्ती, टोल, वडास्तरवाट जनसहभागितामुलक पद्दति अपनाई राप्ती गाउँपालिकाको एकिकृत आविधिक योजना निर्माण गर्न पाउदा अत्यन्तै हर्षित छु।एकीकृत आवधिक योजनाले तय गरेका लक्ष्यहरु समयमा नै सम्पन्न हुने विश्वास लिएकोछु।

अन्त्यमा राप्ती गाउँपालिकाको एकिकृत आविध योजनाको निर्माण निर्माणको क्रममा अमुल्य सुझाव, सल्लाह, सहयोग र सहभागिता जनाउनुहुने सम्पूर्ण जनप्रतिनिधिहरु, राष्ट्रसेवक कर्मचारीहरु, राजनितिक दलका नेतृत्वहरु, सल्लाहकारको टिम, बुद्धिजीवी, नागरिक समाज, समाजका प्रवुद्ध व्यक्तित्वहरु, शिक्षक, स्वास्थ्यकर्मी, संचारकर्मी, मजदुर लगाएत आम नागरिकहरुलाई समेत विशेष धन्यवाद दिँदै आवधिक योजनाको सफल एवं प्रभावकारी कार्यान्वयनको निम्ति सवैमा अपिल गर्दछु।

....
प्रकाश बिष्ट
अध्यक्ष

शुभकामना मन्तव्य

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को परिच्छेद -६ को दफा २४ बमोजिम राप्ती गाउँपालिकाको सर्वाङ्गिण विकासको लागि गाउँ, टोल, बस्ती वडा र पालिकाकास्तरका सबै पक्षको सहभागितामा राप्ती गाउँपालिकाको वर्तमान र भविष्यका आवश्यकता र लक्ष्यहरुलाई मध्यनजर गर्दे राप्ती गाउँपलिकाको एकीकृत आवधिक योजना २०८०/८१-०८४/८५ निर्माण कार्य समन्न भएको छ। समृद्ध राप्ती, सुखी र खुसी राप्तीवासी" भन्ने आधारलाई मुल सोचको रुपमा लिई राप्ती गाउँपालिकाभित्रका नागरिकहरुको आवश्यकता, चाहना र गाउँपालिकाको स्रोत साधन तथा नेपालको बर्तमान संविधान, स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ ले निर्धारण गरेको गाउँपालिकाको काम कर्तव्य र अधिकार पुरा गर्न कानुनको परिधि भित्र रहेर यस गाउँपालिकाको शिक्षा, स्वास्थ्य, पूर्वाधार निर्माण, कृषि, पशु, वातावरण, विपत् व्यवस्थापन,रोजगार, सूचना प्रविधि, शुसासनका जस्ता विषयहरूमा दिगो र प्रभावकारी विकासमा यस आवधिक योजना महत्वपुर्ण हुने विश्वास लिएको छु।

पहिले आविधक योजनाले निर्दिष्ट गरेका बाँकी लक्ष्यहरु समेत पुरा गर्ने दिशामा कार्यनिति तथा रणनितिहरु तय गरिएको छ। जनताका आधारभुत आवश्यकता, जनजिविकाका सवालहरुका साथै प्रदेश राजधानी केन्द्रको राजधानीका रुपमा विकसित हुदै जाने आधुनिक शहरिकरणका पक्षहरुलाई समेत मध्यनजर गरिएको छ। स्थानीय राजनीतिक नेतृत्वको जनतासमक्ष गरेका प्रतिबद्धता तथा घोषणाहरू कार्यान्वयन गर्ने पहिलो औजार नै आवधिक योजना हो। आवधिक योजना तर्जुमा गर्दा नेपालको संविधान, विद्यमान ऐन, नियमहरू, विद्यमान राष्ट्रिय तथा प्रादेशिक नीति समेतलाई विचार गरिएको छ। जसका कारण स्थानीय विकासमा हुने दोहोरोपनालाई कम गर्न सहयोग पुग्ने अपेक्षा गरेको छु। साथै राष्ट्रिय तथा प्रादेशिक योजनासँग तालमेल हुने गरी स्थानीय योजना निर्माण गरिएको यस योजनाबाट श्रम, सीप र समयको बचत समेत भई योजना तथा कार्यक्रमहरु मितव्ययी र प्रभावकारी रहने विश्वास लिएको छु।
अन्त्यमा आवधिक योजनाको तयारी,छलफल तथा निर्माण चरणमा प्रत्यक्ष अप्रत्यक्ष रुपमा संलग्न हुनुहुने तथा सहयोग गर्नुहुने सम्पुर्ण जनप्रतिनिधीहरु, नागरिक समाज, संचार जगत लगायत यस कार्यमा खटिने सम्पुर्ण कर्मचारीहरु धन्यवाद व्यक्त गर्दै आवधिक योजनाले तोकेका लक्ष्य प्राप्त गर्न सोही बमोजिमका योजना तथा कार्यक्रमहरु कार्यान्वयन गर्ने गराउने कार्यमा सरोकारवाला सबैको साथ र सहयोगको अपेक्षा राख्दछु।

....
कमलापति चौधरी
उपाध्यक्ष

आभार ब्यक्त

स्थानीय सरकारका एकल तथा साझा अधिकार सूचीलाई योजनावद्ध रुपमा आवधिक योजना निर्माण गर्नु प्राथमिक कार्य भित्र पर्दछ। स्थानीय आवश्यकता, राष्ट्रिय तथा प्रादेशिक लक्ष्य प्राप्तीमा ध्यान दिई राप्ती गाउँपालिकाको दोस्रो आवधिक योजना (आ.व. २०८०/०८१-०८४/८५) को दस्तावेज प्रकाशन हुन लागेकोमा गौरव लागेको छ।

सीमित स्रोत साधन र असीमित विकासका आवश्यकता तथा आकाङ्क्षा बिचको सन्तुलनका लागि योजनाबद्ध विकास गर्नुपर्ने हुन्छ। उदारीकरण र निजीकरणले विकासमा सरकारको भूमिका सीमित गरी सरकारले नियामक र उत्प्रेरक भूमिका खेल्नु पर्ने पक्षमा पैरवी गर्दछ। तथापि स्थानीय विकासको लागि स्थानीय सरकारले निजी क्षेत्र तथा सहकारीलाई समेट्दै जनसहभागितामूलक योजनाबद्ध विकासको ढाँचा अवलम्बन गर्नुपर्ने आवश्यकता छ। यसका साथै सङ्घ र प्रदेशसँग साझेदारी तथा समन्वय गर्न समेत स्थानीय आवधिक योजना सहायक सिद्ध हुनेछन्।

स्थानीय राजनीतिक नेतृत्वको जनतासमक्ष गरेका प्रतिबद्धता तथा घोषणाहरू कार्यान्वयन गर्ने पहिलो औजार नै आवधिक योजना हो। आवधिक योजना तर्जुमा गर्दा नेपालको संविधान, विद्यमान ऐन, नियमहरू, विद्यमान राष्ट्रिय तथा प्रादेशिक नीति समेतलाई विचार गरिन्छ। जसका कारण स्थानीय विकासमा हुने दोहोरोपनालाई कम गर्न सहयोग पुग्दछ। साथै राष्ट्रिय तथा प्रादेशिक योजनासँग तालमेल हुने गरी स्थानीय तहका योजना निर्माण हुन सकेमा श्रम, सीप र समयको बचत समेत हुन गई सङ्घीयताका आर्थिक तथा अन्य भारहरू कम हुन जाने देखिन्छ। आवधिक योजनाबाट दिगो विकासका लक्ष हासिल गर्न स्थानीय तहहरूले अपनाउनुपर्ने विधिहरू स्पष्ट हुन्छन् । स्थानीय तहका प्रमुख समस्या, समाधान र सम्भावनाहरू केलाउनका लागि योजनाबद्ध विकासको जरुरी हुन्छ। जसले अन्ततः राजनीतिक नेतृत्वको सफलताको मार्ग प्रशस्त गर्दछ।

आवधिक योजना तर्जुमा गर्ने क्रममा आर्थिक समानता र समृद्धि, सामाजिक न्याय, शुसासन,लैङ्गिक समानता, समानुपातिक, समावेशिताका विषयहरु र दिगो विकासका अवधारणालाई आत्मसात गरी संघीय गणतन्त्र नेपालको चालु १५औं योजना, दिर्घकालिन सोच, नेपाल सरकार र प्रदेश सरकार बाट प्राप्त मार्गदर्शनहरु,क्षेत्रगत प्राथमिकता , विभिन्न अध्ययनका नतिजाहरु, वडाबाट छनौट भई आएका योजनाहरु, आप्नै विगतका अनुभवहरु जनताहरुका आकाङ्क्षाहरु ,सरोकारवालाहरुको राय सुझाव समेतलाई मनन गरिएको छ।

गाउँपालिकाको आर्थिक विकास, सामाजिक विकास, पुर्वाधार विकास, विपद् व्यवस्थापन र शुसासन कायम गर्नका लागि विकासका साधनहरुको विस्तृत अध्ययन र छलफल गरी राप्ती गाउँपालिकाले तय गरेको निशुल्क शिक्षा कार्यक्रम , विशेषज्ञ सहितको स्वास्थ्य सेवा कार्यक्रम, कृषि, पशुमा आत्मनिर्भर गाउँपालिका, स्वरोजगार तथा उद्यमशिलतालाई प्रधान लक्ष्यको रुपमा रणनिति र कार्यनितिहरु तय गरिएको छ।

राप्ती गाउँपालिकाको दोस्रो तथा स्थानीय तह निर्वाचन २०७९ बाट निर्वाचित जनप्रतिनिधिको कार्यकालको पहिलो आवधिक योजनाको रुपमा आवधिक योजना २०८०/८१-०८४/८५ लाई

"समृद्ध राप्ती, सुखी र खुसी राप्तीवासी" भन्ने आदर्शलाई पुरा गर्ने दिशामा अघि बढाउने अठोट गरिएको छ।

अन्त्यमा आवधिक योजनाको तयारी,छलफल तथा निर्माण चरणमा प्रत्यक्ष अप्रत्यक्ष रुपमा संलग्न हुनुहुने तथा सहयोग गर्नुहुने सम्पुर्ण जनप्रतिनिधीहरु, नागरिक समाज, संचार जगत लगायत यस कार्यमा खटिने सम्पुर्ण कर्मचारीहरु धन्यवाद व्यक्त गर्दै आवधिक योजनाले तोकेका लक्ष्य प्राप्त गर्न सोही बमोजिमका योजना तथा कार्यक्रमहरु कार्यान्वयन गर्ने गराउने कार्यमा सरोकारवाला सबैको रचनात्मक सहयोगको अपेक्षा राख्दछु।

……………..
नेब बहादुर वली
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

कार्यकारी सारंश

नेपालको संविधानले सहकारिता, समन्वय र सह-अस्तित्वमा आधारित संघिय साशन व्यवस्था अवलम्बन गरेको छ। यसको सफल कार्यन्वयनका लागि तीनै तहका सरकारहरुको साझा तथा एकल अधिकारहरु संविधानमा सुचिकृत गरिएको छ। त्यस्तै संघिय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक साशन व्यवस्थाको माध्यमबाट सुशासन, विकास र समृद्धि हासिल गरि स्वाधीन, सम्मुनत तथा समाजवाद उन्मुख अर्थतन्त्रको विकास गर्ने परिकल्पना पनि गरिएको छ। स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ ले गाउँपालिका तथा गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्राधिकर भित्र रही स्थानीयस्तरको विकासको लागि आवधिक, वार्षिक, रणनीतिक तथा विषयगत क्षेत्रमा मध्यमकालीन तथा दिर्घकालिन योजना बनाई कार्यन्वयन गर्नुपर्ने व्यवस्था गरेको छ। यसका लागि सार्वजनिक खर्चको अनुमान तयार गर्नुपर्ने, मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गर्नुपर्ने र आय-व्ययको प्रक्षेपण तयार गर्नुपर्ने पनि उक्त कानूनमा उल्लेखित गरिएको छ। नेपाल सरकारले लिएको "समृद्ध नेपाल, सुखी नेपाली" को लक्ष्यलाई साकार पार्न, पन्ध्रौं राष्ट्रिय योजनाले लिएको लक्ष्य पुरा गर्न, नेपाल सरकारले लिएको दिगो विकासको लक्ष्य हासिल गर्न तथा सार्वजनिक वित्तिय व्यवस्थापन चुस्त बनाउन तीनै तहबिचको समन्वय र तीनै तहले अख्तियार गर्ने नीति तथा कार्यक्रमबिच तादम्यता स्थापित गर्न अत्यावश्यक हुन्छ।

राप्ती गाउँपालिकाले यस एकीकृत आवधिक योजना मार्फत समग्र लक्ष्य गाउँपालिकावासीको साझा भविष्य कोर्न सबै सरोकारवालाहरूसँगको समझदारीमा साझा दस्तावेज तयार गरी गाउँपालिकाको दीर्घकालीन सौंच, गाउँपालिका विकासको समष्टिगत लक्ष्य तथा उद्देश्य निर्धारण गरी सो प्राप्त गर्नका लागि आवश्यक नीति, रणनीति, प्राथमिकता पहिचान तथा परिभाषित गर्दै एकीकृत विकासका लागि भविष्यको मार्गचित्र तयार गरेकोछ। गाउँपालिकाको समग्र विकासका प्रमुख संभावना, अवसर, समस्या तथा चुनौतीहरूको लेखाजोखा गरी २०८० जेठ ३० गते गाउँपालिकाको दीर्घकालीन सोच तव गरिएको थियो। प्राकृतिक, भौगोलिक, सामाजिक, सांस्कृतिक, राजनीतिक र ऐतिहासिक दृष्टिले यो गाउँपालिकाको दाङ जिल्लाको मात्र नभई लुम्बिनी प्रदेशकै राजधानी हो। तर हालको आर्थिक, सामाजिक, मानवीय र भौतिक विकासको गति, लगानी आदिको अवस्थालाई हेर्दा अपेक्षाकृत रूपमा नतिजाहरूको प्रभावकारितामा वृद्धि हुन सकिरहेको छैन।

गाउँपालिकाभित्र कृषि, पर्यटन उद्योग तथा अधिकांश घरधुरीको मुख्य पेशा कृषि नै भए पनि आम्दानीको प्रमुख श्रोतमा भने विस्तारै परिवर्तन आएको छ। विगत २० वर्षअघि करिब २०६०

सालतिर अधिकांश घरधुरीको आम्दानीको मुख्य श्रोत कृषि एवम् ज्यालादारी रहेकोमा हाल आएर कृषि तथा ज्यालादारी लगायत वैदेशिक रोजगारी, व्यापार व्यवसाय, नोकरी पनि आम्दानीको मुख्य हिस्साका रूपमा बढ्दै गएको देखिन्छ। वैदेशिक रोजगारी अहिलेको प्रमुख आम्दानीको श्रोत बन्न पुगेको छ, धेरै घरधुरीबाट रोजगारीको लागि विदेश गएको अनुमान गर्न सकिन्छ। संभावना तर्फ, राप्ती गाउँपालिकामा दूध उत्पादन हुँदै आएको छ, मासु, मकै तथा गोलभेंडा लगायतका तरकारी उत्पादनमा समेत यो गाउँपालिकाको आत्मनिरभर उन्मुख भएको देखिन्छ। त्यस्तै, खेलकुदको पूर्वाधार तथा खेलकुद विकासको दृष्टिकोणले भने गाउँपालिका प्रारम्भिक अवस्थामा रहेको पाईन्छ। विद्यालयस्तरमा हुने केही प्रतियोगिताहरू बाहेक अन्य नियमित खेलकुद प्रतियोगिताको अभ्यास हुने गरेको छैन। खेलकुदका लागि मैदान वा कभर्ड हलको अभाव रहेको छ भने गाउँपालिकामा प्रदेश तथा राष्ट्रियस्तरका खेलाडीहरू उत्पादन गर्न गाउँपालिकाको मुख्य चनौती रहेको छ।

<u>दीर्घकालिन सोचः</u> गाउँपालिका भित्र उपलब्ध श्रोत तथा साधनहरुको अधिकतम सदुपयोग, सम्पदाहरुको संरक्षण, प्रवर्धन र वातावरण सन्तुलनसहितको दिगो विकास मार्फत गाउँभित्र समावेशी विकास र समृद्धिनै यो आवधिक योजनाको प्रमुख लक्ष्य रहेको छ। साथै सहभागिता मुलक योजनाबद्ध विकास प्रकृया मार्फत शान्ति, स्थायित्व र सुशासनलाई संस्थागत गर्नुपनि यस आवधिक योजनाको लक्ष्य रहेको छ। विकासका राष्ट्रिय तथा प्रादेशिक लक्ष्य, योजना तथा कार्यक्रमहरुसंग समन्वय र तादम्यता सहित समतामुलक र उन्नत समाजवाद उन्मुख राप्ती गाउँपालिका बनाउने तर्फ यो आवधिक योजना निर्दिष्ट छ।

"सुन्दर हराभरा समृद्ध राप्ती"

शिक्षा, स्वास्थ्य, कृषी पर्यटन र पुर्वधार मार्फत समृद्ध

<u>मार्गनिर्देशक सिद्धान्तहरुः</u> गाउँपालिकाको दिगो विकास, गाउँबासिहरुको गुणस्तरीय जीवनस्तर, मौलिक हक र अधिकारको रक्षागर्दै वातावारणीय सन्तुलन, समावेशी समाज र दिगो विकासका लक्ष्यहरु प्रासिका लागि निम्नलिखित मार्गनिर्देशक सिद्धान्त अवलम्बन गरिएको छः

- रोजगारी सृजना, औद्योगिक विकास, नव-प्रवर्तन प्रोत्साहन र स्थानीय श्रोत, सिप र साधनमा आधारित आर्थिक विकास,
- स्थानीय कला, भाषा, संस्कृति र सम्पदाहरुको जगेर्ना सहितको पर्यटन प्रवर्धन,
- शिक्षा, स्वास्थ्य, खानेपानी, ढल निकास लगायत आधारभूत आवश्यकताहरुको सुनिस्चितता,
- खाद्य सुरक्षा तथा कृषि आधुनिकीकरण र व्यवसायीकरण,
- सामाजिक सुरक्षा, शान्ति तथा स्थायित्वको प्रत्याभूति,
- सुशासन तथा संस्थागत विकास,
- बजेटको कुशल र प्रभावकारी कार्यन्वयन,

- विकास साझेदारहरु बीच सहकार्य र समन्वय।

<u>**समष्टीगत लक्ष्य:**</u> ५ बर्षभित्र राप्ती गाउँपालिका लाई समाजवाद उन्मुख अर्थतन्त्रको विकसित चरणमा प्रवेश गराउँदै देशकै नमुना गाँउपालिकाको रूपमा स्थापित गर्ने।

<u>**समष्टीगत उद्देश्य:**</u>

- गाउँपालिकालाई आधारभूत पूर्वाधारले सम्पन्न बनाउने।शिक्षा तथा स्वास्थ्यको आधारभूत आवश्यकताहरु अवस्थामा त्यसको स्तर वृद्धिगरि उच्च/ प्राविधिक/ रोजगारी र आर्थिक-उत्पादनमुलक शिक्षा तथा जटिल स्वास्थ्य सेवाका आवश्यकताहरु पुरा गर्ने।
- नव-प्रवर्तन, स्थानीय सिप, साधन र श्रोतमा आधारित दिगो अर्थतन्त्र निर्माण गर्ने, मौलिकतामा आधारित सम्मुनत समाज निर्माणमा अग्रसर हुने।
- सबैको साझा हुनेगरी सहभागितामा आधारित नीति, योजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्ने, दिगो विकासलाई केन्द्रमा राखी समावेशी भौतिक पूर्वाधार निर्माण गर्ने, खाद्य सुरक्षा र कृषि व्यवसायीकरण तर्फ अग्रसर हुने।
- समग्र आर्थिक उन्नती तथा समुदायको अवस्था सुधारको लागि कृषि, पशुपालन, पर्यटन र उद्योगधन्दाको विकास र प्रवद्र्धन गर्ने।
- सामाजिक क्षेत्र विकासको लागि उपयुक्त वातावरण निर्माण गर्दै शिक्षा, स्वास्थ्य, समावेशीता र समाजिक सुरक्षाको प्रत्याभूति गर्ने।
- वातावरण संरक्षण, सम्बद्र्धन र फोहरमैलाको व्यबस्थापन गर्दै जलवायु परिवर्तनका असरहरु सँग जुध्न सक्ने अनुकुलनका उपाय मार्फत स्वच्छ, सफा र सुरक्षित गाउँपालिका तयार गर्ने।
- मावन सृर्जित तथा प्राकृतिक प्रकोप र जोखिम न्यूनीकरण गर्ने।विधिमा आधारित सुशासनको प्रत्याभूति गर्ने।

<u>**समष्टीगत नीति तथा रणानीतिहरु:**</u> यस आवधिक योजनाले निर्दिष्ट गरेका लक्ष्य र उदेश्यहरु प्राप्त गर्नेको लागि निम्न वमोजिमका रणनीति र कार्यनीतिहरु-

- प्राकृतिक श्रोतमा आधारित आर्थिक उत्पादनका अवसरहरुको अत्याधिक उपयोग गर्ने, आकर्षक पर्यटकिय क्षेत्रहरुको प्रवर्द्धनका साथै उद्यम, व्यापार तथा व्यवसायको विकास गर्ने।
- सामाजिक विकासका सूचकहरुमा सुधार गर्ने, गरिबी न्यूनीकरण कार्यक्रममा लगानी बृद्धि गरी नियमित अनुगमन र मूल्याङ्कन गर्ने, सामाजिक सुरक्षा तथा समावेशीतालाई सुनिश्चित गर्ने।
- गाँउपालिकाको भौतिक विकासमा उपभोक्ता समितिको लागत, सहभागिता र संलग्नता बढाउँदै जाने।यायाताय, जलश्रोत, संचार तथा वस्ती विकास लगायत पूर्वाधारको विकास गर्ने।

- वन, वातावरण संरक्षण तथा जैविक विविधता कायम गर्दै विपद जोखिम न्यूनिकरणबाट विकास र वातावरण बीच सन्तुलन कायम गर्ने।वातावरण संरक्षण सम्बन्धी प्रष्ट नीति ल्याउने।
- सामुदायिक वन समूह परिचालन गरी वन विकास र सामुदायिक विकास कार्य सञ्चालन गर्ने साथै चुरे संरक्षण र जलाधार व्यवस्थापनमा स्थानीय समुदायलाई परिचालन गरी विकास कार्य अगाडी वढाउने।विकास कार्यको प्रभावकारिता र सेवा प्रवाह सदृढ गरी सुशासन अभिवृद्धि गर्ने।
- मानवपूँजी निर्माण र सशक्तिकरण गर्न गाँउपालिकाका शिक्षित युवाहरुलाई सामाजिक परिचालनमा संलग्न गराउने, लक्षित समुहलाई लक्षित गरेका कार्यक्रमहरुमा गाँउपालिकाले अनुदान बढाउदै जाने।
- शेष लगानीका क्षेत्रहरुको पहिचान गर्दै गाँउपालिकाको दीर्घकालिन योजनामा समावेश गर्ने। निजी क्षेत्रको लगानीलाई आकर्षित गरी सार्वजनिक निजी साझेदारीको सिद्धान्त अनुरुप विकास कार्य संचालन गर्ने।

संघीय सरकार, प्रदेश सरकार र स्थानीय सरकारको साझेदारी र समन्वयमा विकास कार्यक्रम संञ्चालन गर्ने।स्थानीय सरकारको आन्तरिक स्रोत बृद्धिका लागि स्रोत पहिचान, परिचालन र व्यबस्थापन गर्ने। नतिजामा आधारित अनुगमन पद्धत्ति स्थापित गरी सुशासन प्रत्याभूती गर्ने।

विषय सूची

कार्यकारी सारंश ६
विषय सूची १०
चित्रिहरूको सूची १८
तालिकाहरूको सूची १९

परिच्छेद १: परिचय २०
१.१ पृष्ठभूमि २०
१.२ एकीकृत आवधिक योजनाको आवश्यकता २३
१.३ एकीकृत आवधिक योजनाको उद्देश्य २४
१.४ योजना तर्जुमाका आधारहरु २४
१.५ योजना तर्जुमा कार्यको मुख्य कार्यक्षेत्र २५
१.६ एकीकृत आवधिक योजना तर्जुमाका सीमाहरु २७
१.७ एकीकृत आवधिक योजना तर्जुमा प्रक्रिया २७
१.७.१ पहिलो चरणः पूर्वतयारी - दस्तावेज तथा सन्दर्भ सामग्रीहरुको अध्ययन २७
पूर्व योजना तर्जुमा गोष्ठी २८
१.७.२ दोश्रो चरणः वडास्तरीय परामर्श २९
१.७.३ तेश्रो चरणः सोच निर्माण गोष्ठी, विषय क्षेत्रगत समिति, उपसमितिहरू सहित अन्य सरोकारवाला संघ/संस्थाहरुसँग छलफल/परामर्श ३०
१.७.४ चौथो चरणः स्थानीय तह स्तरीय परामर्श, समिक्षा र परिमार्जन ३१

परिच्छेद २: राप्ती गाउँपालिकाको वस्तुगत अवस्था ३२
२.१ गाउँपालिकाको परिचय ३२
२.१.१ क्षेत्रीय अवस्थिती ३२
२.१.२ भौगोलिक अवस्थिति ३२
२.१.३ राजनैतिक र प्रशासनिक संरचना ३२
२.१.४ प्राकृतिक तथा संस्कृतिक सम्पदा ३३
२.१.५ जनसान्खिक अवस्था ३३
२.१.६ जनसंख्याको वितरण ३३
२.१.७ उमेरगत संरचना ३४

२.१.८ साक्षरता अवस्था ३४

परिच्छेद ३: सोच तथा विकासको अवधारणा ३५

३.१ पृष्ठभूमि ३५

३.२ संघीय तथा प्रादेशिक योजना अन्तर-आवद्धता ३६

३.३ दीर्घकालिन सोच ३६

३.४ मार्गनिर्देशक सिद्धान्तहरु ३७

३.५ समष्टीगत लक्ष्य ३७

३.६ समष्टीगत उद्देश्य ३७

३.७ समष्टीगत नीति तथा रणानीतिहरु ३८

३.८ क्षेत्रगत कार्यनीति ३९

३.९ एकीकृत आवधिक योजनाको प्राथमिकता ४६

परिच्छेद ४: आर्थिक क्षेत्र ४८

४.१ कृषि तथा पशुपन्छी ४९

४.१.१ पृष्ठभूमि ४९

४.१.२ समस्या तथा चुनौती ५०

४.१.३ संभावना तथा अवसर ५०

४.१.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य तथा रणनीति ५०

४.१.५ कार्यक्रम तथा आयोजना ५२

४.१.६ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा ५३

४.२ सिंचाई ५३

४.२.१ पृष्ठभूमि ५३

४.२.२ समस्या तथा चुनौती ५४

४.२.३ संभावना तथा अवसर ५४

४.२.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य तथा रणनीति ५४

४.२.५ कार्यक्रम तथा आयोजना ५५

४.२.५ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा ५५

४.३ पर्यटन, सँस्कृति तथा सम्पदा ५५

४.३.१ पृष्ठभूमि ५५

४.३.२ समस्या तथा चुनौती ५६

४.३.३ संभावना तथा अवसर ५६
४.३.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य तथा रणनीति ५६
४.३.५ कार्यक्रम तथा आयोजना ५७
४.३.६ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा ५८
४.४ उद्योग, व्यापार, व्यावसाय तथा आपूर्ति ५८
४.४.१ पृष्ठभूमि ५८
४.४.२ समस्या तथा चुनौती ५८
४.४.३ संभावना तथा अवसर ५८
४.४.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, तथा रणनीति ५९
४.४.५ कार्यक्रम तथा आयोजना ६०
४.४.६ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा ६०
४.५ श्रम, रोजगारी र सामाजिक सुरक्षा ६०
४.५.१ पृष्ठभूमि ६०
४.५.२ समस्या तथा चुनौती ६१
४.५.३ संभावना तथा अवसर ६१
४.५.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति ६१
४.५.५ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा ६२
परिच्छेद ५: सामाजिक क्षेत्र ६३
५.१ स्वास्थ्य सेवा ६३
५.१.१ पृष्ठभूमि ६३
५.१.२ समस्या तथा चुनौती ६३
५.१.३ संभावना तथा अवसर ६३
५.१.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य तथा रणनीति ६४
५.१.५ कार्यक्रम तथा आयोजना ६६
५.१.६ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा ६६
५.२ शिक्षा तथा विज्ञान ६६
५.२.१ पृष्ठभूमि ६६
५.२.२ समस्या तथा चुनौती ६६
५.२.३ संभावना तथा अवसर ६७

५.२.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति ६७
५.२.५ कार्यक्रम तथा आयोजना ७०
५.२.६ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा ७०
५.३ महिला, बालबालिका तथा लक्षित वर्ग ७१
५.३.१ पृष्ठभूमि ७१
५.३.२ समस्या तथा चुनौती ७१
५.३.३ संभावना तथा अवसर ७१
५.३.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना ७२
५.३.५ कार्यक्रम तथा आयोजना ७३
५.३.६ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा ७३
५.४ युवा तथा खेलकुद ७४
५.४.१ पृष्ठभूमि ७४
५.४.२ समस्या तथा चुनौती ७४
५.४.३ संभावना तथा अवसर ७५
५.४.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति ७५
५.४.५ कार्यक्रम तथा आयोजना ७७
५.४.६ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा ७७

परिच्छेद ६: पूर्वाधार क्षेत्र ७८
६.१ बस्ती, आवास, भवन तथा सार्वजनिक निर्माण ७९
६.१.१ पृष्ठभूमि ७९
६.१.२ समस्या तथा चुनौती ७९
६.१.३ संभावना तथा अवसर ७९
६.१.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य तथा रणनीति ७९
६.१.५ कार्यक्रम तथा आयोजना ८१
६.१.६ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा ८१
६.२ सडक, पुल तथा यातायात ८१
६.२.१ पृष्ठभूमि ८१
६.२.२ समस्या तथा चुनौती ८१
६.२.३ संभावना तथा अवसर ८२

६.२.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, तथा रणनीति....... ८२
६.२.५ कार्यक्रम तथा आयोजना....... ८३
६.२.६ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा....... ८३
६.३ खानेपानी तथा सरसफाइ....... ८३
६.३.१ पृष्ठभूमि....... ८३
६.३.२ समस्या तथा चुनौती....... ८४
६.३.३ संभावना तथा अवसर....... ८४
६.३.४ उपक्षेत्रगत दीर्घकालीन सोंच, लक्ष्य, उद्देश्य तथा रणनीति,....... ८४
६.३.५ कार्यक्रम तथा आयोजना....... ८६
६.३.६ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा....... ८६
६.४ विद्युत्, जलश्रोत तथा वैकल्पिक ऊर्जा....... ८६
६.४.१ पृष्ठभूमि....... ८६
६.४.२ समस्या तथा चुनौती....... ८६
६.४.३ संभावना तथा अवसर....... ८७
६.४.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य तथा रणनीति....... ८७
६.४.५ कार्यक्रम तथा आयोजना....... ८८
६.४.६ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा....... ८८
६.५ सूचना, सञ्चार तथा प्रविधि....... ८८
६.५.१ पृष्ठभूमि....... ८८
६.५.२ समस्या तथा चुनौती....... ८८
६.५.३ संभावना तथा अवसर....... ८८
६.५.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य तथा रणनीति....... ८८
६.५.५ कार्यक्रम तथा आयोजना....... ८९
६.५.६ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा....... ९०
परिच्छेद ७: वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन क्षेत्र....... ९१
७.१ वन तथा जैविक विविधता....... ९१
७.१.१ पृष्ठभूमि....... ९१
७.१.२ समस्या तथा चुनौती....... ९२
७.१.३ संभावना तथा अवसर....... ९२

७.१.४ उपक्षेत्रगत दीर्घकालीन सोंच, लक्ष्य, उद्देश्य तथा रणनीति....................... ९२
७.१.५ कार्यक्रम तथा आयोजना... ९४
७.१.६ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा ९४
७.२ वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन ९४
७.२.१ पृष्ठभूमि.. ९४
७.२.२ समस्या तथा चुनौती ९५
७.२.३ संभावना तथा अवसर... ९५
७.२.४ उपक्षेत्रगत दीर्घकालीन सोंच, लक्ष्य, उद्देश्य तथा रणनीति....................... ९५
७.२.५ कार्यक्रम तथा आयोजना... ९६
७.२.६ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा ९७
७.३ भूसंरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापन ९७
७.३.१ पृष्ठभूमि.. ९७
७.३.२ समस्या तथा चुनौती ९८
७.३.३ संभावना तथा अवसर... ९८
७.३.४ उपक्षेत्रगत दीर्घकालीन सोंच, लक्ष्य, उद्देश्य तथा रणनीति....................... ९८
७.३.५ कार्यक्रम तथा आयोजना... ९९
७.३.६ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा ९९
७.४ विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापन तथा जलवायु उत्थानशीलता १००
७.४.१ पृष्ठभूमि..१००
७.४.२ समस्या तथा चुनौती १००
७.४.३ संभावना तथा अवसर...१००
७.४.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, तथा रणनीति...१०१
७.४.५ कार्यक्रम तथा आयोजना...१०२
७.४.६ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा १०२
परिच्छेद ८: संस्थागत विकास तथा सुशासन क्षेत्र १०३
८.१ संस्थागत विकास तथा सुशासन...१०४
८.१.१ पृष्ठभूमि..१०४
८.१.२ समस्या तथा चुनौती १०४
८.१.३ संभावना तथा अवसर...१०५

८.१.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, तथा रणनीति..१०५
८.१.५ कार्यक्रम तथा आयोजना..१०६
८.१.६ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा १०६

परिच्छेद ९: कार्यान्वयन व्यवस्था...१०८

९.१ पृष्ठभूमि...१०८

९.२ संस्थागत व्यवस्था तथा मानव संशाधन योजना...१०८

९.३ विषयक्षेत्र अनुसार अनुमानित बजेट १०९

९.४ स्रोत अनुमान तथा प्रक्षेपण १०९

९.५ स्रोत परिचालन रणनीति...१११

९.५.१ आन्तरिक श्रोत र साधन पहिचान तथा परिचालन १११
९.५.२ अन्य श्रोत परिचालन तथा व्यवस्थापन...१११
९.५.३ अन्तर सरकारी सम्बन्ध ११२
९.५.४ आवधिक गाउँ विकास योजना र अन्य योजना बीच अन्तरसम्बन्ध............११२

९.६ एकीकृत आवधिक योजना कार्यान्वयन ११२

९.७ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन योजना..११३

९.७.१ अनुगमन समिति..११३
९.७.२ अनुगमन उपसमिति...११३

९.८ अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको जिम्मेवारी ११४

९.९ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रक्रिया..११४

९.९.१ नतीजामा आधारित अनुगमन ढाँचा अनुसार वार्षिक समीक्षा......................११४
९.९.२ मध्यावधि मूल्याङ्कन ११५
९.९.३ अन्तिम मूल्याङ्कन...११५

सन्दर्भहरू...११६

अनुसूची...११७

१ योजना बैंक...११७

२ विषयगत नक्सा (प्रमुख नक्सा)...१४२

३ फोटोहरू...१५०

सम्पर्क/अभिमुखीकरण बैठक १५०
वडास्तरीय परामर्श, छलफल..१५१

सोच निर्माण गोष्ठी, छलफल १५३
मस्यौदा प्रस्तुति १५४
४ **माइन्युट र उपस्थिति..१५५**

चित्रहरूको सूची

चित्र १: स्रोत सुनिस्चितता र प्राथमिकता २१
चित्र २: योजनाहरु २२
चित्र ३: सम्पर्क/अभिमुखीकरण बैठक २९
चित्र ४: वडास्तरीय परामर्श, छलफल ३०
चित्र ५: सोच निर्माण गोष्ठी, छलफल ३१
चित्र ६: जनसंख्याको प्रक्षेपण २०७८ .... ३४
चित्र ७: संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको योजना अन्तर-आवद्धता ३६
चित्र ८: साक्षरता दर (जनसंख्याको प्रक्षेपण २०७८) ६७

तालिकाहरूको सूची

तालिका १: राप्ती गाउँपालिका को महिला तथा पुरुषको जनसंख्या ,२०७८ .... ३३
तालिका २: आवधिक योजना २०८०/०८१- २०८४/०८५ का लगि प्राप्त हुन सक्ने बजेटको स्रोत प्रक्षेपण..१०९
तालिका ३: आवधिक योजना २०८०/०८१- २०८४/०८५ का लगि खर्च हुन सक्ने बजेटको प्रक्षेपण...११०

परिच्छेद १: परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधान, २०७२ ले संघिय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक साशन व्यवस्थालाई आत्मसाथ गरेको छ। लामो समय एकात्मक राज्य प्रणाली हुँदा विकास निर्माण केन्द्रिकृत तवरबाट संचालन हुँदा समानुपातिक र समावेशी विकास निर्माणको सिद्धान्त अवलम्बन गर्न साशन प्रणालीमा केन्द्रिय, प्रादेशिक र स्थानीय तह गरि तीन तहको सरकार संचालनको व्यवस्था गरिएको हो। समग्र देशको समृद्धिको लागि तीनै तहबीच सहकारिता, समन्वय र सह-अस्तित्वको परिकल्पना गरिएको छ। क्षेत्रधिकार पनि संविधानको अनुसूचीबाट निर्दिष्ट गरिएको छ। संघ, प्रदेश तथा स्थानीय तहले आफ्नो अधिकार क्षेत्रभित्र रही आर्थिक अधिकार सम्बन्धि विषयमा कानून बनाउने, बार्षिक बजेट निर्माण गर्ने, नीति तथा योजना निर्माण गर्ने र त्यसको कार्यन्वयन गर्ने अधिकार पनि संविधानले दिएको छ।

स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ ले गाउँपालिका तथा गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्राधिकर भित्र रही स्थानीयस्तरको विकासको लागि आवधिक, वार्षिक, रणनीतिक तथा विषयगत क्षेत्रमा मध्यमकालीन तथा दिर्घकालिन योजना बनाई कार्यन्वयन गर्नुपर्ने व्यवस्था गरेको छ। यसका लागि सार्वजनिक खर्चको अनुमान तयार गर्नुपर्ने, मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गर्नुपर्ने र आय-व्ययको प्रक्षेपण तयार गर्नुपर्ने पनि उक्त कानूनमा उल्लेखित गरिएको छ। नेपाल सरकारले लिएको "समृद्ध नेपाल, सुखी नेपाली" को लक्ष्यलाई साकार पार्न, पन्ध्रौं राष्ट्रिय योजनाले लिएको लक्ष्य पुरा गर्न, नेपाल सरकारले लिएको दिगो विकासको लक्ष्य हासिल गर्न तथा सार्वजनिक वित्तिय व्यवस्थापन चुस्त बनाउन तीनै तहबिचको समन्वय र तीनै तहले अख्तियार गर्ने नीति तथा कार्यक्रमबिच तादम्यता स्थापित गर्न अत्यावश्यक हुन्छ।

यसका साथै नेपाल सरकारले २५ बर्षको लागि दिर्घकालिन सोंच, २१०० को प्रारूप पनि तयार गरिसकेको छ जसअन्तर्गत वि.सं २१०० भित्र नेपालको प्रतिव्यक्ति आय १२,१०० अमेरिकी डलर पुर्याउने लक्ष्य लिईएको छ। तसर्थ, माथि उल्लेखित लक्ष्य पुरा गर्न तीनै तहका सरकारले आफ्नो आवधिक योजना तर्जुमा गरि त्यसलाई प्रभावकारी ढङ्गले कार्यन्वयन गरि संविधानले निर्धिष्ट गरेको एकल तथा साझा अधिकार अनुरुप संघ, प्रदेश र स्थानीय सरकारका नीति, योजना तथा कार्यक्रम बीच सामन्जस्यता कायम हुनु पनि आवश्यक छ। विकास निर्माणको त्यहि समन्वयात्मक अवधारणालाई समानुपातिक ढङ्गले कार्यन्वयनमा लिएर जान तथा सहभागितामुलक bottom-up approach को अभ्यास गर्ने सोंच अनुरुप स्थानीय तहको आवधिक योजना निर्माणको अभ्यास सुरु

गरिएको हो। प्रभावकारी सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापनले आम्दानीको श्रोतहरुको अधिकतम उपयोग गर्ने, वितरणमा प्रभावकारिता ल्याउने, खर्च गर्ने क्षमतामा बढोत्तरी गर्ने र समग्र विकास प्रक्रियाको व्यवस्थापन गर्ने भएकाले नै यो अभ्यास निकै महत्त्वपूर्ण मानिएको छ।

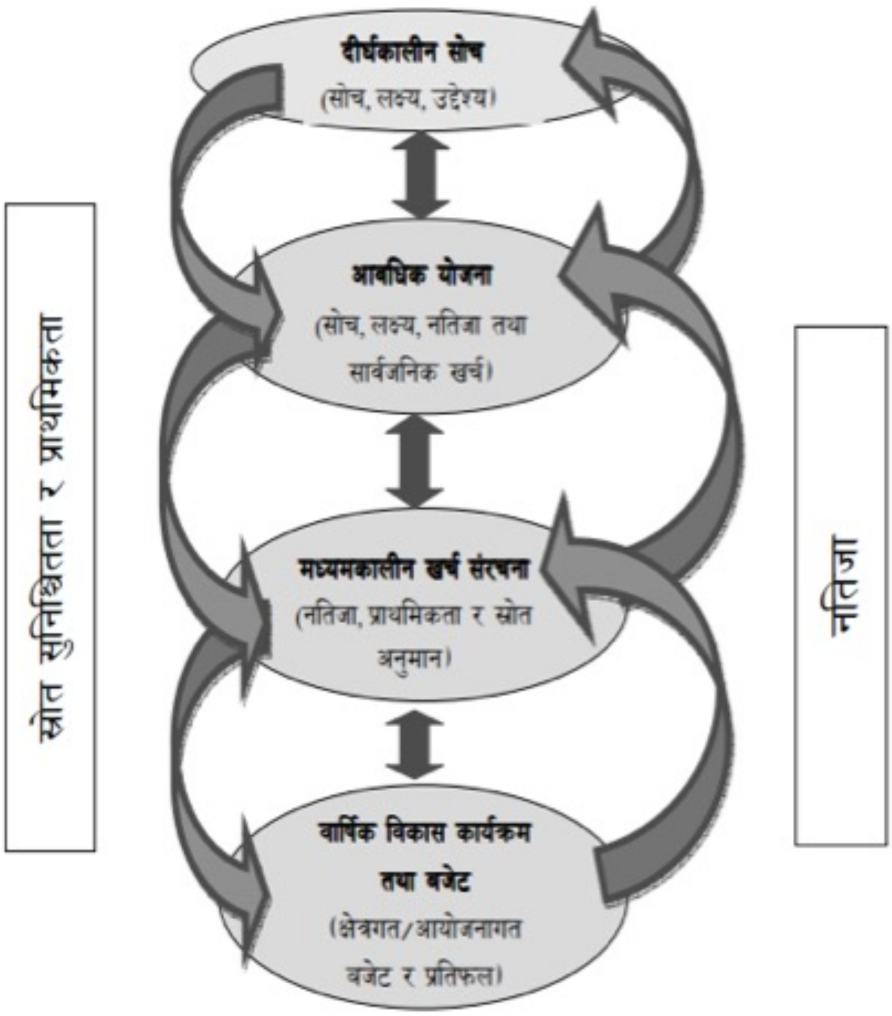

चित्र १: स्रोत सुनिस्चितता र प्राथमिकता

समय अवधिको हिसाबले योजनाहरुलाई तीन तहमा विभाजित गरिन्छः

१. दिर्घकालिन योजना

स्थानीय तहले दिर्घकालिन सोंच र अवाधरणा अनुरुप दिर्घकालिन योजना बनाउनु पर्दछ। सामान्यतः १५ देखि २५ वर्षसम्मकालागि बन्ने यस्ता योजनाले त्यो समयसम्म विकासको अवस्था कस्तो हुने, जनताको आयस्तर/जीवनस्तर कस्तो हुने भन्ने बारेमा खाका स्पष्ट पार्छ। साथै त्यो अवधारणा अनुरुप कार्य गर्नका लागि चाहिने वित्तिय तथा अन्य श्रोतको सुनिस्चितता पनि दिर्घकालिन योजनाले गरेको हुन्छ। यस्तो योजना राष्ट्रिय लक्ष्य, प्रमुख संवाहक, सहयोगी क्षेत्र आदिलाई ध्यानमा राखी बनाईन्छ।

२. मध्यमकालीन योजना

सामान्यतः ३ देखि ७ बर्ष सम्मका लागि दिर्घकालिन योजनाको परिपुरक हुने ढङ्गले मध्यमकालीन योजना बनाईन्छ। मध्यम अवधिमा समाधान गर्नुपर्ने समस्याको प्राथमिकीकरण गरि त्यसको समाधानका लागि श्रोत सुनिस्चित गर्नु, दिर्घकालिन योजनालाई सहयोग गर्नेगरी जग निर्माण गर्नु यसको प्रमुख उद्धेश्य हो।

३. अल्पकालीन योजना

दिर्घकालिन तथा मध्यमकालीन योजनाहरुको कार्यन्वयन बार्षिक योजना मार्फत गरिन्छ। एक बर्षको लागि बनाइने यस्तो योजनाको प्रारूप बार्षिक बजेट मार्फत तयार गरिन्छ। तत्कालका समस्याहरुको सम्बोधन गर्नु तथा दिर्घकालिन र मध्यमकालीन योजनाहरुको लक्ष्य र उद्धेश्यहरुको निम्ति अवस्था सिर्जना गर्नु अल्पकालीन योजनाको प्रमुख उद्धेश्य हो।

स्थानीय तहले निर्माण गर्नुपर्ने योजनाहरु निम्नानुसार छन्ः

चित्र २: योजनाहरु

स्थानीय तहहरुले तर्जुमा गर्नुपर्ने योजनाहरु बिचको अन्तरसम्बन्ध स्थानीय तहले आवधिक योजना, विषय क्षेत्रगत रणनीतिक योजना तथा गुरुयोजना, आयोजना बैंङ्क, मध्यमकालीन खर्च संरचना र वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्नुपर्दछ। स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ ले गाउँपालिका तथा गाउँपालिकाले आफ्नो अधिकार क्षेत्रको विषयमा स्थानीय स्तरको विकासको लागि आवधिक, वार्षिक र विषय क्षेत्रगत मध्यमकालीन तथा दीर्घकालीन विकास योजना बनाइ

लागू गर्नुपर्ने व्यवस्था गरेको छ। यस प्रकारका योजना तर्जुमा गर्दा नेपाल सरकार तथा प्रदेश सरकारको नीति, लक्ष्य, उद्देश्य, समयसीमा र प्रक्रियासँग अनुकूल हुने गरी सुशासन, वातावरण र बालमैत्री, जलवायु परिवर्तन अनुकूलन, विपद् व्यवस्थापन, लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशीकरण जस्ता अन्तरसम्बन्धित विषयहरूलाई ध्यान दिनुपर्दछ। स्थानीय तहले तर्जुमा गर्नुपर्ने योजनाहरू बीचको अन्तरसम्बन्ध माथिको चित्रबाट स्पष्ट गरिएको छ।

दिगो विकासका लक्ष्य प्राप्ति तीनै तहका सरकारको योजनाको साझा प्राथमिकता तथा जिम्मेवारीको विषय हो। दिगो विकासको राष्ट्रिय लक्ष्य प्राप्त गर्न तीनै तहका सरकारले तयार गर्ने विकास योजनामा पारस्परिकता, समपूरकता र परिपूरकताको सम्बन्ध स्थापित गर्नुपर्दछ। दिगो विकास लक्ष्य विकास योजना तर्जुमाको आधार हो। विकास योजना तर्जुमाका प्रक्रियामा दिगो विकासका लक्ष्य कार्यान्वयनको राष्ट्रिय रणनीतिलाई अधिकार क्षेत्रले समेटेको हदसम्म समाहित गरी तादात्म्यता कायम गर्नुपर्दछ।

१.२ एकीकृत आवधिक योजनाको आवश्यकता

योजनावद्ध विकास सन्तुलित, दिगो र समन्यायिक विकासको आधार हो। आवधिक योजनाले स्थानीय तहको विकास प्रयासहरूलाई निर्दिष्ट दिशा प्रदान गर्ने व्यवस्थित रूपरेखा तयार गर्दछ। स्थानीय आवधिक योजनाले स्थानीय जनता र स्थानीयस्तरको आर्थिक, सामाजिक, भौगोलिक परिवेशबीचमा अन्तरसम्बन्ध कायम गरी नागरिकको आर्थिक सामाजिक सुविधा र समृद्धिलाई प्रवर्द्धन गर्दछ। यस्तो योजना स्थानीय तहको विकास र समृद्धिको रूपरेखा मात्र नभएर उक्त क्षेत्रको सुन्दरता, प्रकृतिको संरक्षण तथा मानव र प्रकृतिबीचको तालमेलको रूपरेखा पनि हो। राष्ट्रिय एवम् प्रादेशिक विकास लक्ष्य हासिल गर्न तथा स्थानीय विकासका सरोकारवालाहरूको साझा प्रतिवद्धता र दायित्व सिर्जना गर्न आवधिक योजना महत्त्वपूर्ण हुन्छ।

स्थानीय आवधिक योजनाले स्थानीय आवश्यकता सम्बोधन गर्दै जनताको जीवनस्तरमा गुणात्मक सुधार गर्न स्थानीय सम्भावना तथा समस्या पहिचान गर्दछ। त्यस्तै श्रोत विश्लेषण, उपयुक्त रणनीति तथा कार्यनीति तयार गरी रणनीतिक कार्यक्रम तथा आयोजना पहिचान गर्ने र त्यसलाई कार्यान्वयन एवम् अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको स्पष्ट खाकासमेत तयार गर्दछ। मध्यमकालीन खर्च संरचना तथा वार्षिक योजना तर्जुमाको मूल आधारका रूपमा रहेको आवधिक योजनाले योजना अनुशासन कायम राख्न समेत महत्त्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्दछ। स्थानीय आवधिक योजना तर्जुमा गर्दा दीर्घकालीन सोचका साथै तत्काल कार्यान्वयन गर्न सकिने गरी गर्नुपर्दछ। स्थानीय आवधिक योजना तर्जुमा गर्दा स्थानीय तहको भूगोल, आर्थिक र सामाजिक परिवेश, इतिहास, मूल्यमान्यता तथा संस्कृतिको पर्याप्त विश्लेषण गरेर तयार गर्नुपर्दछ।

१.३ एकीकृत आवधिक योजनाको उद्देश्य

- सिमित श्रोत साधनलाई प्राथमिकताका आधारमा उपयोग गर्नु।
- विकासको राष्ट्रिय तथा प्रादेशिक लक्ष्य र प्राथमिकतासँग स्थानीय विकासको तादम्यता राख्नु।
- योजनावद्ध विकास रणनीतिको अख्तियार गर्नु।
- विगतको उपलब्धि तथा नतिजाको समिक्षा गर्दै आगामी दिनको नतिजा आंकलन गर्नु।
- नतिजामुखी विकास पद्धतिको अवलम्बन र प्रवर्धन गर्नु।
- विकास प्रकृयामा सबै सरोकारवालाहरुको संलग्नता र जवाफदेहिता अभिवृद्धि गर्नु।
- दिगो विकासको अवाधारणालाई आत्मसाथ गर्नु।
- यसलाई आधार मानि मध्यकालीन खर्च संरचना र बार्षिक बजेटका कार्यक्रम तय गर्नु।

१.४ योजना तर्जुमाका आधारहरु

नेपालको संविधानले प्रदेश सरकारलाई प्रदेशको विकासको प्रमुख वाहकका रुपमा स्थापित गरेको छ। यसका चार महत्वपूण पक्ष छन्।

- स्थानीय तहको आफ्नै अधिकार र दायित्वभित्र पर्ने विकासका विषयहरु।
- स्थानीय तहलाई प्रभाव पार्ने संघीय तथा प्रादेशिक नीति, योजना र कार्यक्रम र स्थानीय तहको योजना बारे मार्गनिरदेश।
- स्थानीय तहको विकासमा प्रदेशले गर्नुपर्ने सहजिकरण र
- नेपालले अनुमोदन गरेका विकास सम्बन्धी अन्तराष्ट्रिय प्रतिबद्वताहरु खास गरी सन् २०३० सम्ममा सबै क्षेत्र अनि समुदायहरुले हासिल गर्ने प्रतिवद्वता जनाएका विकासका लक्ष्यहरुलाई स्थानीयकरण गर्नुपर्ने जिम्मेवारी।

संक्षेपमा, संविधानका निर्देशक सिद्वान्त र नीतिहरु, संघीय मन्त्रिपरिषदबाट स्वीकृत संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको एकल तथा साझा अधिकार सूचीको कार्य विस्तृतिकरण, "समृद्व नेपाल, सुखी नेपाली" को लागि तय भएको दीर्घकालीन सोंच, दिगो विकास लक्ष्य र यी सबैमा अन्तर्निहित समावेशीकरण, लैङ्गिक समता, सामाजिक विभेद र वञ्चितिको अन्त्य, वातावरणीय सन्तुलन, हरित विकास, विकासमा सन्तुलन, दिगो र सहभागितात्मक विकास, सुशासन, आदि पक्षहरुलाई यो आवधिक योजनाले योजना तर्जुमाका आधारहरुका रुपमा अङ्गिकार गरिएको छ। साथै गाँउपालिकाको विगतका नीति तथा कार्यक्रम र गाँउपालिकाबाट जारी भएका ऐन, कानुन, नियम र निर्देशिकाहरुलाई पनि आधारका रुपमा लिईएको छ।

आवधिक योजनाको प्रमुख उद्देश्य देशको आर्थिक सामाजिक क्षेत्रको विकास गरी जनताको जीवनस्तरमा सकरात्मक परिवर्तन ल्याउनु हो। योजनाको कार्यान्वयनबाट योजना अवधिमा देशको आर्थिक सामाजिक साथै वातावरणीय पक्षमा समेत सुधार हुनु आवश्यक हुन्छ। तसर्थ योजना तर्जुमा गर्दा देशको संविधानमा रहेका विभिन्न प्रावधान एवम् देशको आर्थिक, सामाजिक, सम्बन्धित विभिन्न ऐन, नियम र नीतिको कार्यान्वयन तथा उद्देश्य हासिल गर्ने पक्षलाई ध्यान दिनु आवश्यक हुन्छ। तसर्थ, यस योजना तर्जुमा गर्दा राष्ट्रिय योजना आयोगले तयार पारेको स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शन (नमुना), २०७५ लाई आत्मसाथ गरिएको छ। जसमा निम्न लिखित पक्षहरुलाई योजना तर्जुमाको मुख्य आधार भनि उल्लेख गरिएको छ।

- नेपालको संविधान, २०७२
- स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४
- अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४
- राष्ट्रिय प्राकृतिक श्रोत तथा वित्त आयोग ऐन, २०७४
- आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तिय उत्तरदायित्व ऐन, २०७६
- संघ, प्रदेश र स्थानीय तहबीचको समन्वय र अन्तरसम्बन्ध सम्बन्धि ऐन, २०७७
- विपद जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन, २०७४
- स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शन
- दिगो विकासको लक्ष्य तथा मार्गचित्र

यी माथि उल्लेखित पक्षहरुलाई नै प्रमुख आधारमानी यो एकीकृत आवधिक योजना तर्जुमा तयार गरीएको छ।

१.५ योजना तर्जुमा कार्यको मुख्य कार्यक्षेत्र

आवधिक योजनामा देहाय बमोजिम क्षेत्रका योजनाहरु समावेश गरिएका छन् ।

गाउँपालिकाको दीर्घकालीन योजनाको प्रारुप

यस भित्र गाउँपालिकाको दीर्घकालीन सोच, ध्येय, लक्ष्य, उद्देस्यहरु र विकासका प्राथमिकताहरु साथै राप्ती गाउँपालिका क्षेत्रका सवलता, दुर्वलता, सम्भावना र चुनौतीहरु समेत प्रस्तुत गरिएको छ।

भौतिक विकास योजना

स्थानीय यातायात पूर्वाधार, सिंचाई, विद्युत र वैकल्पिक उर्जा, तथा भवन निर्माण, सामाजिक पूर्वाधार, पर्यटन, कृषि तथा औद्योगिक पूर्वाधारहरु समेटिएको भौतिक विकास योजना प्रस्तुत गरिएको छ।

आर्थिक विकास योजना

यस योजना अन्तर्गत कृषि, पशुपालन, वनमा आधारित आर्थिक क्रियाकलाप, खनिज सम्पदा, भूमि व्यवस्था, खाद्य सुरक्षा, उद्योग, वाणिज्य, आपूर्ति र पर्यटनमा आधारित आर्थिक क्रृयाकलाप, घरेलु तथा साना उद्यम विकासका कार्यक्रमहरु समेटिएका छन्।

सामाजिक विकास योजना

यस योजना अन्तर्गत वसाइसराई व्यवस्थापन, शिक्षा, स्वास्थ्य, खानेपानी र सरसफाई, जनताको सामाजिक सम्पत्तिमा पहुँच, सामुदायिक स्रोत विकास, लैंगिक, जातिगत, वालविकास, वृद्ध, असहाय, दलित, अपांगहरुको सामाजिक अधिकार र सहभागिता सुनिश्चित गर्ने सामाजिक सुरक्षाका कार्यक्रमहरु, युवा तथा खेलकुद विकासका कार्यक्रमहरु समेटिएका छन्।

वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन योजना

यस अन्तर्गत सरसफाई, ठोस फोहोर व्यवस्थापन, प्राकृतिक वातावरनको संरक्षण, नदी नियन्त्रण, भूस्खलन नियन्त्रण, वन संरक्षण र उपयोग, आदि कार्यक्रमहरु समेटिएका छन्। जोखिमयुक्त स्थानहरुको पहिचान गरी भूकम्प, आगलागी, बाढी, पहिरो, सुख्खा खडेरी र महामारी जस्ता विपद्हरुको पूर्वतयारी, सूचना प्रणालीको विकास, विपद् पश्चात उद्धार र पुनर्स्थापनाका कार्यक्रमहरु समावेश गरिका छन्।

वित्तीय व्यवस्थापन योजना

यस योजना अन्तर्गत गाउँपालिकाको आय-व्ययको विश्लेषणका आधारमा आगामी योजना अवधीको लागि आय र व्ययको प्रक्षेपण गरिनुका साथै गाउँपालिकाको बजेटको क्षेत्रगत बाँडफाँट, आन्तरीक राजश्व वृद्धिका योजना, निजी र सहकारीको योगदान, अन्तर सरकारि वित्तीय बाँडफाँट र व्यवस्थापनको योजना समेटिएको छ।

शुसाशन र संस्थागत विकास योजना

राप्ती गाउँपालिकामा शान्ति र सुरक्षा, न्याय प्रणाली, वित्तीय अनुशासन, सेवा प्रवाहको सहजता, स्वच्छ र प्रभावकारी सेवा, असल शासन प्रवर्द्धन, लेखा र अभिलेखहरुको प्रभावकारी व्यवस्थापन, स्थानीय स्रोत तथा साधनको प्रभावकारी उपयोग, अन्य संस्थाहरुसँगको साझेदारी र संजाल, कर्मचारी र जनशक्ति व्यवस्थापन, अभिप्रेरणा र सुदृढीकरण, विकासको ढाँचा र कार्यविधिको विकास, जस्ता कार्यक्रमहरु समेटिएका छन्।

अन्तरसम्बन्धित विषयहरुको योजना

यस अन्तर्गत माथि उल्लेखित योजनाहरुसँग अन्तरसम्बन्धित विषयहरु - तथ्यांक प्रणाली, गरिबी निवारण, श्रम तथा रोजगारी, जनशक्ति उद्यमशिलता विकास, अनुसन्धान र विकास, समता र

समावेशीकरण, सामाजिक सुधार, सामाजिक सांस्कृतिक विविधता, सामुदायिक साझेदारी र गैरसरकारी संस्थाहरुसंगको सहकार्य जस्ता विषयहरु समेटिएका छन्।

योजना तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन योजना

यस अन्तर्गत विभिन्न क्षेत्रगत योजनाहरुको वर्गीकरण गरी गाउँपालिका, वडा, प्रदेश र संघीय कार्यक्रमहरुसंग तादात्म्यता र जिम्मेवारी बाँडफाँट गरी कार्यक्रम कार्यान्वयनको ढाँचा प्रस्तुत गरिएको छ भने विकास निर्माण र गाउँपालिका बाट प्रवाह हुने सेवाहरुको अनुगमन र मूल्यांकनको योजना प्रस्तुत गरिएको छ।

१.६ एकीकृत आवधिक योजना तर्जुमाका सीमाहरु

आवधिक योजना तयार गर्दा देहाय बमोजिम सीमाहरुलाई मध्यनजर गरिएको छ।

- नयाँ संरचना अनुसार गाउँपालिका पूर्वका साविक गाविसहरुको एकीकृत तथ्यांकको अभावमा लामो समयको प्रवृत्तिगत विश्लेषण गर्न नसकिएको।
- वडा भेलामा सहभागीहरुको विचार प्रतिनिधिमुलक रुपमा आवधिक योजनामा समावेश भएको।
- स्रोत साधन र समयको सीमितताको कारणले वडाबासीहरुका सम्पूणर् अपेक्षा र आकांक्षाहरु योजनामा समेट्न नसकिएको।
- यो आवधिक योजना राप्ती गाउँपालिकाको दोस्रो एकीकृत आवधिक योजना भएकोले कतिपय द्वितीय स्रोतबाट प्राप्त हुनुपर्ने तथ्यांकहरु पर्याप्त रुपमा उपलब्ध हुन नसकेको।
- राप्ती गाउँपालिकाका विभिन्न कार्यक्रमहरु दीर्घकालीन प्रकृतिका र विस्तृत परियोजना प्रतिवेदनको आवश्यकता पर्ने खालका भएकाले परियोजनागत विस्तृत लगानी योजना गर्न तत्काल सम्भव नभएको।

१.७ एकीकृत आवधिक योजना तर्जुमा प्रक्रिया

आवधिक योजना तर्जुमाको चरण, विधि र औजारहरू देहाय बमोजिम भएको थियो।

१.७.१ पहिलो चरणः पूर्वतयारी - दस्तावेज तथा सन्दर्भ सामग्रीहरुको अध्ययन

आवधिक योजना तर्जुमा गर्नुपूर्व आवधिक योजना तर्जुमाको अवधारणागत तथा नीतिगत व्यवस्थाका विषयमा प्रष्ट हुनु र द्वितीय तहबाट प्राप्त गर्न सक्ने आवश्यक सबै सूचना र तथ्याङ्कको सङ्कलन गर्नको लागि परामर्शदाताले तपशिल बमोजिमको दस्तावेजहरूको समीक्षा गरियो।

स्थानीय तहका संवैधानिक कार्य जिम्मेवारीहरु,

- स्थानीय राजनीतिक दलका घोषणापत्रहरु,
- विगत ४ वर्षका वार्षिक योजना तथा मध्यमकालीन खर्च संरचना,
- स्थानीय तहको गुरूयोजना, विषयगत योजना तथा रणनीति र कार्यविधिहरु,
- वार्षिक समीक्षा प्रतिवेदन (स्रोत परिचालनको अवस्था र उपलव्धिहरु),
- स्थानीय तहको पाश्र्वचित्र (प्रोफाइल), वेबसाइट, अभिलेखहरू,
- अन्तरसरकारी वित्तीय हस्तान्तरण अवस्था (विगत ३ वर्षको),
- स्थानीय तहको आन्तरिक स्रोत परिचालन स्थिति,
- स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७५,
- प्रदेशको वस्तुस्थिति विवरण, २०७५,
- प्रदेश नीति तथा योजना आयोगले तयार गरेको प्रथम आवधिक योजना,
- संघ तथा प्रदेश मन्त्रालय र विभागहरूले प्रकाशन गरेका सम्बन्धित प्रतिवेदनहरू,
- संघीय सरकार तथा प्रादेशिक सरकारका मार्गनिर्देशन,
- दिगो विकासका लक्षहरु राष्ट्रिय र प्रादेशिक मार्गचित्र तथा नेपालले राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय फोरमहरुमा गरेका प्रतिवद्धताहरु
- संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको कार्य जिम्मेवारीमा पर्ने विकास कार्यक्रम तथा आयोजनाको वर्गीकरण तथा बाँडफाँट सम्बन्धी मापदण्ड, २०७६
- स्थानीय तह वित्तीय सुशासन जोखिम मूल्याङ्कन कार्यविधि, २०७७

आवधिक योजना तर्जुमा कार्यको समग्र मार्गनिर्देश गर्नका लागि गाउँपालिकामा निर्देशक समिति गठन हुने भएकाले निर्देशक समितिले स्वीकृत गरेको कार्ययोजना अनुसार आवधिक योजना तर्जुमा कार्य अगाडि बढाइनु पर्नेछ।

पूर्व योजना तर्जुमा गोष्ठी

यो आवधिक योजना तर्जुमाका लागि प्रारम्भिक र महत्त्वपूर्णचरण हो, जहाँ स्थानीय तहका राजनीतिक दलहरु विभिन्न स्तरका जनप्रतिनिधि, कर्मचारी, सरकारी गैरसरकारी कार्यालय, संघ संस्था, निजी तथा व्यापारिक संस्था/कम्पनी, नागरिक संस्थाका प्रतिनिधिहरु आदिहरु बिच आवधिक योजना तर्जुमा गर्नुको उद्धेश्य, प्रकृया, विद्यमान अवस्था र अपेक्षित अवस्था बारे छलफल परामर्श गरि आवधिक योजना तर्जुमा प्रक्रियालाई सहभागीमूलक रुपमा तर्जुमा गर्ने कार्यलाई औपचारिकता प्रदान गर्नुपर्दछ। साथै आवधिक योजना तर्जुमा प्रक्रियाका लागि मार्गदर्शनमा तोकिए बमोजिमका समिति, उपसमिति, विभिन्न कार्य समूहहरुको गठन र कार्यविधि समेत गरिएको थियो।

चित्र ३: सम्पर्क/अभिमुखीकरण बैठक

१.७.२ दोश्रो चरणः वडास्तरीय परामर्श

यस चरणमा विशेष गरि ३ देखि ४ वटा महत्त्वपूर्ण काम गर्नुपर्नेछ। प्रथमतः यस चरणमा स्वीकृत कार्ययोजना बमोजिम आवधिक योजना तर्जुमाको लागि सम्बन्धित वडा समितिको पहलमा वडास्तरीय परामर्श बैठकहरू सञ्चालन गर्नु पर्नेछ। यसका लागि स्थानीय जनताको प्रतिनिधिमूलक सहभागिताको लागि सर्वप्रथम सामुदायिक संस्था, टोल विकास संस्था, सहकारी, सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह, खानेपानी उपभोक्ता समूह, महिला समूह, आमा समूह, सामुदायिक विद्यालय, वडामा क्रियाशिल संघ संस्थाहरू, बाल क्लव, निजी क्षेत्र, राजनीतिक दलका वडास्तरीय प्रतिनिधि लगायतका सरोकारवालाहरूसँग परामर्श गर्नुपर्नेछ। उक्त परामर्शबाट द्वितीय स्रोतबाट प्राप्त हुन नसकेका आधारभूत सूचनाहरू सङ्कलन गर्ने, समस्या तथा चुनौति र अवसरहरू पहिचान गर्ने, मुख्य मुख्य मुद्दा र योजना तथा कार्यक्रमहरू पहिचान गर्ने लगायतका कार्यहरू गर्नुपर्नेछ। यी बैठकहरू स्थानीय परिस्थिति अनुसार प्रत्यक्ष र भर्चुअल मध्ये कुनै एक वा दुबै हुन सक्नेछन्। यस्ता बैठकको संख्या पनि एक वा एकभन्दा बढी हुन सक्नेछ।

यसैगरी दोस्रो चरणमा आवधिक योजना तर्जुमाका लागि सरोकारवालाहरूको बैठकबाट पर्याप्त सूचना प्राप्त नभएमा थप सूचना प्राप्त गर्न वा प्राप्त सूचनाहरूको पुष्टिको लागि एक वा एकभन्दा बढी प्रमुख सूचनादाता अन्तरवार्ता र लक्षित समूह छलफल गर्नुपर्नेछ । यस्ता अन्तरवार्ता र छलफल प्रत्यक्ष र भर्चुअल मध्ये कुनै एक वा दुबै हुन सक्नेछ। यस बाहेक सहभागितात्मक ग्रामिण लेखा जोखा प्रणाली (Participatory Rural Appraisal) विधिहरुको समेत प्रयोग गरी आवश्यक सूचना सङ्कलन गरिएको थियो।

तेश्रोमा, सरोकारवालाहरू, प्रमुख सूचनादाता र लक्षित समूहबाट प्राप्त जानकारी तथा पहिलो चरणमा गरिएको दस्तावेजहरूको समीक्षाबाट प्राप्त तथ्याङ्क र जानकारी समेतलाई विश्लेषण गरी सो को सत्य तथ्य परिक्षणका लागि वडा समितिको बैठकमा छलफलको लागि प्रस्तुत गर्नुपर्नेछ। वडा समितिले

वडा प्रतिनिधिहरू, वडा समितिका कर्मचारीहरू, वडामा रहेका सेवा प्रदायक संस्थाहरू र विषय विज्ञहरूलाई आमन्त्रण गर्नेछ। उक्त छलफलमा वडास्तरीय वस्तुस्थिति, समस्या, चुनौती, अवसर, क्षेत्रगत सोच, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यनीति तथा प्रमुख योजना तथा कार्यक्रमहरूका सम्बन्धमा छलफल गरि एउटा साझा निश्कर्षमा पुर्याइनु पर्दछ।

चौथोमा, सबै वडाहरूबाट प्राप्त तथ्याङ्क र सुझावहरूको आधारमा वस्तुगत अवस्था झल्काउने जि. आई. एस. नक्शाहरू तयार गर्नु पर्नेछ। जि. आई. एस. नक्शा तयार हुन नसक्ने अवस्थामा गुगल म्यापको प्रयोग गरी आवश्यक नक्शाहरू तयार गर्न सकिनेछ। गुगल म्यापबाट तयार हुनु नसकेका नक्शाहरू हातैले रेखाङ्कन गरी खेस्रा नक्शा (Sketch Map) तयार गर्न सकिनेछ। यी नक्शाहरूको मुख्य उद्देश्य स्थानीय तहको विद्यमान वस्तुगत अवस्था नक्शामा उतारियो।

चित्र ४: वडास्तरीय परामर्श, छलफल

१.७.३ तेश्रो चरणः सोच निर्माण गोष्ठी, विषय क्षेत्रगत समिति, उपसमितिहरू सहित अन्य सरोकारवाला संघ/संस्थाहरुसँग छलफल/परामर्श

यो चरणमा वडास्तरीय परामर्शबाट प्राप्त सुझावहरूलाई समावेश गरी विषय क्षेत्रगत अवस्था, समस्या, चुनौती, अवसर, क्षेत्रगत सोच, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यनीति तथा प्रमुख योजना तथा कार्यक्रमहरू तयार गरी विषय क्षेत्रगत समिति र अन्य उपसमितिहरूसँग परामर्शका लागि प्रस्तुत गर्नुपर्नेछ। त्यसपछि, उक्त समितिहरूबाट प्राप्त सुझावहरूलाई समावेश गरी प्रस्तुत गरिएका सामग्रीहरूलाई आवश्यकता अनुसार संसोधन र परिस्कृत गर्नुपर्ने छ। स्थानीय तहको क्षेत्रगत प्राथमिकता समेत यसै चरणमा हुने भएकाले क्षेत्रगत प्राथमिकता निर्धारणका लागि विभिन्न सहभागीमूलक विधिहरुको प्रयोग गरि प्राथमिकता निर्धारणको विश्वसनीयता कायम राखिने छ।

द्वितीय तहबाट प्राप्त सूचना र पूर्व योजना गोष्ठीको सूझाव समेतलाई ध्यानमा सबै वर्ग र क्षेत्रका सरोकारवालाहरूको प्रतिनिधित्व हुने गरी एक सोच निर्माण गोष्ठीको आयोजना गर्नुपर्नेछ। सम्बन्धित

स्थानीय तहको विशिष्टता, आवश्यकता र सम्भावनाहरू समेतलाई ध्यानमा राखी सोच निर्माण गरिएको थियो।

चित्र ५: सोच निर्माण गोष्ठी, छलफल

१.७.४ चौथो चरणः स्थानीय तह स्तरीय परामर्श, समिक्षा र परिमार्जन

यस चरणमा सर्वप्रथम, विषय क्षेत्रगत समिति र उपसमितिहरूको सुझाव बमोजिम तयार गरिएको विषय क्षेत्रगत अवस्था, समस्या, चुनौती, अवसर, क्षेत्रगत सोच, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यनीति तथा प्रमुख योजना तथा कार्यक्रमहरू समेटी आवधिक योजनाको पहिलो मस्यौदा तयार गरी निर्देशक समिति समक्ष परामर्शको लागि प्रस्तुत गर्नुपर्नेछ। निर्देशक समितिले आफू र विषय क्षेत्रगत समितिका प्रतिनिधिहरू, कार्यपालिकाका सदस्यहरू, राजनीतिक दलका प्रतिनिधिहरू, निजी क्षेत्रका प्रतिनिधिहरू, सहकारीका प्रतिनिधिहरू, संघीय र प्रदेश सभाका माननीय सदस्यहरू, संघ संस्थाहरुको प्रतिनिधि र विज्ञ लगायतका सरोकारवालाहरूको संयुक्त बैठकको आयोजना गर्नेछ, जसलाई एकिकृत बैठक समेत भनिन्छ। निर्देशक समितिको निणर्य अनुसार यस्तो बैठक एक वा एकभन्दा बढी पटक तथा प्रत्यक्ष वा भर्चुअल मध्ये कुनै एक वा दुबै हुन सक्नेछ। उक्त बैठकमा परामर्शदाताले मस्यौदा प्रतिवेदन प्रस्तुत गर्नुपर्नेछ। उक्त बैठकमा अवस्था हेरी खुल्ला वा समूहगत छलफल हुन सक्नेछ। मस्यौदा प्रतिवेदनमा उल्लेखित विषयहरूमा गहन छलफल गरी त्यसलाई यथार्थपरक, व्यवहारिक, सरल र थप स्पष्ट बनाउनु उक्त परामर्शको उद्देश्य हुनेछ।

बैठक बाट प्राप्त सुझाव र प्रतिक्रियालाई समावेश गरी आवधिक योजनाको अन्तिम मस्यौदालाई निर्देशक समिति समक्ष पेश गरियो। निर्देशक समितिले प्राप्त सुझावहरु समावेश भए नभएको सुनिश्चित गरि अन्य थप केहि भएमा सो सहित समावेश गरेर अन्तिम मस्यौदालाई थप छलफल र स्वीकृतिको लागि कार्यपालिका समक्ष पेश गर्न सिफारिस गरिएको थियो।

परिच्छेद २: राप्ती गाउँपालिकाको वस्तुगत अवस्था

२.१ गाउँपालिकाको परिचय

२.१.१ क्षेत्रीय अवस्थिती

नेपालको मध्य पश्चिम क्षेत्रमा रहेको दाङ जिल्लाको पूर्वीभागमा अवस्थित राप्ती गाउँपालिका भित्री मधेश तथा चुरे क्षेत्रमा अवस्थित छ। राप्ती गाउँपालिका साविकमा भएका २ वटा गाउँविकास समितिहरु लालमटिया र सिसहनीयाको सबै भाग तथा हाँसिपुर गाउँविकास समितिहरु साविक वडा नं. १ र २ वडालाई पुर्नसंरचना गरी हाल ९ वटा वडामा पुर्नसंरचना गरिएको छ । हाल यसको प्रशासनिक केन्द्रको रुपमा मसुरिया राखिएको छ। यो गाउँपालिका २७ डिग्री ४९ मिनेट ५ सेकेण्ड देखि २७ डिग्री ५५ मिनेट १५ सेकेण्ड उत्तरी अक्षास सम्म र ८२ डिग्री ३६ मिनेट ८ सेकेण्ड देखि ८२ डिग्री ४८ मिनेट २६ सेकेण्ड पूर्वी देशान्तरमा रहेको छ। कूल क्षेत्रफल १६१.०७ वर्ग किलोमिटर रहेको छ।

२.१.२ भौगोलिक अवस्थिति

यस गाउँपालिकाको पूर्वमा राप्ती नदीपारी अर्घाखाँची जिल्ला र दक्षिणमा राप्ती नदी तथा गढवा गाउँपालिका, उत्तरमा घोसखोला र वंगलाचुली गाउँपालिका तथा पश्चिममा लमही गाउँपालिका पर्दछ। यस गाउँपालिकाको विचबाट करिव १५ कि. मि पूर्वपश्चिम राजमार्ग पर्दछ। यो गाउँपालिका समथर तथा सिंचाई सुविधा भएको कारण अति उर्वर समेत भएकाले कृषि खेती तथा तरकारी वालीको लागि राम्रो संभावना छ।

२.१.३ राजनैतिक र प्रशासनिक संरचना

राप्ती गाउँपालिकामा जम्मा ९ वटा वडाहरु रहेका छन्। राप्ती गाउँपालिका दाङ जिल्लाको सदुरपूर्वी क्षेत्रमा रहेको गाउँपालिका हो। नेपालको संघीय शासन प्रणाली अन्तर्गत राज्य पुर्नसंरचनामा स्थानीय तहको नर्या सिमाकन गर्दा यो गाउँपालिका साविकका ३ वटा गाविसहरुबाट रुपान्तरण भई स्थापना भएको हो। यो गाउँपालिका जातिगत तथा सास्कृतिरुपमा बिशिष्टता र बिविधता बोकेको गाउँपालिका हो। राजनैतिक विभाजनको आधारमा दाङ जिल्लाको निर्वाचन क्षेत्र नं. १ (क) अन्तर्गत पर्ने राप्ती गाउँपालिका जम्मा ९ वटा वडाहरुमा विभाजन भएको छ। साविकको २ वटा गाउँविकास समितिहरु सिसहनिया र लालमटियाको सबै साविकका वडाहरु र हाँसिपुरको २ वटा वडाहरुलाई पुर्नसंरचना गरी राप्ती गाउँपालिका कायम गरिएको छ। यस गाउँपालिकाको केन्द्र वडा नं. ३ को मसुरियामा रहेको छ।

राप्ती गाउँपालिका नामाकरण सम्बन्धमा रहेको धारणा अनुसार यो क्षेत्र देउखुरी उपत्यकाको जलभण्डारको रुपमा रहेको राप्ती नदीको सिचित भूमी हो। यहाँ राप्ती र यसका सहायक नदीहरु पूर्वबाट क्रमश पश्चिम तर्फ बहेको छ। यस क्षेत्र भएर राप्ती नदी बहने हुनाले आदिकाल देखि यस क्षेत्रलाई राप्ती क्षेत्र नै भनिदै आएको हो। त्यसैले हाल राज्य पूर्नसंरचना यस गाउँपालिकाको नाम राप्ती राखिएको हो।

२.१.४ प्राकृतिक तथा संस्कृतिक सम्पदा

आदिवासी थारु, मगर र क्षेत्री वाम्हहणहरुको समेत यस गाउँपालिकामा बसोवास रहेको छ। यस गाउँपालिकाको पूर्वी तथा दक्षिणी भागबाट समग्र देउखुरीकै सम्पत्ति, प्रमुख ऐतिहासिक श्रोतको रुपमा रहेको र समुन्नत कृषि प्रणालीको आधार राप्ती नदीले यस गाउँपालिकालाई चिनाएको छ। ऐतिहासिक तथा पर्यटकीय महत्व तथा प्रसिद्ध धार्मिक आस्थाको केन्द्रको रुपमा रहेका प्रसिद्ध भद्राक्षी देवी मन्दिर यसै गाउँपालिकामा पर्छ। स्वस्थानी व्रत कथामा उल्लेख भए अनुसार महादेव पत्नी सतीदेविको देब्रे घुडा पतन भएको स्थान यो ऐतिहासिक तथा प्रसिद्ध ऐतिहासिक महत्वका स्थल यस गाउँपालिकाका भित्र पर्दछ।

२.१.५ जनसान्खिक अवस्था

राप्ती गाउँपालिकामा थारु जतिको धेरैनै वाहुल्यता रहेको छ, त्यस वाबजुद यहाँ विभिन्न जात जतिका मानिसहरुको पनि वसोबास रहेको छ।

२.१.६ जनसंख्याको वितरण

यस गाउँपालिका क्षेत्रमा व्रामह्ण, क्षेत्री, ठकुरी, गुरुङ, मगर, थारु, दलित र मुस्लिमहरुको वसोवास रहेको छ। राप्ती गाउँपालिकामा जम्मा जनसंख्या २०७८ सालको जनगणना अनुसार जनगणना घर संख्या १०९४०, परिवार संख्या ११८३७ मा महिला २७३०६ र पुरुष २४८१७ गरेर जम्मा ५२१२३ रहेको छ। २०६८ को जनगणनाको तुलनामा राप्ती गाउँपालिका भित्र २०७८ सालको जनगणनामा जनसंख्याको वितरण महिला तथा पुरुषको निम्न अनुसारको रहेको छ।

तालिका १: राप्ती गाउँपालिका को महिला तथा पुरुषको जनसंख्या ,२०७८

वर्ष	कुल संख्या	पुरुष	महिला	घर संख्या	सरदार घर परिवार संख्या
२०६८	४०,७६४	१९४६३	२१३०१	-	-
२०७८	५२,१२३	२४८१७	२७३०६	१०९४०	४.४

माथि उल्लेखित तथ्यांक अनुसार २०७८ मा करिब २.३% जनसंख्या बढेको देखिन्छ भने सोहि जनगणना अनुसार करी ४७.६ प्रतिशत पुरुष र ५२.४ प्रतिशत महिलाको जनसंख्या रहेको देखिन्छ।

२.१.७ उमेरगत संरचना

जनसंख्याको प्रक्षेपण २०७८ को आधारमा

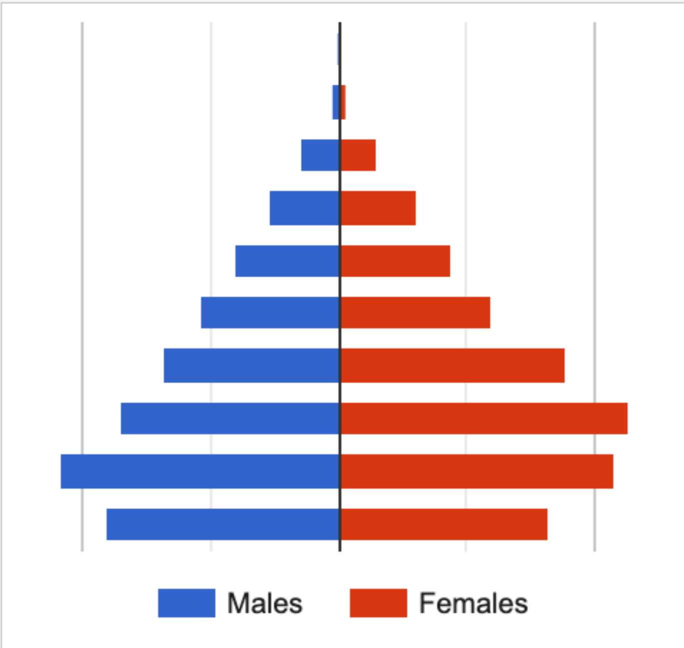

Age Distribution (C 2021)	
0-9 years	8,696
10-19 years	10,862
20-29 years	9,946
30-39 years	7,883
40-49 years	5,733
50-59 years	4,221
60-69 years	2,935
70-79 years	1,529
80-89 years	281
90+ years	37

चित्र ६: जनसंख्याको प्रक्षेपण २०७८.

२.१.८ साक्षरता अवस्था

साक्षरताको अर्थ कुनै पनि जनता आफै लेख पढ गर्न जान्ने, साथै रुपिया गन्न जान्ने, टेलिफोन, मोबाइल चालाउन जान्ने, आफ्नो नाम लेख्न जान्ने भने बुझिन्छ। साक्षर हुनलाई औपचारिक तथा अनौपचारिक शिक्षाले टेवा दिन्छ।राप्ती को साक्षरता दर ७९.४ प्रतिशत रहेको छ।

परिच्छेद ३: सोच तथा विकासको अवधारणा

३.१ पृष्ठभूमि

राप्ती गाउँपालिकाले यस एकीकृत आवधिक योजना मार्फत समग्र लक्ष्य गाउँपालिकावासीको साझा भविष्य कोर्न सबै सरोकारवालाहरूसँगको समझदारीमा साझा दस्तावेज तयार गरी गाउँपालिकाको दीर्घकालीन सौंच, गाउँपालिका विकासको समष्टिगत लक्ष्य तथा उद्देश्य निर्धारण गरी सो प्राप्त गर्नका लागि आवश्यक नीति, रणनीति, प्राथमिकता पहिचान तथा परिभाषित गर्दै एकीकृत विकासका लागि भविष्यको मार्गचित्र तयार गरेकोछ। गाउँपालिकाको समग्र विकासका प्रमुख संभावना, अवसर, समस्या तथा चुनौतीहरूको लेखाजोखा गरी २०८० जेठ ३० गते गाउँपालिकाको दीर्घकालीन सोच तव गरिएको थियो। प्राकृतिक, भौगोलिक, सामाजिक, सांस्कृतिक, राजनीतिक र ऐतिहासिक दृष्टिले यो गाउँपालिका दाङ जिल्लाको मात्र नभई लुम्बिनी प्रदेशकै राजधानी हो। तर हालको आर्थिक, सामाजिक, मानवीय र भौतिक विकासको गति, लगानी आदिको अवस्थालाई हेर्दा अपेक्षाकृत रूपमा नतिजाहरूको प्रभावकारितामा वृद्धि हुन सकिरहेको छैन।

गाउँपालिकाभित्र कृषि, पर्यटन उद्योग तथा अधिकांश घरधुरीको मुख्य पेशा कृषि नै भए पनि आम्दानीको प्रमुख श्रोतमा भने विस्तारै परिवर्तन आएको छ। विगत २५ वर्षअघि करिब २०५५ सालतिर अधिकांश घरधुरीको आम्दानीको मुख्य श्रोत कृषि एवम् ज्यालादारी रहेकोमा हाल आएर कृषि तथा ज्यालादारी लगायत वैदेशिक रोजगारी, व्यापार व्यवसाय, नोकरी पनि आम्दानीको मुख्य हिस्साका रूपमा बढ्दै गएको देखिन्छ। वैदेशिक रोजगारी अहिलेको प्रमुख आम्दानीको श्रोत बन्न पुगेको छ, धेरै घरधुरीबाट रोजगारीको लागि विदेश गएको अनुमान गर्न सकिन्छ। संभावना तर्फ, राप्ती गाउँपालिकामा दूध उत्पादन हुँदै आएको छ, मासु, मकै तथा गोलभेंडा लगायतका तरकारी उत्पादनमा समेत यो गाउँपालिकाको आत्मनिरभर उन्मुख भएको देखिन्छ। त्यस्तै, खेलकुदको पूर्वाधार तथा खेलकुद विकासको दृष्टिकोणले भने गाउँपालिका प्रारम्भिक अवस्थामा रहेको पाईन्छ। विद्यालयस्तरमा हुने केही प्रतियोगिताहरू बाहेक अन्य नियमित खेलकुद प्रतियोगिताको अभ्यास हुने गरेको छैन। खेलकुदका लागि मैदान वा कभर्ड हलको अभाव रहेको छ भने गाउँपालिकामा प्रदेश तथा राष्ट्रियस्तरका खेलाडीहरू उत्पादन गर्न गाउँपालिकाको मुख्य चनौती रहेको छ।

३.२ संघीय तथा प्रादेशिक योजना अन्तर-आवद्धता

संविधान र कानुनमा व्यवस्था भएवमोजिम स्थानीय तहले आफनो अधिकार क्षेत्र भित्र रहेको विषय र क्षेत्रलाई समेट्ने गरि स्थानीय तहको आर्थिक सामजिक विकासको लागि आबधिक योजना तर्जुमा गर्ने कानुनी प्रावधानको व्यवस्था गरेको छ। यसै अनुरुप यो आवधिक योजना तर्जुमा कार्य अगाडी बढेको हो। यो आवधिक योजना तर्जुमा गर्दा संघिय योजना र प्रदेश सरकारको आवधिक योजनासँग तादम्यता कायम गरिएको छ। राष्ट्रिय योजना आयोगले स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७५ मा समाहित मार्ग निर्देसित खाकाको आधारमा यो आवधिक योजना तर्जुमा गरिएको छ। संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको योजना अन्तर-आवद्धतालाई तलको चित्रबाट स्पष्ट गरिएको छ।

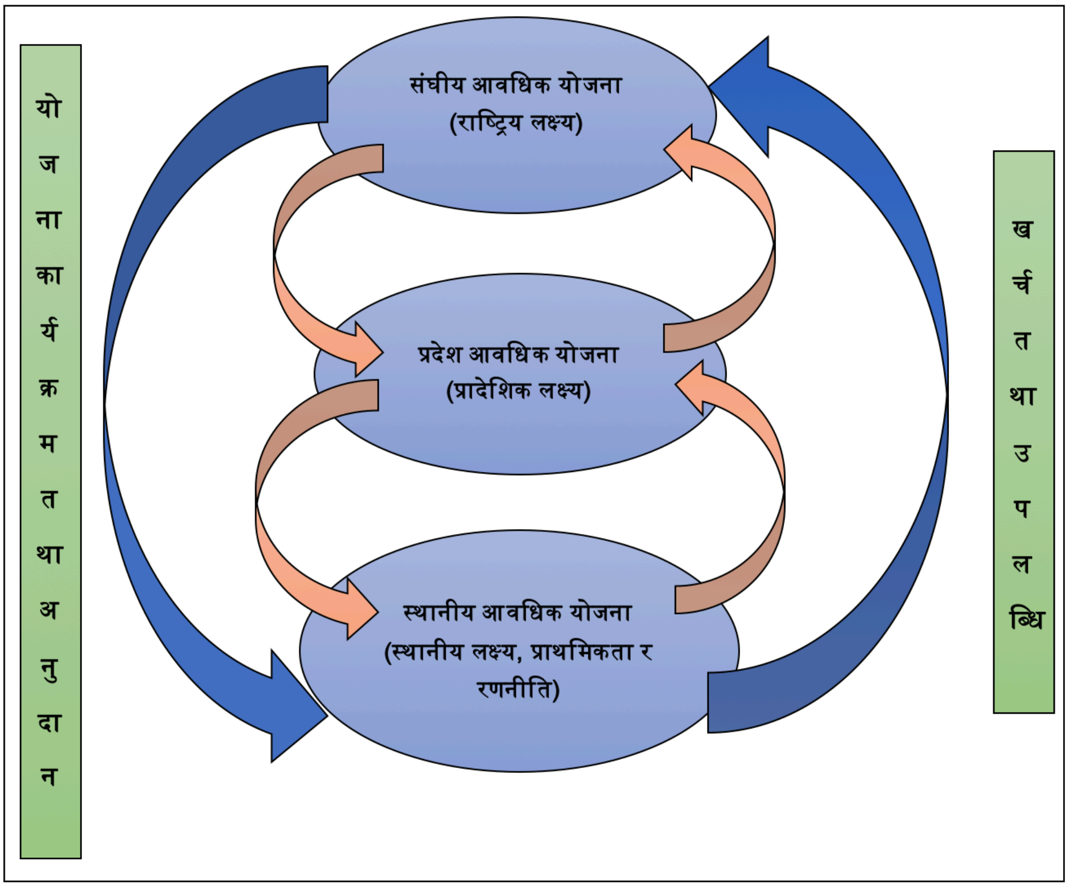

चित्र ७: संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको योजना अन्तर-आवद्धता

३.३ दीर्घकालिन सोच

गाउँपालिका भित्र उपलब्ध श्रोत तथा साधनहरुको अधिकतम सदुपयोग, सम्पदाहरुको संरक्षण, प्रवर्धन र वातावरण सन्तुलन सहितको दिगो विकास मार्फत गाउँभित्र समावेशी विकास र समृद्धिनै यो आवधिक योजनाको प्रमुख लक्ष्य रहेको छ। साथै सहभागिता मुलक योजनाबद्ध विकास प्रकृया

मार्फत शान्ति, स्थायित्व र सुशासनलाई संस्थागत गर्नुपनि यस आवधिक योजनाको लक्ष्य रहेको छ। विकासका राष्ट्रिय तथा प्रादेशिक लक्ष्य, योजना तथा कार्यक्रमहरुसंग समन्वय र तादम्यता सहित समतामुलक र उन्नत समाजवाद उन्मुख राप्ती गाउँपालिका बनाउने तर्फ यो आवधिक योजना निर्दिष्ट छ।

"सुन्दर हराभरा समृद्ध राप्ती"

शिक्षा, स्वास्थ्य, कृषी पर्यटन र पुर्वधार मार्फत समृद्ध

३.४ मार्गनिर्देशक सिद्धान्तहरु

गाउँपालिकाको दिगो विकास, गाउँबासिहरुको गुणस्तरीय जीवनस्तर, मौलिक हक र अधिकारको रक्षागर्दै वातावारणीय सन्तुलन, समावेशी समाज र दिगो विकासका लक्ष्यहरु प्राप्तिका लागि निम्नलिखित मार्गनिर्देशक सिद्धान्त अवलम्बन गरिएको छः

- रोजगारी सृजना, औद्योगिक विकास, नव-प्रवर्तन प्रोत्साहन र स्थानीय श्रोत, सिप र साधनमा आधारित आर्थिक विकास।
- स्थानीय कला, भाषा, संस्कृति र सम्पदाहरुको जघेर्ना सहितको पर्यटन प्रवर्धन।
- शिक्षा, स्वास्थ्य, खानेपानी, ढल निकास लगायत आधारभूत आवश्यकताहरुको सुनिस्चितता।
- खाद्य सुरक्षा तथा कृषि आधुनिकीकरण र व्यवसायीकरण।
- सामाजिक सुरक्षा, शान्ति तथा स्थायित्वको प्रत्याभूति।
- सुशासन तथा संस्थागत विकास।
- बजेटको कुशल र प्रभावकारी कार्यन्वयन।
- विकास साझेदारहरु बीच सहकार्य र समन्वय।

३.५ समष्टीगत लक्ष्य

५ बर्षभित्र राप्ती गाउँपालिका लाई समाजवाद उन्मुख अर्थतन्त्रको विकसित चरणमा प्रवेश गराउँदै देशकै नमुना गाँउपालिकाको रूपमा स्थापित गर्ने।

३.६ समष्टीगत उद्देश्य

- गाउँपालिकालाई आधारभूत पूर्वाधारले सम्पन्न बनाउने।

- शिक्षा तथा स्वास्थ्यको आधारभूत आवश्यकताहरु अवस्थामा त्यसको स्तर वृद्धिगरि उच्च/ प्राविधिक/रोजगारी र आर्थिक-उत्पादनमुलक शिक्षा तथा जटिल स्वास्थ्य सेवाका आवश्यकताहरु पुरा गर्ने।
- नव-प्रवर्तन, स्थानीय सिप, साधन र श्रोतमा आधारित दिगो अर्थतन्त्र निर्माण गर्ने।
- मौलिकतामा आधारित सम्मुनत समाज निर्माणमा अग्रसर हुने।
- सबैको साझा हुनेगरी सहभागितामा आधारित नीति, योजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्ने।
- दिगो विकासलाई केन्द्रमा राखी समावेशी भौतिक पूर्वाधार निर्माण गर्ने।
- खाद्य सुरक्षा र कृषि व्यवसायीकरण तर्फ अग्रसर हुने।
- समग्र आर्थिक उन्नती तथा समुदायको अवस्था सुधारको लागि कृषि, पशुपालन, पर्यटन र उद्योगधन्दाको विकास र प्रवद्र्धन गर्ने।
- सामाजिक क्षेत्र विकासको लागि उपयुक्त वातावरण निर्माण गर्दै शिक्षा, स्वास्थ्य, समावेशीता र समाजिक सुरक्षाको प्रत्याभूति गर्ने।
- वातावरण संरक्षण, सम्बद्र्धन र फोहरमैलाको व्यबस्थापन गर्दै जलवायु परिवर्तनका असरहरु सँग जुध्न सक्ने अनुकुलनका उपाय मार्फत स्वच्छ, सफा र सुरक्षित गाउँपालिका तयार गर्ने।
- मावन सृर्जित तथा प्राकृतिक प्रकोप र जोखिम न्यूनीकरण गर्ने।
- प्रविधिमा आधारित सुशासनको प्रत्याभूति गर्ने।

३.७ समष्टीगत नीति तथा रणानीतिहरु

यस आवधिक योजनाले निर्दिष्ट गरेका लक्ष्य र उदेश्यहरु प्राप्त गर्नेको लागि निम्न वमोजिमका रणनीति र कार्यनीतिहरु प्रस्ताव गरिएको छः

- प्राकृतिक श्रोतमा आधारित आर्थिक उत्पादनका अवसरहरुको अत्याधिक उपयोग गर्ने।
- आकर्षक पर्यटकिय क्षेत्रहरुको प्रवर्द्धनका साथै उद्यम, व्यापार तथा व्यवसायको विकास गर्ने।
- सामाजिक विकासका सूचकहरुमा सुधार गर्ने।
- गरिबी न्यूनीकरण कार्यक्रममा लगानी बृद्धि गरी नियमित अनुगमन र मूल्याङ्कन गर्ने।
- सामाजिक सुरक्षा तथा समावेशीतालाई सुनिश्चित गर्ने।
- गाँउपालिकाको भौतिक विकासमा उपभोक्ता समितिको लागत, सहभागिता र संलग्नता बढाउँदै जाने।
- यायाताय, जलश्रोत, संचार तथा वस्ती विकास लगायत पूर्वाधारको विकास गर्ने।

- वन, वातावरण संरक्षण तथा जैविक विविधता कायम गर्दै विपद जोखिम न्यूनिकरणबाट विकास र वातावरण बीच सन्तुलन कायम गर्ने।
- वातावरण संरक्षण सम्बन्धी प्रष्ट नीति ल्याउने।
- सामुदायिक वन समूह परिचालन गरी वन विकास र सामुदायिक विकास कार्य सञ्चालन गर्ने साथै चुरे संरक्षण र जलाधार व्यवस्थापनमा स्थानीय समुदायलाई परिचालन गरी विकास कार्य अगाडी वढाउने।
- विकास कार्यको प्रभावकारिता र सेवा प्रवाह सदृढ गरी सुशासन अभिवृद्धि गर्ने।
- मानवपूँजी निर्माण र सशक्तिकरण गर्न गाँउपालिकाका शिक्षित युवाहरुलाई सामाजिक परिचालनमा संलग्न गराउने।
- लक्षित समुहलाई लक्षित गरेका कार्यक्रमहरुमा गाँउपालिकाले अनुदान बढाउदै जाने।
- शेष लगानीका क्षेत्रहरुको पहिचान गर्दै गाँउपालिकाको दीर्घकालिन योजनामा समावेश गर्ने।
- निजी क्षेत्रको लगानीलाई आकर्षित गरी सार्वजनिक निजी साझेदारीको सिद्धान्त अनुरुप विकास कार्य संचालन गर्ने।
- संघीय सरकार, प्रदेश सरकार र स्थानीय सरकारको साझेदारी र समन्वयमा विकास कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने।
- स्थानीय सरकारको आन्तरिक स्रोत बृद्धिका लागि स्रोत पहिचान, परिचालन र व्यबस्थापन गर्ने।
- नतिजामा आधारित अनुगमन पद्धत्ति स्थापित गरी सुशासन प्रत्याभूती गर्ने।

३.८ क्षेत्रगत कार्यनीति

क्षेत्रगत कार्यनीति	कार्यान्वयन हुने स्थान	क्षेत्र
आर्थिक विकासका लागि कृषि उधमी हरु तयार गर्दै, दुधमा आत्मनिर्भर, मासुमा आत्मनिर्भर, लसुन प्याज, बेसार, आलु, खुर्सानीमा आत्मनिर्भर बनाउने।	राप्ती गाउँपालिका	आर्थिक क्षेत्र
आर्थिक रुपमा बिपन्न बेरोजगार युवाहरुलाई लक्षित गरि विभिन्न सिपमुलक तालिमहरु संचालन गर्ने।		
एक वाड एक नमुना उद्योग " स्थापना गरि उधमसिलताको बिकास गर्दै जाने।		

स्थानिय उत्पादनको प्रवदन गरि विभिन्न आयमुलक रोजगारी सिर्जना गर्ने।		
आन्तरिक राजस्व बृदि गर्ने तर्फ विभिन्न योजनाहरु बनाइ आगाडी बढ्ने, जस्तै कर तिर्ने संस्कारको विकास गर्नका लागि आभियानहरु संचालनगर्ने।		
कृषि उत्पादन बृदि गर्नको लागि र उत्पादनमा लागत कम गर्न सिचाई आवस्यक कृषि औजारको व्यवस्था गर्ने।		
तरकारी ५ वर्षमा आत्मनिर्भर हुने (आलु, काउली, बन्दा, टमाटर, बोडी भिंडी, लौका, करेला आदि)।		
बेसार प्याज लसुन खुर्सानी धनिया आदि मसला बालीमा ५ बर्समा आत्मनिर्भर हुने।		
खाद्यान्न बालि (धान, मकै, गहु) मा ५ वर्ष भित्र आत्मनिर्भर भै निर्यात समेत गर्ने।		
५ वर्ष भित्र कम्तिमा ९५ % क्षेत्रफलमा सिचाई सुनिस्चता गर्ने।		
उन्नत बिउमा ५ वर्ष भित्र आत्मनिर्भर हुने।		
पशुजन्य उत्पादन लाइ व्यावसायिक बनाउदै पशुजन्य उत्पादन (दुध, दहि, घिउ, मासु, अण्डा) लाइ ५ वर्ष भित्र आत्मनिर्भर हुने।		
१ वर्ष भित्र कृषि उपज संकलन केन्द्र सहित कृषि एम्बुलेंन्स संचालन गरि तरकारी लाइ सहज बजारीकरण गरिने छ।		
५ वर्ष भित्र मुख्य खाद्यान्न बालि (केन्द्र र प्रदेश सरकारको सहजीकरणमा) र २ वर्ष भित्र तरकारीको न्युनतम मूल्य निर्धारण गरिने छ।		
५ वर्ष भित्र व्यवस्थित पशु बधसाला स्थापना गर्न पहल गरिनेछ।		
५ वर्ष भित्र फलफुल वालीको (केरा) उत्पादकत्वमा सुधार भै आत्मनिर्भर हुने।		
कृषकहरुको खेतबारी माटोको उवर्रासक्ति बृदि गर्न पहल गरिनेछ।		
प्राङ्गारिक खेतीमा जोड दिनेछ।		
कृषि क्षेत्र पकेट क्षेत्र घोषणा गरि चक्लाबन्दी गर्न प्रोत्साहन गर्ने नीति अवलम्बन गरिनेछ।		

बाखा (पहाडी तथा चुरे) को पकेट क्षेत्र घोषणा गर्दै ५ वर्ष भित्र सुपर्जोन घोषणा गर्न पहल गरिनेछ।		
धार्मिक, प्रयटकिय, प्राकृतिक, इतिहासिक, साकृतिक, कृषि प्रयटनका माध्यामबाट लक्षित समुदायहरुको आयमा बृदि गर्ने।		
नदि सभ्यतामा आधारित माश टुरिजम देबिकोट, खौराबाबा, हर्स डाडा, रमदहरी (राम्जहदी), भुल्के, इको पार्क, थारु ग्राम, बसन्तपुर पार्क, श्री-नगर पर्येटकिय क्षेत्र, भिम पार्क, कृष्ण सेन स्मिर्ती पार्क, तोहे दह, आदिको पूर्वाधार सौनदयताको माध्यम बाट आन्तरिक र वाह्य प्रयटन।		
थारु, मगर, खस-आर्य, वाहुनहरुको भाषा साहित्य र संस्कृतिको जगेर्ना गर्दै राप्तीको मौलिक पहिचान कायम गर्ने।		
विभिन्न सामुदायिक तथा सास्कृतिक होमस्टे संचालन गरि आथिक बृदि गर्ने।		
संस्कार, सस्कृतिको राप्ती मोडेल पहिचान गर्ने।		
उद्योग बाणिज्य क्षेत्र को बिकाशका लागि निस्चित क्षेत्र स्थापना गर्ने,		
व्यापार तथा व्यावसायिकहरुको लगानी मैत्री बाताबरण।		
बजार अनुगमनलाई नियमित प्रबिधि मा आधारित सयुक्त र नतिजामा आधारित बनाउने।		
बजार मूल्य र बस्तु तथा सेवाको गुणस्तर कायम गर्न सम्बन्धित निकायको सहकार्यमा नियन्त्रण संयन्त्रको बनाउने।		
श्रम संस्कृतिको बिकास गर्ने यस पालिका तथा अन्य निकायबाट संचालन हुने आयोजना मा कम्तिमा ३०% श्रममा आधारित आयोजना कार्यान्वयन गर्ने नीति अवलम्बन गरिनेछ।		
रोजगार सेवा केन्द्रलाई व्यापार इन्क्युबेशन केन्द्र को रुपमा बिकास गर्दै सबै प्रकारका सरकारी गैर सरकारी सूचना प्राप्त गर्न केन्द्रको रुपमा बिकास गरिने छ।		
युवाहरुको स्वारोजगारिको सिर्जना गर्न सिपमुलक उद्यमशिलता मागमा आधारित रुपमा आगाडी बढाइने छ।		

स्थानीय स्तरमा सिर्जना हुने रोजगारी मा स्थानिय योग्य महिलाहरुलाई प्राथमिकतामा ल्याउने नीति ल्याइने छ।		
आधारभूत शिक्षा निशुल्क गरि गुणस्तर बृदि गर्नका लागि आवश्यक पहल गरिनेछ, आधारभूत स्वास्थ्य सेवालाई प्रभावकारी एवम सर्बसुलभ बनाउने, पालिका स्तरिय आधारभूत अस्पताल बाट विशेष सेवा संचालन गर्ने, दुर्गम क्षेत्र मा रहेका स्वास्थ्य इकाई हरुलाई सुबिधा सम्पन्न बनाउदै लैजाने।	राप्ती गाउँपालिका	सामाजिक क्षेत्र
५ वर्षमा बालमैत्री पालिका घोषणा गर्ने।		
उच्च शिक्षा हासिल गर्नका लागि सुविधा सम्पन्न सामुदायिक क्याम्पस निर्माण गर्ने, करिव ३-५ हजार बिधाथीले पढ्न सक्ने गरि पालिका स्तरमा हालका लागि एउटा सुबिधा सम्पन्न सामुदायिक बिधालय (Big-Education Hub) निर्माण गर्ने।		
बेसाहारा, असाहाय, अनाथका लागि स्थानिय सरकार अवधारणा लागु गरिनेछ।		
जेष्ठ नागरिकलाई ५ वर्ष पछि सबै वार्ड मा जेष्ठ नागरिक दिवा सेवा संचालन गर्न सकिने छ।		
अपाङ्ग हरुको अवस्था हेरी कान नसुन्नेहरुको लागि दो-भासे को साथै सिपमुलक कार्यमा लगाई आम्दानीको श्रोत बडाउन सकिने छ।		
भाषा-संकृति, सिर्जनसिल हरेक हप्ता सम्बन्धि सबै बिधयालयमा हरेक बुधवार/शुक्रवार (हप्ता को एकदिन) अन्तरक्रिया कार्यक्रम संचालन गर्ने।		
सबै सरकारी विद्यालयमा चर्पी को व्यवस्था र लाइवेरिको व्यवस्था।		
अति विपन्न र अभिभावक गुमायका बालबालिका लाइ शैक्षिक सहायता कार्यक्रम गर्ने।		
स्थानीय आवश्यकता, जनसंख्या, भूगोल, स्थानीय पूर्वाधारको अवस्थाको आधारमा बिधालय लाई स्थरउन्नति तथा मर्ज गर्ने नीति लिइनेछ।		
सुन्य होम डेलिभरी सम्बन्धि घोषणा दिगोपन तथा सुनिश्चिता कार्यक्रम संचालन गर्ने।		

जेष्ठ नागरिक, अपाङ्ग, बेसारा, सुत्केरी, सहयोगापेखी मानव, सड्क दुर्घटना हरुलाई पालिका भित्र निसुल्क एम्बुलेनस सेवा उपलब्ध गराउने।		
स्वास्थ्य चौकी हरुको स्थर बृदि गरिने छ।		
खेलकुदका बिकास गर्न पालिका स्तरिय क्रिकेट भलिबल र फुटबल खेलकुद मैदान निर्माण गर्ने।		
पालिका भित्रका सबै सरकारी बिद्यालयमा १० कक्षा सम्म निसुल्क शिक्षाको व्यवस्था गर्ने।		
पहुज नपुगेका समुदायमा गाउँ घर किन्निक स्थापना गरि पोषण, सुरक्षीत् मातृत्व, बि-पी तथा सुगर जाच सेवा प्रवाह गर्ने।		
लागु औसध दुर्बेसनी सम्बन्धि सचेतना कार्यक्रम समुदाय र विद्यालय स्तरमा संचालन गर्ने।		
गाउँपालिका लाई मूल देखि मुख सम्म शुद्ध खानेपानीको व्यवस्था गर्ने।	राप्ती गाउँपालिका	पूर्वाधार क्षेत्र
फोहोर व्यवस्थापन लाइ दिर्गकलिन हिसाबले मोहरमा परिणत गर्दै जाने।		
निर्माणाधिंन पुन्यपुर फोहोर सरसफाई केन्द्रमा भौतिक संरचना निर्माण तथा स्थाई व्यवस्थापनको लागि ठाउँ तथा भौतिक संरचना निर्माण।		
गाउँ पालिका क्षेत्र भित्र ढल व्यवस्थापनको उचित व्यवस्था नभयको हुदा त्यस सम्बन्धि व्यवस्थामा जोड दिनुपर्ने।		
गाउँ पालिका क्षेत्र भित्रका सम्पुण निर्माण हुने भवन तथा बस्ति लाइ मापदण्ड अनुसार गर्नका निम्ति अगाडी बढ्नु पर्ने।		
भालुवांगको आपखोली देखि वागासोती हुदै सनिघोश-रुपाकोट-देविकोट-करंगेकोट-चित्रिकोट-थरिकोट-बौराहा हुदै लमही नगरपालिका जोड्ने भ्यु मार्ग (rapti view marga) को स्थर उन्नति गर्ने।		
राप्ती चक्रपथ लाइ निरन्तरता दिने।		
महादेवा देखि कालापानी हुदै वंग्लाचुली सम्म जोड्ने पहुच मार्गको बिकाश गर्नका लागि आवश्यक समन्वय तथा सहकार्य गर्ने।		

राप्ती गाउँपालिका पूर्ण बिधुतिकरण गर्ने।		
हरेक वार्डलाइ जोड्ने सडक संजाल कालोपत्रे गर्दै जाने।		
भूमिगत सिचाईको लागि वोरिङ्ग निर्माण गर्नको लागि संघ तथा प्रदेश सरकार संग समन्यन गर्ने।		
देबिकोट, हर्स डाडा पार्क, बसन्तपुर ल्याण्ड, भिम बगैचा, भुल्के पिकनिक स्थल, खोहरा बाबा पार्क संरक्षण।		
स्वच्छ खानेपानी सबैको पहुज, फोहोरमैला व्यवस्थापन र ढल व्यवस्थापन।		
सुरक्षीत वस्ती बिकाश तथा निर्माण।		
जलवायु अनुकुल को कार्यक्रम हरु संचालन गर्ने।	राप्ती गाउँपालिका	बन बाताबरण तथा बिपत व्यवस्थापन
नदि तथा खहरेखोला नियन्त्रणका लागि तटबन्धन साथै भूक्ष नियन्त्रणका लागि नदि खोला किनारमा बृक्षारोपण गर्ने।		
आगलागी जन्य जोखिम नियंत्रंका लागि दमकल खरिद गर्ने तथा जनचेतना मुलक कार्यक्रम गोष्ठी संचालन गर्ने, व्यवस्थापन, अग्निजन्य बिपत न्यूनीकरण का कार्येक्रम संचालन गर्ने।		
बाढी पहिरो को बढि जोखिम भयका स्थानमा नया बस्ति नबसाल्ने साथै जोखिममा भयका नागरिक हरुलाई सुरक्षित स्तान्तरण गर्ने, जोखिम युक्त बस्ति को पहिचान गरि बेवास्थित तथा सुरक्षित बस्ति मा स्थान्तरण गर्ने।		
बस्तिहरुलाइ बाढी, पहिरोबाट जोगाउन तटबन्धन।		
बृहत् बृक्षारोपन गर्ने करिव ५ लाख रुखहरु रोप्ने ५ बर्षमा।		
प्लास्टिक बाट मोहर बनाउने नीतिको प्रारम्भ गरिने छ।		
आगलागी नियन्त्रण गर्नका लागि दमकल संचालन गर्ने।		
भौतिक भन्दा जैविक खालका योजना निर्माणमा जोड दिने।		
कर्मचारी तथा जनप्रतिनिधि, सेवाग्राही हरुको क्षमता बिकास गराउने, एक वर्ष भित्र कर्मचारी तथा जनप्रतिनिधि आचार संहिता कार्यान्यन गरिनेछ, दरबन्दी अनुसारको कर्मचारी परिपूर्ति गर्ने।	राप्ती गाउँपालिका	संस्थागत बिकास तथा सुशासन क्षेत्र
सेवा प्रबाह को मापदण्ड लाई अध्यावधिक गरि लागु गर्ने, कार्य सम्पादन को आधारमा दण्ड र पुरस्कार को व्यवस्थापन।		

एकल बिन्दु सेवा प्रणाली को बिकास, प्रविधिमैत्री सेवा प्रभाह गाउँपालिका, नागरिकको सुचनाको हक लाई सुनिच्चिता गर्ने।		
पारदर्शिता दिगो जनाउतरदायी सहभागितामुलक, नतिजामुलक, सार्बजनिक सेवा प्रबाह लाई सुनिच्चिता गर्ने।		
राप्ती गाउँ पालिकाका सार्बजनिक स्थलहरुमा प्रतिक्षालय सार्बजनिक शौचालय, कुवा, चौतारा, पाटीपौवा संरक्षण गर्दै प्रमुख क्षेत्र लाई विफी-फ्री को उचित व्यवस्था गर्ने।		
अपाङ्ग मैत्री, बाल मैत्री, लैंगिक मैत्री, जेष्ठ नागरिक मैत्री, बाताबरण मैत्री, पोषण मैत्री स्थानीय तहको घोसणा कायान्वयन गर्ने।		
राप्ती गाउँ पालिकाका शाखा वार्ड कार्यालय, सेवा केन्द्र तथा स्वास्थ्य सस्थाहरुमा प्रयाप्त श्रोत् साधन तथा दक्ष जनसक्ति को उपलब्धताको सुनिच्चित गर्ने।		
LISA, FAI, आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली को सुचकहरु अधिकतम प्राप्ति को कार्य योजना बनाई कार्य गर्ने।		
जनशक्ति र मनोबल वृद्धि गरि, छरितो र जागरिलो सम्येन्त्र को बिकाश गर्न वृति प्रणाली र प्रोशान प्रणालीको सुनिश्चित गर्ने।		
सार्बजनिक सुनुवाई, सामाजिक परिक्षण, सार्बजनिक परिक्षण, तेर्सो पक्ष मुल्यांकन लाइ निरन्तरता दिई, कानून का परिपालन र कार्य को गुणस्तर मा ध्यानदी सुशासन युक्त पालिका निर्माण मा जोड दिनी।		
राप्ती गाउँ पालिका बाट हुने खरिद कार्यलाई पूर्ण रुपमा बिधुतिय खरिद प्रणाली संग जोड्ने।		
वितिय व्यवस्थापन प्रणालीलाई प्रविधि र व्यवस्थापन मान्य सिधान्तमा रही कानुनी रुपमा सबल, जिम्मेवार, पारदर्शी, नातिजामुलक तथा उतारादायी बनाउने।		
दिगो लक्ष्य हरुको लक्ष्य लाई स्थानिकरण गरि उच्च लक्ष्य प्राप्तिका लागि अन्तरिक तथा बाहिरी श्रोतहरुको कुसल परिचालन गर्नी।		

३.९ एकीकृत आवधिक योजनाको प्राथमिकता

विकास योजना तयारी गर्न स्थानीय सरकार संचालन ऐन तथा नियमावलीमा उल्लेख गरिएको योजना तर्जुमा प्रक्रिया अन्तर्गत रहेर वडास्तरवाट प्राप्त आयोजनालाई विषयक्षेत्र अनुसार बिषयगत समिति मार्फत प्राथमिकताक्रम निर्धारण गरिएको छ। प्राथमिकता क्षेत्र निर्धारण गर्दा विश्लेषणको निचोड, बिषयगत उद्धेश्य र रास्रीको बिशेषताका आधारमा बिषयक्षेत्रको निर्धारण गरिएकोछ। यसरी प्राप्त भएको आयोजनाहरू तथा विभिन्न विषयगत कार्यालयहरूबाट कार्यान्वयनमा रहेका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूमध्येबाट विकास योजनाको दीर्घकालिन सोच, विकासको लक्ष्य तथा उद्देश्य, उपलब्ध स्रोतसाधन विगतका उपलब्धि र क्षमतालाई पनि आधार मानिएको छ।

विकासका क्षेत्रहरु	प्राथमिकता	प्राथमिकताका क्षेत्र
पूर्वाधार क्षेत्र	३	बस्ती, आवास, भवन तथा सार्वजनिक निर्माण-२
		सडक, पुल तथा यातायात-१
		खानेपानी तथा सरसफाइ-३
		जलश्रोत, विद्युत् तथा वैकल्पिक ऊर्जा-४
		सूचना, सञ्चार तथा प्रविधि-५
आर्थिक क्षेत्र	२	कृषि तथा पशुपन्छी-१
		सिंचाई-५
		पर्यटन, सँस्कृति तथा सम्पदा-४
		उद्योग, व्यापार, व्यावसाय तथा आपूर्ति-२
		श्रम, रोजगारी र सामाजिक सुरक्षा-३
सामाजिक क्षेत्र	१	स्वास्थ्य तथा पोषण -२
		शिक्षा, विज्ञान तथा नवप्रवर्तन -१

		महिला, बालबालिका तथा लक्षित वर्ग-३
		युवा तथा खेलकुद-४
बन बाताबरण तथा बिपत व्यवस्थापन क्षेत्र	५	वन तथा जैविक विविधता-३
		भूसंरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापन-४
		वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन-१
		विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापन तथा जलवायु उत्थानशीलता-२
संस्थागत बिकास तथा सुशासन क्षेत्र	४	संस्थागत विकास तथा सुशासन

परिच्छेद ४: आर्थिक क्षेत्र

कृषिबाटै गाउँपालिकावासीलाई आत्मनिर्भर बनाउन र उत्पादनमा जोड्न विभिन्न खालका अनुदान तथा विउपल वितरण, बाख्रा, मौरीका घार, प्लास्टिक पोखरी तथा टनेल आधुनिक मासु पसल सुधार तालिम, बाली संरक्षणका सामाग्री वितरण लगायत किसानलाई प्रत्यक्ष उत्पादनसँग जोड्ने कार्यक्रम सञ्चालनमा छन्। दैनिक सयौं लिटर दूध गाउँपालिका उत्पादन हुने गरेको छ।यो गाउँपालिका मासुमा आत्मनिर्भर उन्मुख भइसकेको छ। प्राङ्गारीक मलको प्रयोगमा व्यापक वृद्धि गराउन प्रोत्साहन गरी पशुपालनलाई दीगो बनाउन प्रोत्साहन गरिएकोछ। साथै, आत्मनिर्भर हुने गरी कृषि तथा पशु उत्पादनमुखी, व्यवसायमुखी तथा स्वरोजगारमुखी कार्यक्रमहरू जसबाट यहाँको जनजीविकामा गुणात्मक सुधार आउनेछ, गाउँपालिकापालिकको प्राथमिकता निर्वाहमुखी अवस्थाबाट आधुनिकीकरण तथा व्यवसायीकरणमा हुनेछ र तदनुसारको कार्यक्रम तथा बजेटहरूको व्यवस्था हुनेछ, यसबाट गाउँपालिकावासीहरूको जनजीविकामा गुणात्मक सुधार आउनेछ।

यो विषयगत क्षेत्रसँग दीगो विकास लक्ष्यले प्रस्ताव गरेको अनुरूप सन् २०३० सम्ममा सबै स्थानबाट सबै मानिसहरूको अति गरिबीको अवस्थालाई अन्त्य गर्ने विषयसँग अन्तर सम्बन्ध राख्दछ। यसका लागि राष्ट्रिय रूपमा परिभाषित गरिवीको रेखामुनि रहेका महिला, पुरूष र सबै उमेरका जनसमुदाय बीचको गरिवीको अनुपातलाई उल्लेख्य रूपमा घटाउने परिमाणात्मक लक्ष्य राख्दछ। उक्त प्रक्रियाले गरिव र विपन्नहरूलाई केन्द्रित गरी राष्ट्रिय रूपमा उपयुक्त सामाजिक संरक्षण प्रणाली र कदमहरू लागू गर्ने परिकल्पना गर्दछ। यस विषयगत क्षेत्रले आर्थिक स्रोतमा सबैको समान अधिकार सुनिश्चित गर्न तथा आधारभूत सेवाहरूमा पहुँच पुर्याउन र आर्थिक, सामाजिक तथा वातावरणीय संकटले निम्त्याउने विपन्नता र गरिवीविरूद्ध मजबुत ढंगबाट जुददै विपन्नता न्यूनीकरण गर्ने मुद्धामा विशेष प्रथामिकता दिएकोछ। उपरोक्त उपलब्धिहरू हासिल गर्न यस गाँउपालिकाले आर्थिक विकासका लागि देहायको दीर्घकालीन सोच तय गरेको छ।

दीगो आर्थिक विकासकालागि

कृषि, पर्यटन, उद्योग, र सहकारी मार्फत रोजगारी

यस दीर्घकालीन सोच हासिल गर्नका लागि यस गाउँपालिकाले स्थानीय स्तरमा उत्पादन तथा सेवाजन्य रोजगारीका अवसर वृद्धि गरी गाउँपालिकावासीको समग्र आर्थिक अवस्थामा सुधार गर्ने उद्देश्य राखेको छ। जसका आधारमा आर्थिक विकास क्षेत्रको कार्यक्रम तथा बजेटहरूको व्यवस्था तय गरेमा यस गाउँपालिकावासीहरूको जनजीविकामा गुणात्मक सुधार आउनेछ भन्ने सर्वमान्य सहमति निर्माण भएको छ।

४.१ कृषि तथा पशुपन्छी

४.१.१ पृष्ठभूमि

राप्ती गाउँपालिका भित्री मधेश तथा चुरे क्षेत्रमा अवस्थित रहेका हुँदा यहाँ कृषिको व्यवसायीकरणका लागि प्रर्याप्त सम्भावना र अवसरहरू रहेका छन्। खाद्यान्न, दलहन, मसला, फलफूल बालीहरू व्यवसायिक रूपमा उत्पादन गर्न सकिने सम्भावना रहेको छ। यसका अलावा पशुपालनका लागि समेत प्रशस्त सम्भावना समेत रहेको छ। यो क्षेत्रलाई वढी व्यवस्थित राख्न र पशुसेवालाई जन समुदायको घरदैलोमा पुर्याई कृषकहरूको कार्य संचालन गर्नका लागि गाउँपालिकाले सहजीकरण गरिरहेको छ। स्थानीय स्तरमा पशुपालन व्यवसायलाई वढी व्यवस्थित, आयआर्जनको मूल माध्यम बनाउनका लागि यस गाउँपालिकामा विविध किसिमका सेवाहरू उपलब्ध भईरहेका छन्। यसका अलावा, उपयुक्त हावापानीका कारण गाउँपालिकामा पशुपालन व्यवसाय अन्तरगत गाई, भैंसी, बाख्रा, बंगुर, कुखुरा व्यवसायिक रूपमा पालन गर्ने किसानहरूको सोच रहेको पाईन्छ। यस व्यवसायलाई प्रभावकारी रूपमा संचालन गर्नको लागि समुदायमा आधारित नश्ल सुधार, पशु आहाराको विकास, पशु स्वास्थ्य तालिम तथा प्रसार, बजार विकास जस्ता कार्यक्रमहरू संचालन हुनसके आर्थिक पुनर्लाभ हुन सक्ने सम्भावना देखिन्छ। पशुजन्य पदार्थ र वार्षिक उत्पादन तथा निर्यातको अवस्थालाई हेर्दा दुध, मासु, तरकारी तथा फलफुल उत्पादनमा मात्रात्मक वृद्धि भएको देखिन्छ।

यो गाउँपालिका लुम्बिनी प्रदेश राजधानी पनि हो, यसले खाद्यान्न, तरकारी, फलफुल तथा पशुपाजन्य उत्पादन र बजारीकरणको सम्भावनामा वृद्धि भएको छ। यसप्रकारको उत्पादन र बजारीकरणको प्रकृयमा समुदायस्तरका गाउँपालिकाबासी लाई जोड्न सके थप रोजगारीका अवसर तथा आम्दानीमा समेत पर्याप्त वृद्धि गरी कृषकहरूको जीवनस्तरमा सुधार ल्याई आर्थिक लाभ हासिल गर्न सकिने देखिन्छ। गाउँपालिका भित्र सम्भावना र अवसर हुँदाहुँदै पनि कृषी प्रणाली व्यवसायिक हुन सकिरहेको छैन। एकातिर गाउँपालिका खाद्यान्नमा आत्मनिर्भर हुन सकेको देखिंदैन भने अर्कोतिर कुल खेतीयोग्य जमिनको ठूलो हिस्सा निर्वाहमुखी खेती प्रणालीमा आधारित रहेको देखिन्छ। विद्यमान समस्याहरूको समाधान र उपलब्ध सम्भावना र अवसरको अधिकतम उपयोग गर्दै यहाँको कृषी पेशालाई व्यवसायिक, प्रतिस्पर्धी तथा मर्यादित बनाउनु पर्ने खाँचो देखिएको छ।

४.१.२ समस्या तथा चुनौती

- आधुनिक उपकरणको अभाव हुनुका साथै बजारको समस्या र महङ्गो ढुवानी, उन्नत विउ, मल, तथा किटनासक औषधिको अभाव।
- वर्षभरी सिंचाइ सेवा उपलब्ध हुने पानीको मुहानको पहिचान तथा संरक्षण नहुनु।
- भैरहेका र संचालित सिंचाइ सेवा उपलब्ध गराउने संरचनाहरूको उचित मर्मत संभार र संचालनमा कमी।
- स्थानीय तथा रैथाने जातका अन्नबाली र बीउहरू लोप हुदै जानु सुहाउदो जलवायु अनुसारको फलफूल खेतीको विकास नहुनु।
- कृषिको विशिष्टीकरण, व्यापारीकरण तथा प्राविधिक ज्ञानको कमिका साथै कृषकले समयमा कृषि सेवा तथा प्राविधिक सहयोग नपाउनु।
- १२ महिना पोषिलो पशु आहाराको उपलब्ध हुन नसक्नु, बिशिष्टिकृत पशु स्वास्थ्य सेवाको अभाव।
- कृषि पेशाको संस्थागत विकास गर्न नसकिनु तथा कृषकलाई यस पेसाप्रति जागरूक हुनको लागि प्रयाप्त प्रोत्साहनको कमि।
- उत्पादित पशुजन्य उत्पादन र पदार्थहरूलाई बजारसम्म पुर्याउन समस्या।

४.१.३ संभावना तथा अवसर

- बजारको विस्तार भईरहेको अवस्थामा बेमौसमी तथा अन्य ताजा तरकारी खेतीका लागि बजारको सुविधा।
- शीत भण्डारको स्थापनाकालागि गाउँपालिकाको बिशेष प्राथमिकता।
- उन्नत पशुपालन प्रणालीका लागि प्रयाप्त लगानीको अभाव बजारको विस्तारका कारण प्रयाप्त कुखुराको माग र व्यवसायीहरूको त्यस तर्फको आकर्षण।
- पशुजन्य उत्पादन र पदार्थहरूको बढ्दो माग।
- स-साना सिंचाइ मार्फत खाद्यान्नको उत्पादन।
- उन्नत गाई भैसी तथा बाख्रा पालनतर्फ किसानहरूको आकर्षण।

४.१.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य तथा रणनीति

<u>दीर्घकालीन सोच</u>

उपरोक्त उल्लेखित विद्यमान अवस्था, अवसर र चुनौतीका आधारमा यस गाउँपालिकालाई कृषि तथा पशूपालन क्षेत्रको विकासका क्षेत्रमा उल्लेखनीय उपलब्धिहरू हासिल गर्न देहायको दीर्घकालीन सोंच तय गरिएको छ ।

व्यवसायिक कृषि र पशुपालना उत्पादन

यस दीर्घकालीन सोच हासिल गर्नका लागि यस गाउँपालिकाले स्थानीयस्तरमा कृषि र पशुपालन पेशामा जनसंख्यालाई आकर्षित गर्दै रोजगारीका अवसर वृद्धि गरी गाउँपालिकावासीको समग्र आर्थिक अवस्थामा सुधार गर्ने उद्देश्य राखेको छ। जसका आधारमा कृषि विकास र पशुपालन क्षेत्रको कार्यक्रम तथा बजेटको व्यवस्था तय गरेमा यस गाउँपालिकावासीको जनजीविकामा गुणात्मक सुधार आउनेछ भन्ने सर्वमान्य सहमति निर्माण भएको छ।

लक्ष्य

व्यवसायिक कृषि र पशुपालन क्षेत्रको पेशाका माध्यमबाट उत्पादन वृद्धि गरी रोजगारीका अवसर सृजना गर्नुका साथै गाउँपालिकावासीको समग्र आर्थिक अवस्थामा सुधार ल्याउने।

उद्देश्य

कृषिको व्यवसायीकरणमा जोड दिँदै कृषि उत्पादन तथा उत्पादकत्वमा वृद्धि गर्नुका साथै स्वस्थ पशुपंक्षीको उत्पादनमा वृद्धि गर्दै रोजगारीका अवसरहरू श्रृजना गर्ने।

रणनीति

- सिंचाई सुविधा भएको क्षेत्रमा समुदायमा आधारित व्यावसायिक तरकारी खेतिलाई प्राथमिकता दिइनेछ। तरकारीमा गाउँपालिकालाई आन्मनिर्भर बनाईनेछ।
- परम्परागत कृषि प्रणालीलाई आधुनिकीकरण र व्यावसायीकरण गरिनेछ, पशुपंक्षी पालनलाई आधुनिक र व्यवसायिक बनाउदै लगिने छ।
- कृषि उपज संकलन केन्द्र मार्फत किशानका उपदानहरुले आन्तरिक तथा बाहिरी बजारका लागि कृषि एम्बुलेन्स संचालनमा लाईनेछ। उत्त्पादनमा आधारित अनुदान प्रर्णली लाई प्रोशान गरिनेछ।
- स्थानीय प्रजातिको धान, मकै, कोदो, कोसेवाली लगायतका अन्नहरुको संरक्षणको लागि स्थानीय बीउ संरक्षण र विकास गर्ने गरी संघ तथा प्रदेश सरकारसँगको साझेदारीमा बिउ उत्पादन केन्द्र तथा विउ बैंकको स्थापना गर्ने नीति लिइनेछ।
- सबै वडामा कम्तिमा एउटा कृषि सहकारी संस्था स्थापना गरिनेछ।
- कृषिमा आधुनिकीकरण तथा व्यवस्थित गर्न माटो परिक्षणको अभियानमा जोड दिइनेछ।
- कृषि उपजको बीमा कार्यक्रमलाई सञ्चालन गर्न संघ तथा प्रदेशको सहयोगमा अगाडी बढाइनेछ।
- गाउँपालिका क्षेत्रभित्र रहेको कृषि विषयको अध्ययन हुने विद्यालय वा संस्थासंग समन्वय गरी साझेदारी कार्यक्रम संचालन गरिनेछ।
- सबै प्रकारका जमिनलाई खेर जान नदिन कृषि योग्य भूमिको पूर्ण उपयोग गरी सघन खेती प्रणालीको माध्यमबाट कृषि उत्पादन गर्ने नीति कार्यन्वयनमा ल्याइनेछ।

- नेपाल राष्ट्र बैंकको मौद्रिक नीति अनुसार कृषिमा सहुलियतपूर्ण व्याजदरको सुविधालाई गाउँपालिका सहजीकरणमा बसी सहकारी, बैंक तथा वित्तिय संस्थाद्वारा कर्जा उपलब्ध गराउन पहल गरिनेछ।
- पशु, बाली विमा कार्यक्रमलाई प्राथमिकताका साथ कार्यान्वयन गरिनेछ।
- गाउँपालिकावासीको रोजगारी र आयमा वृद्धि गर्न कृषि र पशुपालन व्यवसायलाई विशेष कार्येक्रम संचालन गरिनेछ।
- गाउँपालिका को अगुवाइमा रासायनिक मल आपूर्तिको व्यवस्था मिलाइनेछ।
- कृषि उत्पादकत्व बृद्धिको लागि अनुदानमा आधुनिक कृषि यन्त्र तथा अन्य औजार (प्रविधि हस्तान्तरण) लाई निरन्तरता दिइने छ।
- व्यावसायिक कृषि उत्पादनमा कृषकलाई सघाउ पुर्याउन "प्रत्येक किसान उत्पादक बनौ, प्रत्येक उत्पादनलाई उद्यममा जोड' भन्ने उद्घोष सहित सोहि अनुसारका कार्यक्रमहरु संचालन गरिनेछ।
- फौजी किरा, सलह जस्ता प्रकोपको नियन्त्रण गर्न "बाली संरक्षण आपतकालीन कोष को व्यवस्था गरिनेछ।
- बिपन्न, जोखिमयुक्त तथा संकटासन्न समुदाय तथा व्यक्तिको आयआर्जन बृद्धि गर्न कृषि विमा कार्यक्रम सञ्चालन तथा विस्तार गरिनेछ।
- निर्वाहमुखी कृषि तथा पशुपालन व्यवसायलाई व्यवसायीकरण गरी स्वरोजगार सृजना गरिनेछ। तरकारी, भैसी तथा बाख्रा उत्पादन वृद्धि गर्न प्रोत्साहन गरिनेछ।

४.१.५ कार्यक्रम तथा आयोजना

- कृषि उत्पादन तथा भण्डारण पूर्वाधार विकास कार्यक्रम।
- क्षमता विकास कार्यक्रम तथा अनुदान सहयोग कार्यक्रम।कृषि जनशक्ति व्यवस्थापन, परिचालन तथा संरचनागत विकास।
- कृषि पकेट क्षेत्र बिकास अध्ययन कार्यक्रम, व्यवसायिक तरकारी पकेट क्षेत्र विकास कार्यक्रम।
- व्यवसायिक फलफूल वाली विकास कार्यक्रम।
- स्थानीय फलफुल प्रशोधन केन्द्र स्थापना (जुस आदी) कृषि उपज उत्पादन, प्रशोधन तथा वजारीकरण प्रबर्द्धन कार्यक्रम।

- कृषि पकेट क्षेत्र बिकास कार्यक्रम (अध्ययन प्रतिबेदनका आधारमा तरकारी, फुलफुल तथा अन्न उत्पादन पकेट क्षेत्रको विकास, प्रबर्द्धन क्रियाकलापहरु सञ्चालन) रैथाने बाली संरक्षण कार्यक्रम (बिउ सकलन सरक्षण र बितरण)।
- तरकारी बजारीकरण कार्यक्रम (संकलन केन्द्र तथा चिस्यान केन्द्र स्थापना, स्थानीय बजार हाट बजारको प्रबर्द्धन, आदि)।
- व्यवसायिक पशुपंक्षी विकास कार्यक्रम।
- पशुपंक्षीपालन क्षमता विकास कार्यक्रम, पशु विकास पूर्वाधार निर्माण।
- पशुपंक्षी विकास कार्यक्रमका लागि जनशक्ति व्यवस्थापन, परिचालन तथा संरचनागत विकास।
- साना किसान प्रवर्धन कार्यक्रम (सहकारी तथा बचत समुहहरुको माध्यमबाट स्थानीय कृषकको उत्पादन प्रबद्र्धन, व्यवस्थापन तथा बजारीकरण गर्ने)।
- पशुपालन पकेट क्षेत्र निर्धारण कार्यक्रम (अध्ययन प्रतिबेदनका आधारमा कुखुरा पालन, गाई, भैसी तथा बाख्रा पालन र दूध पकेट क्षेत्रको बिकास)।
- कृषि तथा पशुपन्छी विकास साझेदारी कार्यक्रम।

४.१.६ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा

- व्यवसायिक कृषिको विकास भई कृषि उत्पादनले सही बजार र मूल्य प्राप्त गरी समुदाय स्तरको गरिवी निवारणमा उल्लेखनीय योगदान पुग्नेछ।
- फलफुल खेती, व्यवसायिक तरकारी खेति लगायत माछापालन जस्ता नगदेबालीहरूको विस्तार भई कृषकको जीवनस्तरमा वृद्धि आउनेछ।
- जमिन बांझो राख्ने प्रवृत्तिमा न्यूनीकरण भई जनताको खाद्य तथा पोषण सुरक्षामा सुधार भएको हुनेछ।
- कृषि उपजले व्यवस्थित वजार प्राप्त गरी किसानको आयस्तरमा वृद्धि हुनेछ।

४.२ सिंचाई

४.२.१ पृष्ठभूमि

यस गाउँपालिकामा साना तथा मझौला र मौसमी तथा स्थाई सिंचाईका योजनाहरू संचालनमा आएका छन। राप्ती नदीको वरीपरीका फाँट यस गाउँपालिकाको प्रमुख अन्न उत्पादनको पकेट क्षेत्र

मानिन्छन, जहाँ १२ महिना सिंचाईको सुबिधा हुनुका साथै २ बाली धानको खेति हुने संभावना छ।

४.२.२ समस्या तथा चुनौती

- लागत अनुसारको योजनाहरूबाट प्रतिफल प्राप्त नहुने, अधिकाशं जमिनमा सिंचाई सुविधाको अभाव।

४.२.३ संभावना तथा अवसर

- गाउँपालिका भित्र साना तथा मझौला र मौसमी तथा स्थाई सिंचाई योजनाहरु रूपमा संचालनमा आएका छन।

४.२.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य तथा रणनीति

दीर्घकालीन सोंच

यस गाउँपालिकामा सिँचाई क्षेत्रको विद्यमान अवस्था, यी क्षेत्रहरूका अवसर र चुनौतीका आधारमा उल्लेखनीय उपलब्धिहरू हासिल गर्न देहायको दीर्घकालीन सोच तय गरिएको छ ।

प्राकृतिक जलस्रोतको अधिकतम उपयोग!

यस दीर्घकालीन सोंच हासिल गर्नका लागि यस गाउँपालिकाले स्थाई मात्रामा प्रविधिको प्रयोग गरी सिँचाई उच्च भुभागमा रहेका बारीहरूमा समेत सिंचाइ पुर्याई उत्पादनमा वृद्धि गर्ने सोच बनाएकोछ। यसले गर्दा गाउँपालिकावासीको जन जीविकामा गुणात्मक सुधार आउनेछ भन्ने सर्वमान्य सहमति निर्माण भएको छ।

लक्ष्य

सिंचाई योजनाहरूको उचित व्यवस्थापन मार्फत सिंचित क्षेत्रफल वृद्धि गरी कृषि उत्पादन र उत्पाकत्वमा वृद्धि गर्ने।

उद्देश्य

सिंचाईका योजनाहरूको उचित व्यवस्थापन गरी कृषि उत्पादन र उत्पाकत्वमा वृद्धि गर्ने ।

रणनीति

- साना तथा मझौला सिंचाइलाई दिर्घकालीन तथा पक्की संरचनामा विकास गर्ने कार्यलाई प्राथमिकता दिइनेछ।
- व्यवस्थापन गर्नका लागि संभाव्यता अध्ययन तथा DPR तयार गरी परियोजना बैंकमा समावेश गर्दै सिचाइ क्षेत्रको गाउँपालिका गुरुयोजना निर्माण गरिनेछ। सिंचाई सम्बन्धी स्थानीय नीति, कानून, मापदण्ड, योजना, कार्यान्वयन, अनुगमन तथा नियमन गरिनेछ।
- सिंचाई सुबिधाको पूर्तिको लागि प्रदेश सरकार, संघीय सरकारसँग सहकार्य गरिनेछ।

- सिंचाई सुविधाबाट वञ्चित क्षेत्रमा बोरिङ्ग, आकाशे पानी संकलन, लिफ्ट सिस्टम लगायत अन्य बैकल्पिक सिंचाई प्रविधिको विकास गरिनेछ।
- उपभोक्ता समितिको क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ। मर्मत सम्भार कोषको विकास गरी उपभोक्ता समितिमा संकलित मर्मतसम्भार कोषबाट पारिश्रमिक सहित परिचालन गरिनेछ।
- गाउँपालिकाको कृषि योग्य भूमिमा भरपर्दो र दिगो सिंचाई सेवामार्फत कृषि उत्पादकत्व तथा उत्पादन वृद्धिमा सहयोग, उपयुक्त प्रविधिको छनौट गरी वर्षभरी भरपर्दो सिंचाई सुविधा उपलब्ध गराउने जसमा सिंचाई प्रणाली निर्माण, निर्माण सम्पन्न भएका प्रणालीहरुको मर्मत सम्भार गरी गाउँपालिका क्षेत्रभित्र सिंचाई हुन बाकी रहेका कृषि योग्य क्षेत्रहरुको पहिचान गरी प्रभावकारी सिंचाईका श्रोतहरु गाउँपालिकामा उपभोक्ता समिति मार्फत दर्ता गर्ने प्रावधान गरिनेछ।
- निर्माण सम्पन्न भइसकेका सिंचाई प्रणालीहरुको मर्मत संभार एवं दीगो व्यबस्थापनका लागि उपभोक्ताहरुको सहभागिता सुनिश्चित गरिनेछ।
- साना सिंचाई आयोजनाहरुमा लागत साझेदारीमा कार्यक्रम दिने व्यवस्था गरिनेछ।

४.२.५ कार्यक्रम तथा आयोजना

- मूल संरक्षण, व्यवस्थापन तथा सिंचाई सुबिधा विस्तार कार्यक्रम।
- सिंचाई योजना निर्माण तथा मर्मत सम्भार।
- सिंचाई उपभोक्ता सामतिको क्षमता विकास तथा जनशक्ति व्यवस्थापन कार्यक्रम।
- नयाँ सिंचाई आयोजना निर्माण एवं संचालन।
- बैकल्पिक सिंचाई प्रणाली बिकास कार्यक्रम।

४.२.५ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा

- सिंचाई पूर्वाधारको विकास र विस्तार भई कृषि उत्पादनमा वृद्धि भएको हुनेछ।

४.३ पर्यटन, सँस्कृति तथा सम्पदा

४.३.१ पृष्ठभूमि

ऐतिहासिक तथा पर्यटकीय महत्व तथा प्रसिद्ध धार्मिक आस्थाको केन्द्रको रुपमा रहेका प्रसिद्ध भद्राक्षी देवी मन्दिर यसै गाउँपालिकामा पर्छ। स्वस्थानी ब्रत कथामा उल्लेख भए अनुसार महादेव पत्नी सतीदेविको देब्रे घुडा पतन भएको स्थान यो ऐतिहासिक तथा प्रसिद्ध ऐतिहासिक महत्वका स्थल यस गाउँपालिकाका भित्र पर्दछ। यहाँका विभिन्न मन्दिरहरूमा विभिन्न तिथी र पर्वहरूमा पुजाआजा, दर्शन गर्ने र मेला लाग्ने प्रचलन छ, जो धार्मिक पर्यटनकीय स्थलका रूपमा प्रसिद्ध मानिन्छन। यसका साथै यस गाउँपालिकामा धेरै वर्ष पहिले देखि थारु स्थाई रूपमा बसोबास

गरेका थारु समुदायको बाक्लो उपस्थिति छ, जस्ले यहाँ सांस्कृतिक सहिष्णुता, आपसी मेलमिलाप सद्भाव कायम गर्नमा यस खालको चलनले ठुलो सहयोग पुर्याएको देखिन्छ। जसलाई व्यवस्थित पूर्वाधार तथा संरचनाहरू निर्माण गरेर नियमित सञ्चालनमा ल्याउने हो भने आन्तरिक तथा बाह्य पर्यटकहरूलाई आकर्षित गर्न सकिन्छ।

४.३.२ समस्या तथा चुनौती

समस्या तथा चुनौती, पर्यटकहरूलाई निम्त्याउन अथवा यस गाउँपालिकामा रहेका पर्यटकीय स्थलहरूको जानकारी व्यवस्थित रूपमा दिने परिपाटी नभएको वा सो बारेमा व्यापक प्रचास प्रसार हुन नसकेको, भएका संभावनाहरूको पनि यथोचित संरक्षणको अभाव रहेको, युवा बर्गहरूमा आफ्नो संस्कृति प्रति उदाशीनता देखिएको, धार्मिक तथा पयर्टकीय स्थलहरूमा होम स्टेको व्यवस्था नहुनु, पर्यटन विकासका लागि गाउँपालिकासंग पर्याप्त बजेटको अभाव।

४.३.३ संभावना तथा अवसर

यो गाउँपालिकामा धार्मिक, साँस्कृतिक एवं पर्यापर्यटनका हिसावले ठुलो सम्भावना रहेको देखिन्छ। यस गाउँपालिकामा रहेको राप्ती नदी किनारमा बिच निर्माण गरी बिदा मनाउनका लागि पर्यटनको विकासको द्वार बनाउन सकिन्छ। तथापि, यसकालागि गाउँपालिकाले पर्यटन क्षेत्रको वृहत्तर गुरुयोजना तयार गरी कार्यान्वयन गर्न सकेमा समग्र आर्थिक सामाजिक क्षेत्रमा विशिष्ट योगदान दिनसक्ने देखिन्छ।

४.३.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य तथा रणनीति

दीर्घकालीन सोंच

यस गाउँपालिकामा पर्यटन व्यवसायको विद्यमान अवस्था, यी क्षेत्रहरूका अवसर र चुनौतीका आधारमा उल्लेखनीय उपलब्धिहरू हासिल गर्न देहायको दीर्घकालीन सोंच तय गरिएको छ ।

राप्ती को पहिचान कृषि, संस्कृति र पर्यटन !

यस दीर्घकालीन सोंच हासिल गर्नका लागि यस गाउँपालिकाले स्थानीयस्तरमा पर्यटन व्यवसायप्रति अधिकाधिक जनसंख्यालाई आकर्षित गर्दै रोजगारीका अवसर वृद्धि गरी गाउँपालिकावासीको समग्र आर्थिक अवस्थामा सुधार गर्ने उद्देश्य राखेको छ। जसका आधारमा पर्यटन क्षेत्रकालागि उपयुक्त कार्यक्रम र आवश्यक बजेटको व्यवस्था गरी यस गाउँपालिकावासीको जन जीविकामा गुणात्मक सुधार आउनेछ भन्ने सर्वमान्य सहमति निर्माण भएको छ।

लक्ष्य

गाउँपालिकावासीहरूको समग्र आर्थिक अवस्थामा सुधार ल्याउन धार्मिक तथा पर्या पर्यटन व्यवसायलाई यस गाउँपालिकाको अर्थतन्त्रको मुल आधार बनाईनेछ।

उद्देश्य

पर्यटन व्यवसायका मार्फत समुदाय स्तरमा स्वरोजगारी श्रृजना गरी आयआर्जनमा वृद्धि गर्ने।

रणनिति

- धार्मिक केन्द्रहरूको प्रबर्धन गर्दै सबै जातजातिको रीतिरिवाज परम्परा आदि झल्कने गरी सांस्कृतिक सङ्ग्रहालय बनाउन संघ र प्रदेश सरकार समक्ष पहल गरिनेछ।
- पर्यटन विकास तथा प्रर्वद्धन गर्न सरकारी, निजी, सहकारी र सामुदायिक संस्थासंग साझेदारी एवम सहकार्य गरिनेछ।
- पर्यटन पूर्वाधार विकासमा गाउँपालिकाको नेतृत्वमा स्थानीय समुदायले घरमा अतिथी सत्कारको home stay स्थापना गर्न सरकारी निकाय तथा संघ संस्था तथा निजी क्षेत्रसंग समन्वय तथा सहकार्य गरिनेछ।
- धार्मिक प्रतिष्ठानहरूको प्रबर्धन गर्दै सबै जातजातिको रीतिरिवाज परम्परा आदि झल्कने गरी सांस्कृतिक सङ्ग्रहालय बनाउन संघ र प्रदेश सरकार समक्ष पहल गरिनेछ।
- गाउँपालिकालाई पर्यटकीय नगरीमा विकास गर्नको लागि गाउँपालिका स्तरीय गाउँपालिका पर्यटन परिषद गठन गरी पर्यटन सम्बन्धी कार्यक्रमलाई व्यवस्थित गरिनेछ।
- आन्तरिक एवं बाह्य पर्यटक भित्रयाउन सहयोग पुग्ने खालका पर्यटकीय स्थलहरुको पहिचान संरक्षण र विकास गरिनेछ।
- विभिन्न पर्यटकीय स्थलहरुको पूर्वाधार निर्माण गरी होमस्टे, प्राचीन संस्कृतिको अध्ययन केन्द्र, मनोरञ्जनात्मक वातावरणको विकास गरिनेछ। पर्यटन विकासको गुरुयोजना निर्माण गरिनेछ।
- गाउँपालिकाले निजीक्षेत्रसंग सहकार्य गरी पर्यटन पदमार्ग, हिल स्टेशन, राफ्टिङ लगायत एकीकृत पर्यटकीय र मनोरञ्जन स्थल निर्माण तथा सञ्चालनको व्यवस्था गरिनेछ।
- स्थानीय सरोकारवालाहरुसँग समन्वय गरी राप्ती करिडोरलाई हरियाली पर्यटकीय क्षेत्रको रुपमा विकास गर्ने नीति लिइनेछ।
- गाउँपालिका भित्र अवस्थित जाति जनजातिहरुको संस्कार संस्कृति र पुरातात्विक सम्पदाहरुको संरक्षण तथा पर्यटन प्रबर्द्धनका लागि "घर संस्कृति अध्ययन केन्द्र" को सम्भाव्यता अध्ययन गरिनेछ।

४.३.५ कार्यक्रम तथा आयोजना

- पर्यटन पूर्बाधारको बिकास।
- होमस्टे पहिचान तथा प्रबर्द्धन कार्यक्रम (निजि तथा सरकारी साझेदारी)।
- पर्यटन प्रबर्द्धन कार्यक्रम।

४.३.६ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा

- पर्यटकीय क्षेत्रहरूको पहिचान हुनुका साथै आवश्यक पर्यटकीय पूर्वाधारहरूको विकास तथा विस्तार भएको हुनेछ, जस्ले आन्तरिक पर्यटनमा सघाउ पुग्नेछ।
- धार्मिक, सांस्कृतिक तथा पर्यटकीय स्थलहरूको संरक्षण र विकास हुनेछ।
- पर्यटन विकास गुरु योजना तयार गरी यससँग सम्बन्धित विविध कार्यक्रमहरू संचालन हुनेछन।

४.४ उद्योग, व्यापार, व्यावसाय तथा आपूर्ति

४.४.१ पृष्ठभूमि

गाउँपालिका क्षेत्रमा यातायात पूर्वाधारको पहुँच रहेकोछ। जसले स्थानीय स्तरमा उपलब्ध कच्चा पदार्थमा आधारित उद्योगहरूको स्थापना गरी संचालन गर्न सकिने संभावना रहेको देखिन्छ।यहाँ विशेषगरी कृषि, पशु, प्रसोधन र बजारीकरण सम्बन्धी उद्योगको संभावना रहेको छ।यस गाउँपालिका बैंङ्कहरूको समेत उल्लेख्य उपस्थितिले पूंजिको परिचालनमा सहजता थपेकोछ।

४.४.२ समस्या तथा चुनौती

- उत्पादन र मागमा आधारित साना तथा घरेलु उद्योगको स्थापनाका लागि पकेट क्षेत्रहरूको पहिचान हुन नसक्नु।
- लगानीकर्ताहरूलाई गाउँपालिकाले लगानीमैत्री नीतिहरू बनाउन र सोको कार्यान्वयन समेत गर्न नसकिएको।
- लघु तथा घरेलु र हस्तकलामा आधारित उद्योगहरूको व्यवसायीकरण गर्न नसकिनु र प्रतिस्पर्धामा आउन नसक्दा विस्थापित हुनु।
- उद्योग ब्यबसाय स्थापना तथा संचालन गर्न पूजीको अभाव रहेको।
- सच्चा व्यबसायीहरू लगानी र बजारको अभावका कारण मर्कामा परेको।
- सहकारी सँस्थाहरूको प्रभाबकारी सन्चालन हुन नसक्नु र पारदर्शिताको अभाब।

४.४.३ संभावना तथा अवसर

- वनमा आधारित वावियोको डोरी, सालको पातको टपरी उद्योगहरू स्थापना गर्न सकिने, उद्योगहरू स्थापनाका लागि बैंकिङ लगानी बढाउन सकिने।
- गाउँपालिकामा, दूध उत्पादन हुने भएकाले दुग्धजन्य पदार्थ उत्पादन गरी बिक्री गरेर आयआर्जन गर्न सकिने।

- काष्ठ उद्योगहरूको स्थापना गर्न सकिने, गाउँपालिकाको नियमनमा काठका विभिन्न फर्निचर बनाएर बिक्री गरी आयआर्जन गर्न सकिने।

४.४.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, तथा रणनीति

दीर्घकालीन सोच

यस गाउँपालिकामा उद्योग, बैंकिंग, र सहकारी व्यवसायको विद्यमान अवस्था, यी क्षेत्रहरूका अवसर र चुनौतीका आधारमा उल्लेखनीय उपलब्धिहरू हासिल गर्न देहायको दीर्घकालीन सोंच तय गरिएको छ।

उद्योग, सहकारी र व्यापार
रासीको अर्थतन्त्रको आधार

यस दीर्घकालीन सोंच हासिल गर्नका लागि यस गाउँपालिकाले स्थानीयस्तरमा उद्योग, बैंकिंग, सहकारी र व्यापारका क्षेत्रमा जनसंख्यालाई आकर्षित गर्दै रोजगारीका अवसर वृद्धि गरी गाउँपालिकावासीको समग्र आर्थिक अवस्थामा सुधार गर्ने उद्देश्य राखेको छ। यसकालागि आवश्यक कार्यक्रम र बजेटको व्यवस्था गरी यस गाउँपालिकावासीको जनजिविकामा गुणात्मक सुधार आउनेछ भन्ने सर्वमान्य सहमति निर्माण भएको छ।

लक्ष्य

साना तथा घरेलु उद्योगमा जनसंख्यालाई आकर्षित गर्दै रोजगारीका अवसर वृद्धि गरी गाउँपालिकावासीको समग्र आर्थिक अवस्थामा सुधार गर्ने।

उद्देश्य

साना तथा घरेलु उद्योग व्यवसायलाई गाउँपालिकाको आर्थिक विकासम मूलप्रवाहीकरण गरी स्थानीय समुदायमा स्वरोजगारी श्रृजना गर्दै आयआर्जनमा वृद्धि गर्ने।

रणनीति

- स्थानीय स्रोत साधनको उपयोग गरी कृषि तथा गैरकृषि उत्पादन, प्रशोधन, रोजगारी सिर्जना र स्थानीय समृद्धिको आधार मानी लघु, घरेलु, साना तथा मझौला कुटीर उद्यमहरुलाई प्रोत्साहन गरिनेछ।
- लघु उद्यमका माध्यमबाट आय तथा रोजगारी सृजना गरिनेछ।
- घरेलु तथा साना उद्योग सम्बन्धी गाउँपालिकाको आधार-पत्र स्वीकृत गरी लागू गरिनेछ र गाउँपालिका भित्रका लघु उद्योगहरुको प्रबर्द्धन गरिनेछ।
- स्थानीय कच्चा पदार्थमा आधारित उद्योगको स्थापना गर्न प्रोत्साहन दिइनेछ।
- PPP Model मा केवलकार, जिपलाईन, पार्क तथा रक क्लाइम्बीङ स्टेसन जस्ता क्षेत्रहरुको पहिचान गरी उद्योगहरु स्थापना गरिनेछ।

- व्यवसायलाई आधुनिकीकरण तथा सञ्चालनमा सहजीकरण र प्रवर्द्धन गरिनेछ र गाउँपालिकाबाट व्यवसायिक सीपमुलक तालिम प्रदान गरिनेछ।
- प्रविधिको विकास गर्न विभिन्न संघ संस्थाको सहयोग समेत लिई निजी क्षेत्रसंग समन्वय तथा सहकार्य गरिनेछ।
- उधमसिल बनाउन, तथा रोजगारी सोरोजगारी सिर्जना गर्न सिप तथा व्यवशाय सम्बन्धि सेवा लिन पालिकामा Business-Innovation-Centre सन्चालन मा ल्यायिनेछ। सहिद परिवार, घाइते तथा वेपत्ता परिवार र मुक्त कम्लरी हरूलाई प्राथमिकता दिइनेछ।
- महिलाको नाममा दर्ता भएको उद्योगलाई २० प्रतिशत छुटको व्यवस्था गरिनेछ।

४.४.५ कार्यक्रम तथा आयोजना

- स्थानीय सीप बिकास तालिम, स्थानीय फलफुल प्रशोधन केन्द्र स्थापना
- एक घर, एक लघु उद्यम कार्यक्रम (सुलभ ऋण, अनुदान, बिमा, संस्थागत विकास)
- लक्षित वर्ग स्वरोजगार कार्यक्रम (परम्परागत पेशामा आधारित व्यवसाय प्रवर्द्धन)

४.४.६ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा

- आय आर्जन तथा व्यवसायका लागि बैंकहरूमा ग्रामीण स्तरका जनताहरूको पहुंचमा वृद्धि भई जनताले थप कर्जा प्राप्त गर्नेछन।
- समुदाय स्तरमा परम्परागत तथा सानो लगानीमा घरेलु तथा साना उद्योगहरू स्थापना भई स्थानीय स्तरमा रोजगारीको सिर्जना हुनुका साथै आम्दानीमा वृद्धि भएको हुनेछ।
- समुदाय स्तरमा बचत गर्ने बानीको विकास हुनुका साथै आय आर्जन तथा व्यवसायका लागि सहकारी संस्थाहरूमा जनताको पहुँच बढनुका साथै स्थानीय स्तरमा रोजगारीको सृजना भएको हुनेछ।
- स्थानीय स्रोतमा आधारित उद्यम व्यवसायहरूको सृजना भई उद्यमीहरूको आय आर्जनमा वृद्धि हुनुका साथै गरिवी न्यूनीकरणमा टेवा पुग्नेछ।

४.५ श्रम, रोजगारी र सामाजिक सुरक्षा

४.५.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानले श्रम तथा रोजगारीको हकलाई मौलिक हकको रुपमा स्थापित गरेको छ। नेपाल सरकारले बि.सं. २०८० सालसम्म बाध्यत्मक रुपमा कामका लागी विदेश जानु पर्ने स्थितिको सबै नेपालीका निम्ति अन्त्य हुने घोषणा गरेको छ। यो घोषणालाई टेकेर देशभित्र रोजगारीका अवसरहरु सिर्जना गरी कार्यशिल जनशक्तिलाई राष्ट्रिय हितमा प्रयोग गर्नु पर्ने

आबस्यकता खड्केको छ। नेपालको कुल जनसंख्याको आर्थिक रुपमा सक्रिय जनसंख्या करिव ५७% रहेको छ। श्रम तथा रोगारीलाई व्यवस्थित गर्न राष्ट्रिय रोगार, २०७१ लागु गरेको छ, भने बैदेशिक रोजगारीमा घरेलु कामदार पठाउने समबन्धि नीर्देशिका, २०७२ लागू गरेको छ। यसले श्रम तथा रोजगारी गरेर खानेहरुलाई महत्त्वपूर्ण टेवा पुगेता पनि पुणर्रुपमा व्यवहारमा उतार्न सके श्रम तथा रोजगारीको क्षेत्रमा कोषेढुँङ्गो साबित हुनेछ।

४.५.२ समस्या तथा चुनौती

- स्वरोजगारको कमि, यूवा शक्तहरु वैदेशिक रोजगारीमा पलायन।
- शैक्षिक बेरोजगारीको स्थिति भयानक रहेको, आर्थिक रुपमा सक्रिय जनसंख्यालाई स्थानिय स्तरमानै रोजगारीका अवसरहरु सिर्जना गर्नु।
- श्रम शक्तिको माग र आपूर्ति बीचको सन्तुलन मिलाउनु, अन्तराष्ट्रिय श्रम बजारको पहिचान गर्नु।
- गन्तव्य मुलुकहरुसंग द्विपक्षीय श्रम सम्झौता र त्यसको कार्यान्वय गर्नु।
- विप्रेषणको उत्पादनमुलक क्षेत्रमा लगानी गर्नु।
- तालिम प्राप्त जनशक्तिको निम्ति सहि कामको उपलव्धता गराउनु।
- रोजगारिको अवसर सम्बन्धि सूचनामा रोजगारी चाहने मानिसको पहुँच स्थापित गर्नु।
- बैदेशिक रोजगारीमा घरेलु कामदार पठाउने समबन्धि नीर्देशिका, २०७२ लागू गर्न।

४.५.३ संभावना तथा अवसर

- स्थानिय तहमा नै रोजगारीको अवसरहरु धेरै सिर्जना हुने अवस्था।
- योगदानमा आधारित सामजिक सुरक्षा प्रणालीमा स्थानियको पहुँच।
- कृषि, सेवा क्षेत्रमा (शिक्षा, स्वास्थ्य, वित्तिय सेवा) निजि तथा सामुदायिक लगानी बढीरहेको।
- स्थानिय तहमा पूर्धारको निर्माण।
- पर्यटन, कृषि, सेवाक्षेत्र निजि तथा सामुदायिक लगानी बढीरहेको।

४.५.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति

- स्थानीयको रोजगारीको बृद्धि; राप्ती गाउँपालकिाको समृद्धि।
- स्थानीय तथा बाह्यबजारको माग सम्बोधन गर्ने गरि दक्ष तथा सिपयूक्त मानव संसाधनको विकास गरी रोजगारी एवम् स्वोरोजगारका उपयोग हुने स्थिति वनाउने।
- गाउँपालकिामा आवश्यक श्रमशक्ति तयार गरी स्थनीय स्तरमा नै रोजगारीका अवसर सृजना गर्नु।

- व्यवसायीक सिपमूलक तालिमका अवसरहरु बृद्धि गर्दै प्रतस्पर्धी श्रमशक्तिको विकास गर्नु।
- सम्पूर्ण पालिका स्तर, कामदार हरुलाई सामाजिक सुरक्षा योजना मा आबद्ध गर्न लाई आवश्यक पहल गरिनेछ।

४.५.५ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा

- ५०% आर्थीक रुपमा सकृय जनसंख्यालाइ रोजगारीको सिर्जान हुनेछ।
- श्रमिकहरुको श्रम, मर्यादा, सम्मान, र जिवनस्तर बढेको हुनेछ।
- श्रम र कामदार प्रति असल सम्बन्ध स्थापन हुनेछ।
- श्रमिकहरुलाई पर्यटनसंग सम्बन्धित विभिन्न सिप विकासका तालिम प्रदान गरिएको हुनेछ।
- श्रमिक हरुलाई वित्तिय सक्षारताको कार्यक्रम संचालन भएको हुनेछ।

परिच्छेद ५: सामाजिक क्षेत्र

५.१ स्वास्थ्य सेवा

५.१.१ पृष्ठभूमि

राप्ती गाउँपालिका प्रदेश सदरमुकाममा अवस्थित भएतापनि स्वास्थ्य अवस्था र स्वास्थ्य सेवामा सोचे अनुसार अन्य स्थानीय तहको तुलनामा केही पहुँच देखिदैन। गाउँपालिकामा स्वास्थ्य चौकीका साथसाथै अन्य सञ्चालित निजी फार्मेसी, क्लिनिक तथा पोलिक्लिनिकजस्ता स्वास्थ्य संस्थाहरूले सेवा पुर्याईरहेका छन्। ग्रामीणस्तरमा उपचारात्मक स्वास्थ्य स्थिति सामान्य रहेको छ भने गाउँपालिकाको केन्द्र तथा बजार क्षेत्रमा निजी तथा सरकारी स्वाथ्य संस्थाको पहुँच ग्रामीण भेगभन्दा सहज देखिन्छ। यद्यपि गाउँपालिकाको आवश्यक भौतिक पूर्वाधार तथा दरबन्दीअनुसार स्वास्थ्यकर्मीहरू प्रयाप्त छैनन्। सीमित स्वास्थ्यकर्मीहरूबाट स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्दै आएका स्वास्थ्य चौकीहरू जनस्तरमा रोग लाग्नु अधिको रोकथामयुक्त, प्रतिकारात्मक एवम् प्रवर्धनात्मक र उपचारात्मक सेवामा लागेको पाईन्छ। यी संस्थाहरूमा तहगत रूपमा आवश्यक भौतिक सामग्रीको अभाव केहि मात्रामा आवश्यक स्वास्थ्यकर्मी करारमा नियुक्त गरी कामकाजमा लगाईएकोले जनशक्तिको अभावले काममा बाधा नपरेको देखिन्छ। तथापि, स्वास्थ्य संस्थाहरूलाई भौतिक उपकरण सम्पन्न गर्नुपर्ने, आवश्यक जनशक्तिको आपूर्ति गर्नुपर्ने, र जनशक्तिलाई स्थाई तथा दक्ष बनाउनुपर्ने खाँचो देखिन्छ। जिल्लाको कूल जनसंख्या स्वास्थ्यकर्मीहरूको अनुपात ज्यादै न्यून रहेको छ।

५.१.२ समस्या तथा चुनौती

- स्वास्थ्य चौकीको महिला र अपांगता मैत्री आफ्नो भवन नभएको।
- संस्थागत सुत्केरीको संख्यामा कमी, खोप लगायत गर्भवती जाँच, पोषण शिक्षामा कमी लगायतका समस्या विद्यमान रहेका छन्।
- दक्ष जनशक्तिको अप्रयाप्तता एवं स्वास्थ्य संस्था भवनको अप्रयाप्तता र स्वास्थ्य सुविधा विस्तार हुन नसक्नु प्रमुख समस्याको रूपमा रहेका छन्।

५.१.३ संभावना तथा अवसर

- स्वास्थ्यलाई पहिलो प्राथमिकता दिदै स्थानीय तहबाट स्वास्थ्य क्षेत्रमा लगानी बढी रहेको छ।
- स्वास्थ्य सम्बन्धी भौतिक पूर्वाधार निर्माणको स्थापना।
- सबै वडा समेटने गरी एम्बुलेन्स सेवा संचालनमा रहेको।

५.१.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य तथा रणनीति

दीर्घकालीन सोंच

यस गाउँपालिकामा स्वास्थ्य क्षेत्रको विद्यमान अवस्था, यी क्षेत्रहरुका अवसर र चुनौतीका आधारमा उल्लेखनीय उपलब्धिहरू हासिल गर्न देहायको दीर्घकालीन सोच तय गरिएको छ।

गुणस्तरिय, प्रभावकारी र सहज स्वास्थ्य सेवा !

यस दीर्घकालीन सोच हासिल गर्नका लागि यस गाउँपालिकाले स्थानीय स्तरमा गुणस्तरिय, प्रभावकारी र सहज स्वास्थ्य सेवामा जोड दिएको छ। जसमा सबै नागरिकहरूको समान पहुँच वृद्धि गर्ने गाउँपालिकाले उद्देश्य राखेको छ। जसका आधारमा स्वास्थ्य क्षेत्रको विकासका लागि उपयुक्त कार्यक्रम र आवश्यक बजेटको व्यवस्था गरी यस गाउँपालिकावासीको जनजीविकामा गुणात्मक सुधार आउनेछ भन्ने सर्वमान्य सहमति निर्माण भएको छ।

लक्ष्यः सबै नागरिकलाई स्वस्थ बनाई उत्पादनशील जनशक्तिको उत्पादन गर्ने।

उद्देश्यः स्वास्थ्य सेवामा गुणस्तरीयता र प्रभावकारिता वृद्धि गरी गाउँपालिकावासीको स्वास्थ्य स्थितिमा सुधार ल्याउनुका साथै स्वास्थ्य सेवामा गुणस्तरीयता र प्रभावकारिता र पहुँच वृद्धि गरिनेछ।

रणनीति

- स्वास्थ्य सेवाका आयामहरु प्रतिकारात्मक सेवा, प्रवर्धनात्मक सेवा, उपचारात्मक सेवा, पुर्नस्थापनात्मक र प्रचारात्मक सेवाहरु समेटेर स्वास्थ्यका कार्यक्रमहरु बनाइनेछ।
- नसर्ने रोगहरुको प्रकोपको न्यूनीकरणको लागि स्वास्थ्य प्रवर्धनात्मक सेवामा विशेष जोड दिइनेछ साथै यसको लागि निदानात्मक सेवा र उपचारात्मक सेवालाई विस्तार गरिनेछ।
- समयानुकूल आइपर्ने रोगहरूको रोकथाम गर्न तथा सामना गर्न आवश्यक तयारी गरिने छ। महामारीको पूर्व तयारी तथा व्यवस्थापनको लागि प्रतिकार्य योजना बनाई लागू गरिनेछ। सर्ने रोग तथा नसर्ने रोगको रोकथामको लागि आवश्यक कार्यक्रम संचालन गरिनेछ।
- स्वास्थ्य पूर्वाधार, औषधि तथा उपकरणको उपलब्धतामा वृद्धि गरिनेछ।
- स्वास्थ्य क्षेत्रमा सरकारी, निजी क्षेत्र, सहकारी तथा गैरसरकारी क्षेत्रको समन्वय एवं सहकार्यलाई बढाइनेछ।

- बञ्चितीकरणमा परेका समुदाय तथा सेवाग्राहीहरुको पहिचान गर्ने, सेवा निरन्तरता गराउने, स्वास्थ्य आमा समूहलाई थप सुद्धीकरण गराउन महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविकाहरुलाइ उत्प्रेरित गरिनेछ।
- हरेक स्वास्थ्य संस्थामा गुणस्तर सुधार समिति गठन गरिनेछ। गुणस्तर सुधारका कार्यक्रमहरु लागु गरिनेछ।
- गाउँपालिकाभित्र पूर्ण खोप सुनिश्चितता गरिनेछ। गाउँपालिकाले प्रत्येक वर्ष खोप दिवस मनाई पूर्ण खोपको अवस्थाको समीक्षा गरी आवश्यकता अनुसारका कार्यक्रम थप गरिनेछ।
- पाँच वर्ष मुनिका बच्चाहरुको उपचार व्यवस्था कार्यक्रमलाई प्रभावकारी बनाइने छ। नव विवाहित दम्पतीहरुको पहिचान गरी आवश्यक नियोजनका साधन उनोटको लागि परामर्श प्रदान गरिनेछ।
- गर्भवति जांच एवं स्वास्थ्य संस्थामा सुत्केरी गराउने जस्ता अभियानलाई लागू गरिनेछ। यसका लागि म.स्वा.स्व.स स्वास्थ्यकर्मी तथा जनप्रतिनिधीहरु परिचालन गरिने छ।
- गुणस्तरको स्व-मूल्याकन गरी उपभोक्ताको सन्तुष्टीमा वृद्धि ल्याउने क्रियाकलाप संचालन गरिनेछ। उपभोक्ता सन्तुष्टी सर्भेक्षण फारम भरी मूल्याङ्कन गरिनेछ।
- मातृ तथा शिशु मृत्युदर घटाइनेछ।
- स्वस्थ परिवार, स्वस्थ गाउँ" जस्ता अभियानहरु संचालन गरिनेछ।
- योगाभ्यास गरौं, स्वस्थ रहौं भन्ने मुलमन्त्रका साथ गाउँपालिकाका सबै वडाहरुमा योग शिविर सञ्चालनको लागि पहल गरिनेछ।
- सुरक्षित प्रसुती सेवालाई प्रभावकारी बनाउनका लागि संस्थागत सुत्केरी निशुल्क एम्बुलेन्स सेवाको व्यवस्था गरिनेछ।
- नियमित आधारभूत स्वास्थ्य सेवामा गरिव, सीमान्कृत, दलित, महिला, बालबालिका, जेष्ठ नागरीक, अशक्त तथा अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा दीर्घरोगीहरुको पहुँच बढाउन स्वास्थ्य शिविर, विशेषज्ञ स्वास्थ्य जाँच कार्यक्रम जस्ता लक्षित कार्यक्रम तय गरी सञ्चालन गरिनेछ।
- प्रत्येक वडाका गाँउगाँउमा खोप तथा गाँउघर क्लिनिकलाई विस्तार र बेवास्थित गरिनेछ।
- क्षयरोगको नयाँ रोगी पत्ता लगाउनको लागि समय समयमा जोखिम स्थानहरु पहिचान गरी क्षयरोग मुक्त गाउँपालिका निर्माण का लागि कार्येक्रम सन्चालन गरिनेछ।
- विद्यालय स्वास्थ्य कार्यक्रम प्रभावकारी बनाइनेछ। विषयहरुको कक्षा स्वास्थ्यकर्मीबाटै लिने व्यवस्था मिलाईनेछ। यसका लागि स्वास्थ्यकर्मीलाई उत्प्रेरित गरिनेछ।
- स्वस्थ समाज निर्माण गर्नको लागि खानपान, जीवनसैली, सकारात्मक सोच सम्बन्धि सचेतना मुलक कार्येक्रम संचालन।

- यस गाउँपालिकामा जडिवुटी खेतीको विस्तार गरि, जडिबुटी प्रशोधन केन्द्र स्थापनाको लागि संघ र प्रदेश सरकारसंग समन्वय गरिनेछ। साथै आयुर्वेद सेवाको प्रचार प्रसार र थप व्यवस्थित गरिनेछ।

५.१.५ कार्यक्रम तथा आयोजना

- स्वास्थ्य सेवा पूर्वाधार विकास कार्यक्रम।
- स्वास्थ्य सेवा विस्तार प्रोत्साहन कार्यक्रम|
- जनशक्ति व्यवस्थापन तथा क्षमता विकास कार्यक्रम।
- उपकरण तथा उपचार व्यवस्थापन कार्यक्रम।
- फरक फरक किसिमका नसर्ने रोग बाट बच्नको लागि कम्तिमा वर्षको एक पल्ट मिर्गौला, B-Sugar, मुटु को चेक गर्ने बेवास्था मिलाइनेछ।

५.१.६ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा

गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवाको सुनिश्चितता भई महिला, बालबालिका लगायत सीमान्तकृत वर्गको स्वास्थ्य सेवामा पहुँच वृद्धि भई गाउँपालिकावासीको स्वास्थ्य स्थितिमा सुधार आएको हुनेछ। स्वास्थ्य सम्बन्धी पूर्वाधार तथा औषधी, उपकरणको उपलब्धतामा वृद्धि भएको हुनेछ।

५.२ शिक्षा तथा विज्ञान

५.२.१ पृष्ठभूमि

विकासको अवस्थालाई मापन गर्ने, त्यसलाई महसुस गर्ने र त्यसलाई सहज उपयोग गर्न सकिने अवस्थाको सिर्जना सामाजिक विकासवाट मात्र सम्भव रहन्छ। यस अन्तर्गत समेटिएका उपक्षेत्रहरू जस्तै शिक्षा तथा मानव संसाधन, स्वास्थ्य, जनसंख्या र पोषण, महिला, वालविकास तथा अपाङ्गता, यूवा तथा खेलकुद, दलित, आदिवासी, जनजाती, अल्पसंख्यक, र संस्कृति, कला, भाषा तथा साहित्य आदि रहेकाछन।

५.२.२ समस्या तथा चुनौती

शैक्षिक क्षेत्रमा आधारभूत, माध्यमिक, उच्च शिक्षा र प्राविधिक शिक्षामा विविध समस्या र चुनौतिहरू विद्यमान रहेका छन। अधिकांश विद्यालयमा विद्यार्थी शिक्षक अनुपात मिलेको छैन भने विद्यार्थी संख्या न्यून र भौगोलिक दुरी समेतलाई मध्यनजर गर्दा केहि विद्यालयहरू गाभ्नुपर्ने अवस्थामा रहेका छन। विद्यालयमा छात्रा मैत्री शौचालयको व्यवस्था, बाल तथा अपांगतामैत्री र भूकम्प प्रतिरोधी पूर्वाधारको व्यवस्था नभएका कारण बालमैत्री विद्यालय हुन सकेको छैन। शिक्षक तथा विद्यार्थीको नियमितता, विज्ञान प्रयोगशाला, कम्प्युटर शिक्षक र सूचना प्रविधिको उपयोग र अतिरिक्त

क्रियाकलापमा नियमित रूपमा जोड दिई गुणस्तरीय शिक्षामा प्रादान गर्ने तर्फ यो पालिकाले चासो देखाएको पाईन्छ।

५.२.३ संभावना तथा अवसर

गाउँपालिका क्षेत्रको कुल जनसङ्ख्याको ७९.४ प्रतिशत व्यक्तिहरू साक्षर रहेको देखिन्छ, जसमध्ये पुरुषको साक्षरता दर महिलाको साक्षरता दर भन्दा धेरै रहेको छ। तथापि चेतनाका विषयमा कतिपय समस्याहरू यस नपामा अझैपनि बिद्यमान छन।

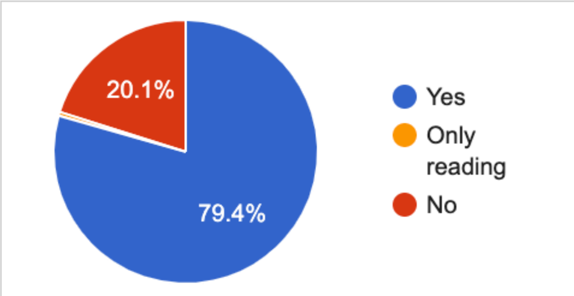

Literacy (A5+) (C 2021)	
Yes	38,256
Only reading	223
No	9,680

चित्र ८: साक्षरता दर (जनसंख्याको प्रक्षेपण २०७८).

५.२.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति

दीर्घकालीन सोंच

यस गाउँपालिकामा शैक्षिक क्षेत्रको विद्यमान अवस्था, यी क्षेत्रहरूका अवसर र चुनौतीका आधारमा उल्लेखनीय उपलब्धिहरू हासिल गर्न देहायको दीर्घकालीन सोंच तय गरिएको छ।

राप्ती गाउँपालिकाको इच्छा, पहुँच र गुणस्तरसहितको बालमैत्री

प्रविधिमैत्री व्यावसायिक तथा समतामूलक शिक्षा

उल्लेखित दीर्घकालीन सोंच हासिल गर्नका लागि राप्ती गाउँपालिकाले सबै सरोकारवालाहरू सँगको साझेदारीमा समग्र शैक्षिक प्रणालीमा सुधार गर्ने उद्देश्य राखेको छ जसका आधारमा शैक्षिक क्षेत्रको विकासका लागि उपयुक्त कार्यक्रम र आवश्यक बजेटको व्यवस्था गरी यस गाउँपालिकावासीको जनजीविकामा गुणात्मक सुधार आउनेछ भन्ने सर्वमान्य सहमति निर्माण भएको छ।

लक्ष्य: गाउँपालिकाको भावी स्वरूपलाई दृष्टिगत गर्दै समाजका विविधतापूर्ण परिवेश तथा आवश्यकताका यथार्थलाई आत्मसात् गरी सबै नागरिकलाई उत्पादनशील जीवनयापन गर्न चाहिने पूर्ण कार्यमूलक साक्षरता आधारभूत जीवनोपयोगी सीपको विकासका अवसर प्राप्त गर्न सहजीकरण गर्दै जनशक्तिको क्षमता विकासका निरन्तर एवम् समावेशी प्रयत्न मार्फत गाउँपालिकाको सामाजिक आर्थिक विकासमा योगदान दिई विद्यमान असमानता घटाउनु। वि.स. २०८७ सम्म बालमैत्री,

प्रविधिमैत्री, व्यावसायिक, सीपमूलक, समतामूलक,पहुँचयोग्य तथा गुणस्तरिय शिक्षाको व्यवस्थापन भएको हुनेछ।

उद्देश्यः विद्यालय भर्ना प्रकृयालाई सहज बनाई गुणस्तरीय शिक्षा प्रवाह गरिनुका साथै व्यावसायिक, प्राविधिक शिक्षा सम्बन्धी पूर्वाधार निर्माण गर्ने।

१. प्रारम्भिक बाल विकास तथा आधारभुत तहसम्मको शिक्षा अनिवार्य निःशुल्क प्रदान गर्ने र माध्यमिक तहसम्मको शिक्षा निःशुल्क उपलब्ध गराउने ।

२. विद्यालय उमेरसमूहका सबै बालबालिकालाई गुणस्तरिय, प्रविधिमैत्री, सीपमूलक,व्यावसायिक तथा समतामूलक शिक्षा उपलब्ध गराउने ।

३. गुणस्तरीय शिक्षाका लागि शिक्षक तथा कर्मचारीको क्षमता अभिवृद्धि मार्फत सक्षम जनशक्ति उत्पादन गर्ने ।

४. बालमैत्री, समतामूलक तथा सूचना प्रविधियुक्त भौतिक पूर्वाधार विकास गर्ने ।

५. औपचारिक शिक्षाको अवसरबाट बञ्चित भएका व्यक्तिहरुका लागि अनौपचारिक, खुला तथा निरन्तर शिक्षाका अवसर सिर्जना गर्ने।

६. माटो चिनौ र पुस्तान्तरण गरौ भन्ने उद्देश्यकासाथ आधारभुत तहसम्म स्थानीय पाठ्यक्रम विद्यालयहरुमा कार्यान्वयन गर्ने।

७. विद्यालय शिक्षाको सुधार र विकासका लागि व्यक्ति, समुदाय, संघसंस्थालाई अधिक्तम परिचालन गर्ने।

८. शैक्षिक क्षेत्रको व्यवस्थापनमा सूचना प्रविधि, सुशासनका अवयवहरुको अधिकतम प्रयोग गरिनेछ।

९. निजी क्षेत्रबाट सञ्चालनमा रहेका शैक्षिक संस्थाहरुको प्रभावकारी नियमन र व्यवस्थापन गरिनेछ।

रणनीति

- आधारभूत तथा माध्यमिक तह सम्मको शिक्षामा सबै बालबालिकाको पहुँच सुनिश्चित गर्नुका साथै आधारभूत तह सम्मको शिक्षालाई निशुल्क एवम् अनिवार्य र माध्यमिक तहको १० कक्षा सम्मको शिक्षालाई निशुल्क गरिनेछ ।
- विद्यालय जाने उमेर नाघेकाहरुका लागि अनौपचारिक शिक्षा कार्यक्रम मार्फत निरन्तर तथा जीवन पर्यन्त शिक्षामा सबैको पहुँच स्थापित गरिनेछ।
- कार्यसम्पादनमा उत्कृष्ट शिक्षकलाई पुरस्कृत गरिनेछ। कार्यसम्पादनमा सूचकहरु गाउँ शिक्षा समितिले निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्नेछ।

- विद्यालयको संस्थागत क्षमता विकासको लागि शैक्षिक अनुदान तथा तालिम आदिको व्यवस्था गरिनेछ। स्थानीय समुदाय तहको मौलिक (भाषा, संस्कृति, कला, साहित्य, संगीत आदि) ज्ञान सीप संरक्षण एवं प्रबर्द्धन गर्न सहयोग गरिनेछ।
- विद्यालय उमेरका सम्पूर्ण बालबालिकालाई विद्यालय ल्याऔं र पढाइमा लगाओ कार्यक्रमलाई थप प्रभावकारी बनाई सबै विद्यार्थीले कम्तिमा माध्यमिक तह पुरा गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ।
- सबै विद्यालयहरुमा कक्षा १ देखि ८ सम्म स्थानीय पाठ्यक्रम (व्यावसायिक सीपमुलक, स्थानीय भाषा, कला, संस्कृतिमा आधारित) निर्माण गरी लागू गरिनेछ।
- विद्यालय बाहिर रहेका सबै विद्यालय उमेर समूहका बालबालिकाहरुलाई विद्यालय ल्याउने रणनीति अबलम्बन गरिनेछ।
- विद्यार्थी संख्या, कक्षागत र विषयगतको आधारमा शिक्षक दरबन्दीको मिलान गरिनेछ। गाउँका सबै माध्यमिक विद्यालयहरुमा विद्युतीय हाजिरी मेसिन जडान गरी गाउँ तथा वडा कार्यालय बाट अनुगमन गरिनेछ।
- सबै विद्यालयमा विद्युतीय सूचना प्रविधि (इन्टरनेट, इमेल, बेभसाइड, गाउँ एप्स आदि) सञ्चालन गर्न सहयोग गरिनेछ।
- आर्थिक तथा सामाजिक रुपमा विपन्न, सीमान्तकृत समुदायका विद्यार्थीलाई माध्यमिक तहसम्मको शिक्षा अध्ययनको लागि छात्रवृत्ति कोष स्थापना गरी छात्रवृत्तिको व्यवस्था गरिनेछ।
- सामुदायिक विद्यालयहरुको शैक्षिक गुणस्तर वृद्धि गर्न आवश्यकतामा आधारित शिक्षकहरुका लागि तालिमको व्यवस्था गरिने छ।
- शिक्षासँग सम्बन्धित गैरसरकारी संस्था, कम्पनी, व्यक्तिगत कन्सल्टेन्सी फर्महरुको सेवालाई अनुगमन, मुल्यांकन र नियमन गरिनेछ।
- संस्थागत विद्यालयहरुका लागि शुल्क निर्धारण गर्ने, अनुगमन नियमन गरी प्रभावकारी गराईनेछ।
- गैर सरकारी संघसंस्थाहरुसँगको सहकार्यमा विद्यालय शिक्षाको गुणस्तर अभिवृद्धिका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिनेछ।
- सीमान्तकृत तथा गरिब बस्तीका कक्षा १-५ सम्मका बालबालिकाका लागि दिवा खाजाको व्यवस्था गरी विद्यार्थीको बिचैमा विद्यालय छोड्ने दरमा कमी ल्याईनेछ।
- विद्यालयहरुमा पहुँचयुक्त नवीनतम् सूचना प्रविधिमा आधारित अपाङ्ग मैत्री शिक्षण सिकाइ कार्यलाई व्यवस्थित गरिनेछ।

- गाउँ क्षेत्र भित्र भएका विभिन्न अपाङ्गता भएका वालवालिकाहरूको तथाकीय सूचना तयार गरी उनीहरूको आवश्यकतामा आधारित गुणस्तरीय शिक्षाको व्यवस्था गरिनेछ।
- पाँच वर्ष भित्रमा प्रत्येक वडामा कम्तिमा एउटा नमूना विद्यालय बनाउने कार्यको थालनी गरिनेछ। शिक्षा क्षेत्रमा निजी क्षेत्रको सहभागितालाई थप व्यवस्थित र नियमन गरिनेछ।
- बालबालिकाहरुको शारीरिक, मानसिक तथा बौद्धिक विकास अभिवृद्धिका लागि प्रत्येक विद्यालयलाई अतिरिक्त क्रियाकलाप तथा स्काउट सम्बन्धी क्रियाकलाप सञ्चालन गर्न लगाइनेछ।

५.२.५ कार्यक्रम तथा आयोजना

- शैक्षिक पूर्वाधार विकास कार्यक्रम।
- शिक्षा गुणस्तर अभिबृद्धि कार्यक्रम।
- विद्यार्थी भर्ना तथा निरन्तरता अभिबृद्धि कार्यक्रम|
- समावेशी शिक्षा प्रबर्द्धन कार्यक्रम (दृष्टिबिहिन तथा बहिराका लागि विशेष शिक्षा),
- विद्यालय व्यवस्थापन समिति र अभिभावक संघको क्षमता अभिबृद्धि कार्यक्रम (तालिम, अभिमुखीकरण, गोष्ठी),
- बालिकाका लागि महिनावारी शिक्षा कार्यक्रम (सबै विद्यालयमा विशेष कक्षाहरु सञ्चालन, तालिम)।

५.२.६ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा

- सवै विद्यालय भवनहरू बालमैत्री तथा अपांग मैत्री, तथा शौचालय मैत्रीका रूपमा निर्माण भई शिक्षाको अबसर सवैलाई प्राप्त भएको हुनेछ।
- सबै विद्यालयहरूमा लाईब्रेरी तथा डिजिटल पद्धतिको विकास भई गुणस्तरीय शिक्षाको सुनिश्चितता हुनेछ।
- सवै बर्ग, क्षेत्र र समुदायका विद्यालय उमेरका सम्पूर्ण वालवालिकाहरू विद्यालयमा भर्ना भई स्कुल तहसम्मको शिक्षा पुरा गर्नेछन, जसको परिणामस्वरूप कूल साक्षरतामा वृद्धि भएको हुनेछ।
- युवा तथा विद्यार्थीहरूका लागि खेलकुद तथा अतिरिक्त क्रियाकलाप सञ्चालन गराई ब्यक्तित्व विकासमा योगदान हुनेछ।

५.३ महिला, बालबालिका तथा लक्षित वर्ग

५.३.१ पृष्ठभूमि

जहाँ महिला सहभागिता त्यहाँ विकासमा परिपक्वता भने झैं महिला सहभागीताले पनि यस गाउँपालिकामा प्राथमिकता पाउन थालेको छ। यस गाउँपालिकामा वसोवास गर्ने परिवारका सदस्यहरू कुनै न कुनै संघसंस्थामा आबद्ध रहेको देखिन्छ। यस गाउँपालिका भित्र वसोवास गर्ने धेरै परिवारका महिलाहरू सहकारी संस्थामा आबद्ध छन। समाजको हित तथा दीगो विकासका लागि यस गाउँपालिकामा रहेका सामाजिक संघ संस्थाहरूले गाउँपालिका भित्र विभिन्न तह तथा क्षेत्रहरूबाट विभिन्न प्रकारका योगदानहरू पुर्याइरहेका छन। सामाजिक संघ संस्थाहरूमा वन उपभोक्ता समिति, युवा क्लव, वाल क्लव, महिला तथा आमा समूह, नागरिक मञ्च, सहकारी संस्था आदि पर्दछन। विकासको क्रमलाई नियाल्दा देशका अन्य ठाउहरू सरहने यहाँ पनि महिलाको अवस्थामा उल्लेखनीय सुधार आउन सकेको छैन। तथापि, अधिकांश वासिन्दा तथा शिक्षित परिवारले भने छोरा, छोरीलाई समान अवसर प्रदान गर्नु पर्ने कुरा विस्तारै महसुस गर्न थालेको पाइन्छ।

५.३.२ समस्या तथा चुनौती

महिला समूह तथा समितिहरूमा सबै महिला आबद्ध नभएको, विद्यालय बीचमा नै छोड्ने, बालमैत्री विद्यालय नभएको, महिलाहरूमा व्यवसायिक सीप तथा तालिम, नेतृत्वको अभाव तथा विशेष शिक्षा प्रणालीको अभाव रहेको देखिन्छ। महिला हिंसा, यौन दुर्व्यबहार, बहुविवाह, बाल विवाह जस्ता घटनाहरू समाजमा कायम नै रहे पनि उजुरी नहुने कारणले पर्याप्त तथ्याङ्क उपलब्ध हुन सकिरहेको छैन। छोरी जन्मिए विभिन्न सुविधा दिने कार्यक्रमहरू ल्याउन सकेका छैन, भने निणर्य प्रकृयामा सहभागिता र सेवामा समान पहुँचको कमि।

५.३.३ संभावना तथा अवसर

साक्षर तथा सामाजिक तथा आर्थिक रूपमा महिलाको उच्च स्थान हुनुका साथै सामाजिक समावेशीकरण र महिलाको हितका सम्बन्धमा कानूनी तथा नीतिगत व्यवस्था र स्थानीय स्तरमा भए गरेका अभ्यासहरूले केही सकारात्मक परिवर्तन भएका छन। महिला अधिकार र अवसरका सम्बन्धमा चेतनाको वृद्धि हुँदै गएको छ। वडास्तरमा महिला संजालहरू गठित र कृयाशील रहेका छन। गाउँपालिकास्तरमा महिला तथा बालबालिका शाखा स्थापना भईसकेको छ। महिला समूह आबद्ध रहेको, महिलाको राजनैतिक आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक आदि तहमा महिला सहभागिता बढ्दो रहेको, किशोर किशोरी शिक्षा तुलनात्मक रूपमा वृद्धि हुँदै गएको पाईन्छ।

५.३.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना

दीर्घकालीन सोच

पुरुष सरह महिला र बालबालिका तथा जेष्ठ नागरिकहरूको अवसर माथी समान अधिकार र पहुँच स्थापना गर्नका लागि यस क्षेत्रका अवसर र चुनौतीका आधारमा उल्लेखनीय उपलब्धिहरू हासिल गर्न देहायको दीर्घकालीन सोंच तय गरिएको छ।

विकासका लागि महिला, जेष्ठ नागरिक र बालबालिका !

यस दीर्घकालीन सोंच हासिल गर्नका लागि यस गाउँपालिकाले स्थानीयस्तरमा महिला, बालबालिका तथा जेष्ठ नागरिकहरूलाई सेवा प्रबाह र निर्णय प्रकृयामा समान सहभागिता गराउने उद्देश्य राखेको छ। उपयुक्त कार्यक्रम र आवश्यक बजेटको व्यवस्था गरी यस गाउँपालिका वासीको जनजीविकामा गुणात्मक सुधार आउनेछ भन्ने सर्वमान्य सहमति निर्माण भएको छ।

लक्ष्य

महिला, बालबालिका तथा जेष्ठ नागरिकहरूलाई उच्च सम्मान दिँदै समतामूलक समाजको निर्माणमा जोड दिने।

उद्देश्य

सशक्तीकरण मार्फत महिला, बालबालिका, जेष्ठ नागरिक, असहाय, एकल महिलाहरूको सामाजिक तथा आर्थिक अवस्थामा सुधार ल्याउने।

रणनीति

- बालमैत्री स्थानीय सरकारको लागि तोकिएका सूचकहरु पुरा भएका वडाहरुलाई वालमैत्री वडा घोषणा गरिने छ। बाल मैत्री घोषणा भएका वडामा आगामी आ.व. देखि थप बजेट ब्यवस्था गरिनेछ।
- वालवालिकाको सहभागितामा वालवालिका सम्बन्धी कार्यक्रहरु तर्जुमा गर्ने नीति लिइनेछ।
- वालविवाह, अनमेल विवाहलाई निरुत्साहित गर्न चेतनामूलक कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिनेछ।
- वालविवाह मुक्त गाउँपालिका बनाउन संघ र प्रदेश सरकारसँग समन्वय गरी विशेष अभियान सञ्चालन गरिनेछ।
- वालवालिकाहरुको समग्र विकासका लागि खेलकुद, मनोरञ्जन तथा सूचना प्रविधि सम्वन्धी कार्यक्रम तर्जुमा गरी लागू गरिनेछ।
- गाउँपालिकालाई महिलामैत्री गाउँपालिका बनाउन नीति निर्माणका हरेक तहमा कम्तिमा ३३% महिला प्रतिनिधित्वलाई सुनिश्चित गरिनेछ।

- गाउँस्तर र वडास्तरमा महिला सञ्जाल तथा समूह गठन गरी महिलाहरुलाई आर्थिक, सामाजिक, राजनीतिक रुपमा शसक्तीकरण गरिनेछ।
- लैंगिक महिला हिंसा मुक्त गाउँपालिका बनाउन बिभिन्न संस्थाहरुको सहयोगमा कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिनेछ।
- महिला नेतृत्व विकासमा जोड दिईनेछ।
- महिलाहरुलाई आर्थिक रुपमा आत्मनिर्भर बनाउन विभिन्न सीप तथा आयमूलक तालिमहरु सञ्चालन गरी महिलाहरुको आय आर्जन तथा रोजगारीमा वृद्धि गरिनेछ।
- बेचविखनमा परेर स्वदेश फर्किएका, वैदेशिक रोजगारीमा गई हिंसामा परेर स्वदेश फर्किएका, अलपत्रमा परेका महिलाहरुका लागि पुनर्स्थापना र सामाजिक पुनमीलनको व्यवस्था गरिनेछ।
- विपन्नताका कारण दैनिक जीविकोपार्जनमा कठिनाई भोगिरहेका विपन्न महिला तथा एकल महिलाहरुको समूह गठन गरी उनीहरुलाई सीप र प्रविधिको माध्यमबाट स्वरोजगार बनाई आर्य-आर्जनको अवसर सिर्जना गरी जीविकोर्पाजनमा सहयोग गरिनेछ।

५.३.५ कार्यक्रम तथा आयोजना

- सामाजिक सुरक्षा विशेष कार्यक्रम।
- सामाजिक सशक्तीकरण कार्यक्रम (समुहगत कार्य, सामाजिक सञ्जालको बिकास तथा सशक्तिकरण, बालक्लव, आमा समुहहरुको क्षमता बिकास आदि)।
- लक्षित समूह आर्थिक विकास कार्यक्रम।
- लक्षित वर्गको क्षमता विकास कार्यक्रम।

५.३.६ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा

- बालबालिका तथा जेष्ठ नागरिकको समग्र विकासका लागि नीतिगत अवस्थामा भएका सुधारहरू कार्यान्वयनमा आई सबै किसीमका बिभेदहरूको अन्त्य हुनेछन।
- महिला सशक्तीकरणद्वारा उनीहरूको सामाजिक तथा आर्थिक अवस्थामा सुधार ल्याई नीति निर्माण तहमा महिला सहभागितामा वृद्धि गर्ने।
- जेष्ठ नागरिक, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, असहाय, एबं एकल महिलाहरूले सामाजिक सुरक्षा प्रत्याभूति गरेका हुनेछन।

५.४ युवा तथा खेलकुद

५.४.१ पृष्ठभूमि

युवा वर्ग राज्यको स्रोत र परिवर्तनको वाहक शक्ति हो। युवाहरू आर्थिक, सामाजिक, राजनीतिक र सांस्कृतिक रूपान्तरणका अग्रदूत तथा परिवर्तनका संवाहक शक्ति हुन। साहस, सिर्जनशीलता, सिक्ने क्षमता एवं आत्मविश्वासका कारण यो वर्ग राष्ट्रको प्रमुख धरोहरको रूपमा रहेको हुन्छ जसलाई राष्ट्र निर्माणको प्रमुख स्रोत समेत मानिन्छ। यस गाउँपालिकामा २०—४९ वर्ष उमेर समूहको जनसंख्या कूल जनसंख्याको ४५.२१ प्रतिशत रहेको छ। गुणात्मक र सङ्ख्यात्मक दुवै दृष्टिले युवा वर्ग राष्ट्रको मेरूदण्ड भएकोले युवाहरूको सर्वाङ्गीण विकास गरी उनीहरूको क्षमतालाई विकासको मूलधारमा ल्याउनु जरुरी भएको छ। युवाहरूमा राष्ट्र, राष्ट्रियता र जनताप्रतिको बफादारी; युवाहरूका आधारभूत आवश्यकताहरूको परिपूर्ति समानता एवं समतामूलक वितरणको सिद्धान्त; वैयक्तिक स्वतन्त्रता, विश्वव्यापी मानवाधिकारको सिद्धान्त, लोकतान्त्रिक मूल्य मान्यता; जाति, भाषा र वातावरणीय सम्पदाको संरक्षण र संबर्धन तथा सह-अस्तित्व जस्ता आधारभूत मूल्य मान्यताहरूको प्रबर्धन हेतु युवाहरूलाई मुलप्रवाहीकरण गर्न जरूरी छ। यस तथ्यलाई अंगिकार गरी आफ्नै ठाउंमा केहि गर्न प्रयासरत गाउँपालिकाले केहि सृजनशील कामहरूको थालनी गरेकोछ। जसले गर्दा युवाहरूले समाजको राजनीतिक, आर्थिक, सामाजिक, शैक्षिक विकास निर्माण लगायत क्षेत्रमा नेतृत्वदायी भूमिका खेल्न सक्छन।

५.४.२ समस्या तथा चुनौती

स्थानीय तहको योजना तर्जुमा, अनुगमन कार्यान्वयन प्रकृयाकामा युवा सहभागिताको न्यूनता सार्वजनिक निर्णय प्रकृयामा स्थानीय हरूको न्यून सहभागिता;

- स्थानीय योजनाहरूमा युवा लक्षित कार्यक्रमहरू समावेश नहुनु।
- युवाहरू सामाजिक हानिकारक प्रचलन बिरुद्ध परिचालन हुन नसक्नु।
- गाउँपालिका स्तरीय युवा संजाल गठन नहुनु।
- युवानीति २०६६ स्थानीय स्तरमा कार्यान्वयन नहुनु।
- युवा लक्षित स्वरोजगार, सीपमूलक र आयमूलक तालिम कार्यक्रम संचालन नहुनु।
- युवा लक्षित प्राविधिक शिक्षामा कमि।
- युवाको बैकिङ तथा वित्तीय सेवामा पहुँच नहुनु वैदेशिक रोजगारमा जाने युवाहरूलाई सुरक्षित रोजगारी, सुरक्षा सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रमहरू संचालन नहुनु।
- गाउँपालिका स्तरीय युवा संजाल गठन नहुनु।
- युवाक्षमता विकास सम्बन्धी कार्यक्रम संचालन नहुनु।

५.४.३ संभावना तथा अवसर

- समुदायमा लैङ्गिक समताको वृद्धि।
- हरेक वर्ग, जात जाती, तथा उपेक्षित समुदायहरू बिच पारस्परिक सह अस्तित्व, मेलमिलाप तथा सामाजिक एकताको वातावरण।
- यस क्षेत्रमा खेलकुदमा प्रोत्साहनको कमि रहेको छ। पर्याप्त खेल प्रशिक्षकको व्यवस्था नभएको, खेलाडीको सम्मान गर्ने कार्य नगरिने प्रचलन र नियमित खेल आयोजना नहुने कारणले खेलकुदको विकासमा सकारात्मक प्रभाव परेको छैन।
- स्थानीयस्तरमा रोजगार हुनु भन्दा बाह्य रोजगारीमा आकर्षण बढी हुनु, स्वरोजगारका अवसरमा कमिका कारण युवा विदेश पलायन भइरहेका छन। युवा बेरोजगारीको समस्या यस क्षेत्रमा विद्यमान रहेको देखिन्छ।

५.४.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति

दीर्घकालीन साँच

यस गाउँपालिकामा युवा र युवा वर्गलाई खेलकुद र विकासमा समावेश गर्नकालागि विद्यमान अवसर र चुनौतीका आधारमा उल्लेखनीय उपलब्धिहरू हासिल गर्न देहायको दीर्घकालीन सोंच तय गरिएको छ।

नेतृत्वमा युवा !

नबिन सोंच र बिचारमा सहभागिता !!

यस दीर्घकालीन सोंच हासिल गर्नका लागि यस गाउँपालिकाले युवा वर्गको सबलिकरणका लागि युवा नेतृत्व विकासको उद्वेश्य राखेको छ। उपयुक्त कार्यक्रम र आवश्यक बजेटको व्यवस्था गरी गाउँवासीको जनजीविकामा गुणात्मक सुधार आउनेछ भन्ने सर्वमान्य सहमति निर्माण भएको छ।

लक्ष्य

युवा बर्गलाई खेलकुद र विकासमा समावेश गरी नेतृत्वका लागि सबलिकरण गरिनेछ।

उद्देश्य

गाउँका सवै निकायहरूमा युवाहरूलाई समावेश गरी आर्थिक सशक्तीकरण तथा सामाजिक जनचेतनाका माधयम द्वारा युवा वेरोजगारी न्यूनीकरण गर्ने। खेलकुदको विकासका लागि आवश्यक भौतिक संरचनाको निर्माण गरी खेल गतिविधिको व्यवसायी करण गर्ने।

रणनीति

- युवा स्वरोजगार सम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ। युवाहरुलाई स्थानीयस्तरमा रोजगारीका अवसर सृजना गर्न जोड दिइनेछ।

- गाउँस्तरीय खेलकुद विकास समितिबाट गाउँका विभिन्न विधाका खेलकुदका गतिविधिहरुलाई योजनाबद्ध तरिकाबाट सञ्चालन गरिनेछ।
- महिला तथा पुरुष भलिवल प्रतियोगिताहरु लगायत एथ्लेटिक्स सम्बन्धी खेलकुदहरु अन्तर विद्यालय सञ्चालन गरिनेछ। अध्यक्षकप प्रतियोगिता सञ्चालन गरिनेछ।
- वालवालिका तथा युवाहरुको शारीरीक तथा मानसिक विकासका लागि खेलकुदलाई जोड दिइनेछ।
- इनडोर गेमको प्रर्वद्धनको लागि मागको आधारमा कवर्डहल निर्माण गरिनेछ। ५ बर्ष भित्रमा “एक वडा एक खेल मैदान" निमार्ण पुरा गरिनेछ।
- युवा तथा खेलकुद गतिविधिलाई अगाडी वढाउन यस क्षेत्रमा क्रियाशील संघ, संस्था तथा क्लवहरुसंग सहकार्य गरिनेछ।
- बालबालिकाहरुको शारीरिक, मानसिक तथा बौद्धिक विकास अभिवृद्धिका लागि प्रत्येक विद्यालयलाई अतिरिक्त क्रियाकलाप, विद्यालय NCC Training तथा स्काउट सम्बन्धी क्रियाकलाप सञ्चालन गर्न लगाइनेछ।
- खेल क्षेत्र जनशक्ति उत्पादन गर्न खेल एकाडमी को बेवास्था गरिनेछ।
- युवा हरुलाई श्रम पर्तिको सम्मान अभिबिर्धि गर्न श्रममुलक कार्येक्रम तथा हरेक हप्ता २ घण्टा मेरोपलिकाको लागि श्रम मुलक अभियान संचालन गरिनेछ।
- बैदेशिक रोजगारीलाई मर्यादित, उच्च आयेमुलक र सुरक्षीत बनाउनको लागि, र उधेमसिल बनाउनि कार्येक्रम संचालन गरिनेछ।
- वैदेशिक रोजगारीबाट समस्यामा परी फर्केका व्यक्तिहरुको सामाजिक पुनःएकीकरण का कार्येक्रम गरिनेछ।
- रोजगार सिर्जना गर्दा स्थानीय स्रोत र साधनलाई उच्च प्राथमिकता दिई उद्यमशीलताको विकास गरिने छ।
- गाउँमा दर्ता भएका युवा खेलकुद क्लबहरुलाई प्रोत्साहन हुने खालका कार्यक्रम ल्याइने छ।
- विजेता खेलाडीहरुलाई हौसला प्रदान गर्न पुरस्कारको व्यवस्था गरिनेछ।
- प्राकृतिक जीवन शैली र स्वस्थ नागरिक अभियान का लागि खुल्ला व्याम सालको संचालन मा लाईनेछ, विहानको समय आफ्नो लागि दिउसो कमाउन र बेलुका रमाउन (पारिवारिक समय)।
- बेरोजगार श्रमशक्तिको तथ्याङ्क सङ्कलन, प्रशोधन र सूचना प्रणालीको स्थापना तथा स्वदेशी तथा विदेशी श्रमिकको लगत सङ्कलन तथा सूचना व्यवस्थापन गरिनेछ।

- यस गाउँपालिकाको रोजगार सेवा केन्द्रबाट गाउँ भित्रका संघ, प्रदेश र स्थानीय तहबाट सञ्चालनहुने कार्यक्रममा आवश्यक जनशक्तिहरुको विवरण संकलन गरि सरकारी तथा गैर सरकारी रोजगारदाता हरुले स्थानीय उपलब्ध जनशक्तिलाई प्राथमिकता दिनुपर्ने बेवास्थापन मिलाइनेछ।
- बेरोजगारी यूवाहरुलाई स्वारोजगार बनाउन विशेष कार्यक्रम बनाईनेछ।
- गाउँबाट सञ्चालन हुने सबै खाले विकास निर्माणका कामहरुमा अनिवार्य रुपमा स्थानीय जनशक्तिलाई समावेश गरी रोजगार सिर्जना गर्ने नीति अवलम्बन गरिनेछ।

५.४.५ कार्यक्रम तथा आयोजना

- युवा स्वरोजगार कार्यक्रम (क्षमता विकास तथा उद्यम बिकास सहयोग)।
- खेलकुद पूर्वाधार विकास कार्यक्रम।
- अन्तर-पालिका तथा जिल्लास्तरीय खेलकुद प्रतियोगिता संचालन।

५.४.६ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा

यूवाहरूले जीविकोपार्जनका लागि सीप विकास तालिम प्राप्त गरी स्वरोजगारी बनेका हुनेछन। खेलकुदको विकासका लागि खेलको व्यवसायीकरण भई खेलाडीको जीवनस्तर माथि उकास्दै आवश्यक भौतिक संरचना निर्माण गरी गाउँपालिका स्तरका खेल प्रतियोगिताहरू संचालन भएका हुनेछन।

परिच्छेद ६: पूर्वाधार क्षेत्र

हालसम्म यस गाउँपालिकाका सबै सडकहरूमा यातायातका साधन त चल्ने तर यी मोटरबाटाहरू केही छोडेर कच्ची र मोसमी प्रकृतिका मात्र छन। गाउँपालिकाका सबै ९ वटा वडाहरूमा बाटो ट्याक खोल्ने कार्य सम्पन्न गरिएको छ। बस्तीहरूलाई पालिका केन्द्र र वडा केन्द्रसम्म पुग्ने सडक निर्माण कार्यलाई उच्च प्राथमिकता दिईएको छ। सडक यातायातको कुरा गर्दा ट्र्याक खोलिएका यहाँका सबै सडकहरू नाली बिहिन र धुले सडक देखिन्छन।

बस्ती विकासको दृष्टिकोणबाट हेर्दा, यहाँ छरिएका बस्ती तथा घरहरू प्रशस्तै छन। प्राय बस्तीहरू नया ट्वाक खोलिएका सडक किनारामा गुचमुच्च अवस्थामा रहेका छन, जो अव्यवस्थित छन। बस्ती विकासको लागि यहाँ वेग्लै नीति तथा कार्यक्रम बनाउनु आवश्यक देखिन्छ। हाल बिना योजना बस्ती विस्तार भईरहेकाले पछि समस्या उत्पन्न हुने देखिन्छ।

यहाँ खानेपानी पूर्वाधारको विकास त भएको तथापि, गुणस्तरमा सुधार गर्न आवश्यक छ। हाल बजारीकरण बढदै जांदा फोहोरको परिमाण दिन प्रतिदिन बढदै गएको छ। तर त्यसको व्यस्थापनको कुनै पूर्वाधार तयार भएको छैन। उर्जाको हिसाबले सबै घरधुरीहरू उज्यालोको लागि प्रयोग गर्ने गरेका छन। संचारको कुरा गर्दा इन्टरनेटको कभरेज गाउँपालिका कार्यालय, वडा कार्यालय, र अन्य सर्व कार्यालयहरूमा पुगेको छ भने स्थानीय नागरिकहरूले समेत प्रयोग गरेको पाईन्छ। यस अवस्थामा भौतिक पूर्वाधार विकासको रणनीतिक लक्ष्य व्यवस्थित बस्ती, सटक, संचार र सफा उर्जाको पहुँचमा विस्तार गर्नु रहेको छ। हालसम्म एउटा पनि एकीकृत बस्ती विकास नभएको अवस्थामा विशेष गरी बजार केन्द्रहरूमा व्यवस्थित बस्ती विकास गरिनु आवश्यक देखिन्छ। सबै वडाहरुलाई सडक सन्जालबाट जोडिनेछ र सबै वडाहरूलाई १२ महिना चल्न सक्ने सडकले जोड्नु, खानेपानीको लागि थप आयोजनाको निर्माण तथा संचालित आयोजनाहरूलाई व्यवस्थित ढंगले संचालन गर्ने र विद्युत र संचारको थप विस्तार गर्ने प्रयास यहाँ रहेको पाईन्छ। यसका लागि गाउँपालिकाले निम्नानुसारको दीर्घकालीन सोच तय गरेको छ।

"सुरक्षित र प्रविधिमैत्री पूर्वाधार"

यस दीर्घकालीन सोचका आधारमा भौतिक पूर्वाधार विकास क्षेत्रको कार्यक्रम तथा बजेटको व्यवस्था तय गरेमा, गाउँपालिकावासीहरुको जनजीविकामा गुणात्मक सुधार आउनेछ भन्ने सर्वमान्य सहमति निर्माण भएको छ।

६.१ बस्ती, आवास, भवन तथा सार्वजनिक निर्माण

६.१.१ पृष्ठभूमि

यस गाउँपालिका अधिकाशं बस्ती हरू समथल भूभागमा अवस्थित छन्, जो बहुसंख्यक घरधुरीहरू औषतमा गरिवीको रेखा मुनिनै छन्। उनीहरू कम उब्जनी हुने स-साना टुक्रे जमिनमा परम्परागत निर्वाहमुखी कृषिमा निहित छन, बस्तीहरूमाथि डाँडामा छरिएका छन, जहाँ आधारभुत आवश्यकताका कुराहरू पुर्याउन कठिनाई छ। नया भित्र जयाभावि र बिना वातावरणीय अध्ययनका आधारमा निर्माण गरिएका सड़क वरिपरि बस्ती विस्तारका प्रवृत्ति बढ्दो देखिन्छ, जस्तै कालान्तरमा समस्या निमचाउने प्रशस्त संभावनाहरू छन। गरीब तथा विपन्न वर्गलाई नै विकास प्रयासको नेतृत्वदायी भूमिकामा राखेर एक्लिएको समुदायलाई विकासको मूलप्रवाहमा ल्याउन यस गाउँपालिकामा ठुलो चुनौती रहेको छ।

६.१.२ समस्या तथा चुनौती

प्राकृतिक मनोरम दृष्य, वातावरणीय तथा जैविक दृष्टिकोणले सन्तुलित भौगोलिक अवस्था भएपनि यहाँ जीवन यापनका लागि कठिनाई रहेको छ। पुरानो बस्ती हुनु, मापदण्ड अनुसारका भवन नहुनु पूर्वाधारको विकास नहुनु यहाँको बस्ती विकासका लागि प्रमुख चुनौतीहरू रहेका छन।

६.१.३ संभावना तथा अवसर

यस गाउँपालिकाका सबै सडक पूर्वाधार, विद्युत विकास, औद्योगिक क्षेत्र स्थापना, खुला स्थान पर्यटन क्षेत्रको मापदण्ड तयार गरी व्यवस्थित शहरी विकासको सम्भावना रहेको देखिन्छ। गाउँपालिकाभित्र खुला जमिन सार्वजनिक पाटी पौवा तथा पीतलाहरु, सामुदायिक भवन, खेल मैदान रहेका छन भने एउटा प्रमुख बजार पनि मा रहेका छन।

६.१.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य तथा रणनीति

दीर्घकालीन साँच

यस गाउँपालिकामा भवन तथा बस्ती विकासकालागि विद्यमान अवसर र चुनौतीका आधारमा उल्लेखनीय उपलब्धिहरू हासिल गर्न देहायको दीर्घकालीन सोच गरिएको छ।

व्यवस्थित भवन निर्माणमा सामाजिक चेतना !

यस दीर्घकालीन सोच हासिल गर्नका लागि यस गाउँपालिकाले समुदायको संगलग्नता वृद्धि गर्ने उद्देश्य राखेको छ। उपयुक्त सोचलाई सफल पार्न कार्यक्रम र आवश्यक बजेटको व्यवस्था गरेमा यस गाउँपालिकावासीको जनजीविकामा गुणात्मक सुधार आउने भन्ने सर्वमान्य सहमति निर्माण भएको छ।

लक्ष्य

व्यवस्थित बस्ती भवन निर्माणमा समुदायको संलग्नतामा वृद्धि गरी दीगो बस्ती विकासको अवधारणालाई गरिने।

उद्देश्य

सार्वजनिक पूर्वाधार निर्माण व्यवस्थाको सहकार्यमा निर्माण गरी प्रभावकारी लागु गर्ने।

रणनीति

- गाउँ भित्रको प्रमुख बजारहरुमा स्वच्छ सफा, सुन्दर बजार विशेष कार्यक्रम ल्याइनेछ।
- सबैका लागि सुरक्षित र सुलभ आवास लक्ष्य हासिल गर्न सुरक्षित र सुलभ आवास निर्माणलाई प्रोत्साहन गरिनेछ।
- नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार र दातृसंस्थाको सहयोगमा तीन वर्ष भित्रमा स्वास्थ्य चौकीहरुको नयाँ निर्माण तथा पुनः निर्माण सवलीकरण तथा मर्मत सम्भार गरिनेछ।
- एकीकृत वस्ती विकासलाई प्रोत्साहन दिने नीति लिईनेछ। सो स्थानमा सडक, खानेपानी, विद्युतको क्षेत्रमा प्राथमिकता दिई पूर्वाधार विकास गरिनेछ। छरिएको बसोवासलाई व्यवस्थित गर्न पूर्वाधारसहितको नमुना एकीकृत बस्ती विकासको कार्य अगाडि बढाइनेछ।
- सबैका लागि सुरक्षित र सुलभ आवास लक्ष्य हासिल गर्न सुरक्षित र सुलभ आवास निर्माणलाई प्रोत्साहन गरिनेछ।
- सार्वजनिक र निजी भवन निर्माण गर्दा राष्ट्रिय भवन संहिताको कार्यान्वयनमा जोड दिइनेछ।
- सुरक्षित आवास एवं भवन निर्माणका लागि सिकर्मी तथा डकर्मी तालिमका साथै जनचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।
- अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू, जेष्ठ नागरिक, सड़क बालबालिका लगायत जोखिममा रहेका व्यक्तिहरूका लागि विशेष सामाजिक आवासको विकास गरिनेछ।
- बस्ती तथा आवासलाई व्यवस्थित गर्न एकीकृत भूउपयोग योजना तयार गरी कार्यान्वयन गरिनेछ।
- स्थानीय प्रविधि र उपलब्ध निर्माण (स्थानीय सम्पदा, स्थानीय निर्माण सामग्री र स्थानीय भवन प्रविधिहरू प्रवर्द्धन गर्ने) सामग्रीहरूको प्रयोगलाई प्राथमिकता दिई प्रचलित भवन डिजाइन र प्रविधिको लागि आवश्यक मापदण्डको विकास गरिनेछ।
- समुदायको क्षमता अभिवृद्धि गरी भूकम्प लगायतका प्रकोपबाट हुने जीउधनको नोक्सानी तथा जोखिम न्यूनीकरण गर्न तालिम कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।
- गाउँपालिकाभित्रका सबै निजी तथा सार्वजनिक घरहरुको नम्बरिङ प्रणाली सुरु गरिनेछ।
- नक्सापास प्रणाली लाई प्रभावकारी र डिजिटल बनाउन आवश्यक पहल गरिनेछ।
- निर्माण हुने भौतिक संरचनाहरुला लैगिकमैत्री, वालमैत्री तथा अपागमैत्री निर्माण गरिनेछ।

- विभिन्न समुदायहरुमा अवस्थित सार्वजनिक सेवाका भवनहरुको जोखिम विश्लेषणका साथ क्षमता अभिवृद्धि गर्दै विपद व्यवस्थापन तथा पुर्वतयारीका लागि विकास गरिने नीति लिईने छ।
- सुरक्षित भवन निर्माणका आचार संहिता तथा न्यूनतम मापदण्डहरु कार्यन्वयन गरिने छ।
- प्रकोपको जोखिममा रहेका बस्ति, भौतिक संरचना आदिलाई हटाइने, या अन्यत्र स्थानान्तरण गरिने छ।

६.१.५ कार्यक्रम तथा आयोजना

- भूउपयोग नीति तर्जुमा।
- सार्वजनिक पूर्वाधार विकास कार्यक्रम।
- आवास तथा बस्ती सुरक्षा कार्यक्रम।
- भवन आवास निर्माण मापदण्ड (Building Code) कार्यान्वन।
- एकीकृत बस्ती विकास कार्यक्रम।
- सुरक्षित आवास निर्माणका लागि क्षमता विकास कार्यक्रम।

६.१.६ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा

- भवन तथा आवास निर्माणका क्षेत्रमा प्रयोग हुन सक्ने किफायती, सुरक्षित र वातावरणमैत्री निर्माण सामग्री र नवीनतम प्रविधिको प्रयोग भई सुरक्षित बस्ती विकास हुनेछन। सार्वजनिक पूर्वाधार निर्माण र व्यवस्थापन सम्बन्धी नीतिहरू सरोकारवालाहरूको सहकार्यमा निर्माण भई प्रभावकारी ढंगमा लागू भएको हुनेछ।

६.२ सडक, पुल तथा यातायात

६.२.१ पृष्ठभूमि

यस गाउँपालिका भित्र सडकको अवस्था हेर्दा सबै वडाहरूमा सडक पुगेको छ, तथापि सडकको स्तर वृद्धि गर्न भने आवश्यक छ। हाल सम्म ८ वटा वडाहरूमा पिच सडक पुगेको छ। करिव ९० प्रतिशत जनसंख्याको सडक यातायतमा पहुँच रहेको छ।

६.२.२ समस्या तथा चुनौती

सबै वडाहरूमा १२ महिना नै सवारी सञ्चालनमा आउने भएतापनि, अहिले को बाटो लाई सुधार गर्नु पर्ने चुनौती छ।

६.२.३ संभावना तथा अवसर

यस गाउँपालिका हालसम्म जम्मा ८ वटा वडाहरू कालोपत्रे सडकले छोएका छन। भखरै प्रदेश राजधानी हुनाले अब आउनि दिनहरुम यहाँको बाटो अजै राम्रो हुने देखिन्छ।

६.२.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, तथा रणनीति

दीर्घकालीन साँच

यस गाउँपालिकामा सडक तथा यातायातको विकास गर्नकालागि विद्यमान अवसर र चुनौतीका आधारमा उल्लेखनीय उपलब्धिहरू हासिल गर्न देहायको दीर्घकालीन सोच तय गरिएको छ।

विकासको मेरुदण्ड सडक पुर्वाधार र यातायात !

सडक तथा यातायात क्षेत्रको विकासकालागि सडक यातायातको स्तरोन्नति गरी आवागमनमा सहजता ल्याउनका लागि यस गाउँपालिकाले उपरोक्त दीर्घकालीन सोच तय गरेकोछ। उपयुक्त सोचलाई सफल पार्न कार्यक्रम र आवश्यक बजेटको व्यवस्था गरेमा यस गाउँपालिकावासीको जनजीविकामा गुणात्मक सुधार आउनेछ भन्ने सर्वमान्य सहमति निर्माण भएको छ।

लक्ष्य

सडक यातायातको स्तरोन्नति गरी सबै टोल बस्तीमा आवागमनलाई सहज र सुविधामुलक बनाईनेछ।

उद्देश्य

सडक यातायातको स्तरोन्नति गरी आवागमनमा सहजता ल्याउनुका साथै स्थानीय उत्पादनलाई बजार सम्म पुर्याउने।

रणनीति

- गाउँ तथा वडास्तरीय सडकहरूको गाउँस्तरीय सडक गुरुयोजनामा पर्ने सडकहरुको DPR गरी आयोजना बैंक तयार गरिनेछ।
- गाउँपालिकाभित्र सञ्चालित उद्योग, कलकारखाना वाट प्रभावित सडकको स्तरोन्नतीमा प्राथमिकता दिईनेछ।
- बजेट विनियोजन गर्दा सडक मापदण्ड पुगेको वा पुर्याउनका लागि बजेट विनियोजन गरिनेछ।
- गाउँपालिकाले नया ट्र्याक खोल्ने अभियानलाई सिमित गरी सडक सारोन्नती जस्ते सहकको नाला बनाओ, पोलिग ग्राभेलिङ, टेवा पर्खाल, कालोपत्रे, वायो इन्जिनियरिङलाई प्राथमिकता दिइनेछ।
- सडक तथा पुलको निर्माण तथा मर्मतसम्भारमा सामाजिक एवम् वातावरणीय पक्षको नकारात्मक असर न्यूनीकरणको लागि आवश्यक उपायहरूको अवलम्बन गरिनेछ।

- सडकको नया ट्याक खोल्दा सहरी विकास को अबधारण लिइनेछ जसमा नाली, पैदल देखि खुल्ला क्षेत्र समिटिनु पर्नेछ, तथा बायोइन्जिनियरिङको व्यवस्था मिलाईनेछ।
- गाउँभित्र रहेका सडकलाई सुचीकृत गरिने नीति अवलम्बन गरिनेछ।
- गाउँ क्षेत्रभित्र आवश्यक पर्ने पक्की पुलहरुको सम्भाव्यता अध्ययन गरी केन्द्रीय, प्रदेश सरकार र दातृ संस्थाहरुको सहयोगमा निर्माण गर्न पहल गरिनेछ।
- सडक, पुल, तथा अन्य सहायक सडकहरु निर्माण गर्दा विपद् उत्थानशिल विधि आत्मसाथ गर्ने नीति लागु गरिनेछ।
- पूर्वाधार निर्माणका काममा उपभोक्ता समितिवाट काम गर्दा कम्तीमा १० प्रतिशत रकम लागत कायम गरी कर्मश साझेदारी बजेट बढाउने नीति लिइनेछ।
- गाउँपालिका भित्रका सडक मापदण्ड भित्र परेका बाटोहरूको लगतकट्टा गर्ने अभियान संचालन गरिन्छ। लगतकट्टा गर्नको लागि वडा कार्यालयबाट आवश्यक सहजीकरण गरिने छ।
- गाउँभित्रका सडकहरुलाई १२ महिना संचालन हुने गरी बनाईनेछ।
- EI A / I EE तथा विपद जोखिम विश्लेषण गरि सडक निर्माणको कार्य गर्न बिशेष नीति अवलम्बन गरिने छ।

६.२.५ कार्यक्रम तथा आयोजना

- सडक पूर्वाधार विकास कार्यक्रम, सडक सुरक्षा विशेष कार्यक्रम।
- गाउँपालिकास्तरीय सडक गुरुयोजना तर्जुमा।
- सडक मर्मत तथा सुधार कार्यक्रम।

६.२.६ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा

- सबै वार्ड र बस्तीहरूमा सडक, यातायात र अन्य सार्वजनिक पूर्वाधारको विकास र विस्तार भएको हुनेछ।
- सडक यातायात र आवश्यक सार्वजनिक पूर्वाधार निर्माण र व्यवस्थापन सम्बन्धी नीतिहरूको सरोकारवालाहरूको सहकार्यमा कार्यान्वयन गरी दीगो पुर्बाधारको विकास भएको हुनेछ।

६.३ खानेपानी तथा सरसफाइ

६.३.१ पृष्ठभूमि

राप्ती गाउँपालिकामा रहेका ११,८२६ घरपरिवारहरू मध्ये, सामान्यतया धेरैजसो घरपरिवारले धारा/पाइपको पानी पिउने गर्दछन। अन्य श्रोत प्रयोग गर्नेको संख्या नगन्य रहेको छ। धेरैजसो

परिवारमा पानीको श्रोतसम्मको सुगमता राम्रो भएता पनि गाउँपालिकाको केही भागमा पिउने पानीको समस्या रहेको कुरा तथ्याङ्कले देखाउँछ।

६.३.२ समस्या तथा चुनौती

- निर्माण भएका खानेपानी योजनाहरू दीगो नहुनु।
- मर्मत सम्भार कोष नियमित संकलन नहुनु।
- निर्माण भएका योजनाहरू कार्यान्वयनमा नआएको।
- खानेपानी व्यवस्थापन नभएर शौचालय प्रयोगमा नआएको र पुर्ण सरसफाईमा बाधा पुगेको।
- बालमैत्री तथा अपाङ्गमैत्री योजना निर्माण नहुनु।
- खानेपानीको मूल दर्ता नहुनु।
- खानेपानी योजनाहरू प्रयाप्त रूपमा नहुनु।
- सार्वजनिक स्थलहरूमा फोहोर व्यवस्थापन नहुनु।

६.३.३ संभावना तथा अवसर

- खानेपानीमा विनियोजन हुने बजेट वार्षिक रूपमा वृद्धि।
- उपभोक्ता समितिको व्यापारिक कार्ययोजना र सक्षम समिति।
- साना खानेपानी योजनाहरूको संचालन।
- स्थानीय स्तरको नेतृत्व तथा लगानी विकास।
- खानेपानी उपभोक्ता समितिहरूको क्षमता, संस्थागत विकास तथा परिचालन।
- आधारभूत सर्तहरू सहित मर्मत सम्भारमा अनुदान दिने प्रणालीको विकास, पानीको सम्भावित श्रोतहरूको पहिचान तथा संरक्षण भएको।
- विद्यालयहरूमा लैगिंक तथा बालमैत्री शौचालयहरूको निर्माण प्रक्रियाको सुरूवात।
- खुल्ला दिसा मुक्त क्षेत्रतर्फ उन्मुख।
- बजार तथा ग्रामीण क्षेत्रहरूमा सार्वजनिक शौचालयहरूको संचालन।

६.३.४ उपक्षेत्रगत दीर्घकालीन सोंच, लक्ष्य, उद्देश्य तथा रणनीति,

दीर्घकालीन सोंच

खानेपानी तथा सरसफाई क्षेत्रका विद्यमान अवस्था, अवसर र चुनौतीका आधारमा विश्लेषण गर्दा यस गाउँपालिकामा देहायको दीर्घकालीन सोंच तय गरिएको छ।

खानेपानी तथा सरसफाईमा समुदायको सहभागिता !

यस दीर्घकालीन सोचको उपलब्धि हासिल गर्न गाउँपालिकाले समुदायलाई गुणस्तरिय, प्रभावकारी र सहज रूपमा खानेपानीको उपलब्धता गराउने र सरसफाईमा जोड दिने नीति बनाएको छ। यसका लागि उपयुक्त कार्यक्रम र आवश्यक बजेटको व्यवस्था गरी यस गाउँपालिकावासीको जनजीविकामा गुणात्मक सुधार आउनेछ भन्ने सर्वमान्य सहमति निर्माण भएको छ।

लक्ष्य

सबै नागरिकलाई सक्षम, र स्वस्थ बनाई उत्पादनसिल जनशक्तिको उत्पादन गर्ने।

उद्देश्य

समुदायको स्वास्थ्य अवस्थामा सुधार ल्याउन खानेपानी तथा सरसफाईको सस्थागत विकासमा सुधार ल्याउने।

रणनीति

- गाउँपालिका क्षेत्र भित्रको अत्यावश्यक स्थान तथा वडालाई ठूला तथा मझौलास्तरका खानेपानी योजनाहरु संचालन गर्न संघीय सरकार तथा प्रदेश सरकार र दातृ संस्थालाई अनुरोध गरी खानेपानी योजनाहरुको संचालन गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।
- खानेपानी उपभोक्ता समिति गठन, नियमन, प्रबर्द्धन तथा क्षमता विकास गरी खानेपानी तथा सरसफाइलाई दीगो विकास गरिनेछ।
- गाउँपालिका क्षेत्रभित्र खानेपानी तथा सरसफाई क्षेत्रमा कार्यरत विभिन्न सरकारी तथा गैर सरकारी संघ संस्थाहरुबीच आवश्यक समन्वय गरी योजना तथा कार्यक्रम संचालन गरिनेछ।
- खानेपानी तथा सरसफाइ संरचना निर्माण गर्दा अन्य विकास संरचनालाइ असर नपर्ने गरी समन्वयमा मात्र गरिनेछ।
- शहरी तथा शहर उन्मुख क्षेत्रमा ढल तथा फोहरमैला व्यवस्थापनको कार्यलाई प्राथमिकताका साथ अगाडी बढाइनेछ। स्थानीय स्तरमा स्रोतमै वर्गीकरण छुटयाउन तालिम, सरसफाई व्यवस्थापन तथा फोहोर मैला केन्द्र संचालनमा लाईनेछ।
- खानेपानीको श्रोत न्यून भएको स्थानहरुमा लिफ्ट खानेपानी आयोजना संचालन गरीनेछ।
- गाउँपालिका अध्यक्षको अध्यक्षतामा पालिका स्तरीय खानेपानी तथा सरसफाई समिति र वडा अध्यक्षको अध्यक्षतामा वडास्तरीय खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता समन्वयक समिति गठन गरिनेछ।
- सार्बजनिक स्थान र सरकारी कार्यालय, विद्यालयरूमा सफा शौचालय कार्यक्रम लागू गरिनेछ।

- गाउँपालिका भित्रका सबै घरघुरीमा अनिवार्य शौचालय निर्माण पूर्ण सरसफाई अभियान गर्न लगाई गाउँलाई खुला दिसामुक्त नगरको सुनिश्चित गरिनेछ।

६.३.५ कार्यक्रम तथा आयोजना

- स्वच्छ खानेपानी पूर्वाधार विकास कार्यक्रम।
- सुख्खा क्षेत्रमा पानीको पुनः प्रयोग प्रोत्साहन कार्यक्रम।
- सरसफाई पूर्वाधार विकास कार्यक्रम, सरसफाई चेतना अभिबृद्धि कार्यक्रम।
- खानेपानीको बैकल्पिक श्रोत व्यवस्थापन कार्यक्रम।
- विद्यालयमा खानेपानी तथा सरसफाई कार्यक्रम।
- सुधारिएको चुलो प्रबर्धन कार्यक्रम।

६.३.६ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा

- खानेपानी तथा सरसफाईको संस्थागत विकास भई समुदायको स्वास्थ्य र वातावरणीय अवस्थामा सुधार आएको हुनेछ।
- खानेपानी तथा सरसफाईका आधारभुत सर्तहरू पुरा गर्न शौचालय निर्माण तथा ढल निकासको व्यवस्था गरी बातावरण प्रदूषण कम भई जनताले सुबिधा प्राप्त गर्नेछन।

६.४ विद्युत्, जलश्रोत तथा वैकल्पिक ऊर्जा

६.४.१ पृष्ठभूमि

राप्ती गाउँपालिकामा करिब शत प्रतिशत घरधुरीलाई राष्ट्रिय प्रशारणको विद्युतीकरण मार्फत जोडिएकोछ। बत्ती प्रयोगको आधारमा यस गाउँपालिकाको घरपरिवारको विवरण हेर्दा बिजुली प्रयोग गरेको धेरै देखिन्छ। इन्धनको रूपमा दाउरा प्रयोग गर्ने घरपरिवार धेरै छन।

६.४.२ समस्या तथा चुनौती

गाउँपालिका भित्र अद्यापि विद्युतको गुणस्तरमा समस्या रहेकोछ, सार्वजनिक संरचना एवं भवनहरूमा समेत गुणस्तरीय विद्युत सेवा उपलब्ध हुन नसकेको, कतिपय सीमान्तकृत वर्गहरुकोमा विद्युतको उपयोगमा पहुँच पुग्न नसकेको, बैकल्पिक उर्जा एवं सुधारिएको चुलोको प्रयोगमा व्यापकता ल्याउन नसकिएको देखिन्छ।

६.४.३ संभावना तथा अवसर

सबै जसो बडाहरूमा घरधुरीलाई राष्ट्रिय प्रशारणको विद्युतीकरण मार्फत जोडिएको छ।

६.४.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य तथा रणनीति

दीर्घकालीन साँच

यस गाउँपालिकामा विद्युतमा सबै घरधुरीको पहुँच पुर्याउनकालागि विद्यमान अवसर र चुनौतीका आधारमा उल्लेखनीय उपलब्धिहरू हासिल गर्न देहायको दीर्घकालीन सोच तय गरिएको छ ।

"विद्युत सुविधामा सबैको पहुँच"

हाल यो गाउँपालिका राष्ट्रिय ग्रीड लाईनमा जोडिएको अवस्थामा सबै गाउँवासीहरूको विद्युत सुविधामा प्रभावकारिता बढाउन र उत्पादनमुखि बनाउन यस गाउँपालिकाले उपरोक्त दीर्घकालीन सोच राखेको छ। उपयुक्त सोचलाई सफल पार्न कार्यक्रम आवश्यक बजेटको व्यवस्था गरेमा यस गाउँवासीको जनजीविकामा गुणात्मक सुधार आउनेछ भन्ने सर्वमान्य सहमति निर्माण भएको छ।

लक्ष्य

विद्युत सुविधामा सबै बस्ती सबै टोलको पहुँच पुर्याई स्थानीय उत्पादनलाई बजारसँग जोडिनेछ ।

उद्देश्य

विद्युत सेवामा गाउँपालिकावासीको पहुँच र उपयोगमा वृद्धि गर्दै जीवनस्तरमा सुधार ल्याउने।

रणनीति

- वैकल्पिक ऊर्जा विकास सम्बन्धी स्थानीय नीति, कानुन, मापदण्ड, योजना कार्यान्वयन, अनुगमन तथा नियमन गरिनेछ।
- वैकल्पिक ऊर्जा सम्बन्धी प्रविधि विकास र हस्तान्तरण क्षमता अभिवृद्धि प्रार्द्धन गरिनेछ।
- गाउँपालिकाभित्रका शहरी क्षेत्रहरु र मुख्य सड़क तथा चोकमा सोलार सडक पनि गरिनेछ।
- लोडसेडिङ मुक्त हुदा पनि नियमित आपूर्ति हुन नसकेको अवस्थालाई ध्यानमा राखी गाउँपालिकामा सबस्टेशन निर्माणा गर्न पहल गरिने।
- २ वर्षमा बिजुलीको, काठको पोलहरुलाई फलाम/ सिमेन्ट को पोल पूर्णागाउँ मुक्त घोषणा गरिनेछ।
- गाउँपालिका भित्र देखिएका विद्युत सम्बन्धी सम्पूर्ण समस्याको २ वर्षभित्र दिर्घकालीन रुपमा समधान गरिने कार्यक्रम बनाईन ट्रान्सफर, थ्री फेज लाइन विस्तार गरिनेछ।
- वैकल्पिक ऊर्जाका माध्यमबाट स्थानीय सामाजिक अवस्थामा सुधार तथा वातावरणीय दीगोपनामा सहयोग पुग्ने खालका एकीकृत कार्यक्रमलाई प्राथमिकता दिइनेछ।
- लक्षित र विपन्न वर्गबाट गरिने प्रयासलाई प्राथमिकता दिने नीति अवलम्बन गरिने।

- स्थानीय विद्युत वितरण प्रणाली र सेवाको व्यवस्थापन, क्षमता अभिवृद्धि, सञ्चालन अनुगमन र नियमन गरिनेछ।

६.४.५ कार्यक्रम तथा आयोजना

- विद्युत विस्तार कार्यक्रम।
- विद्युत जडान कार्यमा विपन्न पिछडिएका वर्ग सहयोग कार्यक्रम।
- संचालित आयोजना मर्मत सम्भार तथा संचालन व्यवस्थापन कार्यक्रम।
- सार्वजनिक क्षेत्र तथा पूर्वाधारमा विद्युत तथा बैकल्पिक उर्जा व्यवस्थापन कार्यक्रम।
- वैकल्पिक उर्जा प्रवर्द्धन कार्यक्रम।

६.४.६ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा

- विद्यूतको सहज आपूर्ति भई जनताको दैनिक जीवनयापन र व्यवसायमा सुधार आएको हुनेछ।

६.५ सूचना, सञ्चार तथा प्रविधि

६.५.१ पृष्ठभूमि

यस गाउँपालिकामा नेपाल टेलिकम र एनसेल मार्फत ल्याण्डलाईन र मोबाइल सेवा उपलब्ध रहेको छ। त्यस्तै, टेलिभजन् रेडियो, अनलाईन खबरमा समेत नागरिकको पहुंच रहेको छ। यस गाउँपालिकामा स्थानीय एफएम रेडियो सेवाको स्थापना नभएपनि छिमेकि जिल्ला र स्थानीय तहहरूबाट संचालित एफएम रेडियो सेवाको सुविधा लिएको पाईन्छ।

६.५.२ समस्या तथा चुनौती

संचारको अत्यधिक महत्व भएतापनि लगानिको अभावका कारण यसबाट फाईदा लिन सकेको छैन। ल्याण्ड लाईन फोनको पहुँच सबै वडाको सबै ठाउँमा पुग्न सकेको छैन। अप्टिकल फाइबर सञ्चालनमा नहुँदा टावर बेसमा उपलब्ध गराइएको सेवाको गुणस्तरीयता कम छ।

६.५.३ संभावना तथा अवसर

मोबाइल फोन, इन्टरनेट, टेलिभजन रेडियो, अनलाईन खबरमा समेत नागरिकको पहुंच रहेको छ । यस गाउँपालिकामा स्थानीय एफएम रेडियो सेवाको स्थापना नभएपनि छिमेकि जिल्ला र स्थानीय तहरुबाट संचालित एफएम रेडियो सेवाको सुविधा लिएको पाईन्छ।

६.५.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य तथा रणनीति

<u>दीर्घकालीन सोच</u>

यस गाउँपालिकामा संचारको विकास गर्नकालागि विद्यमान अवसर र चुनौतीका आधारमा उल्लेखनीय उपलब्धिहरू हासिल गर्न देहायको दीर्घकालीन सोंच तय गरिएको छ ।

सूचना, संचार तथा प्रविधिको प्रभावकारी प्रयोग !

यस गाउँपालिकाले संचार र प्रबिधिको प्रयोग मार्फत स्थानीय उत्पादनलाई बजारसँग जोडने रणनीति लिएकोछ। उपयुक्त सोंचलाई सफल पार्न कार्यक्रम र आवश्यक बजेटको व्यवस्था गरेमा गाउँवासीको जनजीविकामा गुणात्मक सुधार आउनेछ भन्ने सर्वमान्य सहमति निर्माण भएको छ।

लक्ष्य

सूचना, संचार तथा प्रविधिको प्रयोग मार्फत स्थानीय उत्पादनलाई बजारसँग जोडिनेछ।

उद्देश्य

सूचना तथा संचारमा गाउँपालिकावासीको पहुँच र उपयोगमा वृद्धि भई जीवनस्तरमा सुधार ल्याउने।

रणनीति

- प्रविधिहरूको अधिकतम उपयोग गर्दै सूचना तथा सञ्चार सेवामार्फत सामाजिक, सांस्कृतिक विकास तथा आर्थिक समृद्धिमा टेवा पुर्याइनेछ।
- गाउँको सवै क्षेत्रमा ४ वर्ष भित्रमा तीव्र गतिको इन्टरनेट, टेलिफोन सेवाको विस्तारको लागि पहल तथा समन्वय गरिनेछ।
- गाउँपालिका भित्रका विद्युतीय तथा छापा, पत्रपत्रिका संचार रेडियो, एफ एम तथा संचार जगतको क्षमता विकास तथा प्रबर्द्धन गर्न कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।
- बजार क्षेत्रमा स्थानीय समुदाय, संघ, संस्था, क्लवको लागत साझेदारीमा फ्रि वाईफाईको व्यवस्था गरी संचालन गरिनेछ छ। बजार क्षेत्रभित्र संवेदनशिल स्थानहरु पहिचान गरी स्थानीय प्रहरी प्रशासनसंग समन्वयमा क्यामेरा जडान गरी संचालनमा ल्याइनेछ।
- गाउँ आपतकालिन संचालन केन्द्रमा सबै सूचना तथा तथ्यांक उपलब्ध हुने व्यवस्था मिलाइनेछ।

६.५.५ कार्यक्रम तथा आयोजना

- संचार प्रविधि तथा पूर्वाधार विकास कार्यक्रम।
- सडक सूचना तथा पर्यटकको लागि सडक सञ्जाल (GIS) नक्शा तयारी तथा छपाई।
- सार्वजनिक सुरक्षाको लागि थप सिसि क्यामेरा जडान कार्यक्रम।
- गाउँपालिका भित्र विपद् सूचना केन्द्र स्थापना तथा सञ्चालन।
- सूचना तथा संचार प्रविधिमा आधारित सेवा प्रबर्द्धन कार्यक्रम।
- गाउँका सवै वडामा पूर्वसूचना प्रणलीको सहज पहुँचको लागि सार्वजनिक इन्नेट सेवा विस्तार।

६.५.६ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा

- सूचना तथा संचार प्रविधिमा गाउँपालिकावासीको पहुँच र उपयोगमा वृद्धि भई व्यवसायका अन्य आयाम जोडीई जनताको जीवनस्तरमा सुधार आउनेछ।

परिच्छेद ७: वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन क्षेत्र

देउखुरी उपत्यका, चुरे क्षेत्रमा विभिन्न खोंच तथा बेंसीको क्षेत्रमा विभिन्न जातका बोट बिरुवाहरू, जडिबुटी, गैरकाष्ठ वन पैदावार, चराचुरूङ्गी, स्तनधारी तथा सरिसृप जीव लगायत अन्य जलचर थलचर प्राणीका साथै वस्पतिले पनि आश्र पाएका छन। यहाँ साल, जामुन, खयर, सिसौ लगायतको वनक्षेत्रहरू रहेका छन। यहाँका बासिन्दाको आर्थिक अवस्थामा योगदान पुर्याउने उद्देश्य राखी सामुदायिक वनहरू संचालनमा छन। तथापि, यसबाट दैनिक आवश्यकता भन्दा व्यवसायतर्फ हालसम्म खासै योगदान पुग्न सकेको छैन। यसका अलावा बिना योजना निर्माण गरिएका र ट्र्याक खोलिएका सडकका कारण बिशेषगरी बर्षा याममा जलमग्न हुने, निकाश नहुने, पहिरोको कारण (वार्ड ९) धनजनको क्षति हुने गरेको छ। वन तथा जैविक विविधताको संरक्षण, सम्बर्धन र वातावरणीय सुधार गर्ने र स्थानीय मानिसहरूलाई वनबाट प्राप्त हुने आर्थिक लाभ बढाउन र बिपद प्रतिकार्यमा समुदायमा सचेतनता र संलग्नता बढाउन यस योजनाको रणनीतिक लक्ष्य रहेको छ। यसका लागि गाउँपालिकाले निम्नानुसारको दीर्घकालीन सोच तय गरेकोछ।

जैविक विविधताको संरक्षण !

विपद् व्यवस्थापनमा समुदाय साझेदार !!

यस दीर्घकालीन सोचका आधारमा वन, वातावरण संरक्षण एवं विपद व्यवस्थापन क्षेत्रको कार्यक्रम तथा बजेटहरूको व्यवस्था तय गरेमा यहाँका वासीहरूको जनजीविकामा गुणात्मक सुधार आउनेछ भन्ने सर्वमान्य सहमति निर्माण भएको छ।

७.१ वन तथा जैविक विविधता

७.१.१ पृष्ठभूमि

राप्ती गाउँपालिकामा कृषि, वन, नदी, ताल-तलैया तथा आवासीय समेत विविध प्रकारको भू-उपभोग पाइन्छ। त्यसमध्ये वनजङ्गल र खेतीपातीले अधिकांश भाग ढाकेको छ। देउखुरी उपत्यकामा फैलिएको यो गाउँपालिका वन, वन्यजन्तु तथा जैविक विविधताको दृष्टिकोणले निकै धनी रहेको छ। यहाँ सामुदायिक वनजंगलहरु रहेका छन।

७.१.२ समस्या तथा चुनौती

- वनजंगल सम्बन्धी उत्पादनको चोरी निकासी जडीवुटीको पहिचान, संरक्षण,
- रैथाने तथा लोपोन्मुख वनस्पति तथा वन्यजन्तु,
- वन डढेलो आगलागी,
- विपद् तथा प्रकोप,
- उचित फोहर व्यवस्थापन,
- वन्यजन्तु बिशेषगरी बाँदरबाट फलफूल र खेतीबालीको क्षति (चुरे वन क्षेत्रमा)।

७.१.३ संभावना तथा अवसर

- गाउँपालिकाको कूल क्षेत्रफलमध्ये अधिकाशं वन क्षेत्रले ओगटेको,
- कूल वनक्षेत्रको अधिकाधिक वनक्षेत्र सामुदायिक वनको रूपमा व्यवस्थापन,
- राष्ट्रिय तथा सामुदायिक वनहरुमा वृक्षारोपण,
- जैविक विविधताको संरक्षण,
- महत्वपूर्ण जडिवुटी प्रजातीको संरक्षण तथा व्यवस्थापन तथा निजी जग्गामा खेती विस्तार,
- महत्वपुर्ण गैरकाष्ठ वन पैदावारहरूको प्रशोधन तथा Value addition,
- वनले कार्वन उत्सर्जन न्यूनीकरणमा महत्वपुर्ण भुमिका खेल्ने हुँदा सामुदायिक तथा राष्ट्रिय वनहरूले REDD+ मार्फत कार्वन व्यापारमा जाने संभावना,
- प्राकृतिक स्रोत साधन सम्बन्धी वन्ने र वनेका नीति नियमहरूमा जनताका पक्षमा थप पैरवी,
- कृषि वन तथा निजी वन तिर उन्मूख,
- नदी उकास क्षेत्रमा वन स्थापना।

७.१.४ उपक्षेत्रगत दीर्घकालीन सोंच, लक्ष्य, उद्देश्य तथा रणनीति

दीर्घकालीन सोंच

यस गाउँपालिकामा वन तथा जैविक विविधता विकासकालागि विद्यमान अवसर र चुनौतीका आधारमा उल्लेखनीय उपलब्धिहरू हासिल गर्न देहायको दीर्घकालीन सोंच तय गरिएको छ।

प्राकृतिक स्रोत र साधनको परिचालन!

यस दीर्घकालीन सोंच हासिल गर्नका लागि यस गाउँपालिकाले समुदायको संलग्नतामा वृद्धि गर्ने उद्बेश्य राखेको छ। उपयुक्त सोंचलाई सफल पार्न कार्यक्रम र आवश्यक बजेटको व्यवस्था गरेमा यस गाउँवासीको जनजीविकामा गुणात्मक सुधार आउनेछ भन्ने सर्वमान्य सहमति निर्माण भएको छ।

लक्ष्य

समुदायको संलग्नतामा वृद्धि गरी दीगो वन, वातावरण एवं जैविक व्यवस्थापनको अवधारणालाई कार्यान्वयन गरिनेछ।

उद्देश्य

समुदायको संलग्नतामा थप वृद्धि गर्दै दीगो वन व्यवस्थापन र जैविक विविधताको संरक्षण तथा रोजगारीमा वृद्धि गर्ने।

रणनीति

- वन क्षेत्रमा जथाभावी सडक खन्ने कार्यलाई निरुत्साहित गरिनेछ। योजनावद्ध रुपमा सडक तथा पूर्वाधार बनाउँदा क्षति भएका रुख विरुवाको अनुपातमा वृक्षारोपण गर्नुपर्ने गरी सम्बन्धित उपभोक्ता समितिलाई जिम्मेवार बनाइनेछ।
- कृषि वनको अवधारणालाई विकास गर्दै वनजन्य, फलफुल र जडिबुटी नर्सरी निजी क्षेत्रसँगको साझेदारीमा स्थापना गरी विरुवा वितरण र रोप्नि को व्यवस्था मिलाईनेछ।
- गाउँ तथा वडा क्षेत्रमा वातावरण संरक्षणको लागि हरियाली प्रबद्र्धन तथा विस्तार कार्यक्रम संचालन गरिनेछ।
- नर्सरी स्थापना तथा विरुवा उत्पादनको कार्य स्थानीय समूह तथा किसानहरुको सहभागितामा संचालन गर्न प्रोत्साहन गरिनेछ।
- सामुदायिक वनहरुमा दिगो वन व्यवस्थापन पद्धतिलाई अवलम्वन गरिनेछ।
- सामुदायिक वनको ब्यवस्थापनबाट प्राप्त काष्ठ गैरकाष्ठ वन पैदावारमा आधारित उद्यमको सहज प्रवद्र्धन र विकास गरिनेछ। काष्ठ प्रशोधन उद्योग, फर्निचर उद्योग स्थापना गरी रोजगारीको श्रृजना गरिनेछ।
- जनसहभागितामूलक कृषि वन ब्यवस्थापन पद्धतिलाई प्रोत्साहन गर्दै कार्यक्रम संचालन गर्न जोड दिइनेछ।
- वनजन्य उद्योग लगायत सीप विकास तालिममा स्थानीय सामुदायिक वन समूहका उपभोक्ताहरुलाई नै सहभागिता र परिचालन गर्ने नीति लिइनेछ। दीगो वन व्यवस्थापन गरी वनको समुचित सदुपयोग र सोबाट आर्थिक उपार्जन गरी समूहको जिविकोपार्जन सुधारमा लगानी गर्ने नीति लिइनेछ।
- गाउँभित्रका सामुदायिक वनहरुको प्रोफाइल तयार गरिनेछ। स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ मा भएको प्रथम संसोधन अनुसार सामुदायिक वनले काठ विक्री गरी प्राप्त गरेको आयमा १० प्रतिशत गाउँपालिकाले पाउने ऐनमा भएको व्यवस्थालाई पूर्ण रुपमा कार्यान्वयन गरिनेछ।

- राप्ती नदी किनारमा बाँस, अम्रिसो र निगालो वृक्षारोपण गरिनेछ र सार्वजनिक जग्गाहरुमा फलफूल तथा वहुउपयोगी प्रजातीको वृक्षारोपण गरी हुर्काउने व्यवस्था मिलाइनेछ।
- वन व्यवस्थापन तथा सम्वद्र्धनमा क्षमता अभिवृद्धिको लागि उपभोक्ताहरुलाई अभ्यासमा आधारित प्राविधिक तालिम उपलब्ध गराइनेछ।
- वन कटान, गोलिया गर्ने, घाटगद्दी क्रियाकलापहरुमा प्रविधि तथा औजारहरुको प्रयोग गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ।
- वन डँढेलो तथा वन अतिक्रमण नियन्त्रणका लागि वडा कार्यालय मार्फत स्थानीय संघ, संस्था, जनप्रतिनिधि, प्रहरी लगायतसँग आवश्यक समन्वय तथा परिचालन गरी डँढेलो नियन्त्रण अभियान निरन्तर चलाइनेछ।

७.१.५ कार्यक्रम तथा आयोजना

- वन सम्बन्धी क्षमता अभिबृद्धि कार्यक्रम।
- सामुदायिक तथा कवुलिती वन उपभोक्ता क्षमता विकास कार्यक्रम।
- वन पैदावार उत्पादन, प्रशोधन तथा वजारीकरण सहयोग कार्यक्रम।
- वैज्ञानिक वन व्यवस्थापन कार्यक्रम।
- चरणक्षेत्र विकास तथा संरक्षण कार्यक्रम।

७.१.६ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा

समुदायको संलग्नतामा थप वृद्धि गर्दै दीगो वन व्यवस्थापनका माध्यमबाट जैविक विविधताको संरक्षण तथा रोजगारीमा वृद्धी भएको हुनेछ। वन फंडानी तथा अतिक्रमणको नियन्त्रणका साथै चरिचरणका लागि वैकल्पिक उपायहरू खोज्दै, वन पैदावारबाट र जडीवुटी खेतीका माध्यमबाट रोजगारीमा वृद्धी गर्ने र वन क्षेत्रको दीगो व्यवस्थापनका लागि समुदायको संलग्नतामा थप वृद्धि गर्दै दीगो वन व्यवस्थापन तथा जैविक विविधताको संरक्षण भएको हुनेछ।

७.२ वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन

७.२.१ पृष्ठभूमि

अव्यवस्थित भू-उपयोग तथा अनियन्त्रित भौतिक पूर्वाधार विकासमा बृद्धि, प्राकृतिक श्रोतहरूको लगातारको दोहन, वनवातावरण सम्बन्धी एकीकृत योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन र सोको नतिजामूलक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन हुन नसक्नु लगायतका कारणले वातावरण माथि चाप बढ्न गएको छ। तीव्र रुपमा बढिरहेको जनसंख्या तथा अव्यवस्थित शहरीकरणका कारण शहरी क्षेत्रको फोहर व्यवस्थापन चुनौतीपूर्ण हुँदै गएको छ। परिणामस्वरुप पर्यावरणीय क्षयीकरणका कारण प्रदुषण तथा

प्राकृतिक तथा सांस्कृतिक सम्पदाहरु समेत विनाशको जोखिममा रहेका छन। सार्वजनिक स्थानहरु जस्तै नदी किनारहरु, सडक किनारा, मन्दिरहरु, शिक्षण संस्थाहरु, व्यापारिक तथा औद्योगिक प्रतिष्ठानहरु तथा निजी घर परिसरहरुमा खुल्ला फोहर फाल्ने कार्यले सामाजिक क्षेत्रमा नकारात्मक परिणामहरु ल्याउनुका साथै मानव स्वास्थ्यमा समेत गम्भीर असर पार्ने खतरा बढ्दै गएको हुदा फाहोर मैलालाई स्रोतमा नै न्यनीकरण, पुनः प्रयोग, प्रशोधन वा विसर्जन गरी व्यवस्थित गर्न गाउँपालिकाले पहल गरेको देखिन्छ।

७.२.२ समस्या तथा चुनौती

गाउँ क्षेत्रमा (गाउँ उन्मुख) प्लाष्टिक तथा प्लाष्टिकजन्य पदार्थहरुको विसर्जन व्यवस्थित हुन नसक्दा र बजारीकरण हुँदै गएका क्षेत्रहरुमा प्लाष्टिक तथा प्लाष्टिकजन्य पदार्थहरु लगायत संस्थागत रुपमा (स्वास्थ्य संस्था, विद्यालय, कार्यालयहरु आदि) बाट दैनिक उत्सर्जन हुने फोहोरको उचित व्यवस्थापन हुन सकेको छैन र कतिपय अवस्थामा नदी तथा खोलामा लगेर फाल्ने प्रवृत्ति रहेको छ। कृषि क्षेत्रमा रसायनिक मलको प्रयोग सिफारिश गरिएको परिणाम अनुसार हुन नसक्दा एकातिर उत्पादन र उत्पादकत्व अपेक्षा अनुरुप हुन सकेको छैन भने अर्कातिर माटोको गुणस्तर खस्किरहेको छ। छरिएर रहेको वस्ती रहेको हुनाले वस्तिबाट आउने फाहोरलाई बस्तीस्तरमा नै व्यवस्थापन गर्ने, कुहिने फोहोरलाई कम्पोष्ट मल र नकुहिनेलाई जलाउने र स्वास्थ्य संस्थाबाट निस्कने फोहोरलाई ईन्सुलेटरका माध्यमबाट जलाउने व्यवस्था गर्न सकिएको छैन। बजार एवं घनाबस्तीबाट निस्कने फोहोर मैलालाई पनि माध्यमबाट व्यवस्थापन गर्न सकिएको छैन।

७.२.३ संभावना तथा अवसर

फोहोरमैला व्यवस्थापन र वातावरणप्रति स्थानीय नागरिकमा जिम्मेवारीबोध तथा जवाफदेहिता रहेको देखिन्छ। जलवायुजन्य अतिशय परिणाम तथा अनिश्चिततालाई सम्बोधन गर्न गाउँपालिका तथा स्थानीय नागरिकहरूमा ज्ञान, सीप र संयन्त्रको कमी रहेको छ।तथापि, सिमित स्रोत र साधनका बाबजुद पनि यो विषयहरूलाई व्यवस्थापन गर्न गाउँपालिका दत्तचित्त भएको देखिन्छ। अव्यवस्थित भू-उपयोग तथा अनियन्त्रित भौतिक पूर्वाधार विकासमा वृद्धि, प्राकृतिक श्रोतहरूको अनियन्त्रित दोहन वन वातावरण सम्बन्धी एकीकृत योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन र सोको नतिजामूलक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन हुन नसक्नु लगायतका कारणले वन क्षेत्रमाथि चाप बढ्न गएको छ।

७.२.४ उपक्षेत्रगत दीर्घकालीन सोंच, लक्ष्य, उद्देश्य तथा रणनीति

दीर्घकालीन सोंच

यस गाउँपालिकामा वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापनका लागि विद्यमान अवसर र चुनौतीका आधारमा उल्लेखनीय उपलब्धिहरू हासिल गर्न देहायको दीर्घकालीन सोंच तय गरिएको छ।

पूर्ण सरसफाई, बाताबरण मैत्रि राप्ती गाउँ

यस दीर्घकालीन सोंच हासिल गर्नका लागि यस गाउँपालिकाले समुदायको संलग्नतामा वृद्धि गर्ने उद्देश्य राखेको छ। उपयुक्त सोंचलाई सफल पार्न कार्यक्रम र आवश्यक बजेटको व्यवस्था गरेमा यस गाउँपालिकावासी को जनजीविकामा गुणात्मक सुधार आउनेछ भन्ने सर्वमान्य सहमति निर्माण भएको छ।

लक्ष्य

फोहोरमैला व्यबस्थापनमा समुदायको संलग्नता वृद्धि गरी दीगो वाताबरण विकास गर्ने।

उद्देश्य

फोहोरमैलाको प्रभावकारी व्यवस्थापन गरी स्वच्छ वातावरणको निर्माण गर्ने।

रणनीति

- वातावरण संरक्षण तथा फोहोर व्यवस्थापन गर्ने ध्वनि तथा वायु प्रदुषण नियन्त्रणका लागि स्थानीय अभिमुखीकरण कार्यक्रमहरु संचालन गरी सचेतना बिकास गरिनेछ।
- वातावरण संरक्षण तथा फोहोर मैला व्यबस्थापन सम्बन्धी स्थानीय नीति, कानून, मापदण्ड बनाई कार्यान्वयन र अनुगमन तथा नियमन गरिनेछ।
- वातावरण संरक्षण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धी दीर्घकालीन योजना बनाई कार्यान्वयन गरिनेछ।
- Tol bikash संस्थाहरुसंग सहकार्य गरी फोहोर न्यूनीकरण, प्रशोधन तथा पुनः प्रयोग जस्ता विधिहरु अवलम्बन गरी फोहोरमैलाको व्यवस्थापन तथा श्रोतमै न्यूनीकरण गरिनेछ।
- निजीक्षेत्रसंगको सहकार्यमा बस्ती स्तरमा नै फोहोरमैला संकलन, प्रशोधन केन्द्र तथा बस्ती स्तरमा नै व्यवस्थित र सुरक्षित बनाइनेछ।
- वातावरण सरसफाइ समूह समिति परिचालन गरी वातावरण संरक्षण तथा स्वच्छता कायम राखिनेछ। यसका लागि आवश्यकता अनुसार क्षमता अभिवृद्धि गरिनेछ।
- अति विपन्न समुदायको घरघरमा चर्पीको व्यवस्था गरी खुल्ला क्षेत्रमा हुने शौचलाई न्यूनीकरण, र सुधारिएको चुलो निर्माणमा सहयोग उपलब्ध गराउदै वातावरण संरक्षण गरिनेछ।

७.२.५ कार्यक्रम तथा आयोजना

- घरभित्रको धुवाँमुक्त घरधुरी प्रबर्धन कार्यक्रम।

- सरसफाई पूर्वाधार विकास कार्यक्रम, फोहोरमैला व्यवस्थापन नीति तर्जुमा।
- घरायसी फोहर व्यवस्थापन कार्यक्रम वातावरण संरक्षण प्रबर्धन कार्यक्रम।

७.२.६ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा

- ध्वनि तथा वायु प्रदुषण नियन्त्रणका लागि स्थानीयहरुलाई अभिमुखीकरण कार्यक्रमहरु संचालन गरी सचेतना बिकास भएको।
- वातावरण तथा फोहोर व्यबस्थापन सम्बन्धी स्थानीय नीति, योजना कार्यान्वयन भएको हुनेछ।
- वातावरण सरसफाइ समूह समिति परिचालन गरी वातावरण संरक्षण तथा स्वच्छताका कायम भएको हुनेछ।
- वजार क्षेत्रहरुमा ढलहरु निर्माण र वस्तीका घर आँगनवाट निस्कने फोहोरपानीलाई नजिकको खेतवारीमा सुरक्षित निकास व्यवस्था भएको हुनेछ। निजीक्षेत्रसंगको सहकार्यमा बस्ती स्तरमा नै फोहोरमैला संकलन, प्रशोधन केन्द्र तथा बस्ती स्तरमा नै व्यवस्थित र सुरक्षित भएको हुनेछ।
- सामुदायिक संस्थाहरुसंग सहकार्य गरी फोहोर न्यूनीकरण, प्रशोधन तथा प्रयोग जस्ता विधिहरु अवलम्बन गरी फोहोरमैलाको व्यवस्थापन तथा श्रोतमा न्यूनीकरण भएको हुनेछ।

७.३ भूसंरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापन

७.३.१ पृष्ठभूमि

जलाधार क्षेत्रले पानीको श्रोतलाई बचाउँदछ, वनजंगल, रुखविरुवा, जीवजन्तु, जनावरहरूलाई जोगाउँदछ भने माटोलाई मलिलो बनाउन मद्दत पुर्याउँदछ र आफैंमा समृद्ध समुदायको स्थापना गराउँदछ। तथापि यस गाउँपालिकाका जलाधार क्षेत्रमामा भएका ठूला परिवर्तन जस्तैः रुख विरुवाको कटानी, झारपातहरूको फंडानी फोहरमैलाको अब्यबस्थित विसर्जन, बाटो तथा कंक्रिट घरहरूको निर्माणले जलाधार क्षेत्रमा क्षति पुगेकोछ र यसले पानीको स्रोतलाई पनि क्षति गरेकोछ। यसले गर्दा जमिनको अन्य सम्भावनाहरू जस्तै कृषिको उत्पादन, विभिन्न स्वास्थ्य समस्याहरू समस्याहरू निम्त्याई रहेको छ। गाउँपालिकामा पहिचान गरिएका राप्ती नदी स्थानिय खोलाहरूका आधारमा जलाधार क्षेत्रहरूमा उचित जलाधार व्यवस्थापन कार्यक्रम सञ्चालन गरी भू-क्षय, बाढी, पहिरो जस्ता समस्याहरूको समाधान गर्नुका साथै जलाधार क्षेत्रको जग्गाको उत्पादकत्व संरक्षण तथा भौतिक पूर्वाधारहरूको संरक्षण र वातावरणीय सेवामा सुधार ल्याउनु पर्ने आवश्यकता रहेको छ।

७.३.२ समस्या तथा चुनौती

यस गाउँपालिकाको छुट्टै जलाधार व्यवस्थापन योजना र कार्यक्रम रहेको छैन र जमिन र जलाधार क्षेत्रको वैज्ञानिक तथा दीगो संरक्षण सुनिश्चित हुन सकेको छैन। भूसंरक्षणका लागि ठूलो परिमाणमा बजेट आवश्यक पर्ने र सोअनुसार स्रोत उपलब्ध नभएको हुँदा आवश्यक सबै ठाउँमा भूसंरक्षणका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्न सकिने अवस्था रहेको छैन।

- वनजंगलको कटानी र कंक्रीट निर्माणका कारण Water Recharge को दरमा कमि।
- जलाधार क्षेत्र संरक्षणका लागि भौगोलिक सूचना प्रणाली (GIS) नक्साकंन हुन नसक्नु र सो अनुसार कार्यक्रमहरू नबनाईनु। वर्षेनी आईरहने विपद् तथा प्रकोप।

७.३.३ संभावना तथा अवसर

यो गाउँपालिका जैविक विविधताको दृष्टिकोणले समेत धनी क्षेत्र रहेको हुँदा पर्यापर्यटनको प्रवर्द्धन गरी स्थानीय समुदायलाई भूसंरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापनमा थप जिम्मेवार र जवाफदेही बनाउन सकिने सम्भावना रहेको छ।

- नदी उकास नियन्त्रण।
- जलाधार ब्यबस्थापनका लागि गाउँपालिकाको उच्च प्राथमिकता।
- परम्पतागत पोखरी, ताल तलैयाहरूको संरक्षणका लागि गाउँपालिकाको उच्च प्राथमिकता।

७.३.४ उपक्षेत्रगत दीर्घकालीन सोंच, लक्ष्य, उद्देश्य तथा रणनीति

दीर्घकालीन सोंच

यस गाउँपालिकामा भूसंरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापनका लागि विद्यमान अवसर र चुनौतीका आधारमा उल्लेखनीय उपलब्धिहरू हासिल गर्न देहायको दीर्घकालीन सोंच तय गरिएको छ ।

बाढी-पहिरोको जोखिमबाट भूमिको संरक्षण !

यस दीर्घकालीन सोंच हासिल गर्नका लागि यस गाउँपालिकाले समुदायको संलग्नतामा वृद्धि गर्ने उद्वेश्य राखेको छ। उपयुक्त सोंचलाई सफल पार्न कार्यक्रम र आवश्यक बजेटको व्यवस्था गरेमा यस गाउँवासी को जनजीविकामा गुणात्मक सुधार आउनेछ भन्ने सर्वमान्य सहमति निर्माण भएको छ।

लक्ष्य

भूमिको दीगो व्यबस्थापनका लागि व्यबस्थित भू-संरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापन गर्ने।

उद्देश्य

भू-संरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापन मार्फत भूक्षयको न्यूनीकरण, जलाधारको व्यवस्थापन तथा पानीका श्रोतहरुको संरक्षण गर्ने।

रणनीति

- सिमसार तथा पानीको मुहान संरक्षणको लागि वोटविरुवाको संरक्षण, रोपण र ब्यवस्थापन कार्य संचालन गरिनेछ।
- भौतिक पूर्वाधार विकास कार्य गर्दा भू-क्षय तथा प्रकोप न्यूनीकरण गर्न सम्वन्धित आयोजनामा न्यूनीकरणका योजना तथा कार्यक्रम समावेश गरी कार्यान्वयन गर्ने नीति लिइनेछ।
- पहिरो नियन्त्रण कार्य गर्दा Bio engineering पद्धति अनुसार गरिने छ।
- ग्रामिण तथा कृषि सडक निर्माण गर्दा Bio engineering पद्धतिबाट कार्य संचालन गर्ने गरी स्थानीय आवश्यकता र भू-क्षयको प्रकोपलाई न्यूनीकरण गर्ने गरी कार्य सञ्चालन गरिनेछ।
- वातावरणमा असर पार्ने उद्योग स्थापना गर्दा स्थानीय तहको सहमति लिइने र BES/IEE गरी वातावरणीय प्रभाव न्यूनीकरणका कार्यहरु संचालन गर्नुपर्ने नीति अवलम्वन गरिनेछ।

७.३.५ कार्यक्रम तथा आयोजना

- नदी तटवन्ध निर्माण, सुरक्षित वस्ती विकास कार्यक्रम।
- जलश्रोत, सिमसार क्षेत्र तथा सार्वजनिक जमिन पहिचान, संरक्षण तथा विकास कार्यक्रम।
- जलाधार संरक्षण तथा उपयोग सम्बन्धी क्षमता अभिबृद्धि कार्यक्रम।

७.३.६ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा

- समुदायहरुसंगको सहकार्यमा पानी मुहान, सिमसार, पोखरी, तालतलैया संरक्षण गर्दै जलश्रोतको उपयोग भएको हुनेछ।
- जथाभावी सडक एवं अन्य भौतिक पूर्वाधार निर्माण गर्ने कार्यलाई पूर्णत निषेध गरी वातावरण प्रभाव मूल्यांकन एवं डिपिआर पश्चात जियो इन्जिनियरिङ्ग प्रविधि अपनाई सडक एवं अन्य भौतिक पूर्वाधार निर्माण गर्ने परिपाटिको बिकास भएको हुनेछ।
- भू-क्षय तथा वाढी पहिरो प्रभावित क्षेत्रहरुको नक्शाङ्कन गरी त्यस्ता क्षेत्रहरुमा मानव वसोवासका लागि बन्देज गरिनेछ।
- नदी तथा खोला किनाराहरुमा तटबन्ध निर्माण गरी जलाधार क्षेत्रको संरक्षण भएको हुनेछ। जलाधार व्यवस्थापन सम्बन्धी स्थानीय नीति, कानून, मापदण्ड, योजना, कार्यान्वयन, अनुगमन तथा नियमन भएको हुनेछ।

७.४ विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापन तथा जलवायु उत्थानशीलता

७.४.१ पृष्ठभूमि

राप्ती गाउँपालिकामा केहि बस्तिहरू जोखिममा रहेका छन। यस गाउँपालिकामा अवस्थित वन जंगलहरु कहिले कहि डढेलोबाट प्रभावित भएको छ। जलवायु परिवर्तनबाट भएको तापक्रम वृद्धि, खडेरी, अनावृष्टिका कारण डढेलोको प्रकोप वर्षेनी बढ्दै गईरहेको छ।डडेलोको प्रकोपबाट सरकाद्वारा व्यवस्थित वन जंगल र सामुदायिक बनहरु दुवै प्रभावित भएका छन। विभिन्न किसिमका विपद्को दृष्टिकोणले गाउँपालिकाको ठूलो हिस्सा उच्च जोखिममा रहेको छ। गाउँपालिकाका सबै वडाहरूमा गरिएको प्रारम्भिक छलफलका आधारमा र नेपाल सरकारको स्थानीय निपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजना, निर्देशिका २०७४ मा भएका औजार प्रयोग गरी पहिरो तथा भूक्षय, आगलागी, खडेरी, हुरीबतास र महामारी यस गाउँपालिकामा प्रमुख विपदको कारण रहेको पाईन्छ। विपद्लाई गाउँपालिकाले व्यवस्थापनपन गर्न विपद् ब्यबस्थापन शाखाको स्थापना, र बार्षिक कार्यक्रम, बजेट र नीति मार्फत प्रमुख प्राथमिकतामा राखेको पाईन्छ। नेपाल सरकारबाट स्वीकृत "विपद् जोखिम व्यवस्थापन राष्ट्रिय रणनीति, २०६६ मा व्यवस्था भए बमोजिम विपद् जोखिम व्यवस्थापनको क्षेत्रमा पूर्वतयारी तथा जोखिम न्यूनीकरण कार्यलाई विशेष महत्व दिइएको छ। विपद् जोखिम व्यवस्थापनको सवाललाई विकासका योजनासँग मूलप्रवाहीकरण गरी विपद् उत्थानशील समाज निर्माण गर्ने क्रममा जिम्मेवार निकायले पहलकदमी लिन आवश्यक भइसकेको छ। जलवायु परिवर्तनका कारणले तापक्रममा वृद्धिको असरले स्थानीय कृषि उत्पादन, नदीहरुमा सुक्खापनको वृद्धि भएकाले जनजीवनमा गम्भीर असर पारेको देखिन्छ। जलवायु परिवर्तनका कारण उत्पन्न परिस्थितिहरूसँग अब अनुकूलनले मात्र नथेग्ने स्तरका क्षतिहरू हुन थालेका र तिनको निराकरण गर्ने क्षमता र स्रोत आफ्नो पहुँचमा मात्र नभएको अवस्थामा स्थानीय सरकारहरूले यसका लागि साझेदारहरूस हातेमालो गर्न जरूरी देखिन्छ।

७.४.२ समस्या तथा चुनौती

- अव्यवस्थित मानव वस्ती एवम प्राकृतिक स्रोत दोहन, आपतकालीन परिस्थितिको लागि तयारी योजना नहुनु।

७.४.३ संभावना तथा अवसर

- जोखीम न्यूनीकरण, दीगो संरक्षण प्रणाली स्थापित, विपद् व्यबस्थापन शाखाको स्थापना।
- विपद् जोखिम न्यूनीकरणका लागि बार्षिक कार्यक्रम, बजेट र नीतिको तर्जुमा गरिएको।

७.४.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, तथा रणनीति

दीर्घकालीन साँच

यस गाउँपालिकामा विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापन तथा जलवायु उत्थानशीलताका लागि विद्यमान अवसर र चुनौतीका आधारमा उल्लेखनीय उपलब्धिहरू हासिल गर्न देहायको दीर्घकालीन सोंच तय गरिएको छ।

समुदायको संलग्नतामा विपदको व्यवस्थापन!

यस दीर्घकालीन सोंच हासिल गर्नका लागि यस गाउँपालिकाले समुदायको संलग्नतामा वृद्धि गर्ने उद्देश्य राखेको छ। उपयुक्त सोंचलाई सफल पार्न कार्यक्रम र आवश्यक बजेटको व्यवस्था गरेमा यस गाउँवासीको जनजीविकामा गुणात्मक सुधार आउनेछ भन्ने सर्वमान्य सहमति निर्माण भएको छ।

लक्ष्य

विपद् जोखिम न्यूनीकरणलाई समुदायको संलग्नता र धनजनको क्षति हुनबाट बचाउने।

उद्देश्य

समुदायको संयतामा थप वृद्धि गर्दै विपद् जोखिममा न्यूनीकरण गर्ने।

रणनीति

- गाउँस्तरीय विपद् व्यवस्थापनसँग सम्बन्धित नियमावली निर्माण तथा परिमार्जन लगायतको नीतिगत तथा कानूनी व्यवस्था गरिनेछ।
- विपद् व्यवस्थापनको लागि सम्बन्धित सरोकारवालाहरुबीच नियमित समन्वय गरी परिचालन गरिनेछ।
- प्राकृतिक विपद तथा महामारी जन्य अवस्थामा गाउँबासीहरुको तत्काल खोज, उद्धार तथा स्वास्थ्य उपचारको लागि आपतकालीन उद्धार स्वास्थ्य टोली गठन गरी परिचालन गरिनेछ।
- विभिन्न संघ संस्थाहरुसंग समन्वयमा वडा तथा गाउँस्तरमा तयार भएका विपद् व्यवस्थापन योजनालाई स्थानीय आपातकालीन संचालन केंद्र बनाई कार्यान्वयन गरिनेछ।
- अन्य स्थानीय सरकार संग सहकार्यमा वारुणयन्त्र राखी यसको सेवालाई भरपर्दो बनाइने छ, साथै यसको लागि जनशक्ति थप गरी क्षमता वृद्धि गरिनेछ।
- सम्भावित विपद् व्यवस्थापनका लागि खोज तथा उद्धार, राहत सामग्रीको पूर्व भण्डारण गरी आवश्यकता अनुसार परिचालन गरिनेछ। गाउँ तथा वडा स्तरीय विपद व्यवस्थापन समितिलाई परिचालन गरिनेछ।
- विपत जोखिम, संवेदनशील, नीति, कानून पूर्वाधार निर्माण र मानव क्रियाकलाप को अबधारण अवलम्भ गरिनेछ।

७.४.५ कार्यक्रम तथा आयोजना

- विपद प्रतिकार्यात्मक सामाजिक सुरक्षा, प्राकृतिक विपद् न्यूनीकरण कार्यक्रम। विपद जोखिम क्षेत्र नक्सांकन र विपद पूर्व सूचना उपकरण जडान कार्यक्रम।
- विपद व्यवस्थापन कोष स्थापना।
- अग्नि नियन्त्रण व्यवस्थापन।
- आपतकालीन उद्धारका साधन, सामग्री व्यवस्थापन तथा उद्धारकर्मी क्षमता विकास कार्यक्रम
- जलवायु परिवर्तन अनुकूलन सम्बन्धी कार्यक्रम।
- आपतकालिन कार्य संचालन केन्द्र स्थापना, वडा विपद् व्यवस्थापन समितिहरूको क्षमता विकास कार्यक्रम।
- नदी र खोला आसपासका वस्तीहरुको लागि पूर्व सूचना प्रणाली जडान।
- चटयाङ्ग तथा अल्पीकरणका क्रियाकलाप सम्बन्धी सचेतना, चटयाङ न्यूनिकरण प्रविधिको व्यवस्थापन कार्यक्रम।
- खोज तथा उद्दार पूर्व सूचना प्रणाली सम्बन्धी आवश्यक सामाग्रीको व्यवस्थापन।
- जंगली जनावर आतंक व्यवस्थापन कार्यक्रम (सञ्जाल गठन, परिचालन, जंगलमा फलफुल विरुवा रोपन), जंगली जनावरको लागि जंगलमा आकाशे पानी संकलन पोखरी निर्माण कार्यक्रम विपद् जोखिम न्यूनीकरण सम्बन्धी क्षमता विकासका कार्यक्रम (खोज तथा उदार, प्राथमिक उपचार, क्षति तथा आवश्यकता विश्लेषण)

७.४.६ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा

- विपद व्यवस्थापन सम्बन्धी स्थानीय नीति, कानुन, मापदण्ड बनाई कार्यान्वयन एवं अनुगमन भएको हुनेछ।
- विपद पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना र पूर्व सूचना प्रणालीको व्यवस्था गरी सम्भावित जीऊ धनको क्षतिवाट जोगिन सर्वसाधारणहरुलाई पूर्व तयारी अवस्थामा राखिएको हुनेछ। व्यवस्थापन सम्बन्धी चेतनामूलक कार्यक्रम संचालन गरी जनमानसमा विपद पूर्वतयारी, उद्धार, पुनस्थापन क्षेत्रमा क्षमता अभिवृद्धि गरिएको हुनेछ।

परिच्छेद ८: संस्थागत विकास तथा सुशासन क्षेत्र

नेपालको संविधान २०७२ ले सार्वजनिक उत्तरदायित्वका आधारभूत संरचना तथा विशेषताहरूलाई आत्मसात गरेको छ। सार्वजनिक सेवा प्रदायक निकायहरूलाई उत्तरदायी, पारदर्शी र भ्रष्टाचारबाट मुक्त राख्न स्थानीय तहमा तमाम कानूनहरू निर्माण त भएका छन्, तथापि अपेक्षित उद्देश्य यथोचित रूपमा हासिल हुन सकेको छैन। स्थानीय तह जनताको प्रत्यक्ष सरोकारको निकाय हो। यी निकायले के काम गर्दछन्? कसरी गर्दछन्? तिनको प्रभाव र परिणाम कस्तो परिरहेको छ? भन्नेबारे जनता जान्न खोजिरहेका हुन्छन्। जिम्मेवार स्थानीय तहले जनताको यस्तो चासोको सम्बोधन गर्नुपर्दछ।

संवैधानिक व्यवस्था, कानूनी शासन र जनअपेक्षा अनुसार कुशल, पारदर्शी, जवाफदेही ढंगले स्थानीय शासन संचालन गरी सेवा प्रवाह र विकास कार्यलाई प्रभावकारी बनाउने प्रमुख दायित्व स्थानीय सरकारको रहेको छ। स्थानीय सरकारको फराकिलो अधिकार क्षेत्र, साधन स्रोतमा बढोत्तरीसँगै जनआकांक्षा पनि चुलिएको छ। स्थानीय तहमा जनप्रतिनिधिहरू निर्वाचित भई शासन व्यवस्था संचालन गरेको यथार्थता एकातिर छ भने अर्कोतर्फ पर्याप्त जनशक्तिको अभाव र गाउँपालिकाको कमजोर संस्थागत क्षमताले गर्दा विकासका कामहरूले उल्लेखनीय गति लिन सकेको देखिंदैन। यद्यपि, गाउँपालिकाको कार्यालय तथा वडा कार्यालयहरूको भवन तथा त्यसका लागि आवश्यकता अनुसारको भवन, फर्निचर, यातायात तथा उपकरणहरूको व्यवस्थाका लागि केहि काम भईरहेको छ भने जनप्रतिनिधिहरूलाई योजना तर्जुमा कार्यान्वयन, अनुगमन तथा प्रचलित कानून आदि सम्बन्धी तालिमको व्यवस्था भैसकेको छ। गाउँपालिकाको आन्तरिक स्रोतको वृद्धिको लागि आवश्यक योजना निर्माण गरी अगाडी बढने सोच गाउँपालिकामा देखिन्छ। यसका लागि गाउँपालिकाले निम्नानुसारको दीर्घकालीन सोच तय गरेको छ।

सुशासन र स्थानीय स्वायत्ता !

जनमुखी प्रशासन तथा प्रविधि मैत्री सेवा प्रवाह!!

यस दीर्घकालीन सोचका आधारमा संस्थागत विकास तथा सुशासन क्षेत्रको कार्यक्रम तथा बजेटहरूको व्यवस्था तय गरेमा यस गाउँपालिकावासीहरूको जनजीविकामा गुणात्मक सुधार आउनेछ भन्ने सर्वमान्य सहमति निर्माण भएको छ।

८.१ संस्थागत विकास तथा सुशासन

८.१.१ पृष्ठभूमि

स्थानीय स्तरको समावेशी विकास र शासन प्रक्रियामा समुदाय र नागरिकको सहभागिता सुनिश्चित गर्दै स्थानीय तहमा प्रतिबद्ध, सक्षम एवम् नेतृत्व विकासको वातावरण र जनताले प्राप्त गर्ने सेवा सुविधालाई छिटो, छरितो र प्रभावकारी बनाई संघीय शासन प्रणालीलाई सुदृढीकरण गर्न तथा सुशासन, विकास र समृद्धिको आकांक्षा पुरा गर्न गाउँपालिकाका सबै वडाहरूलाई कानुन सम्मत अधिकार प्रदान गरिएकोछ। यसका लागि गाउँपालिकाको सँगठन ढाँचा तयार पारिएकोछ तथापि क्षमता विकासका कामहरू गर्न बाँकिनै छन। यसका अलावा गाउँपालिकाले कर्मचारी व्यवस्थापन र अन्तर-सरकार, निजी तथा गैर सरकारी साझेदारीको माध्यमबाट सेवा प्रवाह र विकास व्यवस्थापनलाई नतिजामूलक र प्रभावकारी बनाउनेतर्फ विशेष ध्यान दिँदै आएको पाईन्छ। यसलाई मध्यनजर गरी सेवा प्रवाह र कार्यसम्पादनमा प्रभावकारिता अभिवृद्धि गरी स्थानीय तहमा सुशासन कायम गर्न स्थानीय कानून, नीति र सुशासन, सँगठन तथा क्षमता विकास, राजस्व तथा श्रोत परिचालन र योजना व्यवस्थापनको वस्तुस्थिति विश्लेषण देहायअनुसार गरिएको छ।

८.१.२ समस्या तथा चुनौती

नेपालको संविधान, नेपाल सरकारको कार्य विस्तृतीकरण प्रतिवेदन, संघीय कानून बमोजिम गाउँपालिकाले अझै कृषि प्रसार तथा व्यवसाय प्रवर्द्धन, आधारभूत स्वास्थ्य तथा सरसफाई, पूर्वाधार विकास, महिला, बालबालिका र सशक्तीकरण लगायतका विषयमा ऐन, नीति, नियम, कार्यविधि निर्माण सबै भएको छैन, कुनै हुने प्रक्रियामा छन्। तर्जुमा भएका ऐन, नीति, नियम, कार्यविधिको बारेमा सबै जनप्रतिनिधि, वडा समिति, आम नागरिक विशेष गरी विपन्न तथा लक्षित वर्गलाई सुसूचित गराउने, प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्ने र सोको पालना अपेक्षाकृत कमजोर रहेको छ। सेवा प्रवाह र कार्यसम्पादनमा गैसस, निजी क्षेत्र र समुदायको साझेदारी हुन सकेको छैन। पर्यटन पूर्वाधार, सेवा तथा सुविधा विका र विस्तार, कृषि प्रसार, प्रविधि हस्तान्तरण, व्यवसायिक परामर्श सेवा, पूर्वाधार विकास सम्बन्धी अध्ययन, डिजाइन इष्टिमेट, प्राविधिक सुपरभिजन, सम्पन कार्य प्रगतिको अभिलेखन र प्रकाशन जस्ता व्यवसायिक कार्यहरूमा निजी र गैसस लगायतका सेवा प्रदायक संस्था र निकायबाट सम्पादन गर्ने कार्यको व्यवस्थापन गर्न सकिएको छैन। साथै संघ, प्रदेश र स्थानीय तह बिचको सहकार्यलाई जनचाहना बमोजिम बनाई कार्यमा हुने दोहोरोपन, फजुल खर्च र द्वन्द्वको न्यूनीकरण गर्न सकिएको छैन।

८.१.३ संभावना तथा अवसर

बिनियोजन ऐन, आर्थिक ऐन, न्यायिक समितिको फैसला कार्यान्वयन कार्यविधिलाई व्यवस्थित गर्न बनेको ऐनहरू प्रमाणीकरण भई हालसम्म विभिन्न विषयगत ऐन, कानून, कार्यविधि तथा दिग्दर्शनहरु तयार गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ। सभाबाट न्यायिक समिति गठन भई स्थानीय विवाद समाधान प्रयास भैरहेकाछन। सहभागितामूलक योजना तर्जुमा प्रक्रिया मार्फत नागरिक समाज समेतको सहभागितामा योजना तर्जुमाको अभ्यास गरी सभाबाट स्वीकृत बजेट तथा नीति कार्यक्रमलाई वेबसाईट र सूचना पाटी मार्फत सार्वजनिक गर्ने अभ्यास प्रारम्भ गरिएकोछ। यसका अलावा देहायका संभावना तथा अवसरहरू यस गाउँपालिकामा पाईएका छन।

- राजश्वको स्रोत र दायरा फराकिलो बनाउन थालनी गरीएको।
- राजश्व प्रशासनलाई विद्युतीय प्रणालीमा आवद्ध गर्ने कार्य अगाडि बढाईएको।
- हालसम्म यस गाउँपालिकामा धेरै व्यवसायलाई करको दायरामा ल्याइएको।
- गाउँपालिकाको संगठन संरचना पुनरावलोकन अध्ययन कार्य (Organization and Management Survey) भएको।
- कर्मचारीहरुको विद्युतीय हाजिर (Electronic) सञ्चालनमा ल्याईएको।
- सम्पुर्ण करहरु अनलाईन प्रणालीबाट दाखिला गर्न (E-TDS) को थालनी गरीएको छ।

८.१.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, तथा रणनीति

दीर्घकालीन सोंच

यस गाउँपालिकामा संस्थागत विकास तथा सुशासनका लागि विद्यमान अवसर र चुनौतीका आधारमा उल्लेखनीय उपलब्धिहरू हासिल गर्न देहायको दीर्घकालीन सोंच तय गरिएको छ।

प्रभावकारी सेवा प्रवाह, नागरिक मैत्री प्रशासन !

विकासमा साझेदारी र कर्ममा सुशासन !!

यस दीर्घकालीन सोंचका आधारमा संस्थागत विकास तथा शुसासन क्षेत्रको कार्यक्रम तथा बजेटहरूको व्यवस्था तय गरेमा यस गाउँपालिकावासीको जनजीविकामा गुणात्मक सुधार आउनेछ भन्ने सर्वमान्य सहमति निर्माण भएको छ।

लक्ष्य

प्रभावकारी सेवा प्रवाहका लागि गाउँपालिकाको संस्थागत क्षमता विकास गरिनेछ।

उद्देश्य

स्थानीय स्तरमा प्रवाह हुने सबै संघसंस्थाका सेवाहरूलाई समावेशी, प्रतिफलमूलक र प्रभावकारी बनाउने।

रणनीति

- स्थानीय कानून, नीति, नियम, निर्णय, कार्यसम्पादन र सेवा प्रवाहलाई पारदर्शी, जवाफदेही र प्रभावकारी बनाउने। मध्यस्थताद्वारा स्थानीय विवादहरूको समाधान, कानूनी साक्षरता तथा मेलमिलाप माध्यमद्वारा समुदाय तहमा शान्ति र सामाजिक सद्भाव कायम गर्ने।
- राजस्वको आधार, दर र प्रशासनलाई सूचना प्रविधिमा आधारित रही व्यवस्थित गर्ने।
- आन्तरिक राजस्व वृद्धि गर्ने साथै कर प्रणालीलाई सरल र पारदर्शी बनाउदै क्रमशः वैज्ञानिक प्रगतिशील कर प्रणाली लागू गर्ने।
- करको दर र दायरा लाई बेवास्था गर्दै करदाता मैत्री तथा शिक्षा संचालन गर्ने।
- जनताको कर जनताको घर सम्म पुराउने अभियान संचालन गरिनेछ।
- स्थानीय सेवा प्रवाहलाई सरल, सहज र सेवाग्राही मैत्री बनाउन प्रक्रियागत सरलीकरण र प्रविधिको उपयोग गरिनेछ।
- विकास र शासन का बीच समन्नवय र सहकार्य सह-अशतीत्यो को अबलम्वन गरिनेछ।
- योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन र अनुगमनलाई सूचक र सूचनामा आधारित, सहभागितामूलक र नतिजामूलक बनाउने।
- प्रत्येक चौमासिकमा सार्वजनिक सुनुवाई कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ र सेवा प्रवाहलाई जनमुखी र सेवामूलक बनाउन क्षतिपूर्तिसहितको नागरिक वडा पत्र क्रमशः कार्यान्वयन गर्ने।
- आयोजना स्थलमा आयोजना सम्बन्धी विवरण खुलेको होर्डिङ बोर्ड राख्ने व्यवस्थालाई अनिवार्य बनाउने।
- गाउँपालिकाको संस्थागत क्षमता विकास गर्न निर्वाचित जनप्रतिनिधि, कर्मचारी, पूर्वाधार प्रविधि, कानूनको प्रावधान गरी सकारात्मक सोच क्षेमता विकाश को कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिने।
- सूचना तथा तथ्याङ्क लाई डिजिटल गर्दै पालिका स्थरको सूचना बैंकको रुपमा विकाश गर्ने।

८.१.५ कार्यक्रम तथा आयोजना

- सामाजिक जवाफदेहीता प्रबर्धन कार्यक्रम।
- निर्मित कानूनको संचार माध्यमबाट प्रचार प्रसार।
- ऐन नियम तर्जुमा तथा क्षमता विकास कार्यक्रम।

८.१.६ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा

- स्थानीय स्तरमा प्रवाह हुने सवै संघसंस्थाका सेवाहरूलाई समावेशी, प्रतिफलमूलक र प्रभावकारी भएको हुनेछ।

- स्थानीयस्तरका सरोवारवाला निकायहरू, सामाजिक संघ-सँगठन, विभिन्न समिति तथा उप-समितिहरूको संस्थागत क्षमता विकास र योजना कार्यान्वयनमा जिम्मेवारी र अपनत्व सृजना भएको हुनेछ।

परिच्छेद ९: कार्यान्वयन व्यवस्था

९.१ पृष्ठभूमि

आवधिक योजना कार्यान्वयनका लागि वित्तीय, मानवीय तथा भौतिक स्रोतको व्यवस्थापन महत्वपूर्ण छ। कतिपय अवस्थामा आवश्यकताअनुसार वित्तीय र मानवीय स्रोत उपलब्ध हुन नसक्दा योजनाले साकार रुप लिन सकेको हुँदैन। यसका लागि गाउँपालिकाको उपयूक्त रणनीति, इच्छाशक्ति र कार्यान्वयन क्षमता आवश्यकता पर्दछ। यसवारेमा यस परिच्छेदमा कार्यान्वनका लागि आवश्यक पर्ने मनवीय स्रोत तथा उपलब्ध वित्तीय स्रोतको अवस्थाका बारेमा चर्चा गरिएको छ।

९.२ संस्थागत व्यवस्था तथा मानव संशाधन योजना

संघीय शासन व्यवस्था अनुसार राज्यको पुनःसंरचना प्रक्रियाबाट नवगठित यस गाउँपालिकाको २०७४ बैशाख ३१ गते सम्पन्न स्थानीय तहको निर्वाचतबाट निर्वाचित गाउँ कार्यपालिका मार्फत गाउँपालिकाको कार्य संचालन हुदैआएको छ। संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयबाट प्रस्तावित संगठन संरचना अनुसार गाउँपालिकामा ७ वटा शाखाहरू (प्रशासन, योजना तथा अनुगमन शाखा, पूर्वाधार विकास तथा वातावरण शाखा, सामाजिक विकास शाखा, पशू सेवा शाखा, कानून शाखा, कृषि विकास शाखा, आर्थिक प्रशासन शाखा) र ९ वटा वडा कार्यालय समेत संचालनमा आएकाछन। तर हालसम्म प्रस्तावित संगठन संरचना अनुसार कर्मचारीको व्यवस्था भएको छैन। गाउँपालिकामा पदाधिकारी तथा कर्मचारीका अतिरिक्त स्थानीय स्तरमा कार्यरत अन्य संस्थाका कर्मचारी, उपभोक्ता समिति तथा आमनागरिकसमेत यस गाउँपालिकाका मानव संशाधनका रुपमा रहेका छन्। आवधिक विकास योजनाको लक्ष्य तथा उद्देश्य हासिल गर्न संघीय शासन व्यवस्था अनुसार संवैधानिक अधिकारसहित स्थापित यस गाउँपालिकाले तत्काल संवैधानिक व्यवस्था बमोजिमको कार्यविभाजन तथा कार्यसम्पादन नियमावली तयार तथा स्वीकृत गरी लागू गरेको देखिन्छ। यसैगरी वडा कार्यालय, गाउँ कार्यपालिकाबाट प्रवाह गर्ने सेवा सुविधा र सम्पादन गर्ने कार्यलाई प्रभावकारी र नतिजामुखी बनाउन संगठन तथा व्यवस्थापन सर्वेक्षण गरी कार्यालयको संगठन संरचना, कर्मचारी दरबन्दी र कार्यविवरण तयार गरी लागु गर्नुपर्ने देखिन्छ।

९.३ विषयक्षेत्र अनुसार अनुमानित बजेट

आगामी ५ वर्ष अवधिमा विकासका समस्त गतिविधिहरूलाई व्यवस्थित र प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन गर्न र सेवा प्रवाहलाई प्रभावकारी र सयम सापेक्ष बनाउन प्राप्त हुन सक्ने शिर्षकको रूपमा तलको बजेट स्रोत प्रक्षेपण प्रस्तावित गरिएको छ।

तालिका २: आवधिक योजना २०८०/०८१- २०८४/०८५ का लगि प्राप्त हुन सक्ने बजेटको स्रोत प्रक्षेपण.

शिर्षक	२०८०/८१	२०८१/०८२	२०८२/०८३	२०८३/०८४	२०८४/०८५	जम्मा परिणाम
संघिय सरकार अनुदान	३७२१०००००	४०९३१००००	४५०२४१०००	४९५२६५१००	५४४७९१६१०	२२७१७०७७१०
प्रदेश सरकार अनुदान	३३९८२०००	३७३८०२००	४१११८२२०	४५२३००४२	४९७५३०४६.२	२०७४६३५०८.२
राजस्व बाडफाड	१४७२११०००	१६९२९२६५०	१९४६८६५४७.५	२२३८८९५२९.६	२५७४७२९५९.१	९९२५५२६८६.२
आंतरिक स्रोत	४२६०७०००	४६८६७७००	५१५५४४७०	५६७०९९१७	६२३८०९०८.७	२६०११९९९५.७
जम्मा	५९५९०००००	६६२८५०५५०	७३७६००२३७.५	८२१०९४५८८.६	९१४३९८५२४	३७३१८४३९००

आवधिक योजना २०८०/०८१ देखि २०८४/०८५ सम्मको अनुमानित लगानी र सोही समयमा गाउँपालिका भित्रको खर्च सम्बन्धी बजेटको प्रक्षेपण ३ अर्व ८१ करोड ६८ लाख १० हजार रूपैंया गरिएको छ भने सोही अवधिमा गाउँपालिकाको आय तर्फ ३ अर्व ७३ करोड १८ लाख ४३ हजार रूपैंया गरिएको छ। यसरी योजना अवधिमा नपूग हुने रकम रू. ८ करोड ७३ लाख १८ हजार रूपैंया देखिन्छ।

९.४ स्रोत अनुमान तथा प्रक्षेपण

एकीकृत आवधिक योजनाकालागि लगानी अनुमान गर्दा गाउँपालिकाको आयोजनामा संचालन गरिएको योजना तर्जुमा कार्यशालामा राजनैतिक दलका नेतृत्व, सम्बन्धित विषयगत निकायका प्रमुख, सम्मिलित समूहले आ-आफ्ना विषयगत कार्यक्रममा जनचाहना रूअनुरूप आएका र गरिएका परिबर्तन, विगतको आय प्रवृत्ति र खर्च गर्ने क्षमताका आधारमा समेत निर्धारण गरेका कार्यक्रमहरू र अनुमान गरेको खर्च रकमलाई नै मुख्य आधार लिइएकोछ।

यसैगरी संभावित आन्तरिक राजस्व, संघीय तथा प्रदेश सरकारबाट स्थानीय तहलाई प्राप्त हुने संघीय सरकारको वित्तिय समानीकरण अनुदान, प्रदेश सरकारको वित्तिय समानीकरण अनुदान, संघीय सरकारको सशर्त अनुदान, संघीय सरकारको राजश्व बाँडफाँड, प्रदेश सरकारको सवारी साधनको कर बाँडफाँड, प्रदेश सरकारको थप अनुदान आदिलाई लिईएको छ। अपुग रकमको सम्बन्धमा राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय स्तरका गैर सरकारी संस्थाहरूले परिचालन गर्ने संभावित स्वदेशी तथा वैदेशिक रकम, सहकारीहरू, विभिन्न प्रतिनिधिमूलक संघसंस्था तथा निजीक्षेत्रले परिचालन गर्ने रकमबाट सामन्जस्यता कायम गरिनेछ।

तालिका ३: आवधिक योजना २०८०/०८१- २०८४/०८५ का लगि खर्च हुन सक्ने बजेटको प्रक्षेपण.

क्र.स.	विषयगत क्षेत्र	२०८०/८१	२०८१/०८२	२०८२/०८३	२०८३/०८४	२०८४/०८५	जम्मा परिणाम
१	सामाजिक विकास	३५७२५४०००	३८५८३४३२०	४१६७०१०६५.६	४५००३७१५०.८	४८६०४०१२२.९	२०९५८६६६५९
२	आर्थिक विकास	३९३४८०००	४२४९५८४०	४५८९५५०७.२	४९५६७१४७.७८	५३५३२५१९.६	२३०८३९०१५
३	पुर्वाधार विकास	११३८७००००	१२२९७९६००	१३२८१७९६८	१४३४४३४०५.४	१५४९१८८७७.९	६६८०२९८५१
४	वन वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन	६८९७०००	७४४८७६०	८०४४६६०.८	८६८८२३३.६६४	९३८३२९२.३५७	४०४६१९४७
५	शुसासन तथा संस्थागत	२२५३१०००	२४३३३४८०	२६२८०१५८.४	२८३८२५७१.०७	३०६५३१७६.७६	१३२१८०३८६
६	चालु खर्च	११०७०००००	११९५५६०००	१२९१२०४८०	१३९४५०११८.४	१५०६०६१२७.९	६४९४३२७२६
	कुल जम्मा अनुमान						३८१६८१०५८५

९.५ स्रोत परिचालन रणनीति

९.५.१ आन्तरिक श्रोत र साधन पहिचान तथा परिचालन

- आन्तरिक श्रोत (राजस्व, कर, सेवा तथा शुल्ल) का क्षेत्र पहिचान परिचालन गर्ने।
- गाउँपालिकाको संभावित कर, राजस्व र शुल्कका श्रोतहरूलाई करको दायरामा ल्याउने।आवश्यकता अनुसार राजस्व संकलन केन्द्रको स्थापना गर्ने तथा साझेदारीमा राजस्व संकलन गर्ने।
- ढुङ्गा, गिटी, बालुवा उपलब्ध हुने क्षेत्रसम्म पुग्ने लिङ्क बाटो निर्माण गरी थप राजस्व सङ्कलन गर्न सकिने।
- बिस्तार हुँदै गएको नयाँ बजार केन्द्र को पहिचान गरी राजस्व परिचालनको योजना तर्जुमा गर्ने।
- घर जग्गा रजिष्ट्रेशनबाट प्राप्त हुने राजस्व बाँडफाँडको रकममा वृद्धि गर्न मालपोत कार्यालयबाट तोकिने न्यूनतम मूल्यांकनलाई बढी व्यवहारिक बनाउने।
- गाउँपालिकाबाट प्रदान गरिने विभिन्न किसिमका सिफारिसमा लिने दस्तुरको पुनरावलोकन गरी थप राजस्व प्राप्त गर्न सकिने।
- स्थानीय सेवा शुल्क नीति तयार गरी लागू गर्ने।
- स्थानीय सेवा, शुल्क तथा राजस्व संकलन तथा परिचालनलाई प्रभावकारी बनाउन अनुगमन र मूल्यांकनलाई प्रभावकारी बनाउने।

९.५.२ अन्य श्रोत परिचालन तथा व्यवस्थापन

- संभाव्यताका आधारमा दीर्घकालीन आयोजनाहरू संचालनमा लगानी गर्न प्राथमिकता दिने।
- विकास साझेदार, गैसस तथा निजी क्षेत्रसँग साझेदारी वृद्धि गर्ने।
- संघ तथा प्रदेशसँग थप श्रोतको लागि अनुरोध गर्ने।
- स्थानीय श्रम, श्रोत र साधन परिचालन तथा जनसहभागिता वृद्धि गर्ने।
- सेवा प्रवाहमा निजी क्षेत्र, गैसस परिचालन तथा साझेदारीमा जोड दिने।
- गाउँपालिका र निजीक्षेत्र बीच संयुक्त लगानीका क्षेत्रको खोजी गर्ने।
- भाषा, संस्कृति तथा पर्यटन प्रवर्द्धन तथा विकासको लागि स्थानीय निकायको लगानी वृद्धि गर्ने।
- पर्यटन विकासको लागि नेपाल पर्यटन बोर्ड, सम्बन्धित मन्त्रालयहरू, छिमेकी स्थानीय तहहरूसँग सहकार्य गर्ने।

- बाणिज्य क्षेत्रको विकास तथा पर्यटन क्षेत्रको प्रवर्द्धनको लागि निजी क्षेत्रको लगानी वृद्धि गर्ने।
- प्राविधिक शिक्षालय संचालनमा निजी क्षेत्रको लगानी वृद्धि गर्न प्रोत्साहन गर्ने। खेलकूद विकास र प्रवर्द्धनमा निजी क्षेत्रको लगानीलाई प्रोत्साहन गर्ने।
- युवाहरूको क्षमतावृद्धि तथा स्वरोजगार प्रवर्द्धनको लागि विकास साझेदारसँग साझेदारी गर्ने।
- गैसरकारी तथा सामुदायमा आधारित संस्थाहरूसँग साझेदारी र सहयोग परिचालन गर्ने।
- स्थानीय श्रोत, साधन तथा जनसहभागिता वृद्धि गर्ने।

९.५.३ अन्तर सरकारी सम्बन्ध

गाउँपालिकाको एकल प्रयासले मात्र विकासको उद्देश्य तथा उपलब्धी हासिल गर्न प्रायः असंभव छ। गाउँपालिकाको विकासको सम्बन्धित क्षेत्रको तुलनात्मक लाभका विषयगत क्षेत्रमा विकास र लगानी आवश्यक छ। यस प्रकारका तुलनात्मक लाभका क्षेत्रहरूमा सम्बन्धित गाउँपालिकाहरूलाई समेत लाभ पुग्ने क्षेत्र तथा आयोजनामा केन्द्रिय लगानी जुटाउन आवश्यक छ। यस गाउँपालिकाको सन्दर्भमा एकीकृत आवधिक योजनाको लक्ष्य हासिल गर्न र सहयोग पुर्याउन पर्यटन, उद्योग, संरक्षण क्षेत्र व्यवस्थापन, पूर्वाधार, सिप विकासका लागि छिमेकी स्थानीय तहहरूसँग निरन्तर सम्पर्क र समन्वय गरी योजना तर्जुमा, लगानी, कार्यान्वयन र अनुगमन गरिनेछ।

९.५.४ आवधिक गाउँ विकास योजना र अन्य योजना बीच अन्तरसम्बन्ध

आवधिक योजनाको राष्ट्रिय योजना, राष्ट्रियस्तरमा विषयगत दीर्घकालीन योजनाहरू, प्रदेशस्तरीय विषयगत गुरूयोजनासँग तादाम्यता, नीतिगत र कार्यगत समन्वय एवं उचित संबन्धमा कायम हुनु आवश्यक छ। एकातर्फ स्थानीय चाहना, आवश्यकता र मागले योजनाको प्रारूप प्राप्त गर्ने र अर्कोतर्फ राष्ट्रिय नीति, लक्ष्य, प्राथमिकता र कार्यक्रमहरू वास्तविक रूपमा कार्यान्वयन हुने हुँदा स्थानीय तथा प्रदेशस्तरका नीति तथा योजना र राष्ट्रिय, नीति, योजना र कार्यक्रम भेट हुने साझा थलो हो। तसर्थ, स्थानीय, प्रदेश र केन्द्रिय योजनाबीच उचित तालमेल, सम्बन्ध र एकीकरण हुन जरूरी छ। एकीकृत आवधिक योजनालाई राष्ट्रिय नीति, विभिन्न राष्ट्रिय विषयगत गुरूयोजना तथा प्रदेशका विषयगत गुरूयोजनाहरूको परिपुरक तथा परिपोषकको रूपमा प्रस्तुत गरिएको छ।

९.६ एकीकृत आवधिक योजना कार्यान्वयन

नेपालमा योजना तर्जुमाको पद्धतिलाई संस्थागत रूपमा स्थापीत गरेको भएतापनि अनुगमन तथा मूल्याङ्कन कमजोर भएको राष्ट्रिय रूपमै स्वीकारिएको छ। तथापि, यस गाउँपालिकाको एकीकृत आवधिक योजनालाई योजनाको प्रतिफलमा आधारित अनुगमन तथा सहभागितामूलक लेखाजोखा

पद्धति अवलम्बन गरी प्रतिफल मापन तथा योजना प्रभावकारिताको मूल्याङ्कन गरिनेछ। आवधिक गाउँ योजनाको अनुगमनलाई नियमित कार्यक्रमका रूपमा स्थापित गरी स्थानीयस्तरदेखि राष्ट्रिय स्तरसम्मका विभिन्न तहका सरोकारवालाहरू र तेस्रो पक्षसमेतको सहभागिता गरिनेछ। यस अन्तर्गत प्रतिफलमा आधारित प्रस्तावित अनुगमन खाँका अनुसार पटके तथा नियमित अनुगमन, वार्षिक समीक्षा, मध्यावधि तथा अन्तिम मूल्यांकन गरिनेछ। योजनाको स्वतन्त्र तथा तटस्थ तेस्रो पक्षबाट समेत लेखाजोखा गरिनेछ।

९.७ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन योजना

आवधिक योजनाको अनुगमन तथा मूल्यांकन प्रयोजनका लागि विद्यमान कानुनी व्यवस्था तथा प्रचलनका आधारमा देहायका संरचना प्रस्ताव गरिएको छ।

९.७.१ अनुगमन समिति

स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ को दफा १६ को ४ख (५) मा व्यवस्था भएअनुरूप गठन हुने सुपरीवेक्षण तथा अनुगमन समितिलाई सक्रिय तुल्याई गाउँपालिकाका योजना वा कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा अनुमान गरिएका स्रोत साधनहरूको परिचालन लक्ष्य अनुरूप भए नभएको, आयोजनाको कार्यान्वयन तालिका अनुसार भए नभएको एकिन गरी आयोजनाहरूलाई अपेक्षित गति र दिशा प्रदान गर्न यस समितिलाई सक्रिय तुल्याइने छ।

९.७.२ अनुगमन उपसमिति

अनुगमन उपसमिति स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ को दफा १४ मा व्यवस्था भएअनुरूप सुपरीवेक्षण तथा अनुगमन उपसमिति गठन गरिनेछ। यस उपसमितिले गाउँपालिकामा सञ्चालित आयोजनाहरूको नियमित अनुगमन तालिका तर्जुमा र कार्यान्वयन गरी तथ्यांक व्यवस्थापन, नियमित अद्यावधिक तथा प्रशोधन गर्ने व्यवस्था गरी हालको स्थितिबाट गाउँपालिकाको प्रगति कति अगाडि बढ्यो भन्ने विश्लेषण गर्ने आधार तयार प्रस्तुत गर्नेछ। उपसमितिबाट हुने अनुगमनलाई बढी सहभागितामूलक बनाउन अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण क्रियाकलापहरूमा गाउँपालिकाका अन्य सरोकारवालाहरूलाई समेत आमन्त्रण गरिनेछ।

अनुगमनको समन्वय गर्ने सम्पूर्ण जिम्मेवारी योजना तथा अनुगमन शाखाको हुनेछ। योजना तथा अनुगमन शाखासँग प्रत्यक्ष समन्वयमा रहेर अन्य विषयगत निकायहरूले सम्बन्धित विषय क्षेत्रको अनुगमनको कार्य गर्नेछन। योजना तथा अनुगमन शाखालाई भौतिक एवं मानवीय श्रोत साधनले सम्पन्न बनाइनेछ। त्यस अतिरिक्त अनुगमन गर्ने कार्यालय, व्यक्तिको आचारसंहिता निर्माण तथा अनुगमन कार्यका लागि आवश्यक पर्ने क्षमता विकासको व्यवस्था गाउँपालिकाले मिलाउनेछ।

९.८ अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको जिम्मेवारी

योजनाको प्रभाव, असर, प्रतिफलको नतिजा मापन तथा संचालित कार्यक्रमको प्रक्रियागत अनुगमन गरिनेछ। प्रक्रियागत अनुगमन तथा प्राप्त नतिजाको मापन गर्ने जिम्मेवारी गाउँ कार्यपालिकाको हुनेछ भने यस कार्यमा सुपरीवेक्षण तथा अनुगमन समितिलाई परिचालन गर्नेछ। गाउँपालिका स्थानीय सरकार समेत भएको हुँदा अनुगमन मूल्यांकन शाखा गठन गरी छुट्टै कर्मचारीको व्यवस्था गर्नु उपयुक्त देखिन्छ। प्रस्तावित यस शाखाले निम्नअनुसार समितिसँगको समन्वयमा एकीकृत आवधिक विकास योजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको जिम्मेवारी वहन गर्नेछ।

- गाउँ कार्यपालिका तथा विषयगत समिति,
- सुपरीवेक्षण तथा अनुगमन समिति,
- जिल्ला समन्वय समिति,
- विषयगत शाखा उपशाखा, परियोजना, संघ, संस्था,
- तेश्रो पक्ष (नागरिक समाज संस्था तथा व्यक्ति)।

९.९ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रक्रिया

एकीकृत आवधिक विकास योजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका औजार तथा विधि देहायअनुसार रहनेछ।

- स्थलगत अनुगमन,
- कार्ययोजना (लक्ष्य) र प्रगतिबीच तुलना,
- नागरिक अनुगमन।

तथापि, तलका केहि विधीहरूलाई गाउँपालिकामा संस्थागत रूपमा अगाडि बढाईएको छ।

९.९.१ नतीजामा आधारित अनुगमन ढाँचा अनुसार वार्षिक समीक्षा

अनुगमन तथा सुपरीवेक्षण समिति र संयुक्त अनुगमन समितिसँग समन्वय गरी सहभागितामूलक प्रक्रिया बमोजिम प्रतिफलमा आधारित प्रस्तावित अनुगमन ढाँचा अनुगमन योजना तर्जुमा गरी योजनाको समीक्षा, प्रतिफल तथा कार्यसम्पादनको मापन गरिनेछ। यस प्रकारको अनुगमनमा सहभागितामूलक अनुगमन प्रक्रिया तथा सरोकारवालाको संलग्नता रहनेछ। यसका साथै तेश्रो पक्ष वा विषयविज्ञले यस प्रक्रियामा सहजिकरण गर्नेछन।

९.९.२ मध्यावधि मूल्याङ्कन

आवधिक योजनामा निर्धारित लक्ष्य, उद्देश्य, सूचक र नीतिहरूका आधारमा यसको मध्यावधि मूल्यांकन हुनेछ। मध्यावधि मूल्याङ्कन प्रतिफलमा आधारित प्रस्तावित अनुगमन ढाँचा अनुसार वार्षिक समीक्षा प्रतिवेदन तथा सूचनाको आधारमा सहभागितामूलक प्रक्रियाबाट गरिनेछ। मूल्याङ्कनमा अनुगमन तथा सुपरीवेक्षण समितिको प्रमुख भूमिका हुनेछ। मूल्याकंनको सहजिकरण योजना तर्जुमा तथा अनुगमनमा सम्बन्धी दखखल भएका र अनुभवी पेशाविद्को समूह संलग्न हुनेछ।

९.९.३ अन्तिम मूल्याङ्कन

एकीकृत आवधिक योजनाको समयावधि समाप्त भएपछि योजनाको समष्टिगत लक्ष्य, उद्देश्य तथा विषयगत उपलब्धीहरू हासिल भए नभएको प्रतिफलमा आधारित प्रस्तावित अनुगमन ढाँचा अनुसार मापन तथा लेखाजोखा गरिनेछ। योजना तर्जुमा, अनुगमन तथा मूल्याङ्कनमा दख्खल भएका तेश्रो पक्षका अनुभवी पेशाविदहरूको संलग्नता र सहजिकरणमा अन्तिम मूल्याङ्कन गरिनेछ। यस प्रकार गरिएको अन्तिम मूल्याङ्कनको प्रतिवेदन सार्वजनिक गरिनेछ।

सन्दर्भहरू

- राप्ती गाउँपालिकाको खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता (वास) योजना - २०७८
- राप्ती गाउँपालिका लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण मूलप्रवाहीकरण रणनीति,२०७८
- राप्ती गाउँपालिकाको लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेगिकरण पररक्षण आर्थिक वर्ष २०७७/ ०७८
- राप्ती गाउँपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजना २०७८/७९
- राप्ती गाउँपालिकाको ग्रामीण नगरपालिका यातायात गुरुयोजना २०७६
- राप्ती गाउँपालिकाको एकीकृत ग्रामीण विकास योजना आ.ब. २०७५/७६ - २०७९/८०
- राप्ती गाउँपालिकाको क्षमता विकास योजना (आ.व.२०७८/७९'२०८०/८१)
- स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शन, राष्ट्रिय योजना आयोग, २०७८
- १५ औं योजना, राष्ट्रिय योजना आयोग
- १४ औं योजना, राष्ट्रिय योजना आयोग

अनुसूची

१ योजना बैंक

क्र सं.	योजना/कार्यक्रमको नाम	कार्यान्वयन हुने स्थान	क्षेत्र	कैफियत
१	पाखापानी शान्ती मार्गमा अधुरो बाटो मर्मत	वडा नं. १	पुर्वाधार तर्फ	
२	चोरपानी टोलमा जोड्ने कल्भर्ट निर्माण	वडा नं. १	पुर्वाधार तर्फ	
३	शिद्धेश्वरी टोलमा नाला मर्मत तथा निर्माण	वडा नं. १	पुर्वाधार तर्फ	
४	शिवशिखर देखि फेरीखोलातर्फ बाटो स्तरोनन्ती	वडा नं. १	पुर्वाधार तर्फ	
५	स्वर्गद्धारी स्कुल जाने बाटो स्तरोनन्ती	वडा नं. १	पुर्वाधार तर्फ	
६	पुल्चोक ग्रिन पार्क पूर्वतर्फ रोल्पाली गल्लीमा अधुरो बाटो स्तरोन्नती	वडा नं. १	पुर्वाधार तर्फ	
७	मिनी बसपार्क आपखोलीमा शोचालय निर्माण	वडा नं. १	पुर्वाधार तर्फ	
८	शान्ती टोलमा अधुरो नाला निर्माण	वडा नं. १	पुर्वाधार तर्फ	
९	माछ्तिालमा बाटो स्तरोन्नती	वडा नं. १	पुर्वाधार तर्फ	
१०	बगासोती बाटो स्तरोन्नती	वडा नं. १	पुर्वाधार तर्फ	
११	वडा कार्यालय हुदै हनुमान गढि जाने बाटोमा अधुरो नाला निर्माण	वडा नं. १	पुर्वाधार तर्फ	
१२	पिपलटारी जाने बाटोमा नाला निर्माण	वडा नं. १	पुर्वाधार तर्फ	
१३	नेपाल राष्ट्रिय माविका लागि फर्निचर सामाग्री खरिद	वडा नं. १	पुर्वाधार तर्फ	
१४	खर्क बगासोतीमा सोलार प्यानल वितरण तथा जडान	वडा नं. १	पुर्वाधार तर्फ	

१५	कपुरिकोट बाटो स्थरउन्नति, वडा बाट हनुमान्गढ़ी बाटोको स्थरउन्नति, माझिटोल हनुमानगढ़ी बाटोको स्थरउन्नति	वडा नं. १	**पुर्वाधार तर्फ**	
१६	नया बसपार्क	वडा नं. १	**पुर्वाधार तर्फ**	
१७	पाखापानी बिहानी बाटोको स्थरउन्नति	वडा नं. १	**पुर्वाधार तर्फ**	
१८	फोहोर बेबस्थापन	वडा नं. १	**पुर्वाधार तर्फ**	
१९	जथाभाबी केवल लाइन हरुको राम्रो बेबस्थापन	वडा नं. १	**पुर्वाधार तर्फ**	
२०	शान्तिपुरमा पानीको लागि पम्प को आबश्यकता	वडा नं. १	**पुर्वाधार तर्फ**	
२१	चैतेमाझी खानेपानी योजना	वडा नं. १	**पुर्वाधार तर्फ**	
१	राप्ती गंगा प्रावि चैतेमा खेलमैदान स्तरोन्नती	वडा नं. १	**सामाजिक विकास**	
२	खेल ब्यवस्थापन	वडा नं. १	**सामाजिक विकास**	
३	किर्केट मैदान पाखापनिको ब्बस्थापन	वडा नं. १	**सामाजिक विकास**	
४	वडा स्तरीय सरसफाई	वडा नं. १	**सामाजिक विकास**	
५	मेलमिलाप कर्ताहरुलाई बैठक भत्ता तथा खाजा खर्च	वडा नं. १	**सामाजिक विकास**	
६	पाखापनिको कुवाको संरक्षेर्ण	वडा नं. १	**सामाजिक विकास**	
७	लागु प्रदाथ दुर्बेसनी नुनिकरण हुनुपर्ने	वडा नं. १	**सामाजिक विकास**	
८	यूवालक्षीत सिपमुलक तालिमको व्यवस्थापन	वडा नं. १	**सामाजिक विकास**	
९	किसान को लागि सिपमुलक तालिम	वडा नं. १	**सामाजिक विकास**	

१	बगासोती होमस्टे मर्मत	वडा नं. १	**आर्थिक विकास**	
२	कालीमन्दिर शान्तिपुर स्तरोन्नती	वडा नं. १	**आर्थिक विकास**	
३	ग्रिन पार्क सरोन्नती	वडा नं. १	**आर्थिक विकास**	
४	शिब मन्दिर को क्षेत्र बढाउनुपर्ने	वडा नं. १	**आर्थिक विकास**	
५	सीदेश्वर मन्दिर आसपासमा पार्क	वडा नं. १	**आर्थिक विकास**	
६	कृषि मार्ग स्थरउन्नति	वडा नं. १	**आर्थिक विकास**	
७	कृषि संकलन केन्द्र	वडा नं. १	**आर्थिक विकास**	
८	साल का पातहरु पाइने भयकाले उद्योग खोलि रोजगारको बेवास्थापन	वडा नं. १	**आर्थिक विकास**	
९	बगासोतिको झरना को बिकास, संरक्षण	वडा नं. १	**आर्थिक विकास**	
१०	हनुमंगढ़ी मन्दिरको स्थरउन्नति	वडा नं. १	**आर्थिक विकास**	
११	पर्यटन विकासका लागी जनस्तरबाट र्समदान गरी पर्यटन क्षेत्रको विकास	वडा नं. १	**आर्थिक विकास**	
१२	राप्तीनदीमा प्याप्टिङ्गको व्यवस्थापन गरी पर्यटन क्षेत्रको विकास	वडा नं. १	**आर्थिक विकास**	
१३	होमेस्टय	वडा नं. १	**आर्थिक विकास**	
१	विपद तथा आकस्मिक कार्य	वडा नं. १	**वन वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन तर्फ**	
२	चप्टारे चौपारी मर्मत	वडा नं. १	**वन वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन तर्फ**	

३	हनुमानगढ़ी मन्दिर तधबन्धन	वडा नं. १	**वन वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन तर्फ**	
४	स्वर्गद्वारी टोलमा तधबन्धन	वडा नं. १	**वन वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन तर्फ**	
५	खहरेखोला तधबन्धन	वडा नं. १	**वन वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन तर्फ**	
६	स्वगद्वारी प्रा बि स्कुल को लागि तधबन्धन गर्नका लागि जाली आबश्यक	वडा नं. १	**वन वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन तर्फ**	
१	सूचना संचार प्रविधि नागरिक सहायता खर्च	वडा नं. १	**संस्थागत शुसासन तथा सेवा प्रवाह**	
२	राप्ती नदि दोहन अनुगमन आबश्यक	वडा नं. १	**संस्थागत शुसासन तथा सेवा प्रवाह**	
३	टोल विकास संस्था परिचालन तथा व्यवस्थापन	वडा नं. १	**संस्थागत शुसासन तथा सेवा प्रवाह**	

क सं.	योजना/कार्यक्रमको नाम	कार्यान्वयन हुने स्थान	क्षेत्र	कैफियत

१	विद्युत पोल तथा होमपाईप खरिद	वडा नं. २	**पुर्वाधार विकास**	
२	२ नं. वडा भित्रको सडक वत्ती	वडा नं. २	**पुर्वाधार विकास**	
३	स्यानीघोष वाटो मर्मत	वडा नं. २	**पुर्वाधार विकास**	
४	वाउन्ने पाटा वाटो मर्मत	वडा नं. २	**पुर्वाधार विकास**	
५	२ नं. वडा भरीको भित्री सडक स्तरोन्नती कार्य	वडा नं. २	**पुर्वाधार विकास**	
६	एकतागाउँ कटान संरक्षण	वडा नं. २	**पुर्वाधार विकास**	
७	पशु वद्धाश्रम तथा गिद्ध संरक्षण केन्द्र	वडा नं. २	**पुर्वाधार विकास**	
८	कठाहा विच गल्लीको वाटो कालो पत्रे	वडा नं. २	**पुर्वाधार विकास**	
९	कालिका चोक देखि दक्षीण सडक बेबस्थापन	वडा नं. २	**पुर्वाधार विकास**	
१०	सिचाई को लागि ड़ीप बॉरिङ्ग	वडा नं. २	**पुर्वाधार विकास**	
११	रामगाउँ टोल, कुलको राम्रो बेबस्थापन हुनुपर्ने	वडा नं. २	**पुर्वाधार विकास**	
१२	आदर्स टोल कूरिया जाने बाटो स्थरउन्नति	वडा नं. २	**पुर्वाधार विकास**	
१३	आदर्स टोल बत्तिको ३ फेज लाइन को बेबस्थापना	वडा नं. २	**पुर्वाधार विकास**	
१४	रामगाउँ टोल, सुरक्षा को लागि सडक बत्ति आबस्यकता	वडा नं. २	**पुर्वाधार विकास**	
१५	लालमटिया टोल नालाको स्थरउन्नति	वडा नं. २	**पुर्वाधार विकास**	
१६	सानिबोस टोल, सडकको स्थरउन्नति	वडा नं. २	**पुर्वाधार विकास**	
१	जेष्ठ नागरिकलाई घर घरमा गई स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्ने	वडा नं. २	**सामाजिक विकास**	
२	वडा स्तरीय खेलकुद प्रतियोगीता	वडा नं. २	**सामाजिक विकास**	

३	सानिबोस टोल, खानेपानी स्थरउन्नति	वडा नं. २	**सामाजिक विकास**	
४	स्थानीय बिसयको पाठेक्रम कम्प्युटर का माध्यम बाट गरिनुपर्ने	वडा नं. २	**सामाजिक विकास**	
१	भल्व मर्मत तथा निर्माण	वडा नं. २	**आर्थिक विकास**	
२	सिप विकास तथा उद्यमशिलता कार्यक्रम	वडा नं. २	**आर्थिक विकास**	
३	हर्षेडाडा पर्यटकिय स्थल	वडा नं. २	**आर्थिक विकास**	
४	उन्नत जातका बिउ बिजन	वडा नं. २	**आर्थिक विकास**	
५	कृषि सम्बन्धि कृषि प्राविधिकको बेबस्थापन	वडा नं. २	**आर्थिक विकास**	
६	मलाखात बिउ बिजन को उचित बेबस्थापना	वडा नं. २	**आर्थिक विकास**	
१	विपद् तथा आकस्मिक कार्य	वडा नं. २	**वन वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन**	
२	लालमटिया टोल डुबान	वडा नं. २	**वन वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन**	
३	कतेजनाला खोला - जाली बेबस्थापन	वडा नं. २	**वन वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन**	
१	कार्यालय तथा कार्यालय परीसरको फोहर मैला व्यवस्थापन तथा सरसफाई खर्च	वडा नं. २	**शुसासन तथा संस्थागत सेवा प्रवाह**	

क्र सं.	योजना/कार्यक्रमको नाम	कार्यान्वयन हुने स्थान	क्षेत्र	कैफियत
१	मसुरिया खुरुरिया पर्ने सानो नदीमा पक्की पुल निर्माण	वडा नं. ३	**पुर्वाधार विकास**	
२	वडा नं. ३ मा रहेका चौपारीहरु मर्मत तथा व्यवस्थापन	वडा नं. ३	**पुर्वाधार विकास**	
३	प्रगति टोल बाटो स्थरउन्नती	वडा नं. ३	**पुर्वाधार विकास**	
४	मुसरिया देखि खुरिया सम्मको बाटो राम्रो बनाउनपर्ने	वडा नं. ३	**पुर्वाधार विकास**	
५	सनिनादिमा पुलको बेबस्थापन	वडा नं. ३	**पुर्वाधार विकास**	
६	कराम्दी खोलामा पुलको	वडा नं. ३	**पुर्वाधार विकास**	
७	सुइजरल्याण्ड पार्क को स्तरउन्नति	वडा नं. ३	**पुर्वाधार विकास**	
८	मौरिघात चोक देखि बसन्तपुर जाने बाकी अधुरो बाटो पक्कि	वडा नं. ३	**पुर्वाधार विकास**	
९	सिचाई बेबस्थापन	वडा नं. ३	**पुर्वाधार विकास**	
१	नयाँवस्तीमा रहेको सार्वजनिक शौचालय मर्मत	वडा नं. ३	**सामाजिक विकास**	
२	६५ नं.मा पिपलको रुखनेर सार्वजनिक शौचालय मर्मत	वडा नं. ३	**सामाजिक विकास**	
३	बसन्तपुर मा स्वास्थ्य सम्बन्धि उपकरण आबस्यकता	वडा नं. ३	**सामाजिक विकास**	
४	मुसरिया स्वास्थ्य चौकी मा सम्पुण औसधि उपलब्ध हुनुपर्ने	वडा नं. ३	**सामाजिक विकास**	
१	चक्रपथदेखि लमैया खेतसम्म कृषि सडक स्तरोन्नती	वडा नं. ३	**आर्थिक विकास**	
२	कृषि बजार बेबस्थापना	वडा नं. ३	**आर्थिक विकास**	

१	विपद तथा आकस्मिक कार्यका लागि खर्च	वडा नं. ३	**वन वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन**	
२	विपद व्यबस्थापन कोष को व्यबस्थापन	वडा नं. ३	**वन वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन**	
३	चुरे बस्ति डुवान	वडा नं. ३	**वन वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन**	
४	सनिनदिमा तधबंधन, नयाबस्ती कराम्दी खोलामा तधबंधन	वडा नं. ३	**वन वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन**	
१	मसुरिया क्लिनिक भवनमा कार्यरत कर्मचारीलाई भता निरन्तरता	वडा नं. ३	**शुसासन तथा संस्थागत सेवा**	
२	शान्ति सुरक्षा व्यबस्थापन	वडा नं. ३	**शुसासन तथा संस्थागत सेवा**	
३	सडक गुरुयोजनाको राम्रो पलानिंग हुनुपर्ने	वडा नं. ३	**शुसासन तथा संस्थागत सेवा**	
४	सुशासन व्यबस्थापनका लागि बजेट	वडा नं. ३	**शुसासन तथा संस्थागत सेवा**	
५	प्रतेक टोल बिकाश गर्नको लागि अनुगमन सहितको बेबस्था	वडा नं. ३	**शुसासन तथा संस्थागत सेवा**	

क सं.	योजना/कार्यक्रमको नाम	कार्यान्वयन हुने स्थान	क्षेत्र	कैफियत
१	पशु कार्यक्रम	वडा नं. ४	आर्थिक विकास	
२	भर्भिक मल उत्पादन (प्राङ्गारिक मल)	वडा नं. ४	आर्थिक विकास	
३	४ नं. वडाका विभिन्न स्थानहरुमा सिंचाइ कुलो निर्माण	वडा नं. ४	आर्थिक विकास	
४	कृषि उपज केन्द्र को लागि बजार व्यबस्थापन	वडा नं. ४	आर्थिक विकास	
५	बोटानिकल गार्डेन १० हेक्टर जग्गा लाइ अगाडी बढाउनुपर्ने	वडा नं. ४	आर्थिक विकास	
६	पशु तथा कृषि उत्पादनको बजारीकरण	वडा नं. ४	आर्थिक विकास	
७	जैविक मलको व्यबस्थापन	वडा नं. ४	आर्थिक विकास	
१	उद्यमशिलता तथा सिप विकास कार्यक्रम	वडा नं. ४	सामाजिक विकास	
२	सार्बजनिक सौचालय	वडा नं. ४	सामाजिक विकास	
३	सुन्दरपुर खानेपानी आयोजना स्तरउन्नति	वडा नं. ४	सामाजिक विकास	
४	बाल बालिकाको लागि सुसम्पन्न बाल कलब	वडा नं. ४	सामाजिक विकास	
५	महिला पुरुस हिम्सा नियन्त्रण	वडा नं. ४	सामाजिक विकास	
६	दुर्बेसनी सम्बन्धि सचेतना कार्यक्रम, नियन्त्रण	वडा नं. ४	सामाजिक विकास	
१	जनज्योती आ.विमा तारवार	वडा नं. ४	पुर्बाधार विकास	
२	रात्री प्रा.वि मा गेट निर्माण	वडा नं. ४	पुर्बाधार विकास	

३	स्वास्थ्य इकाइ मौरीघाटमा गेट सहित तारबार	वडा नं. ४	**पुर्बाधार विकास**	
४	होमपाइप पोल तथा तर खरिद	वडा नं. ४	**पुर्बाधार विकास**	
५	४ नं. वडाका विभिन्न टोलहरुमा सडक स्तरोन्नती	वडा नं. ४	**पुर्बाधार विकास**	
६	मौरिघात टोलमा भयको बाटोहरु स्तरउन्नति	वडा नं. ४	**पुर्बाधार विकास**	
७	मसानघाट (चौधरी) बसन्तपुर जोड्ने बाटो मा पुल	वडा नं. ४	**पुर्बाधार विकास**	
८	आधुनिकीकरण तबरले फोहोरमैला व्यबस्थापन	वडा नं. ४	**पुर्बाधार विकास**	
९	प्रहरी पोस्ट	वडा नं. ४	**पुर्बाधार विकास**	
१०	राप्ति नदि दाहसस्कार स्थल को व्यबस्थापन	वडा नं. ४	**पुर्बाधार विकास**	
१	विपद व्यबस्थापन तथा आकस्मिक कार्य	वडा नं. ४	**बाताबरण तथा विपद व्यवस्थापन**	
२	शान्ति सामुदाहिक बन मा तारबार	वडा नं. ४	**बाताबरण तथा विपद व्यवस्थापन**	
३	स्थानिय खोला को मुहान तथा चुरे क्षेत्रमा रिचार्ज पोखरी निर्माण	वडा नं. ४	**बाताबरण तथा विपद व्यवस्थापन**	
४	भिम बगैचा सुन पोखरी स्तरोन्नती	वडा नं. ४	**बाताबरण तथा विपद व्यवस्थापन**	
५	फोहोर व्यवस्थापन को लागि चोक चोक मा बाल्टी राखुपर्ने	वडा नं. ४	**बाताबरण तथा विपद व्यवस्थापन**	

६	डोले खोलामा तधबंधन	वडा नं. ४	**बातावरण तथा विपद व्यवस्थापन**	
१	कार्यालय तथा कार्यालय परिसर व्यवस्थापन तथा सरसफाई खर्च	वडा नं. ४	**संस्थागत विकास सेवा प्रवाह र सुशासन**	
२	सी सी टि भी व्यबस्थापन	वडा नं. ४	**संस्थागत विकास सेवा प्रवाह र सुशासन**	
३	नव निर्मित वडा कार्यालय परिसरमा पूर्वधार निर्माण	वडा नं. ४	**संस्थागत विकास सेवा प्रवाह र सुशासन**	

क सं.	योजना/कार्यक्रमको नाम	कार्यान्वयन हुने स्थान	क्षेत्र	कैफियत
१	पशुपङ्क्षी रोग नियन्त्रणका लागि औषधि व्यवस्थापन कार्य	वडा नं. ५	**आर्थिक विकास**	
२	बिउ बिजनमा आत्मनिर्भर हुनुपर्ने	वडा नं. ५	**आर्थिक विकास**	
३	बल्के होम स्टे	वडा नं. ५	**आर्थिक विकास**	
४	शीव समाहि धाम स्तरउन्नति	वडा नं. ५	**आर्थिक विकास**	
५	दुर्गा मन्दिर को स्तर उन्नति	वडा नं. ५	**आर्थिक विकास**	
६	सिचाई को लागि बर्खेपानी पोखरी	वडा नं. ५	**आर्थिक विकास**	
७	खैराबाबा प्रयटक क्षेत्र व्यवस्थित	वडा नं. ५	**आर्थिक विकास**	
१	सिप विकास तालिम	वडा नं. ५	**सामाजिक विकास**	

२	भुल्के खानेपानी बिस्तार	वडा नं. ५	**सामाजिक विकास**	
३	पुन खोलामा खानेपानी विस्तार	वडा नं. ५	**सामाजिक विकास**	
४	पुन खोलामा वालविकास संभार	वडा नं. ५	**सामाजिक विकास**	
५	गरिबी न्युनिकरण गर्नलाई लगानी	वडा नं. ५	**सामाजिक विकास**	
६	भुल्के भन्ने ठाउ मगर बस्ति लाइ आगाडी बढाउनुपर्ने	वडा नं. ५	**सामाजिक विकास**	
७	स्वास्थ्य चौकीको व्यवस्थापन	वडा नं. ५	**सामाजिक विकास**	
८	महिला सिपमुलक तालिम	वडा नं. ५	**सामाजिक विकास**	
९	बालबालिका सिपमुलक तालिम	वडा नं. ५	**सामाजिक विकास**	
१०	खेलमैदान आवस्यकता	वडा नं. ५	**सामाजिक विकास**	
११	सचेतनामुलक कार्यक्रम हरु संचालन	वडा नं. ५	**सामाजिक विकास**	
१२	शीक्षक र अभिभावक को अन्तरक्रियात्मक कार्यक्रम हुनुपर्ने	वडा नं. ५	**सामाजिक विकास**	
१३	सर्वोदय मा बि मा सिक्षा क्षेत्र मा योजना खाका तयारी	वडा नं. ५	**सामाजिक विकास**	
१४	सगरमाथा प्रा बि मा परखाल स्तरउन्नती	वडा नं. ५	**सामाजिक विकास**	
१५	आयआर्जन सिपमुलक तालिम	वडा नं. ५	**सामाजिक विकास**	
१६	महिला भवन समुदाहिक भवन	वडा नं. ५	**सामाजिक विकास**	
१	कमल रोडको वीचबाट पश्चिम जाने बाटोमा पक्की नाला निर्माण	वडा नं. ५	**पूर्वाधार विकास**	
२	पहरुवा उत्तर गल्ली देखि पुर्व तर्फ नयाँ ट्र्याक	वडा नं. ५	**पूर्वाधार विकास**	
३	कुमारी बैङ्क देखि सर्वौदयसम्म जानेबाटो स्तरोन्नती	वडा नं. ५	**पूर्वाधार विकास**	

४	नर्ती कुलोबाट दक्षिण तर्फ स्तरोन्नती	वडा नं. ५	**पूर्वाधार विकास**	
५	कालापानी बनकुलोमा कल्भर्ट निर्माण	वडा नं. ५	**पूर्वाधार विकास**	
६	तल्लो करङ्गे हुदै पधेरा खोला र तल्लो करङ्गे सिस्ने खुट्टी तिसुवा खोला खोल्ने ट्र्याक	वडा नं. ५	**पूर्वाधार विकास**	
७	सिङ्गे देखि थकरीकोट जोड्ने ठाडो बाटो ट्र्याक निर्माण	वडा नं. ५	**पूर्वाधार विकास**	
८	सहनिया देखि करानिया सम्म को बाटो स्तरउनती	वडा नं. ५	**पूर्वाधार विकास**	
९	बिधुत कुन्खोलामा	वडा नं. ५	**पूर्वाधार विकास**	
१०	कालापानी देखि करन्गेकोट सम्मको बाटो स्तरउन्नति	वडा नं. ५	**पूर्वाधार विकास**	
११	लठहवाको कुलो पक्कि बनाउनु पर्ने	वडा नं. ५	**पूर्वाधार विकास**	
१२	सिङ्गे खोलामा पक्कि कुलोको व्यवस्थापन	वडा नं. ५	**पूर्वाधार विकास**	
१३	सहिद स्मृति पार्क व्यवस्थित	वडा नं. ५	**पूर्वाधार विकास**	
१	विपद व्यवस्थापन तथा वडास्तरीय योजना पूर्वाधार मर्मत	वडा नं. ५	**वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन**	
२	लठुवा सिंहे खोलामा तटबन्धन	वडा नं. ५	**वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन**	
३	डुवान कालापानी देखि तटबन्धन	वडा नं. ५	**वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन**	
४	चुरे मा भयका खाहरेहरुलाई व्यवस्थापन	वडा नं. ५	**वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन**	

१	कार्यालय सूचना प्रविधि तथा सार्वजनिक सेवा व्यवस्थापन	वडा नं. ५	**संस्थागत विकास सेवा प्रवाह र सुशासन**	

क सं.	योजना/कार्यक्रमको नाम	कार्यान्वयन हुने स्थान	क्षेत्र	कैफियत
१	प्राङ्गारिक मल बनाउने संरचना, सामाग्री खरिद तथा तालिम	वडा नं. ६	**आर्थिक विकास**	
२	दुना टपरी बनाउने तालिम तथा मेसिन खरिद	वडा नं. ६	**आर्थिक विकास**	
	प्रांगारिक मल उत्पादन मा जोड			
	तरकारी संकलन केन्द्र			
	प्रांगारिक मल उत्पादन गर्नलाई आधुनिक तबरबाट तालिम			
	टोल टोल मा खेतीको प्रकार फरक फरक उन्नत जातको हुनुपर्ने			
१	वडा स्तरीय क्लबलाई खेलकुद सामाग्री वितरण	वडा नं. ६	**सामाजिक विकास**	
२	ज्ञानोदय मावि संचालन तथा व्यवस्थापन कार्य	वडा नं. ६	**सामाजिक विकास**	
३	मझेरिया खेलमैदान मर्मत तथा व्यवस्थापन	वडा नं. ६	**सामाजिक विकास**	
	ज्ञानोदय मा बि मा दरबन्दी थप हुनुपर्ने			
	थारु सस्कृति उत्थान केन्द्र , बग्रपुर होम स्टे बनाउनुपर्ने			

	थारु भाषा सस्कृति कला र साहित्य लाई निरन्तरता			
	महिला बालबिकासको लागि दुर्बेसनी सिपमुलक तालिम			
	मसानघाट को वयबस्थापन			
१	मझेरिया गाउँमा सडक स्तरोन्नती	वडा नं. ६	**पूर्वाधार विकास**	
२	भगवानपुर गाउँमा सडक स्तरोन्नती	वडा नं. ६	**पूर्वाधार विकास**	
३	पत्थरगढवा गाउँमा सडक स्तरोन्नती	वडा नं. ६	**पूर्वाधार विकास**	
४	वगरापुर गाउँमा सडक स्तरोन्नती	वडा नं. ६	**पूर्वाधार विकास**	
५	सगरापुर गाउँमा सडक स्तरोन्नती तथा होम पाईप खरिद	वडा नं. ६	**पूर्वाधार विकास**	
६	सगरापुर महिला भवनमा फर्निचर खरिद तथा फिटिङ	वडा नं. ६	**पूर्वाधार विकास**	
	दोलै खोलामा पुल			
	प्रतेक गल्लि मा नाला को व्यवस्थापन			
१	विपद व्यवस्थापन	वडा नं. ६	**वन वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन तर्फ**	
१	वडा कार्यालयको पूजी संभार खर्च	वडा नं. ६	**संस्थागत शुसासन**	
	संगसस्था ले वितरण गर्ने मल कृषि गर्ने एक रुपता हुनुपर्ने			
	प्रहरी अस्थाई विट आबस्यक			

क सं.	योजना/कार्यक्रमको नाम	कार्यान्वयन हुने स्थान	क्षेत्र	कैफियत
१	कोईलवा कुलोमा नक्सा बमोजिम नयाँ ट्र्याक खोल्ने	वडा नं. ७	पुर्वाधार विकास	
२	भानपुरमा अधुरो नाला निर्माण	वडा नं. ७	पुर्वाधार विकास	
३	अर्नहानपुर पश्चिम वहीमा पक्की नाला निर्माण	वडा नं. ७	पुर्वाधार विकास	
४	अर्नहानपुर पुर्व वहीमा पक्की नाला निर्माण	वडा नं. ७	पुर्वाधार विकास	
५	मझमेरिया पुलदेखि सगरापुर जाने पुलसम्मको बाटो ग्राभेल	वडा नं. ७	पुर्वाधार विकास	
६	छोट्की सिसहनिया अधुरो नाला निर्माण	वडा नं. ७	पुर्वाधार विकास	
७	विर्ता रोड जय गुरुदेव टोल र खैरहियाँ बाटो ग्रावेल र ३ वटा होमपाईप खरिद	वडा नं. ७	पुर्वाधार विकास	
८	सुभदर्पण स्कुलदेखि पश्चिमपट्टि अधुरो नाला निर्माण	वडा नं. ७	पुर्वाधार विकास	
९	पश्चिम गल्ली ग्राभेल	वडा नं. ७	पुर्वाधार विकास	
१०	बाल उद्यान जाने बाटोमा अधुरो नाला निर्माण	वडा नं. ७	पुर्वाधार विकास	
११	पुर्व गल्ली अधुरो नाला निर्माण	वडा नं. ७	पुर्वाधार विकास	
१२	जितपुर खड्का टोल नाला निर्माण	वडा नं. ७	पुर्वाधार विकास	
१३	मिलन चोक नाला निर्माण	वडा नं. ७	पुर्वाधार विकास	
१४	पाँच मुहाने देखि माझि कुलो कल्भर्ट सम्म पक्की नाला निर्माण	वडा नं. ७	पुर्वाधार विकास	
१५	झगडवा खेततर्फ जाने कुलोमा पक्की सेरवाल	वडा नं. ७	पुर्वाधार विकास	

१६	बक्रपुल र सिसनिया जोड्ने पुल आबस्यकता	वडा नं. ७	**पुर्वाधार विकास**	
१७	अदानापुर मा पक्कि कुलो	वडा नं. ७	**पुर्वाधार विकास**	
१८	सिसनिया सिचाई कुलो स्तरोन्नती	वडा नं. ७	**पुर्वाधार विकास**	
१९	बाल उद्यान देखि पिपरा सम्मको पुरानो हुलागी मार्गलाई स्तरउन्नति	वडा नं. ७	**पुर्वाधार विकास**	
२०	वार्ड कार्यालय देखि छोटोसिनि सम्मको बाटो निरन्तरता, स्तरउन्नति	वडा नं. ७	**पुर्वाधार विकास**	
२१	मसानघाटको व्यवस्थापन	वडा नं. ७	**पुर्वाधार विकास**	
२२	प्रगति टोल डुवानको समस्या, २०० मि नालालाई पिच गर्नुपर्ने	वडा नं. ७	**पुर्वाधार विकास**	
१	सरस्वति आ. वि. मर्मत तथा फर्निचर खरिद	वडा नं. ७	**सामाजिक विकास**	
२	भानपुर खेलमैदान मर्मत	वडा नं. ७	**सामाजिक विकास**	
३	अधुरो रामजानकी मन्दिर निर्माण	वडा नं. ७	**सामाजिक विकास**	
४	वड्का सिसहनिया वाल उद्यान स्तरोन्नती	वडा नं. ७	**सामाजिक विकास**	
५	महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका र टोल विकास संस्थालाई प्रोत्साहन कार्यक्रम	वडा नं. ७	**सामाजिक विकास**	
६	बाल उद्यान पार्कको राम्रो व्यवस्थित	वडा नं. ७	**सामाजिक विकास**	
७	महिलाहरुलाई थारु कल्चर जोगाउन व्यवस्थित	वडा नं. ७	**सामाजिक विकास**	
८	अनामापुरमा बालाबिकाश को स्थापना	वडा नं. ७	**सामाजिक विकास**	
९	बग्रा ससौनिया मा समुदाहिक भवनको आवस्यकता	वडा नं. ७	**सामाजिक विकास**	
१०	थारुहरुको भरुवा कुल देवता राख्ने ठाउँ व्यवस्थित	वडा नं. ७	**सामाजिक विकास**	

११	लागु औसध दुर्बेसनी बिद्यालय का विद्याथी हरुलाई सचेतना सहजीकरण तालिम	वडा नं. ७	**सामाजिक विकास**	
१	जनकपुर जाने बाटो छिङतलुवामा पनवटुवा निर्माण	वडा नं. ७	**आर्थिक विकास**	
२	कृषि प्रवर्द्धन कार्यक्रम	वडा नं. ७	**आर्थिक विकास**	
३	शिव खोला देखि माझखोला को कुलाहरु स्तर उन्नति	वडा नं. ७	**आर्थिक विकास**	
४	सिसनिया र भानुपुर सिचाई कुलोको स्तरउन्नति	वडा नं. ७	**आर्थिक विकास**	
५	दामोदर पथामार्ग	वडा नं. ७	**आर्थिक विकास**	
६	कृषि तालिम प्रभावकारी निरन्तरता हुनुपर्ने	वडा नं. ७	**आर्थिक विकास**	
७	बिउ बिजन को राम्रो व्यवस्थित	वडा नं. ७	**आर्थिक विकास**	
८	थारु होम स्टे को निर्माण	वडा नं. ७	**आर्थिक विकास**	
९	रामजानकी मन्दिर लाइ व्यवस्थित	वडा नं. ७	**आर्थिक विकास**	
१०	प्राचिन मन्दिर को धर्मशाला सहितको स्तरउन्नति	वडा नं. ७	**आर्थिक विकास**	
११	कृषि सामानहरुको बजारीकरण गर्न का लागि कोल्ड स्टोर को व्यवस्थापन	वडा नं. ७	**आर्थिक विकास**	
१	विपद् व्यवस्थापन तथा आकस्मिक कार्य	वडा नं. ७	**वन वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन तर्फ**	
२	जनसेवा टोल, कुलोको कटान रोक्न तटबन्धन	वडा नं. ७	**वन वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन तर्फ**	

१	वडा स्तरीय निर्मित संरचनाको मर्मत संभार	वडा नं. ७	**सुसासन तथा संस्थागत सेवा प्रवाह**	
२	वडा कार्यालयमा मेशीनरी उपकरण खरिद	वडा नं. ७	**सुसासन तथा संस्थागत सेवा प्रवाह**	
३	सामाजिक सुरक्षा को लागि समान ज्याला	वडा नं. ७	**सुसासन तथा संस्थागत सेवा प्रवाह**	
४	स्वास्थ्य चौकी बलड प्रेसर ३ -३ महिनामा घर घर गइ चेक गर्ने व्यवस्था	वडा नं. ७	**सुसासन तथा संस्थागत सेवा प्रवाह**	

क सं.	योजना/कार्यक्रमको नाम	कार्यान्वयन हुने स्थान	क्षेत्र	कैफियत
१	कृषि तथा पशुपन्छि विकास प्रर्वद्धन कार्यक्रम	वडा नं. ८	**आर्थिक विकास**	
२	पिपरा शिवालय कुलोमा डोड् निर्माण	वडा नं. ८	**आर्थिक विकास**	
३	जुडपानी सिँचाइ मर्मत सम्भार	वडा नं. ८	**आर्थिक विकास**	
४	महिला उद्यमशिलता रोजगार प्रर्बधन एवं गार्मेन्ट व्यवस्थापन	वडा नं. ८	**आर्थिक विकास**	
५	संकर समुदाहिक बनमा बनेका ताल बौद्ध स्तुपा लाइ पर्यटकीय प्रर्वद्धन	वडा नं. ८	**आर्थिक विकास**	
१	मेलमिलाप कर्तालाई प्रोत्साहन कार्यक्रम	वडा नं. ८	**सामाजिक विकास**	
२	मिलनडाँडा आधारभुत स्वास्थ्य केन्द्र व्यवस्थापन तथा स्तरोन्नती	वडा नं. ८	**सामाजिक विकास**	

३	नेपाल मगर संग्रहालय भवन स्तरोन्नती	वडा नं. ८	**सामाजिक विकास**	
४	पिपरी मरुवाथान तथा जेष्ठ नागरिक दिवा सेवा केन्द्र	वडा नं. ८	**सामाजिक विकास**	
५	अति विपन्न नागरिकलाइ शौचालय तथा शुद्ध खानेपानी व्यवस्थापन	वडा नं. ८	**सामाजिक विकास**	
६	संकर मा बि को स्तर उन्नति गराई व्यवस्थित गर्नुपर्ने	वडा नं. ८	**सामाजिक विकास**	
७	लैंगिक हिंसा उमेर नपुगेर बिबाह नहुने जस्ता जनचेतना मुलक का कार्यक्रम संचालन गर्न	वडा नं. ८	**सामाजिक विकास**	
८	लागु औसध दुर्बेसनी धेरै भयकाले न्यूनीकरण गर्नाको निम्ति स्कुल लेबल देखि नै सचेतनाका कुराहरुलाई अपनाउनुपर्ने	वडा नं. ८	**सामाजिक विकास**	
९	सरकारी स्कुल मा एङ्ग्लिश माध्याम	वडा नं. ८	**सामाजिक विकास**	
१०	संखर टोल, शीशु कक्षा व्यवस्थापन हुनुपर्ने	वडा नं. ८	**सामाजिक विकास**	
११	दिलासागर सेवा आश्रम लाइ स्तरउन्नति	वडा नं. ८	**सामाजिक विकास**	
१	जुरपानी खानेपानी मर्मत सम्भार	वडा नं. ८	**पुर्वाधार विकास**	
२	तलबद्रा जाने कल्भर्ट र डोड् निर्माण	वडा नं. ८	**पुर्वाधार विकास**	
३	सुवरखैला कुलो स्तरउन्नती	वडा नं. ८	**पुर्वाधार विकास**	
४	बिजौरी शिशु कक्षा भवन निर्माण	वडा नं. ८	**पुर्वाधार विकास**	
५	पिपरा थर कुलिया कुलोमा कल्भर्ट निर्माण	वडा नं. ८	**पुर्वाधार विकास**	
६	तकपुरान घरदेखि पुर्व अधुरो नाला स्तरोन्ती	वडा नं. ८	**पुर्वाधार विकास**	
७	कोइलहवा सानो नदी अधुरो नाला स्तरोन्नती	वडा नं. ८	**पुर्वाधार विकास**	

८	पिपरी सम्वृद्ध टोल वरमनुवा कुलोमा स्लेप निर्माण	वडा नं. ८	**पुर्वाधार विकास**	
९	संकर मा बि जाने बाटो दुलही खोला पक्कि पुल	वडा नं. ८	**पुर्वाधार विकास**	
१०	गणेश चोक मा culvert बनाउनुपर्ने	वडा नं. ८	**पुर्वाधार विकास**	
१	सुशासन तथा संस्थागत विकास	वडा नं. ८	**संस्थागत विकास सेवा प्रवाह तथा सुशासन**	
२	स्वास्थ्य स्वयंसेविका तथा वडा कर्मचारी र मिलनडाँडा आ. स्वास्थ्य केन्द्रका कर्मचारी लाइ प्रोत्साहन कार्यक्रम	वडा नं. ८	**संस्थागत विकास सेवा प्रवाह तथा सुशासन**	
३	पिपिरी क्षेत्र मा अस्थाई प्रहरी बिट सम्मको व्यवस्थापन	वडा नं. ८	**संस्थागत विकास सेवा प्रवाह तथा सुशासन**	
४	सामुदाहिक बन बाट चोरी हुने सालको काठ रोक्न पहल गर्नुपर्ने	वडा नं. ८	**संस्थागत विकास सेवा प्रवाह तथा सुशासन**	
५	साना किसानका लागि चाइने कृषि औजार मा छुट हुनुपर्ने	वडा नं. ८	**संस्थागत विकास सेवा प्रवाह तथा सुशासन**	
१	विपद् तथा आकस्मिक कार्य	वडा नं. ८	**वन वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन**	
२	सानो नदी तटबन्धन	वडा नं. ८	**वन वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन**	

३	विपद व्यवस्थापन को लागि कुलो व्यवस्थापन	वडा नं. ८	**वन वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन**	

क सं.	**योजना/कार्यक्रमको नाम**	**कार्यान्वयन हुने स्थान**	**क्षेत्र**	**कैफियत**
१	वडा कार्यालयको अधुरो पर्खाल तथा गेट निर्माण	वडा नं. ९	**पुर्वाधार विकास**	
२	लामाखोला बाटो मर्मत	वडा नं. ९	**पुर्वाधार विकास**	
३	लामाखोला खानेपानी मर्मत	वडा नं. ९	**पुर्वाधार विकास**	
४	घोड्ले आँपदेखि स्यानीघोषसम्म बाटो मर्मत	वडा नं. ९	**पुर्वाधार विकास**	
५	जाबुनेदेखि रुपाकोट बाटो मर्मत	वडा नं. ९	**पुर्वाधार विकास**	
६	सल्ले र जाकिने मुहान मर्मत	वडा नं. ९	**पुर्वाधार विकास**	
७	चिसापानीदेखि नयाँगाउँसम्म ह्युम पाइप र बाटो मर्मत	वडा नं. ९	**पुर्वाधार विकास**	
८	घुमाउने नयाँगाउँ बाटो स्तरोन्नति	वडा नं. ९	**पुर्वाधार विकास**	
९	रोहीणी जाकिने अन्तरे बाटो मर्मत	वडा नं. ९	**पुर्वाधार विकास**	
१०	सल्ले छुचुन्द्रे रातामाटा बाटो मर्मत	वडा नं. ९	**पुर्वाधार विकास**	
११	नयाँगाउँ सिम्ले बाटो मर्मत	वडा नं. ९	**पुर्वाधार विकास**	
१२	सिचाई कुलो को स्थर उन्नति	वडा नं. ९	**पुर्वाधार विकास**	
१३	राप्ती गाउँ पालिका बाट रुपाकोट बाटो खोल्नु पर्ने	वडा नं. ९	**पुर्वाधार विकास**	

१४	गाउँ पालिका देखि रुपाकोट सम्म हिडेर जाने बाटो को व्यवस्थापन	वडा नं. ९	**पुर्वाधार विकास**	
१५	बेमौसमी तरकारी खेति को लागि सिचाई	वडा नं. ९	**पुर्वाधार विकास**	
१६	नया गाउँ टोल, बाटोको स्तरउन्नति	वडा नं. ९	**पुर्वाधार विकास**	
१७	छुचुनदे, रातामाटा , कप्रकोट खानेपानी योजना	वडा नं. ९	**पुर्वाधार विकास**	
१	६० बर्ष माथिका जेष्ठ नागरिकलाई घरदैलो सेवा कार्यक्रम	वडा नं. ९	**सामाजिक विकास**	
२	भद्राक्षीदेवी प्रा.वि. शौचालय निर्माण	वडा नं. ९	**सामाजिक विकास**	
३	देवीकोट मुस्लिम टोल रुपाकोट खानेपानी मर्मत	वडा नं. ९	**सामाजिक विकास**	
४	रुपाकोट मस्जित अधुरो भवन निर्माण	वडा नं. ९	**सामाजिक विकास**	
५	श्री मा बि रुपाकोट दरबन्दी अनुसार हुनुपर्ने	वडा नं. ९	**सामाजिक विकास**	
६	बालबालिका कलाब्संबंधी कार्यक्रम	वडा नं. ९	**सामाजिक विकास**	
७	मुस्लिम समुदायको लागि मदरसा व्यवस्थापन	वडा नं. ९	**सामाजिक विकास**	
८	मदरसा सधै संचालनमा हुनुपर्ने	वडा नं. ९	**सामाजिक विकास**	
९	मुस्लिम बन दाससस्कार को लागि व्यवस्थित गर्नुपर्ने	वडा नं. ९	**सामाजिक विकास**	
१०	बालमन्दिर स्कुलको खानेपानीको व्यवस्थित गर्नुपर्ने	वडा नं. ९	**सामाजिक विकास**	
१	भद्राक्षीदेवी मन्दिर रङ्गरोगन तथा पूजा सञ्चालन	वडा नं. ९	**आर्थिक विकास**	
२	सिप विकास तथा उद्यमशिलता कार्यक्रम	वडा नं. ९	**आर्थिक विकास**	
३	पोलिथिन सिँचाई पाइप खरिद	वडा नं. ९	**आर्थिक विकास**	

४	देविकोट मन्दिर	वडा नं. ९	**आर्थिक विकास**	
५	पशुपन्छी बाखा गाइ भैसी को राम्रो अनुदानको व्यवस्था	वडा नं. ९	**आर्थिक विकास**	
६	टुना टपरी बनाउने कार्यक्रम	वडा नं. ९	**आर्थिक विकास**	

२ विषयगत नक्सा (प्रमुख नक्सा)

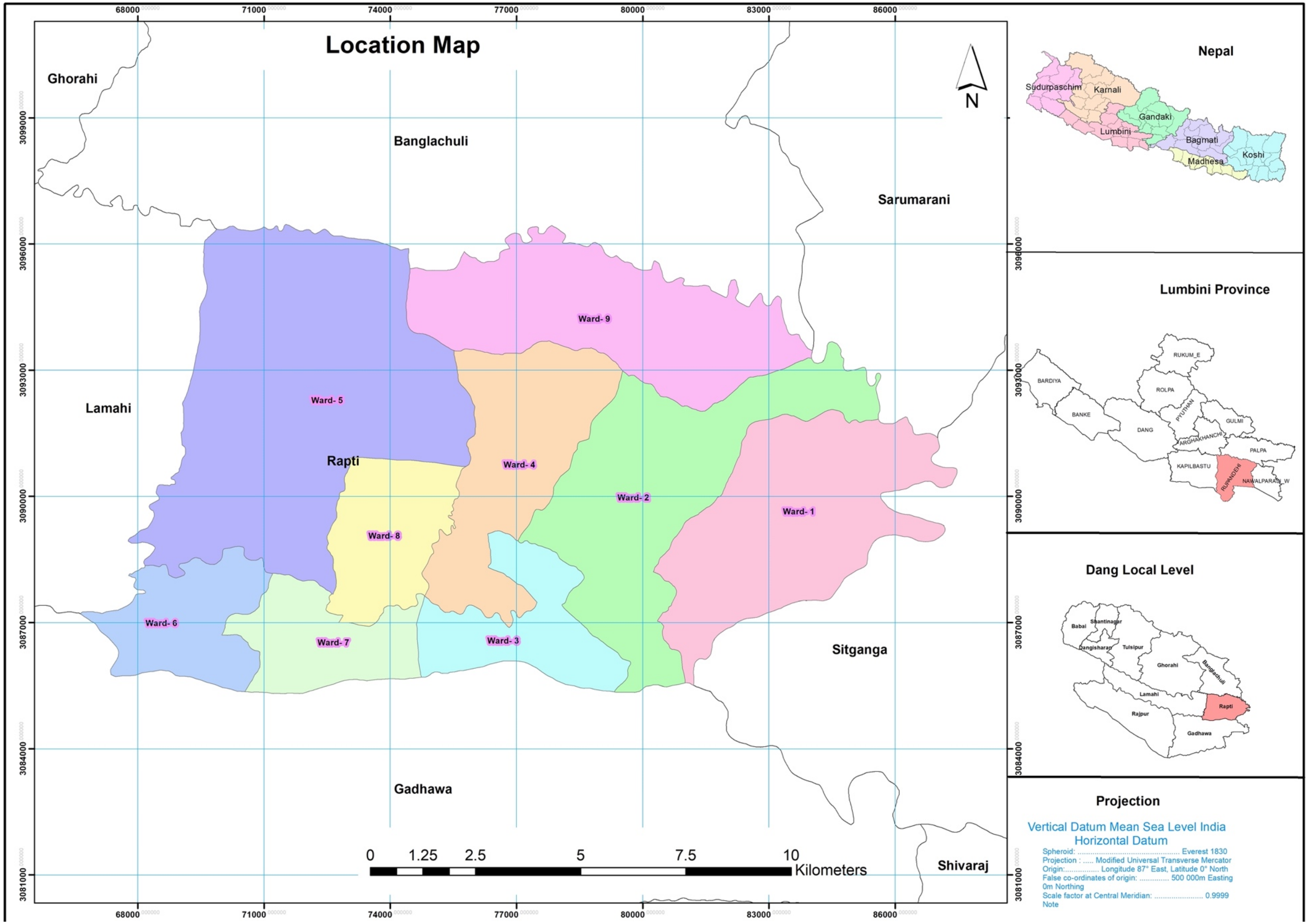
Location Map
Ghorahi
Banglachuli
Sarumarani
Lamahi
Rapti
Sitganga
Gadhawa
Shivaraj
Ward- 1
Ward- 2
Ward- 3
Ward- 4
Ward- 5
Ward- 6
Ward- 7
Ward- 8
Ward- 9
N
0 1.25 2.5 5 7.5 10
Kilometers
Nepal
Sudurpaschim
Karnali
Gandaki
Lumbini
Bagmati
Madhesa
Koshi
Lumbini Province
Dang Local Level
Projection
Vertical Datum Mean Sea Level India
Horizontal Datum
Spheroid: Everest 1830
Projection : Modified Universal Transverse Mercator
Origin: Longitude 87° East, Latitude 0° North
False co-ordinates of origin: 500 000m Easting
0m Northing
Scale factor at Central Meridian: 0.9999
Note

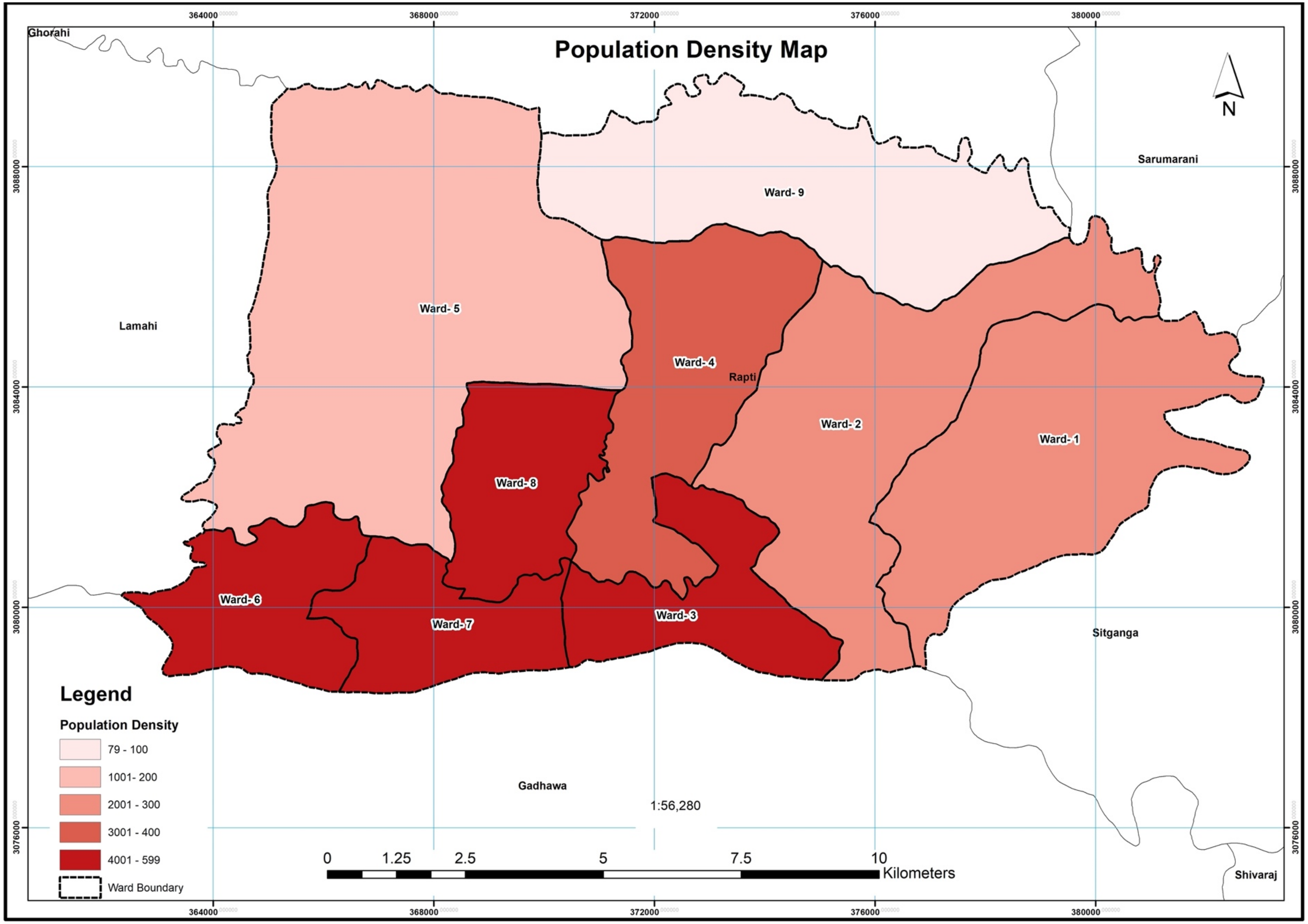
Population Density Map
Ghorahi
Sarumarani
Lamahi
Rapti
Sitganga
Gadhawa
Shivaraj
Ward- 1
Ward- 2
Ward- 3
Ward- 4
Ward- 5
Ward- 6
Ward- 7
Ward- 8
Ward- 9
N
Legend
Population Density
79 - 100
1001- 200
2001 - 300
3001 - 400
4001 - 599
Ward Boundary
1:56,280
0 1.25 2.5 5 7.5 10 Kilometers
364000
368000
372000
376000
380000
3088000
3084000
3080000
3076000

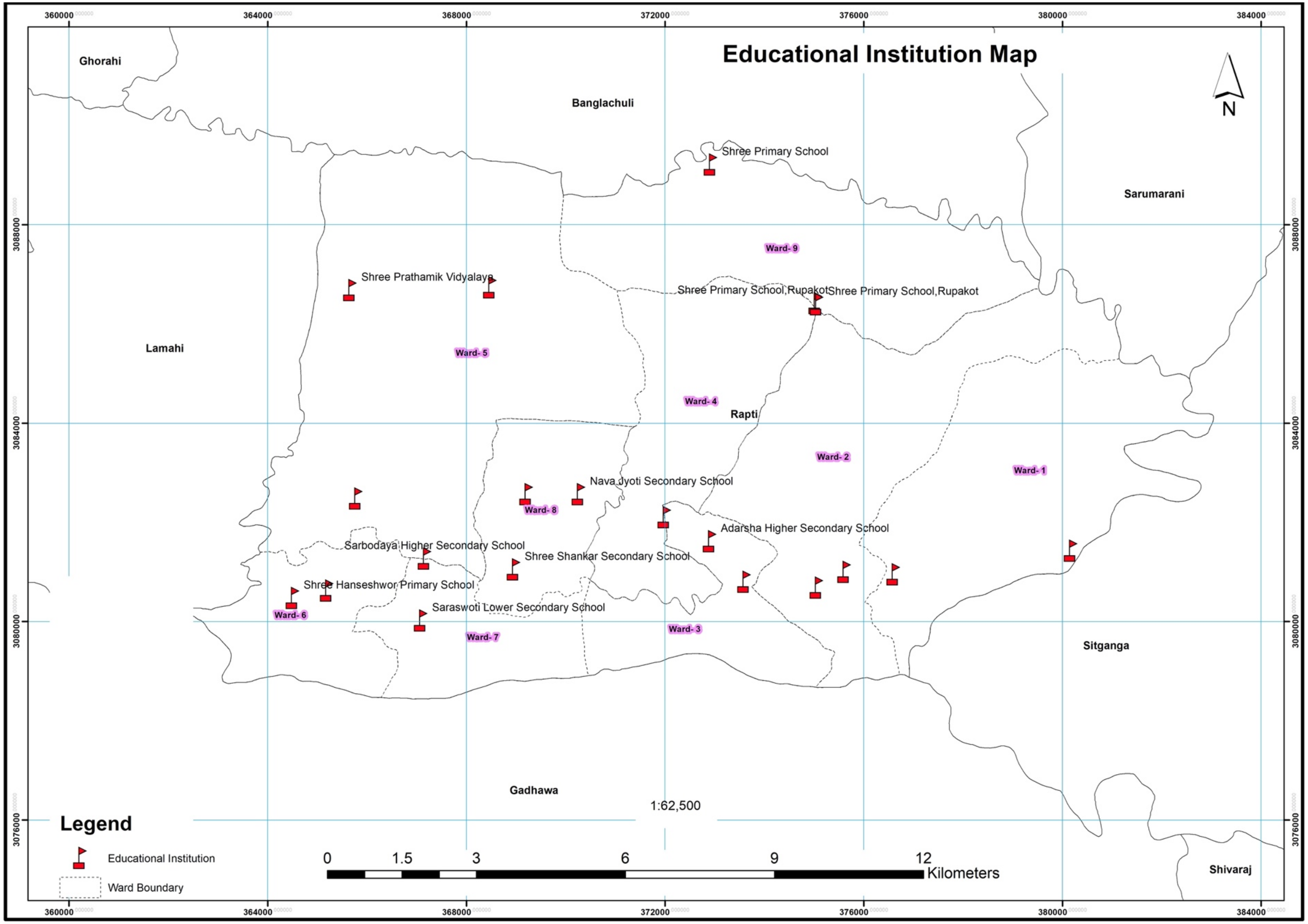
Educational Institution Map
Ghorahi
Banglachuli
Sarumarani
Lamahi
Rapti
Sitganga
Gadhawa
Shivaraj
Ward- 1
Ward- 2
Ward- 3
Ward- 4
Ward- 5
Ward- 6
Ward- 7
Ward- 8
Ward- 9
Shree Primary School
Shree Prathamik Vidyalaya
Shree Primary School,Rupakot
Shree Primary School,Rupakot
Nava Jyoti Secondary School
Adarsha Higher Secondary School
Sarbodaya Higher Secondary School
Shree Shankar Secondary School
Shree Hanseshwor Primary School
Saraswoti Lower Secondary School
N
1:62,500
0 1.5 3 6 9 12 Kilometers
Legend
Educational Institution
Ward Boundary
360000
364000
368000
372000
376000
380000
384000
3088000
3084000
3080000
3076000

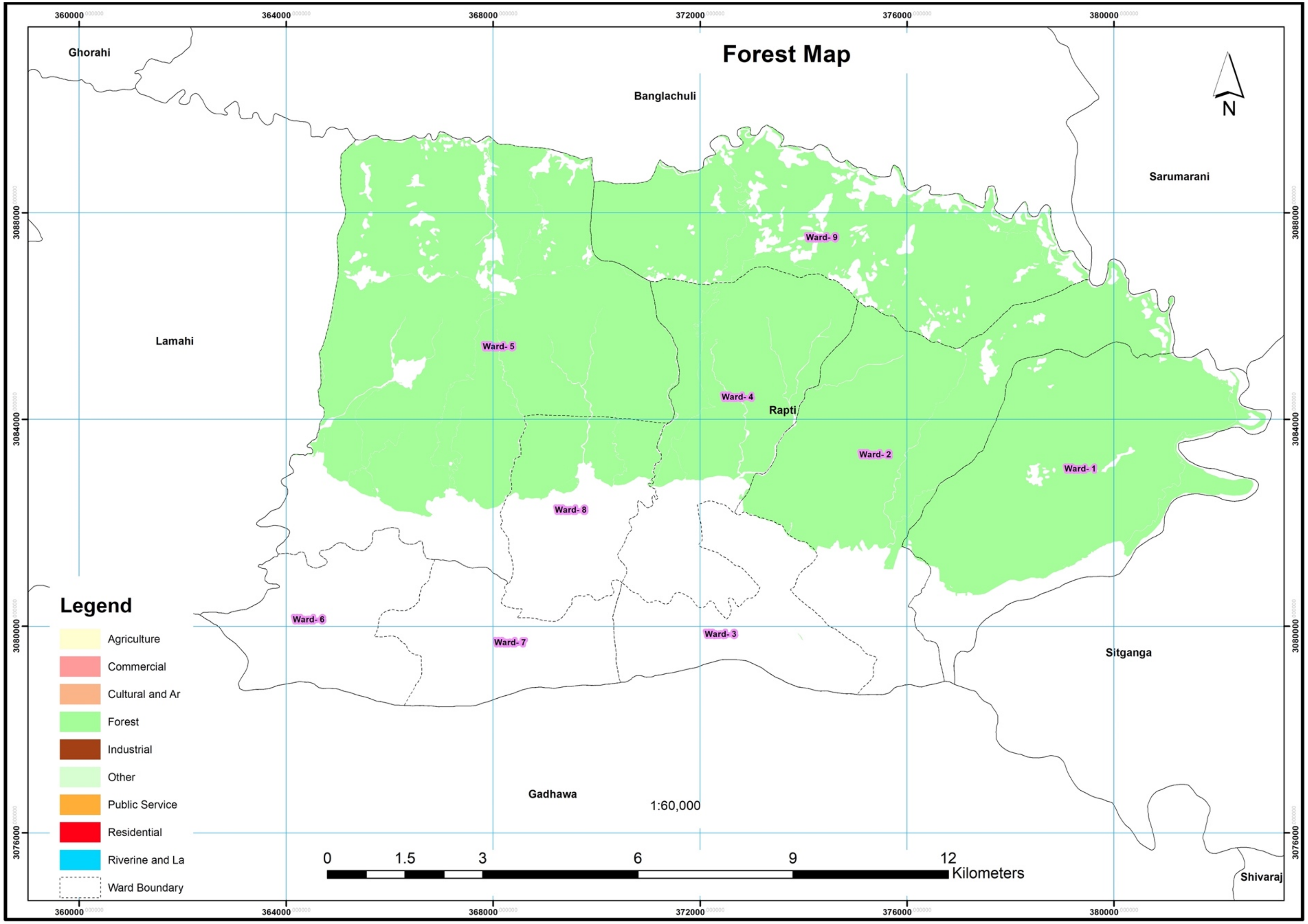
Forest Map
Ghorahi
Banglachuli
Sarumarani
Lamahi
Rapti
Sitganga
Gadhawa
Shivaraj
Ward- 1
Ward- 2
Ward- 3
Ward- 4
Ward- 5
Ward- 6
Ward- 7
Ward- 8
Ward- 9
N
Legend
Agriculture
Commercial
Cultural and Ar
Forest
Industrial
Other
Public Service
Residential
Riverine and La
Ward Boundary
1:60,000
0
1.5
3
6
9
12
Kilometers
360000
364000
368000
372000
376000
380000
3088000
3084000
3080000
3076000

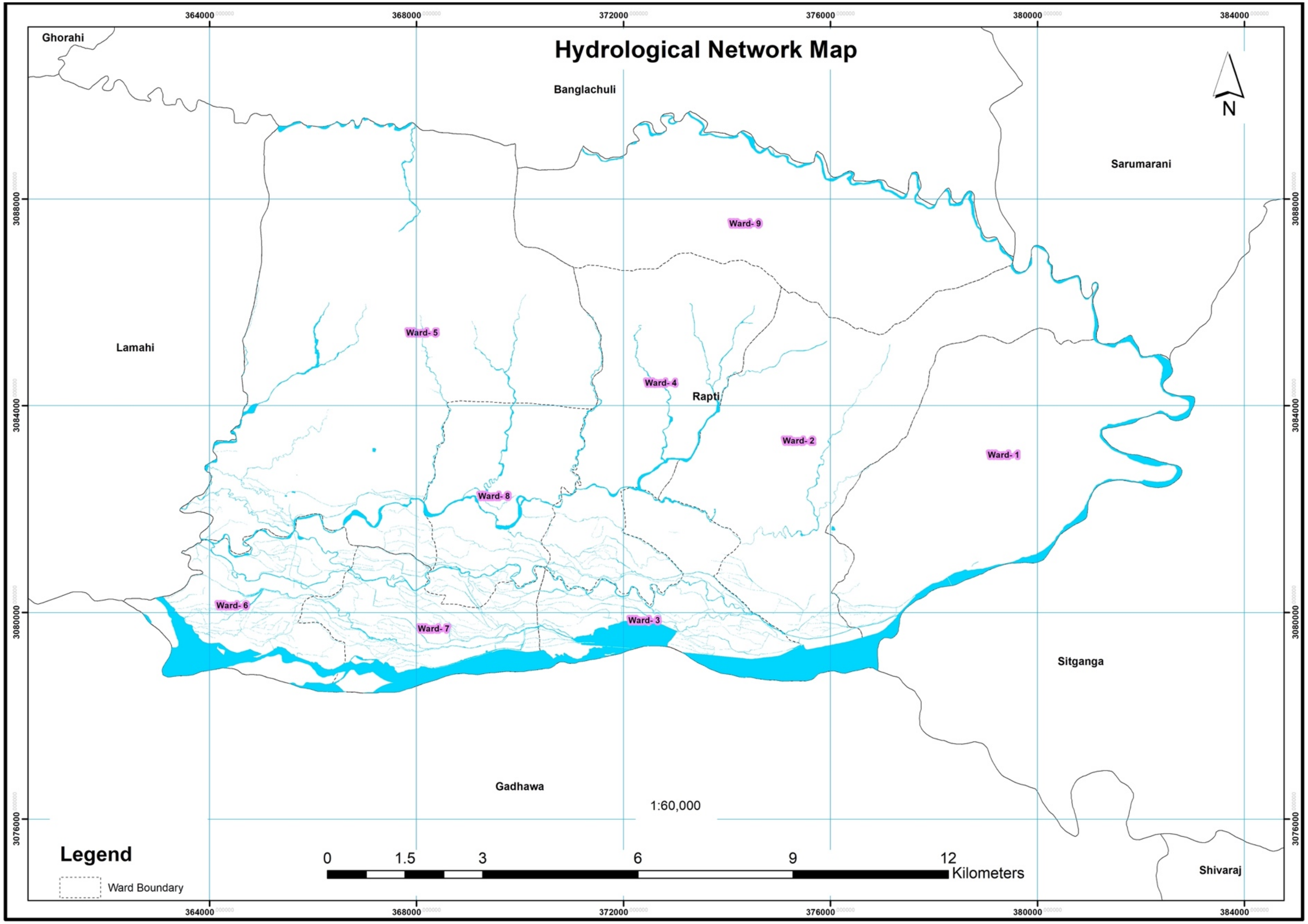
Hydrological Network Map
Ghorahi
Banglachuli
Sarumarani
Lamahi
Rapti
Sitganga
Gadhawa
Shivaraj
Ward- 1
Ward- 2
Ward- 3
Ward- 4
Ward- 5
Ward- 6
Ward- 7
Ward- 8
Ward- 9
N
1:60,000
0 1.5 3 6 9 12 Kilometers
Legend
Ward Boundary
364000
368000
372000
376000
380000
384000
3088000
3084000
3080000
3076000

Land Use Map
Ghorahi
Banglachuli
Sarumarani
Lamahi
Rapti
Sitganga
Gadhawa
Shivaraj
Ward- 1
Ward- 2
Ward- 3
Ward- 4
Ward- 5
Ward- 6
Ward- 7
Ward- 8
Ward- 9
N
Legend
Agriculture
Commercial
Cultural and Ar
Forest
Industrial
Other
Public Service
Residential
Riverine and La
Ward Boundary
1:60,000
0 1.5 3 6 9 12 Kilometers
360000
364000
368000
372000
376000
380000
3088000
3084000
3080000
3076000

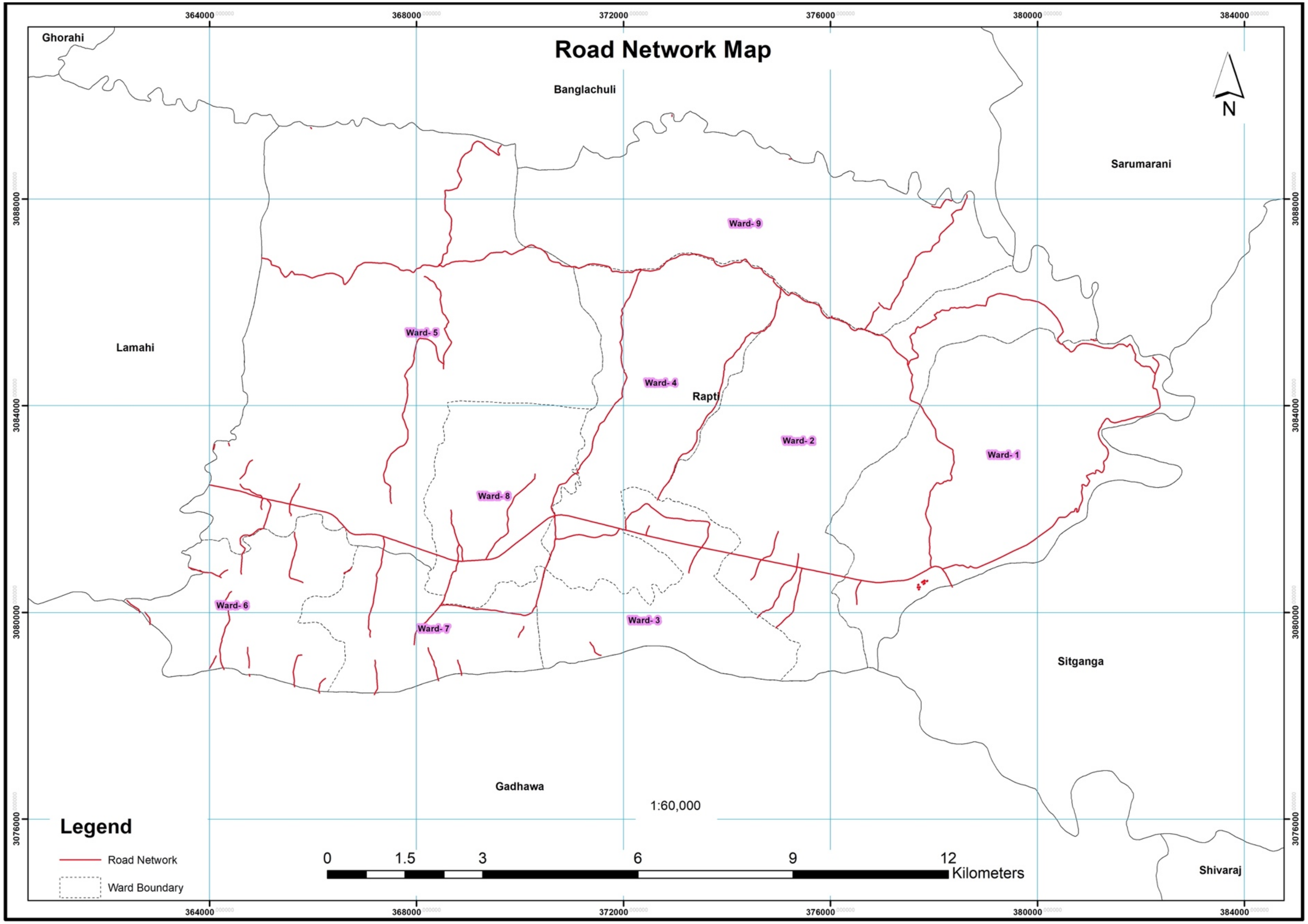
Road Network Map
Ghorahi
Banglachuli
Sarumarani
Lamahi
Rapti
Ward- 9
Ward- 5
Ward- 4
Ward- 2
Ward- 1
Ward- 8
Ward- 6
Ward- 7
Ward- 3
Sitganga
Gadhawa
Shivaraj
N
1:60,000
0 1.5 3 6 9 12 Kilometers
Legend
Road Network
Ward Boundary
364000
368000
372000
376000
380000
384000
3088000
3084000
3080000
3076000

३ फोटोहरू

सम्पर्क/अभिमुखीकरण बैठक

वडास्तरीय परामर्श, छलफल

सोच निर्माण गोष्ठी, छलफल

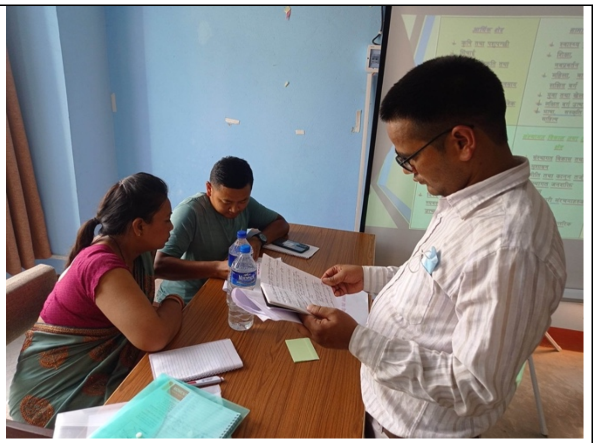

मस्यौदा प्रस्तुति

४ माइन्युट र उपस्थिति

आज मिति २०८१/१२/१३ गते राप्ती गाउँपालिकाका अध्यक्ष श्री प्रकाश विष्ट ज्यूको अध्यक्षतामा तथा तपशिल बमोजिमको उपस्थितिमा राप्ती गाउँपालिकाको आवधिक योजनाको अभिमुखिकरण गोष्ठी सम्पन्न गरियो।

उपस्थिति

श्री प्रकाश विष्ट, अध्यक्ष, राप्ती गा.पा. अध्यक्षता
श्री कमलापति चौधरी, उपाध्यक्ष, राप्ती गा.पा.
श्री नेत्र बहादुर वली, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
श्री मोम खड्का १ नं वडाध्यक्ष
श्री पहलमान चौधरी २ नं वडाध्यक्ष
श्री उमेश अधिकारी ३ नं "
श्री वीर ब चौधरी ४ नं "
श्री देव प्रसाद चौधरी ५ "
श्री दिपक कुमार चौधरी ६ "
श्री सिताराम चौधरी ७ "
श्री चन्द्र ब गुरुङ ८ "
श्री रिम ब सुनारी मगर ९ "
श्री पार्वती सुवेदी का.पा. सदस्य
श्री चम्पा भुसाल का.पा. "
श्री गिता चौधरी " "
श्री सावित्री चौधरी "
श्री जीवराज पौडेल वरिष्ठ विकास अधिकृत
श्री धन प्रसाद शर्मा ले.अ.
श्री विश्वास वि.क. शिक्षा शाखा
श्री नारायण राउत स्वास्थ्य शाखा
श्री वासुदेव खनाल जिन्सी शाखा
श्री दामोदर आचार्य ~~जिन्सी~~ शाखा
श्री विकास ज्ञवाली अधिकृत
श्री अशोक वेलवासे इन्जिनियर
श्री मुमाराम भुसाल रोजगार सं.
श्री बलचन्द्र गुरुङ सु.उ.अ.
श्री जीवन कुमारी जि.सी. म.वि.नि.
श्री नारायण राउत, [illegible] शाखा
श्री वसन्ती [illegible]

Inception Workshop on "Preparation of Integrated Periodic Plan of Rapti Rural Municipality"

Organised By:D.R.S. Developers and Designers Pvt. Ltd.

Attendance Sheet 2079/12/13

SN	Name	Designation	Contact No:	Email	Address	Signature
१	प्रकाश विष्ट	अध्यक्ष	9857831018	Prkshbsta6@gmail.com	Rapti-8, Pipani-	[signature]
२	कमलापति चौधरी	उपाध्यक्ष	९८४६८०३७३६			[signature]
३	मैन ब वली	प्र.प्र.अ.	९८४६८६५५०२			[signature]
४	गोमे खड्का	वाध्यक्ष				[signature]
५	पहलवान चौधरी	"	9847913108	Anupchaudhary 9806232180@gmail.com	Rapti-2 Lalmatiya	[signature]
६	उमेश अधिकारी	"	9841690048	UmeshAdhikari350@gmail.com	Rapti 3 musurigha	[signature]
७	वीर ब चौधरी	"				[signature]
८	देव प्रसाद चौधरी	"	9847800727	devprasad chaudhary 90@gmail.com		[signature]
९	दिपक कुमार चौधरी	"	9866929438		Rapti Ga.Pa. 6 Patthargadwa.	[signature]
१०	सिताराम चौधरी	"	9847842752		Raptigapa 7 Sisahaniya	[signature]
११	चन्द्र ब गुरुङ	"	९८४६८००५६०	gurungdipesh83@gmail.com	Raptiga.Pa. 8 Pipani	[signature]
१२	हिम ब सुनारी मगर	"				[signature]
१३	पार्वती सुवेदी	का.पा. सदस्य	९८४६८६७९६०		Rapti gapa-9	पार्वती
१४	चम्पा घुसाल	"				

Inception Workshop on "Preparation of Integrated Periodic Plan of Rapti Rural Municipality"

Organised By:D.R.S. Developers and Designers Pvt. Ltd.

Attendance Sheet 2079|12|13

SN	Name	Designation	Contact No:	Email	Address	Signature
१५	गिता चौधरी	का.पा. सदस्य	९८०९५५९६८२			
१६	सावित्री चौधरी	गा.पा. सदस्य	9868971120		Ra.ga.pa.-7	
१७	श्री संजिव पाण्डे	गा.पा. सदस्य	9857840767		राप्ती ४ हेकुली	
१८	श्री रत्न पुजाली	का.पा. सदस्य	9765388569			
१९	बिपिन भुसाल	वन प्र.	9866825166	Bepintbcc@gm.	Gadhawa-06	
२०	~~सिताराम चौधरी~~	~~वडाध्यक्ष~~	~~98477842752~~		~~Ra.ga.pa 7~~	
२१	नारायण राउत	स्वा.शा.प्रमुख	९८५८८३१४५८	rautn5540@gmail.com	राप्ती-८ दाङ	
२२	दामोदर आचार्य	अधिकृत (ईं.)	९८६८६३२१८४	acharyadamodar584@gmail.com	राप्ती-२ दाङ	
२३	बरसाती गडरिया	प्रा.स. (कृषि)	९८६५५३६८८६	barsatigadariya@gmail.com	राप्ती-३ दाङ	
२४	नारायण राउत	जि.अ.इ. एसआर	९८४३०३८६५	—	राप्ती-२	
२५	बालचन्द्र गुरुङ	सूचना प्र.स.	९८४१२०८८५३	balchandra230@g..	राप्ती-०१	
२६	धन प्रसाद शर्मा	आर्थिक प्रशासन	९८५८८४१२६९	dplamichhane03@gmail.c	राप्ती गा.पा.	
२७	शिवराज ज्ञवाली	पशु विकास अ.	९८५८०५५४५०	sibraj24@gmail	लमही-३/राप्ती	
२८	विकास ज्ञवाली	अधिकृत	९८४३५१६०००	gyawalibikash44@gmail.com	राप्ती गा.पा.	

Inception Workshop on "Preparation of Integrated Periodic Plan of Rapti Rural Municipality"

Organised By:D.R.S. Developers and Designers Pvt. Ltd.

Attendance Sheet २०७९।१२।१३

SN	Name	Designation	Contact No:	Email	Address	Signature
२९	सुमाराम भुसाल	रो.स	९८६९८३८२७३	bhumaram@gmail.com	राप्ती..., दाङ	[signature]
३०	प्रदिप प्रसाद बैदिक	सब इन्जिनियर	९८४७९६६७१४	baidikpradip@gmail.com	राप्ती गा.पा	[signature]
३१	जीवन कुमारी जी सी	म.वि.नि	९८४८३०६०२९	jibangc2076@gmail.com	राप्ती गा.पा.	[signature]
३२	बिनिता कु. चौधरी	उ.वि.स	९८४६८७१८४८	binitachaudharyqgmail.com	राप्ती गा.पा.	[signature]
३३	तुल बहादुर कुँवर मगर	सञ्चार	९८४७९६३८६८	tbmagar2019@gmail.com	राप्ती - ५	[signature]
३४						
३५						
३६						
३७						
३८						
३९						
४०						
४१						
४२						

डि.आ.स. डेप्लोपर तथा डिजाइनर प्रा. लि. नयाँ बानेश्वर, काठमाडौं, नेपाल

Attendance sheet

एकीकृत आवधिक योजना, राप्ती गाउँपालिका मसुरिया, देउखुरी दाङ, लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

Activities: वडास्तरीय परामर्श

मसुरिया, देउखुरी दाङ, लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

Date: ०८०/०१/२०८०

S.N	Name of Participants	Designation	Organization	Phone No.	Signature
1	गोमे खड्का	वडाध्यक्ष	राप्ती गा.पा.	[illegible]	
2	पुमान सिंह खत्री क्षेत्री	वडा सदस्य	राप्ती गा.पा.	[illegible]	
3	आत्माराम पौडेल	सदस्य	राप्ती गा.पा.	9849123172	
4	पार्वती दुवेदी	सदस्य	राप्ती गा.पा.	[illegible]	
5	[illegible]	[illegible]	—	[illegible]	
6	[illegible] प्रसाद [illegible]	टोल नमुना [illegible]	—	9842972411	
7	[illegible] बहादुर [illegible]	गौतम बुद्ध टोल	राप्ती ९ भालुबाङ	9847894664	
8	[illegible] कुमारी घर्ति	[illegible]	[illegible]	9810886638	
9	पदम बहादुर बुढ	[illegible]	भालुबाङ	9847800142	
10	[illegible] बहादुर [illegible]	हनुमानगढी टोल	भालुबाङ	9810888029	
11	सोम बहादुर [illegible]	ने.क.पा. एमाले प्रतिनिधि	भालुबाङ	[illegible]	
12	[illegible]	नयाँ बजार टोल	भालुबाङ	[illegible]	
13	नायक [illegible]	बगासोती टोल	बगासोती	[illegible]	
14	[illegible] सिं राउत क्षेत्री	सिद्धबन टोल [illegible]	[illegible]	[illegible]	
15	हेम प्रसाद आचार्य	[illegible] टोल विकास	[illegible]	[illegible]	
16	डिल्ली राज सुवेदी	[illegible] प्रतिनिधि	[illegible]	[illegible]	
17	सूर्य प्रसाद दुवेदी	टोल अध्यक्ष	विहानी टोल	[illegible]	
18	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	
19	[illegible]	[illegible]		[illegible]	
20	तुल बहादुर कुवर [illegible]	[illegible]	राप्ती गा.पा.	[illegible]	
21	[illegible] बहादुर [illegible]	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	"	[illegible]	
22	धन प्रसाद शर्मा	लेखा अधिकृत		[illegible]	
23	प्रकाश [illegible]	अध्यक्ष	राप्ती गा.पा.	[illegible]	

डि.आ.स. डेप्लोपर तथा डिजाइनर प्रा. लि. नयाँ बानेश्वर, काठमाडौं, नेपाल

Attendance sheet

एकीकृत आवधिक योजना, राप्ती गाउँपालिका मसुरिया, देउखुरी दाङ, लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

Activities: वडास्तरीय परामर्श

मसुरिया, देउखुरी दाङ, लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

Date:

S.N	Name of Participants	Designation	Organization	Phone No.	Signature
24	न दुमा कवर	टोलविकास अध्यक्ष	राप्ती गा पा	९८४२५६५४५६	दुमा
25	रक्मिना सुनाम	वडा सदस्य	राप्ती ,, ,,	९८४५ ४०६५३३	[illegible]
26	होतराज आचार्य	गेल वि सदस्य	,, ,, ,,	९८४४३३०८५३	[illegible]
27	शरद पुरी	प्राविधिक	राप्ती गा पा कार्यालय		[illegible]
28	सन्तोषी कु. चपाई	सहायक कर्मचारी	,, — ,,		[illegible]
29	मिना थापा	कार्यालय सहयोगी	,, — ,,		मीना
30					
31					
32					
33					
34					
35					
36					
37					
38					
39					
40					
41					
42					

डि.आ.एस. डेप्लोपर तथा डिजाइनर प्रा. लि. नयाँ बानेश्वर, काठमाडौं, नेपाल

Attendance sheet

एकीकृत आवधिक योजना, राप्ती गाउँपालिका मसुरिया, देउखुरी दाङ, लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

Activities: वडास्तरीय परामर्श

मसुरिया, देउखुरी दाङ, लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

Date: ०४/०९/२०८०

S.N	Name of Participants	Designation	Organization	Phone No.	Signature
1	श्री फूलबहादुर चौधरी	वडाध्यक्ष (अध्यक्षता)	वडा नं. २	[illegible]	[illegible]
2	श्री प्रकाश विष्ट (प्रमुख अतिथि)	गा.पा. अध्यक्ष			
3	श्री नेत्र ब वली	प्र.प्र.अ.	राप्ती गा.पा.		
4	[illegible]				[illegible]
5	राज कुमार लामा	[illegible]	२	[illegible]	[illegible]
6	गुम्मन मियाँ	[illegible] उपाध्यक्ष	२	[illegible]	[illegible]
7	छबी लाल बुढा मगर		२	9806291563	[illegible]
8	सन्तराम कुमाल	[illegible]	२	[illegible]	[illegible]
9	श्री [illegible]	[illegible] सदस्य	"	[illegible]	[illegible]
10	रमेश मान गुरुङ	सदस्य [illegible]	"		[illegible]
11	भोजराज भण्डारी	टोल सचिव	"	[illegible]	[illegible]
12	हेम बहादुर [illegible]	टोल सदस्य	"	[illegible]	[illegible]
13	[illegible] पोख्रेल	टोल सदस्य	२	[illegible]	[illegible]
14	मन बहादुर पुन मगर	राप्ती-२ वडा सदस्य	२	[illegible]	[illegible]
15	शरद कुमार पोख्रेल	राप्ती-२ [illegible]	२	[illegible]	[illegible]
16	मेनुका [illegible]	राप्ती-२ टोल अध्यक्ष	२	[illegible]	[illegible]
17	[illegible]	वडा सदस्य	२	[illegible]	[illegible]
18	दुर्गा [illegible]	टोल सदस्य		[illegible]	दुर्गा [illegible]
19	सिता [illegible]	[illegible] अध्यक्ष	२	[illegible]	[illegible]
20	[illegible]	वडा सदस्य	२	[illegible]	[illegible]
21	युवराज [illegible]	[illegible]		[illegible]	[illegible]
22	वासुदेव [illegible]	[illegible]		[illegible]	[illegible]
23	गिरि बहादुर पौडेल	राप्ती गा.पा. २	२	[illegible]	[illegible]

डि.आर.स. डेभ्लोपर तथा डिजाइनर प्रा. लि. नयाँ बानेश्वर, काठमाडौं, नेपाल

Attendance sheet

एकीकृत आवधिक योजना, राप्ती गाउँपालिका मसुरिया, देउखुरी दाङ, लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

Activities: वडास्तरीय परामर्श

मसुरिया, देउखुरी दाङ, लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

Date:

S.N	Name of Participants	Designation	Organization	Phone No.	Signature
24	लालमणी कुसाल	[illegible]	वडा नं २	९८४६९६६००६	लालमणी
25	तोयाराम थि.कु.	रा.ना.सदस्य	वडा नं २	—	तोयाराम
26	शेर बहादुर इमाल	वडा सचिव	२ नं वडा	९८६३६३४४९२	[illegible]
27	गिरिराज पौडेल	आदर्श शिक्षक सदस्य	२ नं.	९८४५६२२५६६	[illegible]
28	कृष्ण शाह	स्वास्थ्य शाखा प्रमुख	२ नं.	९८६६६३८६६६	[illegible]
29					
30					
31					
32					
33					
34					
35					
36					
37					
38					
39					
40					
41					
42					

डि.आ.स. डेप्लोपर तथा डिजाइनर प्रा. लि. नयाँ बानेश्वर, काठमाडौं, नेपाल

Attendance sheet

एकीकृत आवधिक योजना, राप्ती गाउँपालिका मसुरिया, देउखुरी दाङ, लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

Activities: वडास्तरीय परामर्श

Ward no:- 03

मसुरिया, देउखुरी दाङ, लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

Date: 2080-02-04

S.N	Name of Participants	Designation	Organization	Phone No.	Signature
1	Umesh Adhikari	wardchairman	Rapti R.3	9841690048	[illegible]
2	Shankar Subedi	Engineer	Provincial Infra	9865660888	Subedi
3	जमुना पोखरेल	V C	Bagdadhi	[illegible]	[illegible]
4	चम्पा भुसाल	सदस्य	राप्ती गा.पा. ३	[illegible]	चम्पा
5	गौरीमाया घर्तीमगर	शेलविश अ	राप्ती गा.पा. ३	[illegible]	गौरी माया
6	इश्वरी पोखरेल	वडा सदस्य	राप्ती गा.पा. ३	[illegible]	[illegible]
7	शान्ती सुनार	टोल विकास अध्यक्ष	राप्ती गा.पा. ३	[illegible]	[illegible]
8	टेक बहादुर गिरी	"	वडा नं ३	[illegible]	[illegible]
9					
10	मुक्त बहादुर थापा	प्रगती टोल	राप्ती गा पा ३	[illegible]	[illegible]
11	दिल बहादुर घर्ती मगर	[illegible]		[illegible]	[illegible]
12	शिव प्रसाद [illegible]	[illegible]	रा.गा.पा. ३	[illegible]	[illegible]
13	हेम राज भण्डारी	[illegible]	राप्ती गा.पा. ३	[illegible]	[illegible]
14	उत्तम कुमार अधिकारी	[illegible]	" ३	[illegible]	[illegible]
15	मुरारी कोइराला	टी.वि.सि. अध्यक्ष	" [illegible]	[illegible]	[illegible]
16	किरण भण्डारी	नागरिक	राप्ती ३ मसुरिया	[illegible]	किरण
17	पार्वती चौधरी	टोल वि.क. अ	राप्ती ३ मसुरिया	[illegible]	पार्वती
18	आनन्द पौडेल	मा.बा.केन्द्र वडा ३ अध्यक्ष	राप्ती ३ [illegible]	[illegible]	आनन्द
19	शान्त [illegible]	[illegible]	" "	[illegible]	[illegible]
20	रमन [illegible]	[illegible]	" "	[illegible]	[illegible]
21	संगीता सुनार	विद्यार्थी O.J.T.	" "	[illegible]	[illegible]
22	Gita Bhusal		Rapti-3 masuriya	9860881166	[illegible]
23	सुशिल चौधरी	[illegible]	" "	[illegible]	[illegible]

वडा कार्यपालिका समिति

डि.आ.स. डेप्लोपर तथा डिजाइनर प्रा. लि. नयाँ बानेश्वर, काठमाडौं, नेपाल

Attendance sheet

एकीकृत आवधिक योजना, राप्ती गाउँपालिका मसुरिया, देउखुरी दाङ, लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

Activities: वडास्तरीय परामर्श

मसुरिया, देउखुरी दाङ, लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

Date:

S.N	Name of Participants	Designation	Organization	Phone No.	Signature
24	बिमला गिरी	श्रा पा स ३	राप्ती गा पा ३	9847969016	[signature]
25	पुरुषोत्तम लम्साल	योजनकार, डि.आइ.ए.	डि.आर.ए.	9863030680	[signature]
26	रमेश कुमार आचार्य	इन्जिनियर ,,	,,	9851176610	[signature]
27	शिव प्रसाद शर्मा	सदस्य	वगडडीरान	9847861894	[signature]
28					
29					
30					
31					
32					
33					
34					
35					
36					
37					
38					
39					
40					
41					
42					

डि.आ.स. डेप्लोपर तथा डिजाइनर प्रा. लि. नयाँ बानेश्वर, काठमाडौं, नेपाल

Attendance sheet

एकीकृत आवधिक योजना, राप्ती गाउँपालिका मसुरिया, देउखुरी दाङ, लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

मसुरिया, देउखुरी दाङ, लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

Activities: वडास्तरीय परामर्श
Ward no:- 04

Date: 2080-02-05

S.N	Name of Participants	Designation	Organization	Phone No.	Signature
1	Bir Bahadur Chaudhary	Ward Chairman	Ward 4	9857831670	[signature]
2	Bishnu Pokhrel	Ward member	"	9847841670	[signature]
3	Roshan Chaudhary	"		9847905867	[signature]
4	Balika Sunar	"			[signature]
5	Samita Chaudhary	"			[signature]
6	Bhagwati Subedi	Ward Secretary			[signature]
7	Padma Khanal Subedi				[signature]
8	Teju Giri				[signature]
9	Minraj Sharma				[signature]
10	Purna Giri				[signature]
11	Indra prasad Chaudhary				[signature]
12	Khetulal Bista				[signature]
13	Krishna Bahadur Sen				[signature]
14	Begam Bahadur Basnet				[signature]
15	Durga prasad Sharma				[signature]
16	Hukam Bahadur Basnet		RAPti 4	9823043125	[signature]
17	Govinda K.C.		राप्ती-४	9868698392	[signature]
18	Tejendra Singh Thakuri	शा.व्य.सा. सदस्य	" ४	9847827592	[signature]
19	Umesh Chaudhary				[signature]
20	Hukum Bahadur Basnet	Dipak Khatt			[signature]
21	Chhabilal Khanal				[signature]
22	Janaki Gharthi	[illegible]	राप्ति गा.पा.४	९८६६६२८३३४	[signature]
23	Govinda prasad Sharma				

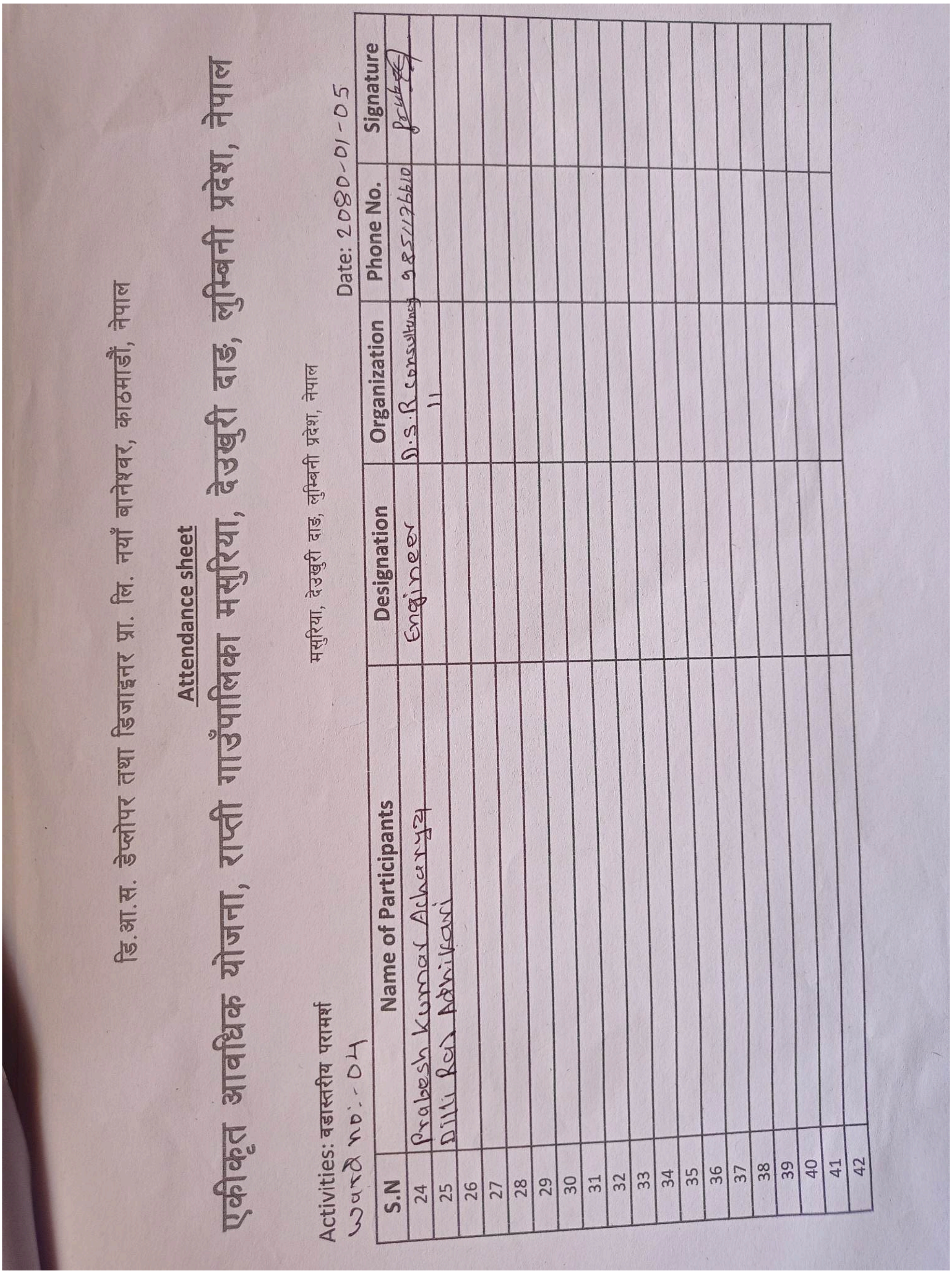

डि.आ.स. डेभ्लोपर तथा डिजाइनर प्रा. लि. नयाँ बानेश्वर, काठमाडौं, नेपाल

Attendance sheet

एकीकृत आवधिक योजना, राप्ती गाउँपालिका मसुरिया, देउखुरी दाङ, लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

मसुरिया, देउखुरी दाङ, लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

Activities: वडास्तरीय परामर्श
Ward no.:- 04

Date: 2080-01-05

S.N	Name of Participants	Designation	Organization	Phone No.	Signature
24	Prabesh Kumar Acharya	Engineer	D.S.R Consultancy	9851176610	
25	Dilli Raj Adhikari		11		
26					
27					
28					
29					
30					
31					
32					
33					
34					
35					
36					
37					
38					
39					
40					
41					
42					

डि.आ.स. डेप्लोपर तथा डिजाइनर प्रा. लि. नयाँ बानेश्वर, काठमाडौं, नेपाल

Attendance sheet

एकीकृत आवधिक योजना, राप्ती गाउँपालिका मसुरिया, देउखुरी दाङ, लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

मसुरिया, देउखुरी दाङ, लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

Activities: वडास्तरीय परामर्श
Ward No:-05

Date: 2080-01-05

S.N	Name of Participants	Designation	Organization	Phone No.	Signature
1	देव प्रसाद चौधरी	वडा अध्यक्ष	राप्ती-५	९८४६००८६२६	
2	[illegible] थापा मगर	वडा सदस्य	राप्ती-५	९८४६२८९६८[illegible]	
3	[illegible] कुमार [illegible]	वडा सदस्य	राप्ती-५	९८४६८४०[illegible]	
4	सिता [illegible]	वडा सदस्य महिला	[illegible] ५	९७४०८३२३८[illegible]	
5	सावित्रा [illegible]	वडा " दलित	[illegible] ५	९८४४९५६५९६	
6	[illegible] अधिकारी केसी	[illegible] अध्यक्ष	[illegible] ५	९८६३९२५०६६	
7	कमला घिमिरे	[illegible]	५	९८४६५९३०३०	
8	जिवराज [illegible] चौधरी	[illegible]	५	९८०९[illegible]	
9	कृष्ण कुमार [illegible]	[illegible]	राप्ती ५	९८४६८२९०५३	
10	[illegible] बहादुर [illegible]	[illegible]	राप्ती ५	९८२२८८६०६६	
11	सुर्य बहादुर चौधरी	"	राप्ती-५	९८९३३४००३[illegible]	
12	राम स्वरुप चौधरी	[illegible] अध्यक्ष	राप्ती-५	९८०७३३२५८६	
13	[illegible] मगर	[illegible] " "	राप्ती-५	९८२५८८४०९[illegible]	
14	मोती राम चौधरी	[illegible]	राप्ती ५	९८४८३६२६[illegible]	
15	[illegible]	[illegible]	राप्ती ५	९८९८[illegible]	
16	[illegible] घर्ती मगर	[illegible]	[illegible] ५	९[illegible]	
17	[illegible]	[illegible]	राप्ती-५	९८६६०३[illegible]	
18	[illegible] चौधरी	[illegible]	राप्ती ५	९८२६८[illegible]	
19	[illegible]	ने.का. पार्टी प्रतिनिधि		९८५८२४[illegible]	
20	[illegible] राम चौधरी	पत्रकार	राप्ती-५	९८४६९९८३२१	
21	ओम प्रकाश [illegible]	राप्ती-५	[illegible]	९८४८४५८०४४	
22	[illegible] चौधरी				
23	प्रबिन कुमार आचार्य	Engineer	D.S.R consulting	9851176610	

डि.आ.स. डेप्लोपर तथा डिजाइनर प्रा. लि. नयाँ बानेश्वर, काठमाडौं, नेपाल

Attendance sheet

एकीकृत आवधिक योजना, राप्ती गाउँपालिका मसुरिया, देउखुरी दाङ, लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

Activities: **वडास्तरीय परामर्श**

मसुरिया, देउखुरी दाङ, लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

Date:

S.N	Name of Participants	Designation	Organization	Phone No.	Signature
24	मदन अधिकारी	[illegible]	राप्ती-५	9868662309	
25	घनश्याम परियार	[illegible]	राप्ति ५	984[illegible]	
26					
27					
28					
29					
30					
31					
32					
33					
34					
35					
36					
37					
38					
39					
40					
41					
42					

डि.आ.स. डेप्लोपर तथा डिजाइनर प्रा. लि. नयाँ बानेश्वर, काठमाडौं, नेपाल

Attendance sheet

एकीकृत आवधिक योजना, राप्ती गाउँपालिका मसुरिया, देउखुरी दाङ, लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

Activities: वडास्तरीय परामर्श
Ward no: ०६

मसुरिया, देउखुरी दाङ, लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

Date: २०८०/०९/०६

S.N	Name of Participants	Designation	Organization	Phone No.	Signature
1	दिपक कुमार चौधरी	वडा अध्यक्ष	६ वडा	[illegible]	
2	[illegible] चौधरी	टोल विकास अध्यक्ष	६ सगरापुर	[illegible]	
3	[illegible] प्रसाद चौधरी		६ सगरापुर	[illegible]	
4	[illegible] चौधरी	टोल विकास अध्यक्ष	६ [illegible]	[illegible]	
5	[illegible] मुसलमान	टोल विकास अध्यक्ष	६ [illegible]	[illegible]	
6	[illegible] बहादुर चौधरी	टोल विकास अध्यक्ष	६ [illegible]	[illegible]	
7	[illegible] चौधरी	वडा सदस्य	६ मसुरिया	[illegible]	
8	रामु औतार चौधरी	टोल विकास अध्यक्ष	६ 〃	9841682848	
9	[illegible] चौधरी		[illegible]	9847967326	
10	[illegible] चौधरी	[illegible]	६ सगरापुर	[illegible]	
11	प्रयाग नारायण [illegible]	[illegible]	६ सगरापुर	[illegible]	
12	राज नारायण चौधरी	वडा प्राविधिक	६ सगरापुर	[illegible]	
13	[illegible] चौधरी	वडा सदस्य	६ मसुरिया	[illegible]	
14	संजिता पौडेल	वडा सचिव	राप्ती - ६	[illegible]	
15	प्रेम कुमारी चौधरी	का.स.	राप्ती - ६	[illegible]	
16	सावित्री परियार	वडा सदस्य	६ सगरापुर	9809791225	
17	रजिता कुमारी चौधरी	वडा	६ सगरापुर	9801086836	
18	[illegible] कुमार आचार्य	D.S.R Consultancy	Engineer	9851176610	
19					
20					
21					
22					
23					

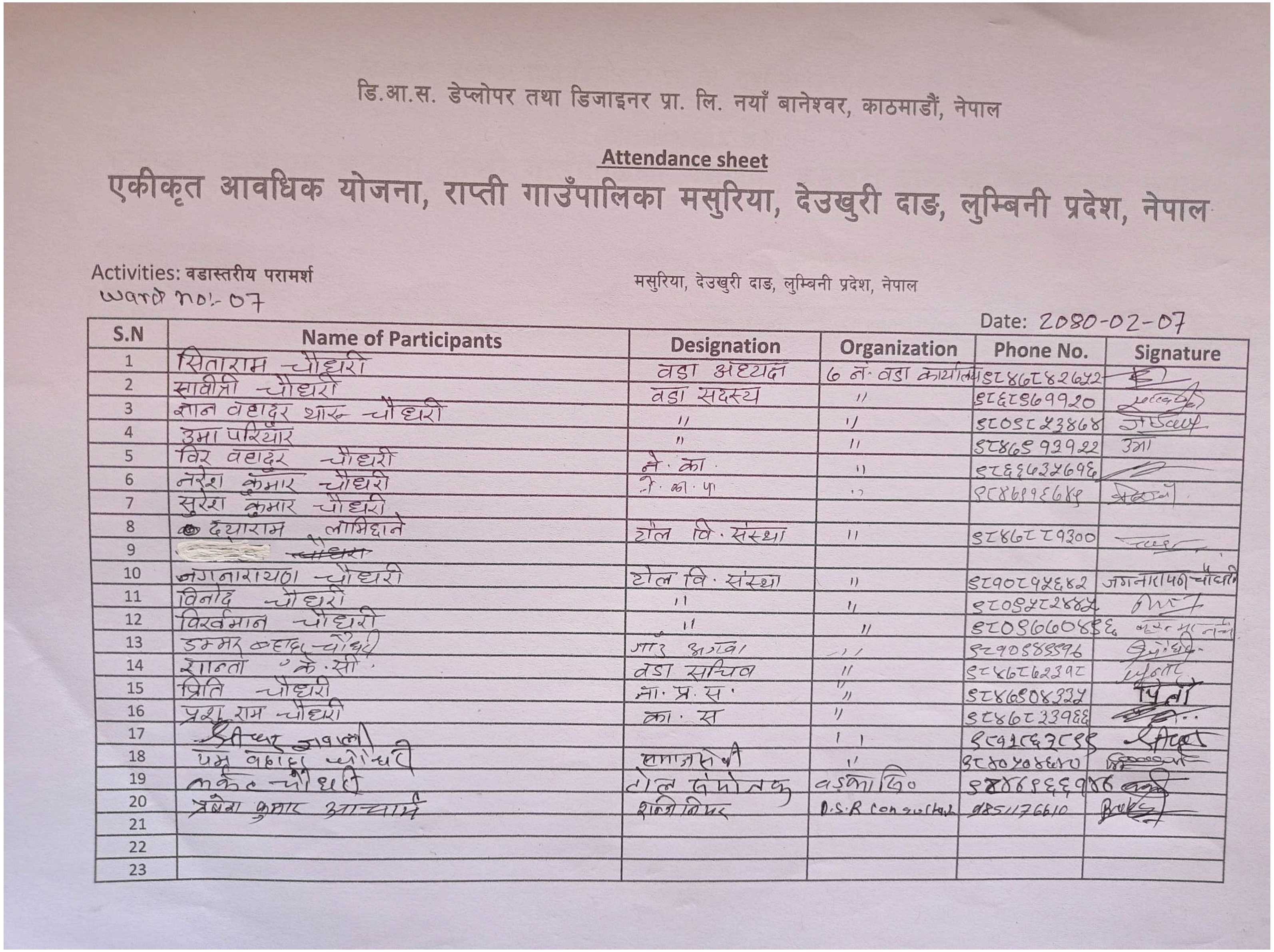

डि.आ.स. डेप्लोपर तथा डिजाइनर प्रा. लि. नयाँ बानेश्वर, काठमाडौं, नेपाल

Attendance sheet

एकीकृत आवधिक योजना, राप्ती गाउँपालिका मसुरिया, देउखुरी दाङ, लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

Activities: वडास्तरीय परामर्श
ward no:- 07

मसुरिया, देउखुरी दाङ, लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

Date: 2080-02-07

S.N	Name of Participants	Designation	Organization	Phone No.	Signature
1	सिताराम चौधरी	वडा अध्यक्ष	६ नं. वडा कार्यालय	९८४६८४२६५२	
2	सावीत्री चौधरी	वडा सदस्य	〃	९८६८९६९९२०	
3	ज्ञान वहादुर थारु चौधरी	〃	〃	९८०९८५३८६४	
4	उमा परियार	〃	〃	९८४६९९३९२२	उमा
5	विर वहादुर चौधरी	ने. का.	〃	९८६६६३५६९६	
6	नरेश कुमार चौधरी	ने. क. पा	〃	९८४६१९६६८५	
7	सुरेश कुमार चौधरी				
8	दयाराम लामिछाने	टोल वि. संस्था	〃	९८४६८८९३००	
9	[illegible] ~~चौधरी~~				
10	जगनारायण चौधरी	टोल वि. संस्था	〃	९८९०८९५६४२	जगनारायण चौधरी
11	विनोद चौधरी	〃	〃	९८०९५८२४४५	
12	विरवमान चौधरी	〃	〃	९८०९६६०४९६	
13	डम्मर वहादुर चौधरी	गाउँ अगुवा	〃	९८९०९४४५९६	
14	शान्ता के.सी.	वडा सचिव	〃	९८४६८६२३९८	
15	प्रिति चौधरी	म्हा. प्र. स.	〃	९८४६९०४३३५	प्रिती
16	प्रशु राम चौधरी	का. स	〃	९८४६८३३९६६	
17	श्रीधर ज्ञवाली		〃	९८९१८६३८९९	
18	पम बहादुर चौधरी	समाजसेवी	〃	९८५०५०४६५०	
19	मकेट चौधरी	टोल संयोजक	वडका.छि०	९८४६९६६९१६	
20	प्रवेश कुमार आचार्य	इन्जिनियर	D.S.R Consultant	9851176610	
21					
22					
23					

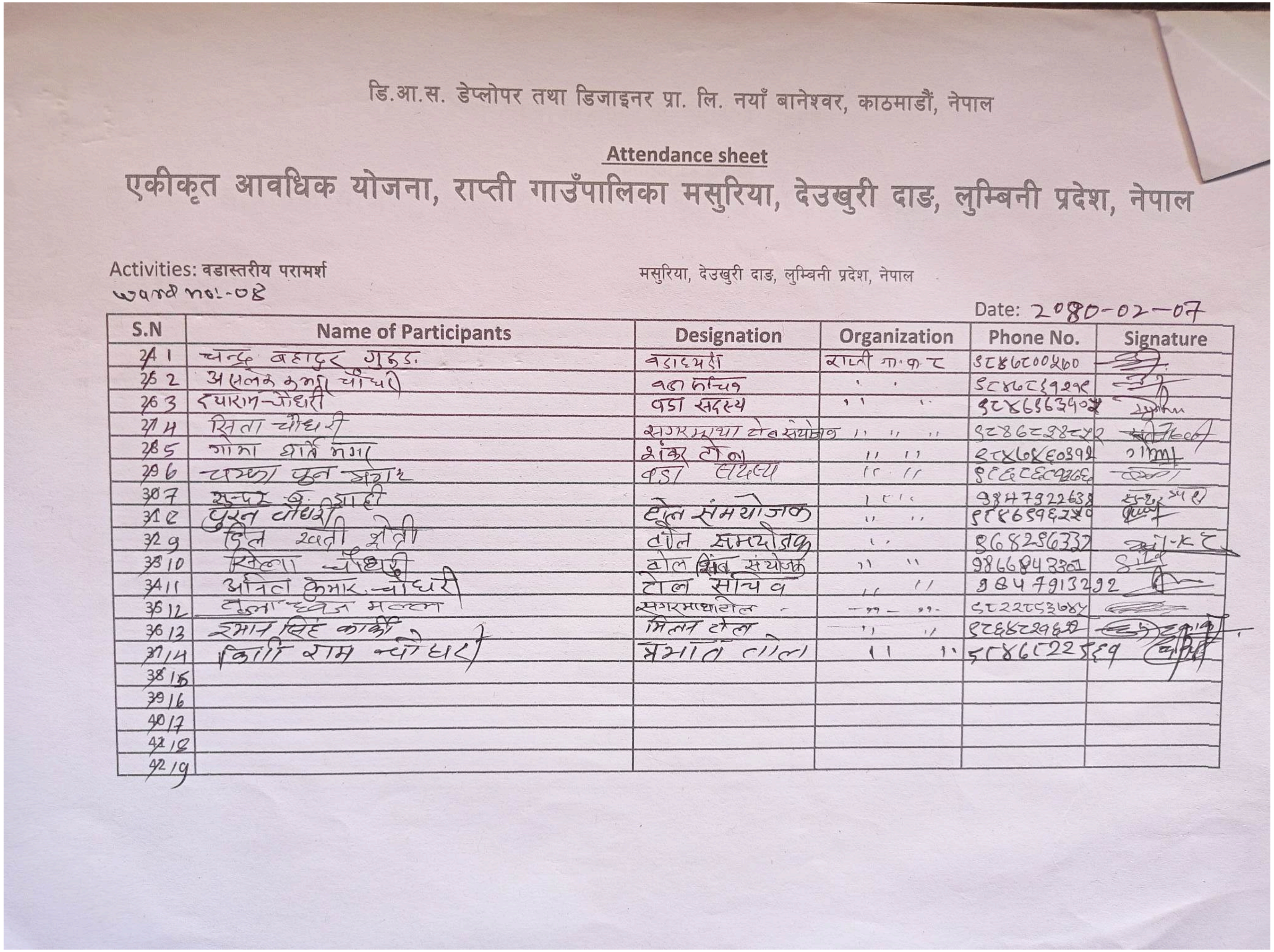

डि.आ.स. डेप्लोपर तथा डिजाइनर प्रा. लि. नयाँ बानेश्वर, काठमाडौं, नेपाल

Attendance sheet

एकीकृत आवधिक योजना, राप्ती गाउँपालिका मसुरिया, देउखुरी दाङ, लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

Activities: वडास्तरीय परामर्श
ward no.-08

मसुरिया, देउखुरी दाङ, लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

Date: 2080-02-07

S.N	Name of Participants	Designation	Organization	Phone No.	Signature
24 1	चन्द्र बहादुर गुरुङ	वडाध्यक्ष	राप्ती गा.पा. ८	९८४६८००५६०	[signature]
25 2	अमलक कुमारी चौधरी	वडा सचिव	" "	९८४६८६१२१९	[signature]
26 3	स्याराम चौधरी	वडा सदस्य	" "	९८४६६६३५०४	[signature]
27 4	सिता चौधरी	सगरमाथा टोल संयोजक	" " "	९८४६८३४८८२	[signature]
28 5	गोमा घर्ति मगर	शंकर टोल	" "	९८४६४६०३१२	[signature]
29 6	चम्फा पुन मगर	वडा सदस्य	" "	९८६८६८९५६६	[signature]
30 7	सुन्दर बि. शाही		" "	9847922638	[signature]
31 8	पुरन चौधरी	टोल संयोजक	" "	९८४६५१६२५०	[signature]
32 9	दिल खत्री क्षेत्री	टोल समन्वयक	"	968296332	[signature]
33 10	सिला चौधरी	टोल शिव संयोजक	" "	9866843301	[signature]
34 11	अनिल कुमार चौधरी	टोल सचिव	" "	9847913292	[signature]
35 12	तुला ध्वज मल्ल	सगरमाथा टोल	" "	९८२२८५३६४५	[signature]
36 13	इमान सिंह कार्की	मिलन टोल	" "	९८६४८२१८६२	[signature]
37 14	किर्ति राम चौधरी	प्रभात टोल	" "	९८४६८२२५६९	[signature]
38 15					
39 16					
40 17					
41 18					
42 19					

डि.आ.स. डेप्लोपर तथा डिजाइनर प्रा. लि. नयाँ बानेश्वर, काठमाडौं, नेपाल

Attendance sheet

एकीकृत आवधिक योजना, राप्ती गाउँपालिका मसुरिया, देउखुरी दाङ, लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

Activities: वडास्तरीय परामर्श
ward no:-09

मसुरिया, देउखुरी दाङ, लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

Date: 2080-02-07

S.N	Name of Participants	Designation	Organization	Phone No.	Signature
1	रिम बहादुर सुनारी मगर				
2	दोर्घ बहादुर वराल मगर	वडा सदस्य	आवुने	९८०६२२६३१०	[illegible]
3	अलि मोहद मियाँ	" "	कुपाकोट	98140[illegible]986	[illegible]
4	तारा वि.क	" "	तल्लो घोरखोला		तारा
5	अमीना खातुन	"	मुस्लीम टोल		अमीना
6	राफी माहमद मियाँ	शेतविकास अध्यक्ष	राहामाटा	९८६६८१६६[illegible]	[illegible]
7	बल बहादुर उलुङ्ग	" "	नयाँ गाउ		बलबी
8	कण्ण बहादुर चुहान मगर	" "	वरडाडा	98128[illegible]	[illegible]
9	जावाल मियाँ	[illegible]	मुस्लीम टोल		[illegible]
10	कण्ण बहादुर थापा	सावबा० उ.स अध्यक्ष	नयाँ गाउ		[illegible]
11	मुलुक बहादुर चुहान	[illegible]	कुपाकोट		[illegible]
12	ओकबी बहादुर सुनारी मगर	का.श्री	चन्दौला	९८०६४५०३४८	[illegible]
13	डिल बहादुर मगर	वि.वि. अध्यक्ष	कुपाकोट	९८४२३४९८५४	[illegible]
14	नबलौ श्रेष्ठ	स्टाफकोटे			
15	प्रविण कुमार आचार्य	D.S.R consultent	Engineer	9851176610	[illegible]
16					
17					
18					
19					
20					
21					
22					
23					

डि.आर.एस. डेप्लोपर एण्ड डिजाइनर प्रा. लि. नयाँ बानेश्वर, काठमाडौं, नेपाल

Attendance sheet

एकीकृत आवधिक योजना, राप्ती गाउँपालिका मसुरिया, देउखुरी दाङ, लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

Activities: **सोच निर्माण गोष्ठी (Vision Setting Workshop)** मसुरिया, देउखुरी दाङ, लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

Date: 2080/02/30

S.N	Name of Participants	Designation	Organization	Phone No.	Signature
1	जुकाश्रा विष्ट	अध्यक्ष	राप्ती गा.पा.	9857831016	[signature]
2	कमलापति चौहान	उपाध्यक्ष	राप्ती गा.पा.	९८४९०३२३६	[signature]
3	नेब बहादुर वली	प्रमुख प्र. अधिकृत	राप्ती गापा	९८५८०८२९९९	[signature]
4	गिता चौधरी	कार्यपालिका सदस्य	राप्ती ६	९८०९५५९६६३	गिता
5	सावित्री चौधरी	कार्यपालिका सदस्य	राप्ती गा.पा. ६	९८६१३६११२०	[signature]
6	चम्पा भुसाल	कार्यपालिका सदस्य	राप्ती गा.पा. ३	९८४८८४०३६१	[signature]
7	पार्वती सुवेदी	,, ,,	राप्ती १	९८६८७६१९६०	पार्वती
8	सिता राम चौधरी	राप्ती ६ वडाध्यक्ष	राप्ती ६	९८४८८१२६२२	[signature]
9	देव प्रसाद चौधरी	राप्ती ५ वडाअध्यक्ष	राप्ती ५	९८४८०००६२६	[signature]
10	दिपक कुमार चौधरी	राप्ती ४ वडाअध्यक्ष	,, ४	[illegible]	[signature]
11	मेक बहादुर पुनारी मगर	राप्ती २ वडाअध्यक्ष	राप्ती २	[illegible]	[signature]
12	खडबहादुर [illegible] पुजाली	राप्ती ५ कार्यपालिका	राप्ती ५	[illegible]	[signature]
13	चन्द्र बहादुर [illegible]	वडाध्यक्ष राप्ती ८ / राप्ती गा.पा.	[illegible]	[illegible]	[signature]
~~14~~	लाल चन्द्र गुरुङ	आई.टी. अफिसर	राप्ती गा.पा.	९८४९२०६०५३	[signature]
15	लाल चन्द्र गुरुङ	लेखा अधिकृत	,,	९८५८०८४९३६१	[signature]
16	धन प्रसाद थामी	राप्ती वडा अध्यक्ष	राप्ती-८	९८५६६३९६६०	[signature]
17	हरि बहादुर चौहान	प्रा.स. (के.वि.सी.)	राप्ती-३ मसुरिया	९८६५९८८३५	[signature]
18	सिमा थरु	[illegible]	राप्ती गापा	९८४३४९६०८	[signature]
19	विशेष [illegible]				

डि.आर.एस. डेप्लोपर एण्ड डिजाइनर प्रा. लि. नयाँ बानेश्वर, काठमाडौं, नेपाल

Attendance sheet

एकीकृत आवधिक योजना, राप्ती गाउँपालिका मसुरिया, देउखुरी दाङ, लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

Activities: **सोच निर्माण गोष्ठी (Vision Setting Workshop)** मसुरिया, देउखुरी दाङ, लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

Date: 2080/02/30

S.N	Name of Participants	Designation	Organization	Phone No.	Signature
20	राजेश कुमार चौधरी	प्रै. प्रा. स	राप्ती गा. पा.	९८६१८६४४२०	
21	सुरेश कुमार बैमा	सरसफाई सुपरिवेक्षक	,,	९८४५०४३३२६	
22	तन्न बहादुर कंवर मगर	सूचना प्रविधि अधिकृत	,,	९८४६९६१२६८	
23	देवी मल्ल	प्राविधिक सहायक	,,	९८४६८६९०४४	
24	नारायण राउत	स्वास्थ्य शाखा प्रमुख	,,	९८२८८३१४२६	
25	प्रविन कुमार आचार्य	D.R.S (Engineer)	D.S.R. consultant	9851176610	
26	दिनेश पोखरेल	DRS (Structural Eng.	,, ,,	9851172842	
27	(उत्तम) राज अधिकारी	DRS (GIS Expert)	,,	9849397614	
28					
29					
30					
31					
32					
33					
34					
35					
36					
37					
38					
39					
40					
41					